

Gamle danske Minder

i Folkemunde:

Folkeeventyr, Folkeviser, Folkesagn

og andre Rester af Fortidens Digtning og Tro,

som de endnu leve i det danske Folks Erindring,

samlende og udgivne

af

Svend Grundtvig.

119 Samling.

Kjøbenhavn.

Forlagt af C. G. Tversen.

Thietes Bogtrykkeri.

1857.

Digitized by Google

Gamle danske Minder

i Folkemunde:

Folkeeventyr, Folkeviser, Folkesagn

og andre Rester af Fortidens Digtning og Tro,

som de endnu leve i det danske Folks Erindring,

samlende og udgivne

af

Svend Grundtvig.

Ny Samling.

Kjøbenhavn.

Forlagt af C. G. Iversen.

Thieles Bogtrykkeri.

1857.

Fra Kjæmpegravene i Mark og Skov,
som end ej sank for Spade eller Plov,
vi hente Minderne om Oldtids Færden:
om Fædres Pont og Kunst og Liv i Verden.
Malmsværdene, som Kjæmpearmen svang,
Malmskjoldene, som dækked Kjæmpebarmen,
Malmluren, som til Heltedysten klang,
Guldringene, som smykked Kvindearmen,
vi finde der — imellem Grus og Sten
og Potteskaar og brændte Dødningben.

Med Skarn og Skaar er blandet Oldtids Guld,
som tusind Aar laa under sorten Muld;
nu brustne ere mange røde Ringe,
og mangt et Sværd er uden Klod og Klinge.
Nu Sværdet straaler ej med samme Glands,
som da i Kjæmpens Haand det Hjælme flakte;
og Luren lyder ej, som da til Dands
paa blodig Val den Kjæmpesønner vakte;
men dog med Flid vi gjemme, hvad vi finder:
thi det er Folkehaandens gamle Minder.

Men Oldtids Tro og Sjæl og Tankens Guld
vi finde ej i Højens Grus og Muld;
dog end det Guld fra Oldtidsbjærge svømmer
i Floden, som vor Slette gennemstrømmer,
vel ikke mer saa dyb, saa ren og klar,

som dengang Drage paa dens Vover leged;
vel ikke mer saa sprudlende og snar,
som dengang Bjarke Kjæmper med den kvæged;
dog end den Flod fra Oldtidskilden rinder,
mens Fædres Blod end farver vore Kinder.

Og Floden er vort danske Tungemaal:
endnu med Guld i Skjød og Klang af Staal;
end Urdes Svaner paa den Flod kan sejle,
end Ygdrasil sig i den Flod kan spejle.
Naar da i Barnets Leg, i Pigens Sang,
i Kvindesyner og i Kvindesage,
i Mandens Skjæmt og Klogt end mangel Gang
vi høre Gjenlyd fra de gamle Dage, —
vi vel med Flid bør gemme, hvad vi finder;
thi det er Folkeandens gamle Minder.

Indhold.

Folkeeventyr.

Nr.	Side.
[1] Bulle Bondedreng (Vendsyssel)	1.
[2] Det lille Øg (Østjylland)	10.
[3] Den modige Svend (Vestjylland)	13.
[4] Sundhedstræet (Sjælland)	20.
[5] Guldtærning (Thy)	24.
[6] Mester Flik-Flikker (Fyn)	27.
[7] Den lille røde Ko (Østjylland)	30.
[8] Hvidebjørn Kongens Søn (Vendsyssel)	35.
[9] Hans hos Herren og det graa Føl (Møn)	45.
[10] Haltesanden (Vendsyssel)	49.
[11] Fandens Godhed (Thy)	52.
[12] Gaverne (Vendsyssel)	54.
[13] Den tro Tjener (Sjælland)	54.
[308] Prindseffen paa Øen (Vendsyssel)	157.
[309] Trillevip (Fyn)	163.
[310] Den taalmodige Kvinde (Sjælland)	167.
[311] Hans med Guldhaaret (Vendsyssel)	170.
[312] Bjærgmandshøjen (Vestjylland)	182.
[313] Slottet sønden for Solen, østen for Maanen og midt i Vinden (Sjælland)	186.

[314] Slangen (Morsø)	191.
[315] Dragens Hjerterblod (Sjælland)	198.
[316] Kanen (Thy)	200.
[317] E Fiddelomging (Sønderjylland)	202.
[318] Toffen (Sønderjylland)	206.
[319] Manden i Hufet (Als)	209.
[320] Præften i Tønden (Thy)	210.
[321] Den gjerrige Mand (Østjylland)	212.
[322] Ulven (Østjylland og Vendsyssel)	214.

Side

Nr.	Side.
[446] Den kloge Pige (Falster)	307.
[447] Den dovne Dreng (Møn)	308.

Folkeviser.

[14] Agnete og Bjærgmanden (med Melodi. Sønderjylland) 56.
[15] Unge Svenndal (med Melodi. Sjælland) 58.
[16] Den myrdede Hustru (Sjælland) 64.
[17] Dankongen og Guldsmidens Datter (Fanø) 66.
[434] Den trofaste Jomfru (Jylland) 277.
[435] Ungersvendens Svanesang (med Melodi. Sjælland) .282.
[436] „Gaar jeg i Mark“ (med Melodi) 285.
[437] Den liden Smaatøs (med Melodi. Sjælland) 286.
[438] Den stakkels Ægteemand (med Melodi. Sjælland) . . . 288.
[439] Mand og Kone (med Melodi. Sjælland) 292.
[440] Kjælling og Hovmand (med Melodi. Jylland?) 295.

Folketsagn, Folketro og Folkeskik.

[19-112] Fra Falster, især fra Tingsted-Sogn 70.
[323-420] Fra Ryslinge-Sogn i Fyn 217.
[421-422] Fynsk Folketro om Kirkevarsel 253.
[424] Bjærgmanden i Mesinge sagn fra Fyn261.
[431-32] Klavs Nar Sagn fra Fyn. 272.
[423] Trolden fra Etterbjærg, Sagn fra Sjælland259.
[425-28] Sagn fra Møn 263.
[429-30] Sagn fra Vejleamt 270.
[433] Julestue, Folkeskik i Sjælland 273.

Fabler og Skjæmtesagn.

[113] Hunden og Hanen (Fyn) 117.
[114] Ræven og Ulven (Vendsyssel)118.
[115] Ræv og Ulv (Vendsyssel)119.
[116] Mikkel Rævs Frokost (Vendsyssel) 120.
[117] Mikkel Rævs Endeligt (Vendsyssel) 120.
[118] Storken og Skruptudsen (Bogø) 122.
[119] Kagen paa Vandring (Vendsyssel) 123.

[120] Gode Gjerningers Løn (Sjælland)	124.
[121] Mand og Kone (Vendsyssel)	125.

Side

Nr.	Side.
[122] Aggerboens Løfte (Thy)	125.
[123] Josef Pølse (Thy)	126.
[124] Humlen i Lejlen (Thy)	127.
[125-126] Aggerboen i Kirken (Vestjylland og Thy) . .	127.
[127] Den heldige Jagt (Vendsyssel)	129.
[448] Den fromme Tjener (Vestjylland)	309.

Sanglege.

[277] Bore Guldæble (Møn)	142.
[278] Fæste Jomfru (Fyn)	142.
[279] Kragen paa Bjærgget (Fyn)	143.
[280] Sol og Maane (Fyn)	143.
[281] Nappe Bjørneskind (Kjøbenhavn)	144.
[282] Rige Fugl og fattig Fugl (Kjøbenhavn)	145.
[441] Offer og Ædelig (med Melodi. Jylland)	299.
[442] Palle (med Melodi. Sjælland)	301.
[443] Guldejereren (med Melodi. Sjælland)	303.
[444] Bryde Kloster (med Melodi. Jylland og Kjøbenhavn)	304.

Rim og Remser.

[18] De tolv hellige Ting (Sangremse med Melodi. Thy) . .	68.
[283] Hoppe Due (Østjylland) Børnerim	146
[284] Sko min Hest (Fyn) Børnerim	146
[285] Ro til Fiskere-Skær (Møn) Børnerim	146
[286] Æ stå op før Mil før Dag (Sønderjylland)(Børnerim)	146.
[287] Æ vêd mæ så gammel en Mand (Sønderjylland)	146
[288] Stork å Stork å Stene (Sønderjylland) Børnerim	146
[289] Op, lille Jes! (Sønderjylland) Børnerim	146
[290] Et Stodder-Rim (Thy)	148.
[291] Et Nytaars-Vers (Fyn)	149.
[292] Et Gifte-Vers (Vestjylland)	149.
[293] Et Lever-Rim (Thy)	150.
[294] Et Dandserim (Færøerne)	151.
[295] Løbe Fastelavn (Fyn)	151.
[296-99] Stedrim (Sjælland, Fyn, Jylland)	152.
[300] En Aftenbøn (Jylland)	153.
[301] En jydsk Bøn	154.
[302] Bøn om godt Vejr (Sønderjylland)	154.
[303-304] Besværgelser (Vendsyssel)	154.

Side

Nr.	Side.
[305] Katten og Musen (Sønderjylland)	155.

[306] En underlig Tale (Østjylland)	156.
[307] Kalven i Æsken (Sønderjylland)	156.
[445] Grå Gåes mø di Ving (Vestjylland)	305.
[128-153] Gaader	131.
[154-276] Ordsprog og Mundheld	135.

Rettelser.

Side 129 Linie 2. all æ Baahs, læs: åll æ Båhs.

- - - 12. Tempel der, læs: Tempeldår.

- 155 - 3. hvo, læs: hva (ᵛ: hvor).

- 156 - 8. æ stæl, læs: å stæl.

[1]

Bulle Bondedreng.

(Fra Vendsyssel, ved Student Nik. Chr. Christensen.)

Der var engang en lille Bondedreng, som hed Bulle; han vogtede sine Forældres to Køer ved Siden af en Høj. Der laa nogle Smaasten ved Højen; dem gav Bulle sig til at lege med, mens Kørene gik og græssede. Da kom der en Dværgedreng ud af Højen og sagde: „Dersom du ikke bliver fra disse Sten, saa skal jeg knuse dig, som jeg nu knuser en af dem.“ Og saa knuste han en af Stenene mellem Hænderne. Saa gik Bulle ogsaa af Vejen og blev fra Højen den Dag, og da det led ad Aften, drev han hjem med sine Køer. Da han nu kom hjem til sin Moder, bad han hende, om hun ikke vilde lave ham en lille Ost til næste Dag; men hun maatte ikke kryste Vallen haardt af. Hun gjorde, som Drengen bad, og næste Dag gik han da til Højen igjen og legede med Stenene. Saa kom Dværgedrengen atter ud og sagde: „Dersom du nu ikke bliver fra disse Sten, saa skal jeg knuse dig, som jeg her knuser en af dem.“ Bulle, som havde sin Ost i Haanden, svarede nok saa rask: „Og dersom du ikke holder din Mund, saa skal jeg kryste Vandet ud af dig, som jeg nu gjør det ved denne Sten.“ Da tænkte Dværgen, at Bondedrengen maatte være stærkere end han, og spurgte saa, om han ikke vilde tjene der i Højen: han skulde ikke gjøre andet end passe hans gamle Fader, og derfor skulde han have en Skjæppe Guld om Aaret. Det syntes Bulle var god Betaling, og han gav sig da i Tjenesten. Han passede nu den gamle i tre Aar, og derefter passede han Heste i fire Aar. Han havde da været i Højen i syv Aar og havde hvert Aar

2

faaet sin Løn. Han var imens voxet op til en stor Karl; men i Højen kaldte de ham aldrig for andet end Bulle Bondedreng.

Da han nu havde været der i syv Aar, syntes den gamle Dværg, at han ikke vilde have ham længer, og han blev da sagt op. Den unge Dværg, som først havde mødt Bulle ved Stenene, var kommen til at holde meget af ham; og da Dagen nærmede sig, at han skulde rejse, sagde han til Bulle, at langt borte boede der en Konge, som havde været syg i mange Aar, og ingenting vilde smage ham rigtig. „Men nu har min Fader en gammel Sølvske“, sagde den unge Dværg: „den skal du forlange, og naar du har faaet den, skal du gaa til Kongens Slot og faa Tjeneste som Kok. Saa skal du røre om i Maden med Sølvskeen; da faar Kongen sin Madlyst igjen.“ Bulle sagde, at han turde ikke forlange

den Sølvske. „Da tør jeg nok“, sagde Dværgedrengen. Han gik da ind til sin Fader og sagde: „Nu rejser Bulle Bondedreng.“ — „Det veed jeg nok“, sagde Faderen. „Ja, han vilde gjerne have den gamle Sølvske.“ Nej, den kunde Dværgen ikke undvære. „Jo, han faar da have den“, bad Sønnen. Ja, ja, han fik saa have den, og han fik den ogsaa. Dværgens Søn sagde da igjen til Bulle: „Naa, Bulle Bondedreng, nu skal du snart rejse: du skal da gaa ind til min Fader og forlange den rustne Bøsse, han har.“ Nej, det turde Bulle ikke. „Da tør jeg“, sagde Dværgedrengen. Han gik ind til sin Fader og sagde: „Nu rejser Bulle Bondedreng.“ Ja, det vidste han nok. „Ja, og han vilde gjerne have den rustne Bøsse.“ Nej, den kunde Dværgen ikke undvære. Men Sønnen tiggede og bad saa længe, til han fik den. „Her har du Bøssen“, sagde Dværgedrengen til Bulle; „men nu skal du gaa ind og forlange min Faders gamle rustne Stridshammer.“ — „Det tør jeg ikke“, sagde Bulle. „Da tør jeg“, sagde Dværgedrengen. Han gik da ind til sin Fader og sagde: „Nu rejser Bulle Bondedreng.“ — „Ja, han rejser og rejser og kommer aldrig længere“, sagde Dværgen. „Ja, han vilde gjerne have eders gamle rustne Stridshammer.“ Nej, den kunde han ikke undvære. Men Sønnen blev ved at tigge Faderen saa længe,

3

til han fik den alligevel. Han gav den da til Bulle og sagde: „Nu rejser du snart; men du skal først gaa ind til min Fader og forlange den gamle Fjal, som han har.“ (En Fiol hedder ellers en Fjaal; men Dværgene kunne ikke snakke ret, derfor sige de Fjal.) Nej, Bulle turde ikke forlange den. „Da tør jeg“, sagde Drengen. Han gik atter ind til sin Fader og sagde: „Nu rejser Bulle Bondedreng.“ — „Ja, det veed jeg nok“, sagde Dværgen, „han rejser og rejser og kommer ingenvegne.“ — „Ja, han vilde gjerne have den gamle Fjal.“ Nej, den kunde Dværgen slet ikke undvære. Men Sønnen lod ham ingen Ro, førend han fik Fiolen. Den gav han Bulle og sagde, at nu skulde han gaa ind til hans Fader og forlange hans gamle forrustne Sabel. Nej, det turde Bulle ikke. „Da tør jeg“, sagde Dværgedrengen. Han gik da til sin Fader og sagde: „Nu rejser Bulle Bondedreng.“ — „Ja, det har jeg hørt tidt nok“, sagde Dværgen, „han rejser og rejser og kommer ingensteds.“ — „Ja, han vilde saa gjerne have den gamle forrustne Sabel.“ Nej, den kunde Dværgen paa ingen Maade undvære. Jo, han fik da have den alligevel; og saa fik han den ogsaa. Dværgedrengen gav Bulle Sabelen og sagde: „Nu har du faaet mange gode Sager; men saa maa du ogsaa have noget til at bære baade dig og dem.“ Han skulde da gaa til hans Fader og faa Lov til at vælge en Hest ud af Stalden; og naar han fik den Tilladelse, saa skulde han tage den gamle hvide Hest, der stod bag Stalddøren; desuden skulde han tage den gamle Sadel og det gamle Bidsel, der hang bag Stalddøren. Men Bulle turde ikke gaa til Dværgen. „Da tør jeg“, sagde Dværgedrengen. Han gik da ind til sin Fader og sagde: „Nu rejser Bulle Bondedreng snart.“ — „Ja, det har jeg nu hørt ti Gange“, sagde Dværgen, „han rejser og rejser og kommer ingen Vej.“ — „Ja, han vilde saa gjerne have Lov til at udvælge sig en Hest af Stalden.“ Nej det var ikke at tænke paa, at det kunde lade sig gjøre paa nogen Maade: Dværgen havde nok Brug for sine Heste endda. Men Sønnen tiggede og bad saa længe, til han fik Tilladelsen. Bulle skulde nu følges med den gamle Dværg ud i Stalden; der var mange og smukke Heste,

4

og da de havde set paa dem i nogen Tid, saa spurgte Dværgen ham ad, hvilken Hest han vilde have. Ja, han vilde have den gamle hvide bag Stalddøren. „Den har ikke slaaet dig paa Munden, som har lært dig det“, sagde Dværgen; men nu maatte han da lade ham have den. Bulle fik saa alle sine Sager læssede paa Hesten, og han glemte ikke at lægge den gamle Sadel og det gamle Bidsel paa den, og han gav sig nu paa Vejen til den syge Konges Slot. Der kom han da til at tjene for Kok, og saa kaldte de ham Bulle Kok. Han rørte om i Maden med Sølvskéen, og Kongen kom sig nu Dag for Dag og blev endelig fuldkommen frisk. Paa Grund heraf blev Bulle

Kok særdeles godt lidt af Kongen. Men Ridder Rød, som har været saa mange Steder, han var ogsaa her, og han kunde slet ikke lide, at Bulle var saa vel anskreven. Han sagde da til Kongen, at Kokken havde ladet sig forlyde med, at han kunde skyde to Hjorte, saa store, at enhver af dem var større end en Herregaardslade; men han skulde trues paa Livet, ellers gjorde han det ikke. Bulle Kok blev da kaldt for Kongen og spurgt, om det var sandt, at han havde sagt, han kunde skyde to Hjorte, hvoraf hver var større end en Herregaardslade. Nej, det havde han aldrig tænkt, langt mindre sagt. Ja, det var nu det samme: han skulde gjøre det, ellers blev han hængt. Bulle gik da ud i Stalden og græd og klagede sig. Da sagde den hvide Hest: „Hvad græder du for?“ Bulle blev meget forundret, da han hørte, at Hesten kunde snakke; men han troede ikke, det kunde nytte at klage sig til Hesten: „Hvad kan det hjælpe at fortælle dig det!“ sagde han. Ja, han kunde da sagtens sige det. Bulle fortalte saa, at der var nogen, der havde sagt til Kongen, at han kunde skyde to Hjorte, hvoraf hver var større end en Herregaardslade. „Ja, det kan du ogsaa“, sagde Hesten, „du skal gaa ind til Kongen og forlange to Læster Rug, malet i Mel, og to Læster Rug, malet i Brød, og to Bagreb. Naar du har faaet det, skal du tage den gamle Bøsse, gaa op paa det højeste af Slottet og skyde lige i Øster. Naar det er bestilt, kan du komme ned til mig i Stalden igjen.“ Bulle gik til Kongen og forlangte, hvad Hesten

5

havde sagt, og han fik det ogsaa. Derpaa tog han den gamle Bøsse, gik op paa det højeste af Slottet og skød lige i Øster. Saa gik han ned i Stalden til den hvide Hest. Han læssede de to Læster Rug, malet i Mel, og de to Læster Rug, malet i Brød, paa Hesten: det skulde de have til Fortæring paa Vejen. Saa rejste de og rejste, altid lige i Øster, og endelig kom de til Hjortene. De vare saa store, som de skulde være, og de laa der og vare skudte. Saa bandt Bulle Bagrebene om Hjortene og om Hesten, og nu trimlede Hesten sig rundt saa længe, indtil den fik Hjortene paa Ryggen. Bulle bragte da Kongen de to store Hjorte, og Kongen kom til at holde endnu mere af ham, end han havde gjort forhen.

Dette blev Ridder Rød da meget fortrydelig over, og han sagde engang til Kongen, at nu havde Bulle sagt, han kunde skaffe en Prindsesse, der skinnede som Solen den klare; men han skulde trues paa Livet, ellers gjorde han det ikke. Bulle blev da kaldt for Kongen, og Kongen sagde til ham, at han havde nok udladt sig med, at han kunde skaffe en Prindsesse, der skinnede som Solen den klare. Nej, sagde Bulle, det havde han aldrig tænkt, langt mindre sagt. Ja, det var nu ligemeget: han skulde hente Prindsessen, ellers maatte han klæde Galgen. Han gik da ud i Stalden og klagede sig. „Hvad klager du nu for?“ sagde Hesten. „Ja, jeg skal hente en Prindsesse, der skulde skinne som Solen den klare; og kan jeg ikke gjøre det, saa skal jeg hænges.“ — „Ja, der bliver vel Raad til at faa hende“, sagde Hesten, „du skal gaa ind til Kongen og forlange tolv Læster Rug, malet i Mel, og tolv Læster Rug, malet i Brød; tolv Læster Hvede, malet i Mel, og tolv Læster Hvede, malet i Brød; tolv Læster Huder og tolv Læster Søm.“ Det fik da Bulle altsammen, læssede det paa Hesten og red afsted. Da de vare komne noget paa Vejen, sagde Hesten: „Hører du noget?“ Bulle svarede: „Ja, jeg hører saadan en Susen og Brusen i Skyerne.“ Hesten sagde da, at han skulde løse op for de tolv Læster Rug, malet i Mel, og de tolv Læster Hvede, malet i Mel. Aldrig saasnart var han færdig dermed, før der kom saa mange Duer, saa mange, at der blev to Korn til hver.

Her er den diplomatiske transskription af siderne 6 til 10 (019-023), som indeholder den dramatiske afslutning på eventyret om **Bulle Bondedreng** og starten på det næste eventyr, **Det lille Øg**. Som aftalt er alle s'er gengivet som almindelige bogstaver, og den originale ortografi er bibeholdt bogstavtro.

De sagde da til Bulle, at siden han havde været saa føjelig mod dem, saa vilde de give ham en Fløjte: den kunde han blæse i, naar han trængte til deres Hjælp. Han red nu et Stykke igjen. Da spurgte Hesten Bulle, om han hørte noget. „Ja, jeg hører saadan en Knagen og Bragen i Skyerne“, sagde Bulle. Da sagde Hesten, at han skulde løse op for de tolv Læster Rug, malet i Brød. Da det var gjort, kom der saa mange Ellefolk, saa mange, at der kun blev et lille Stykke Brød til hver. Men de vare meget glade for det, og de gave ham en Fløjte: naar han blæste i den, skulde de være tilrede med deres Hjælp. De fore saa atter et Stykke Vej, og da spurgte Hesten: „Hører du noget?“ — „Ja“, sagde Bulle, „jeg hører saadan en Tummel og Skrummel i Skyerne.“ Da sagde Hesten, at han skulde løse op for de tolv Læster Hvede, malet i Brød. Og da han havde gjort det, kom der saa mange Bjærgfolk, saa mange, at enhver af dem fik kun en lille Bid Brød. De gave da ligeledes Bulle en Fløjte: naar han blæste i den, vilde de komme ham til Hjælp. De rejste nu videre, indtil de kom i Nærheden af Havet. Da spurgte Hesten, om han saa noget. Bulle sagde, at han saa en Hvalfisk, der var dreven op paa Land. „Den skal du skyde i Vandet“, sagde Hesten. Det gjorde Bulle, og saa gav Hvalfisken ham en Fløjte: naar han blæste i den, skulde Hvalfisken være tilrede med sin Hjælp. De rejste nu et Stykke over Vandet; for den hvide Hest gik lige godt over Land og Vand. Da spurgte Hesten igjen Bulle, om han saa noget. „Ja“, sagde Bulle, „jeg ser noget langt borte, der skinner saa stærkt.“ — „Ja, det er Slottet som vi skal til“, sagde Hesten; „men der er endnu nihundredetusinde Mile derhen. Naar vi komme til Slottet, vil det vare noget, inden jeg kommer til at tale med dig igjen. Jeg vil derfor sige dig, hvorledes du skal forholde dig. Naar du kommer til Slottet, maa du hverken æde eller drikke noget; thi hvis du nyder det mindste, saa bliver jeg til en Sten, og vi tales da aldrig mere ved. Du skal ikke sætte mig i den bedste Stald, og heller ikke i den daarligste Stald; men i den mellemste. Du skal ikke give mig af den bedste

Side 7

Hakkelse, og du skal heller ikke give mig af den ringeste Hakkelse; men du skal give mig af den mellemste.“

Da de nu kom til Slottet, satte Bulle sin Hest i den mellemste Stald og gav den af den mellemste Hakkelse. Derpaa gik han ind paa Slottet, og der saa han da Prindsessen, der skinnede som Solen den klare. Hun bød ham mange gode Sager; men han vogtede sig vel for at nyde noget. Men hvor forsigtig han end var, saa kom der dog en lille Draabe inden for hans Tænder. Derefter gik han ud i Stalden og skulde se til sin Hest. Da var der kun Ørerne tilbage af den: alt det andet var blevet til Sten. Men den kunde dog tale endnu og sagde da, at Bulle skulde tage Dværgens gamle Stridshammer og bilde ham fra Hovedtop til Halespids. Da Bulle havde gjort det, bad Hesten ham at gaa tilside. Bulle gik da bort, og nu rystede Hesten sig saa, at Stenskallen fløj af ham og slog sytten Jern-Spilbomme i Stykker. Nu maatte Bulle æde og drikke, saa meget han lystede. Han gik da ind til Prindsessen og spurgte hende, om hun ikke vilde følge med ham til hans Konge og blive hans Dronning. Jo, det vilde hun nok; men først skulde et stort Stykke Land tilsaas og harves: „Det er saa stort, at min Moder, min Moders Fader og min Moders Faders Fader allesammen have pløjet derpaa“, sagde hun. Bulle gik ud i Stalden og klagede sig for den hvide Hest. Da sagde Hesten, at han skulde tage den Fløjte, som Duerne havde givet ham, og blæse i den. Og da han gjorde det, saa hørte han en Susen og Brusen i Skyerne, og Duerne kom med alle de Korn, han havde givet dem: de havde to hver; og dem lagde de i Jorden. Og hver af dem skrabede et Par Gange efter; saa var hele det store Stykke tilsaat og harvet. Bulle gik da ind til Prindsessen og sagde, at nu var Landet tilsaat og harvet. Ja, det vidste hun nok; men nu vilde hun ikke rejse, inden der blev bygget et stort Orlogsskib. Bulle gik da ud til Hesten, og den sagde: „Nu skal du tage og blæse i den Fløjte, som Ellefolkene gave dig.“ Det gjorde han, og nu hørtes da en Knagen og Bragen i Skyerne, og alle Ellefolkene kom mylrende, store og smaa, unge og graa. De skovede Træer, og hver af dem slog

Side 8

to Slag paa Tømmeret, saa rejste de deres Vej. Bulle gik da ind paa Slottet og sagde, at Skibet var færdigt. Nej, det var ikke rigtig færdigt, sagde hun. Bulle gik da ud og skulde se, hvad der var i Vejen. Da saa han en gammel Ellemænd komme hinkende langt borte. Han var halt, og kunde kun vinde langsomt med; men med vilde han dog. Endelig naaede han da til Stedet og bad Bulle saa meget at undskylde, han var saa sen af sig. Han slog da sine to Slag, og dermed var Skibet færdigt. Men Prindsessen var ikke færdig med sine Udflugter. Hun havde endnu en overmaade vild Hest, som ingen kunde styre eller tæmme; den vilde hun have gjort tam, inden hun drog afsted. Bulle gik da igjen ud i Stalden og fortalte dette til sin hvide Hest. „Ja“, sagde Hesten, „nu skal du tage de tolv Læster Huder og stoppe de tolv Læster Søm igjennem dem; derefter skal du binde alle Huderne paa mig, saa at alle Piggene vende ud. Saa skal du slaa den vilde Hest løs, og det samme skal du gjøre ved mig.“ Bulle gjorde, som Hesten sagde, og da nu de to Heste kom sammen, saa blev den vilde Hest saa forstucken og saa spag, at Bulle kunde lægge en Gjørntraad paa den og dermed lede den, hvorhen han vilde. Han førte saa Hesten hen udenfor Prindsessens Dør og bandt den i Gjørntraaden. Derpaa gik han ind i Slottet og sagde Prindsessen, at nu var Hesten tæmmet. Ja, det vidste hun nok, og nu vilde hun ogsaa følge med ham; men Slottet vilde hun have flyttet med sig. Bulle gik ud til Hesten og sagde ham Prindsessens sidste Forlangende. Hesten sagde, at han skulde da blæse i den Fløjte, som Bjærgfolkene havde givet ham; og den føjede til: „Nu kommer jeg ikke til at tale med dig saa snart; derfor vil jeg nu give dig det Raad, at du ikke undervejs stikker din Haand under Prindsessens Kaabe; thi saa vil hun faa Elskovs Vilje til dig, og det kan komme dig dyrt at staa.“ Bulle blæste da i Fløjten: strax hørtes der en Tummel og en Skrummel i Skyerne, alle Bjærgfolkene kom og gave sig strax i Færd med at flytte Slottet. Bulle satte sig tillige med Prindsessen paa den gamle hvide Hest, og de rede over Land og Vand. Men da de vare komne over Havet, syntes Bulle, at Bjærgfolkene nok kunde være

Side 9

trætte, og bad dem da at puste lidt. Bjærgfolkene vidste ikke, hvad det vilde sige: at puste; men Bulle lærte dem da, at de kunde sætte Slottet lidt fra sig paa Jorden og hvile sig. Men i den Tid de pustede, kom Bulle til at stikke sin Haand under Prindsessens Kaabe. Bulle og Prindsessen satte sig til Hest igjen, og Bjærgfolkene toge atter Slottet, og saa rejste de videre, til de naaede Kongens Gaard. De kom dertil ved Nattetid, men da Prindsessen nærmede sig, da blev alt saa lyst som ved klaren Dag.

Kongen blev jo meget glad baade ved Bulle og ved Prindsessen, og hende vilde han da nu have Bryllup med. Men Prindsessen havde faaet Bulle saa kjær, at hun vilde ikke have Kongen, førend han kunde skaffe hende en Guldring igjen, som hun havde tabt paa Havsens Bund. Ridder Rød fik nu Kongen snakket for, at det var nok Bulle Koks Skyld. Det blev da bestemt, at Bulle skulde skaffe Guldringen tilbage: kunde han ikke det, saa skulde han hænges. Han gik da ud til Hesten og klagede sin Nød; og den sagde, at nu skulde han blæse i den Fløjte, som Hvalfisken havde givet ham. Det gjorde han, og Hvalfisken kom da svømmende med Guldringen. Saa skulde da Kongen have Bryllup med Prindsessen; men hendes Kjærlighed til Bulle var voxet med hver Dag, og hun sagde nu rent ud nej: hun vilde paa ingen Maade have Kongen. Ridder Rød fik da igjen snakket Kongen for, at det var Bulle Koks Skyld og ingen andens; og nu skulde han da rigtig hænges. Han blev saa ført til Retterstedet; men da bad han om, at han først maatte stryge lidt paa sin Fiol; og da det var hans sidste Vilje, saa vilde de ikke nægte ham den Fornøjelse. Han tog da Buen og strøg et Strøg. Da sagde den unge Dværg i Højen: „Nu stryger Bulle Bondedreng paa Fjalen; nu er Bulle Bondedreng i Nød!“ — „Ja, lad ham stryge en Gang til!“ sagde den gamle. Da strøg Bulle den anden Gang. „Nu stryger Bulle Bondedreng paa Fjalen; nu er Bulle Bondedreng i Nød!“ sagde den

unge Dværg igjen. „Lad ham stryge en Gang endnu!“ sagde den gamle. Da strøg Bulle den tredje Gang. „Nu stryger Bulle Bondedreng paa Fjalen; nu er Bulle Bondedreng i Nød!“

Side 10

sagde den unge Dværg; og i det samme stod den gamle Dværg ved Bulles Side og spurgte, hvad han kunde tjene ham med. Bulle sagde, at han skulde slaa Ridder Rød og nogle andre ihjel; men Kongen skulde han skaane. Da rykkede Dværgen et Træ op med Rode og gjorde dygtig lyst: han knuste Ridder Rød og hans gode Venner saa smaa som Sand. Bulle Bondedreng var nu frelst, og det første han havde at gjøre var da at se til den gamle hvide Hest. Den sagde da til ham, at nu skulde han tage den gamle Sabel og dermed hugge dens Hoved af og med Blodet sætte det fast paa dens Bag. Bulle sagde, at det kunde han umulig bære over sit Hjærte; men da sagde Hesten: „Hvis du ikke følger mig heri, saa skal jeg bringe dig i lige saa stor en Nød, som jeg nu har bragt dig til Lykke.“ Bulle gjorde da, som Hesten bad, og nu stod der en dejlig Prindsesse for ham. Hende fik Kongen; men Bulle Bondedreng fik Prindsessen, der skinnede som Solen den klare.

2 Det lille Øg.

(Fra Horsens-Egn, ved Baronesse Elisa Krag-Juel-Vind.)

Der var engang en Konge, som havde en eneste Søn; ham elskede han over al Maade. Prindsen var bekjendt for sin Skjønhed og store Forstand; men han var saa hovmodig deraf, at han ved enhver Lejlighed lod alle Folk føle, at han var den første i Riget. Engang, han var paa Jagt med sine Hoffolk, mødte de en grim gammel Mand paa en daarlig Hest. Da sagde Prindsen til sit Følge: „Skaf mig den gamle Karl og hans gamle Øg af Vejen! Jeg kan ikke taale at se noget saa stygt.“ Der blev strax gjort, som han befalede; men den gamle Mand, som var en Trolde, besluttede at hævne sig. Da Prindsen en Dag gik alene i Skoven, kom Trolden til ham, rørte ved ham med sin Kjep og sagde: „Nu kan du blive et Øg som mit,

Side 11

og det kan du blive, til en Kongedatter vil kalde dig sin allerkjæreste Ven.“ Og saa blev Prindsen til lige saadant et lille grimt Øg som det, han ikke havde kunnet taale at se paa. Prindsen løb nu om i Skoven og var meget ilde tilmode. Han vilde da ikke løbe hjem til sin Faders Slot; men efter nogle Dages Forløb kom der en lille Bondedreng og saa Hesten, tog den hjem med til sin Fader og sagde: „Nu bringer jeg dig et nyt Øg for det gamle, som styrtede igaar.“ — „Det var kun et daarligt Bytte“, sagde Faderen, „for denne her ser jo ud ret som et Helmøs.“ Næste Dag vilde Bonden da pløje med sin nye Hest, og da han mærkede, han kunde bruge den, sagde han til Hans — saa hed Drengen — „Den er dog ikke saa ringe, som den ser ud til; du maa fodre den godt.“ Det gjorde Hans ogsaa, og han holdt meget af Øget, som han kaldte det. Bonden brugte den meget; men da han havde faaet sit Arbejde udrettet, sagde han til Hans: „Nu kan du en Dag tage til Kjøbstaden med Øget og lade det beslaa med to Sko, men ikke med mere, for nu vil jeg sælge det.“ Hans blev bedrøvet: han vilde saa gjerne beholde Øget. Da han nu kom til Kjøbstaden, saa mødte han en Mand, som vilde købe Hesten. „Ja, men jeg vil have hundred Daler for den“, sagde Hans i Spøg. „Det vil jeg ogsaa give dig“, sagde Manden. Men saa sagde Hans: „Nej, jeg tør ikke sælge den, for den hører min Fader til.“ — „Saa kan du jo gaa hjem og spørge ham, om du maa“, sagde Manden. Men det vilde Hans ikke: da den var beslaaet, red han hjem, men fortalte ikke sin Fader, at han havde kunnet sælge Øget. Da der nu blev Marked i den Kjøbstad, Hans havde været i med Øget sidst, saa siger Faderen til Hans: „Du skal pudse Øget, det skal til Marked i Dag.“ Hans blev nu meget bedrøvet og bad, at han maatte tage til Marked med det. Men Faderen vilde selv. „Da maa Fader forlange to hundred Daler for det“, sagde Hans. „Du er jo gal, Dreng!“ sagde Faderen, „jeg veed nok selv, hvad Øget er værdt.“ Da fortalte han Faderen, at han havde kunnet faa hundred Daler for det. „Du er en dum Dreng“, sagde Faderen, og dermed gav han Hans et Ørefigen. Saa satte han sig paa Hesten og

Side 12

red til Marked med den, og da han tænkte paa, hvad Hans havde sagt, saa forlangte han to hundred Daler for den, og dem fik han ogsaa. Saa gik han hjem og var ikke lidt glad ved den Handel. Men Hans græd og var meget bedrøvet; og da Faderen næste Morgen søgte ham, kunde han ikke finde ham. „Han er nok løben efter Øget“, sagde Moderen, og dermed sloge de sig til Ro.

Hans var rigtig nok løben efter sit kjære Øg, og da han kom til Kjøbstaden, sagde de ham, at Manden med Hesten var tagen til et Sted, som laa hundrede Mile borte derfra. Hans løb bagefter, til han naade derhen; og der hørte han, at Manden var fra Kongens Slot. Hans gik nu op paa Slottet og bad om at faa Tjeneste som Stalddreng. Det fik han ogsaa, men han fandt ikke Øget i Kongens Stald. Men saa en Dag saae han en komme kjørende med en Karre og kjendte da, at det var hans kjære Øg, som trak den. Saa blev han glad og gik hen og klappede det. I det samme kom Kongens yngste Datter løbende forbi, og da hun saae Hans staa ved det lille Øg, sagde hun: „Saadan en lille Hest vilde jeg gjerne have mig; den kunde jeg vist baade kjøre og ride. Tror du ikke det, Hans?“ Jo, det troede Hans bestemt. Hun løb nu op til sin Fader Kongen og bad ham om at kjøbe den Hest til hende. „Det er jo ret en styg gammel Hest“, sagde Kongen, „du kan jo tage hvilken Hest du vil i min Stald; der er kjønne Heste nok.“ Men hun blev ved at bede, til Kongen maatte kjøbe Hesten til hende, og Hans Stalddreng lovede da at passe den godt. Den blev Dag for Dag smukkere, og den lille Prindsesse baade kjørte med den og red paa den og holdt saa meget af den. Nu traf det sig i de Dage, at Kongens ældste Datter — for Kongen havde to Døttre og ingen Sønner — havde, ved at fiske, tabt en kostbar Ring, som hun havde arvet efter sin Moder; og Kongen lod da søge efter den paa alle Maader, men den blev ikke funden. Til sidst lod han bekjendtgjøre, at den, som kunde bringe Prindsessens Ring, skulde faa hende til Ægte og det halve Kongerige med hende. Nu kom da baade Fyrster og Grever og alle fornemme fra hele Landet og fra mange andre Lande, og der var flere, som satte Livet til ved at

13

søge efter Ringen; men den fandtes ikke. Den lille Prindsesse fik imens sin Hest kjærere med hver Dag, og til sidst lod hun lægge fire dejlige Guldsko under den og baade kyssede og klappede den. Saa en Dag, da Hans Stalddreng vilde vande Hesten, saae han en dejlig stor Guldfisk i Vandet; han sprang ud efter den, men fik den ikke. Men et Par Dage efter, da han atter vilde vande Øget, skrabede det den dejlige Guldfisk i Land med sin Fod. Hans bragte Fisken op i Kongens Kjøkken, og alle skulde ned for at se paa den; og da den blev skaaren op, fandt de Prindsessens Ring inden i den. Saa sagde Kongen til Prindsessen: „Ja, nu maa du tage Hans Stalddreng til Ægte: han har bragt din Ring.“ Det var Prindsessen ogsaa villig til; men Hans sagde, det var ikke ham, men det var den lille Prindsesses Hest, som den Ære tilkom, da den havde skrabt Fisken i Land med sin Fod. Da den lille Prindsesse hørte det, løb hun ned i Stalden til sin lille Hest og sagde: „Nej, du skal ikke have min Søster til Ægte, hun kan tage Hans Stalddreng; men dig vil jeg beholde altid, for du er min allerkjæreste Ven.“ Og i det samme hun havde sagt det, stod der en dejlig Prinds for hende, og ham fik hun da til Ægte og drog med ham til hans Faders Rige, hvor der blev stor Glæde over at se Prindsen igjen; og nu har han ganske aflagt sit Hovmod og lever i Fryd og Herlighed med sin allerkjæreste Ven. Hans Stalddreng fik da den ældste Prindsesse og har det godt: nu har han hele hendes Faders Rige, siden den gamle Konge er død.

[3] **Den modige Svend.**

(Fra Ulvborg-Herred, Ringkjøbing-Amt, ved Frøken Hanne Fenger.)

Et Par Ægtefolk havde en eneste Søn; og som det sædvanlig gaar med et eneste Barn, saaledes gik det ogsaa her: han blev meget forkjælet, vilde slet ikke lyde og lærte ingenting. Hans

14

Fader var en fornuftig Mand og indsaae jo godt, at saaledes kunde det ikke vedblive at gaa. Han talte derfor med Degnen, som var en dygtig og stræng Mand, og bad ham, om han ikke vilde tage Drengen i Huset. Jo, det vilde Degnen nok, og han skulde behandle ham saaledes, at der kunde blive noget af ham. Saa kom han da til Degnen, som var stræng imod ham. Et godt Hoved havde han, og Degnen kunde aldrig sætte ham saa lang en Lektie for, at han jo lærte den paa et Øjeblik; men Spilopper og Skjælmsstykker gjorde han altid, i Skolen forstyrrede han de andre Børn med sine Narrestreger, og Tugt hjalp intet paa ham. Saa tænkte Degnen paa, om han ikke en Gang kunde gjøre ham bange. Derfor glemte han en Dag med Vilje sin Bibel paa Alteret i Kirken, og om Aftenen, da han sad i Stuen, og Drengen var der ogsaa, sagde han til Drengen: „Det var dog kjedeligt, nu har jeg glemt min Bibel paa Alteret i Kirken, og jeg skulde bruge den imorgen tidlig. Kunde du ikke hente den?“ spurgte han. „Jo“, svarede Drengen, „det kan jeg gjerne“, og han gik. Da han havde hentet Bogen i Kirken og kom ud paa Kirkegaarden, saae han otte smaa sorte Dreng, som spillede Kegler. „Kan jeg spille med?“ spurgte han. Ja, det kunde han gjerne, og han spillede og vandt otte Skilling. Da de havde spillet noget, sagde en af dem: „Nu galer Hanen den røde: til Jorden skal alle de døde.“ Lidt efter sagde en anden: „Nu galer Hanen den hvide: til Jorden skal alle nu skride.“ „Ja, giv mig først mine otte Skilling!“ sagde Drengen, „saa kan I skride hen, hvor I vil.“ — „Ja, dem skal du nok faa, naar du vil komme her en anden Aften“, sagde de. Saa gik Drengen, og paa Vejen møder han Degnen, som aldrig kunde begribe, hvor han blev af. Men Drengen fortalte, hvorledes det var gaaet ham, og at han havde spillet Kegler med otte sorte Dreng paa Kirkegaarden. „Det bliver dog for galt“, tænkte Degnen, „giver han sig ogsaa af med Aander!“ Og den næste Dag gik han til Forældrene og sagde, at han hverken

15

vilde eller kunde have Drengen længer i Huset: Tugt brød han sig ikke om, og han gav sig ogsaa af med Aander.

Drengen kom saa hjem igjen; men nu var Faderen kjed af ham og vilde have ham ud i den vide Verden. Moderen syntes, det var Synd; men Faderen blev ved sin Mening: nu kunde han gaa; han vilde ikke have mer med ham at bestille. Moderen havde Medlidenhed med ham og gav ham et Stykke Ost og et Stykke Brød med, hvorover Faderen skjændte og sagde: „Du har altid forkjælet ham, og derfor er han bleven, som han er.“ Saa vandrede da Drengen ud i Skoven og gik der, til det blev mørkt. Da saae han en Ild brænde. Den var antændt af nogle Røvere, som havde overfaldet en rejsende og taget fra ham hvad han ejede, og de havde nu tændt Ild, for at se at hænge ham. Da Drengen nu kom løbende og raabte om Hjælp, bleve de forskrækkede og løb deres Vej, saa da Drengen kom til Ilden, var der ingen, uden den hængte. Drengen skar ham ned, men var slet ikke bange for den døde. Han stak ham lidt Ost og Brød i Munden; men han kunde naturligvis ingenting spise. Saa stillede han den døde op til et Træ og satte sig ned ved Ilden og spiste sit Ost og Brød, og da han havde spist det, faldt han i Søvn. Det var henimod Aften igjen, da han vaagnede. Han stod da op og gik videre igjennem Skoven. Der mødte han en Herremand, som kom kjørende med hele sin Familie. Drengen var jo ikke bange af sig, og han spurgte derfor Herremanden, om han ikke kunde kjøre med ham og bo hos ham; thi han var sulten og havde intet Natteleje. „Nej“, sagde

Herremanden, „det kan du ikke; for vi har lidt nok Plads til os selv. Min Herregaard er jeg kun paa om Dagen: om Natten kan vi ikke være der for Spøgelser, og derfor har jeg lejet et Værelse, hvori vi er allesammen om Natten. Men vil du være paa Herregaarden, det kan du gjerne; og der er fuldt op af Mad og Drikke, det kan du tage af saa meget du vil. Min Tjener kan vise dig Vejen derhen og vise dig om overalt.“

Saa gik de da til Slottet, Drengen og Tjeneren, og ind i Kjøkkenet og Spisekammeret, og der fandt Drengen baade Kjød

16

og Smør og Brød. Men saa sagde han: „Jeg vil have noget varmt. Vil du vise mig, hvor Tørvestakken er?“ Tjeneren havde ingen Lyst at gaa, men Drengen sagde: „Herremanden sagde jo, du skulde vise mig omkring allevegne“; og saa gik Tjeneren da alene ud for at hente Tørv; men han blev borte med det samme. Saa vilde Drengen da selv se at finde Tørvene; men da han kom ud i Gaarden, mødte han et sort Spøgelse. „Kan du ikke vise mig, hvor Tørvehuset er?“ sagde Drengen. Jo, det kunde Spøgelset nok; men det vilde have Drengen til at gaa foran ned ad Trappen. Det vilde Drengen dog ikke, men sagde: „Nej, gaa du kun foran, du er bedst bekendt med Lejligheden“; thi han vidste meget godt, at naar Spøgelset gik foran, saa havde det ingen Magt over ham. Da Drengen kom ned ad Trappen, saae han Tjeneren, som laa der og havde brækket sin Hals. Det blev han jo lidt underlig ved; men han lod som ingenting, fik nogle Tørv og kom tilbage til Kjøkkenet, hvor han gjorde Ild paa. Nu skulde han se sig om efter noget, han kunde faa at lave Mad af, og saa kom han ind i en Gang og havde Lys med sig. Saa hørte han noget, der sagde Gak! og han gik efter Lyden, til han kom ind i et Lukaf, hvor der var en hel Flok Gæs, der sagde Ga-gak, ga-gak! da de saae Lyset. Der tog han en Gaas, som han vilde have stegt til sin Aftensmad. I det samme kom der et Spøgelse, og Drengen bad det, om det ikke vilde plukke den Gaas for ham, da han selv ikke havde gode Gaver dertil. Det vilde Spøgelset nok; men isteden for at give sig Tid og plukke Gaasen ordenlig, saa tog det og rev den i Stykker, saa at Fjer, Blod, Skind, Kjød og Indvolde fløj til alle Sider om i Kjøkkenet. Da saae Drengen, at Spøgelset havde saa forskrækkelig lange Negle. Han tog da dets Hænder og skruede dem fast med en Filskrue, som sad paa Bordet, og saa klippede han Neglene Da det var gjort, havde Spøgelset ingen Magt over ham. Saa kom der otte sorte Spøgelser bærende med en Ligkiste. Han gav sig i Snak med dem og satte sig imens paa Ligkisten. De gjorde ham ingen Fortrød; men de gave ham heller ingen Underretning om Stedet og alt hvad her foregik, som var, hvad han gjerne vilde vidst

17

noget om. Saa vilde han da have sin Gaasesteg. Han hentede sig en anden Gaas, plukkede den selv og stegte den. Men da han skulde til at spise den, saa kom Døden ind. Drengen spurgte ham, om han havde Lyst at spise med: Gaasen var godt stegt. Døden satte sig ned og spiste med, og Drengen var lige kjæk. Da sagde Døden til ham, at han vilde vise ham noget paa Slottet. Drengen fulgte saa bag efter Døden om i Værelserne, af det ene og i det andet, Trappe op og Trappe ned, til han kom til et Værelse, hvor der stod en Seng. Den skød Døden til Side, lukkede en Lem op og viste Drengen en umaadelig Skat af Guld og Sølv. „Dette“, sagde Døden, „skal deles i tre Parter: een skal du have, fordi du har været saadan en rask Dreng; thi nu har du befriet alle Spøgelserne, som herester ville komme til at sove rolig i deres Grave; og det kunde kun en uskyldig og rask Dreng som du gjøre; — een Del skal Herremanden have, fordi han saa længe har været plaget med dette Spøgeri; og den tredje skal de fattige have. Nu skal du komme til mig en Aften; saa skal jeg give dig noget, som du kan have godt af hele dit Liv.“ Døden bestemte Aftenen og Kirken, hvor de skulde mødes. Drengen lovede at komme, og Døden forlod ham. Nu vilde Drengen da sove og gik ind i det allerpæneste

Gjæstekammer, han kunde finde. Der smed han alle sine pjaltede Klæder rundt omkring paa Gulvet og satte sine skidne Træsko udenfor Sengen og lagde sig saa til at sove.

Den næste Morgen kom Herremanden og hans Familie hjem. Da saa Pigen vilde gaa ud og hente Tørv, for at gjøre Ild paa, fandt hun Tjenerens Lig. Herremanden blev bedrøvet over sin tro Tjeners Død og sagde: „Søg dog efter den stakkels Dreng! saa er han vist ogsaa omkommen.“ De søgte allevegne, og endelig fandt Stuepigen ham oppe i det pæneste Gjæstekammer, hvor han laa og snorkede, saa Sengen rystede, og hans Klæder laa smidte omkring. Da Herremanden hørte det, sagde han: „Aa lad ham ligge og sove, saa længe han kan! Han har nok haft en slem Nat.“ Da Drengen endelig vaagnede, stod han op, gik ind til Herremanden og sagde, at naar han nu først vilde give ham noget at spise, saa skulde han sige ham noget, som

18

han ikke havde vidst før. Han fik da Mad, og saa førte han Herremanden op i det Kammer, hvor Skatten var, fik Sengen til Side, løftede Lemmen op og viste ham den Mængde Guld og Sølv, som der fandtes. Saa sagde han ogsaa Herremanden, hvorledes det skulde deles, og sagde, at hans Part kunde gjerne blive liggende; thi han var jo kun en Dreng, og han vilde gjerne se sig lidt om i Verden, før han modtog hele sin Del. Noget af Skatten tog han dog ud og delte i tre Parter: den ene gav han Herremanden, den anden de fattige og den tredje fyldte han sine Lommer med; thi han skulde jo have noget med paa Rejsen. Paa den bestemte Aften begav Drengen sig da hen til den Kirke, hvor han skulde træffes med Døden. Døden var der ogsaa, førte ham ind i Kirken og viste ham i et Kapel en umaadelig Mængde Lys. „Det er alle Menneskers Livslys“, sagde Døden. Nogle Lys vare høje: det var deres, som havde længe endnu at leve; andre vare mindre, og somme ganske smaa. Drengen bad Døden, om han maatte se sine Forældres Livslys, og han fik dem ogsaa at se. Faderens Lys var da langt endnu; men Moderens var næsten helt brændt ud. Saa bad Drengen, om han ikke maatte bytte dem om, og det fik han Lov til. *) Da sagde Døden til ham: „Der er en Konge, som har været rørt (betagen med Lamhed) i mange Aar; og der er udlovet hans Datter og det halve Kongerige strax, og det hele efter Kongens Død, til den, som kan helbrede ham. Her har du en Salve, hvormed du kan gjøre det. Nu skal du rejse hen og se at faa Tjeneste der. Saa vil det blive dig paalagt, at du aldrig maa nævne Kongen; thi den, som gjør det, skal enten

*) At de to Lys ombyttes, fattes i denne Optegnelse, men findes saaledes i en anden fra Vendsyssel, og det er aabenbart det rette. Her hedder det, at Drengen bad Døden „at tage 20 Aar fra hans Faders Alder og lægge dem til hans Moders. Det gjorde Døden strax, og hans Faders Lys blev da ganske lille.“ Heri ligger vel samme Tanke: men selve Ombytningen er forglemt. Nærværende Optegnelse tilføjer, hvad den anden fattes, og hvad her er udeladt som et senere Tilhæng: at „han spurgte saa Døden, om han kunde lægge 50 Aar til hans egen Alder; og det gjorde Døden ogsaa.“

19

helbrede ham eller lade sit Liv. Du skal nu nævne Kongen og mage det saa, at du derved faar Adgang til ham. Men saa maa du være saa forsigtig først kun at helbrede hans højre Arm og derpaa forlange, at han skal gjøre en Kontrakt med dig. Ellers kunde du let blive narret og ikke faa hvad der er udlovet.“ Drengen rejste saa hen til den syge Konges Gaard og bad om Tjeneste der. Han blev da Stalddreng og fik den Formaning, som Døden havde omtalt. Den syge Konge havde Fornøjelse af at se sine Heste blive vandede, og den Lænestol han sad i blev derfor skubbet hen til Vinduet. Da nu Drengen en Dag var ude at vande Hestene, saae han Kongen og udbrød ganske højt: „Aa, der er jo Kongen!“ De som stode hos skjændte og tyssede paa ham; men Kongen havde hørt det: han lod sin Staldmester kalde og talte ham haardt til, fordi han ikke bedre passede paa sine Folk; og Drengen blev nu kaldt op paa Slottet. „Ja, du veed jo, hvad der er forordnet“, sagde Kongen, „men

du ser mig ikke ud til at kunne helbrede mig.“ Jo, det tænkte Drengen dog nok han kunde; han fik sin Salve frem og begyndte at smøre Kongens Fingre paa den højre Haand, og Kongen begyndte strax at kunne bevæge dem. Saa helbredte han den højre Arm og forlangte da, at Kongen skulde indgaa den omtalte Kontrakt med ham. Det gjorde Kongen ogsaa, og da Kontrakten var underskreven, helbredte han Kongens hele Person. Og da Drengen havde faaet nogen Undervisning, saa han kunde være en Prindsesses Brudgom, saa holdt de Bryllup, og han fik det halve Kongerige. Nu fik han Lyst at faa hentet sine Rigdomme, og han skrev da til Herremanden, at Prindsen og Prindsessen vilde komme og besøge ham. Der blev da gjort en farlig Anstalt, og til den bestemte Tid kom Prindsen og Prindsessen kjørende i stor Stads, og Herremanden tog imod dem og gav dem det pæneste Gjestekammer. Saa om Aftenen klæder Prindsen sig om i fine gamle pjaltede Klæder, træder frem for Herremanden og siger, at nu vilde han have sin Skat. Herremanden blev noget grov imod ham og sagde, at han vilde ikke forstyrre det kongelige Par, som laa i Nærheden af Skatkammeret. Saa gav Prindsen

20

sig tilkjende, og Herremanden blev meget ydmyg og bad saa meget om Forladelse. Det var nu det samme med det; men Prindsen rejste hen til sin Moder, som han traf alene, da hans Fader var død. Saa forærede han Gaarden til nogle af Familien og tog sin Moder til sig, og de levede længe og lykkelig.

[4] Sundhedstræet.

(Fra Nestved-Egn, ved Frøken Fr. Carlsen.)

Der var engang en Mand, som havde tre Sønner. Da han skulde til at dø, kaldte han dem til sig og sagde, at han havde intet at efterlade dem, uden sin Frugthave: den skulde de dele, saa hver fik sit Stykke. Eet af Træerne i Haven bar Sundhedsfrugter; men hvad det var for et, og hvor det stod, det vilde han ikke sige. Saa døde Manden, og Sønnerne skulde nu dele Arven; men den yngste var saa

lille, at han fik ikke Lov at være med om Delingen. De to ældre Brødre delte Haven lige imellem sig; og kun eet Træ, som stod midt i Haven, gave de deres lille Broder. Land fik han slet ikke noget af, og de tænkte da, at hvis Ulykken skulde være: at det just var hans Træ, der bar Sundhedsfrugter, saa kunde de altid pille op, hvad der faldt ned paa deres Jord.

Nu var det en Dag, at de hørte, Prindsessen i Landet var farlig syg, og Kongen havde lovet hende og det halve Kongerige til den, der kunde skaffe hende sin Sundhed igjen; og saa tænkte Brødrene jo strax paa at forsøge deres Lykke. Den ældste løb da først ned i Haven med en Kurv paa Armen, plukkede af alle sine Frugter i Kurven og gav sig paa Vandring ad Slottet til. Paa Vejen var der en stor Skov, og da han kom ind i den, mødte han en gammel Kone. „Goddag“, sagde Konen, „hvad har du i din Kurv?“ — „Frøer og Skruptudser“, svarede Svenden, „men hvad kommer det ellers dig ved?“ —

21

„Lad det da være Frøer og Skruptudser!“ sagde Konen, og dermed gik hun sin Vej. Svenden gik da videre og kom til Vagten ved Slotsporten. „Hvad vil du? Søn!“ sagde de til ham. „Jeg har Sundhedsfrugter i min Kurv, og jeg vil op paa Slottet, at helbrede Prindsessen“, sagde han. Naa, det var jo meget godt; men først vilde de dog se i Kurven; og da de toge Laaget af, myldrede det ud med Frøer og Skruptudser. Vagten bankede nu Svenden dygtig af og jog ham bort.

Imidlertid er den næstældste Broder da ogsaa løben ned i sin Del af Haven og har plukket sig en Kurv fuld af alle sine Frugter; og da han kommer ind i Skoven, møder han den samme gamle Kone, som hilser ham Goddag og spørger, hvad han har i sin Kurv. „Snoge og Firben“, siger han og er da lige saa studs som den ældre Broder. Hun siger ligesaadan til ham: „Lad det da være Snoge og Firben!“ Han kommer til Vagten og vil ind med sine Sundhedsfrugter; men da de løfte Laaget af, mylrer det ud med de ækleste Snoge og Firben, nogen havde set; og han faar da en banket Trøje ligesom Broderen.

Nu skulde da endelig den yngste Broder til at forsøge sin Lykke; han plukkede Frugter af sit Træ og gav sig paa Vejen. I Skoven møder han den gamle Kone. „Goddag“, siger hun, „hvad har du i din Kurv?“ — „Goddag igjen“, sagde den lille nok saa venlig, „det er Sundhedsfrugter, jeg har i min Kurv.“ — „Saa lad det være Sundhedsfrugter!“ sagde Konen, og saa gik hun sin Vej. Den lille gik nu videre; og da han kom igjennem Skoven, saa faldt hans Vej langs med Stranden. Der saae han, at Bølgerne havde kastet en stor Gjedde op, som laa og gispede paa Strandbredden. „Du stakkels Fisk“, sagde han, „jeg skal nok hjælpe dig“; og dermed kastede han den langt ud i Vandet. Strax efter stak Gjeden Flaben op af Vandet og sagde: „Tak skal du have! Er du i Nød, og jeg kan hjælpe dig, saa kald paa mig, og jeg skal komme.“ Den lille gaar nu videre, og saa ser han en Ravn og en Bisværm, som ere stødt sammen og slaas, saa det gaar ud over begge Parter. Drengen gik da hen til dem og forestillede dem, hvor urimeligt

22

det var, at de vilde slaas, da de jo kunde flyve hver til sin Side. Det syntes de der var Mening i, og baade Ravnen og Bisværmen raabte til ham, da de fløj bort: „Tak skal du have for dit gode Raad! Kommer du i Nød, og vi kunne hjælpe dig, saa kald paa os, og vi skulle komme.“ Drengen gik nu videre og kom til Vagten ved Slotsporten. „Hvad vil du? Søn!“ sagde de. „Jeg har Sundhedsfrugter i min Kurv, og jeg vil op paa Slottet, at helbrede Prindsessen“, svarede Drengen. Naa, det var jo meget godt; men først vilde de dog se i Kurven, hvordan de Sundhedsfrugter saae ud: de havde set saa mange underlige Ting den Dag. Jo, det var ganske rigtig dejlige Æbler, som Kurven var fuld af; og da Drengen gav en af Vagten to Æbler at spise, saa blev han saa let og saa lystig, at de skyndte sig alt hvad de kunde at føre Svenden op til Kongen og fra Kongen ind til Prindsessen. Nu gav han hende nogle af Æblerne; og da hun havde spist det første, kunde hun lette Hovedet fra Pudens; da

hun havde spist det andet, kunde hun rejse sig op i Sengen; og da hun havde spist det tredje, sprang hun op og dandsede paa Gulvet.

Kongen blev da sjæleglad og sagde til hende, at nu skulde den lille Svend være hendes Mand. Men det syntes hun ikke om; for det var altfor uanseligt et Giftermaal, mente hun. Hun sagde da til sin Fader, at den Mand, hun skulde have, han maatte have udrettet noget i Verden; og dersom hun skulde have den lille Svend, da maatte han først hente den Ring, hendes Fader havde tabt i Havet for fire og tyve Aar siden. Det sagde Kongen til Svenden, og han blev jo noget betænkelig ved det; men saa huskede han paa Gjedden, og saa løb han ned til Strandkanten, kaldte paa den og klagede sin Nød. Gjedden løb ned til Bunden og kom snart igjen med Ringen, og Svenden gik da let om Hjærtet med den til Slottet.

Kongen tog imod den med stor Forundring, gik ind til Prindsessen og sagde: „Ja, du veed, hvad der er lovet den, der helbredte dig; og nu hjælper ingen Snak længer: nu maa du tage ham til Mand.“ Prindsessen mente dog, at det kunde hun

23

ikke; for hun maatte have en Mand, der kunde skaffe hende lige saa stort og prægtigt et Slot, som det, hvori de nu bode; og det skulde være af Vox og skinne i Solen som Guld det blanke. Kongen gik da ud til Svenden og sagde ham, hvad Prindsessen forlangte, og først blev han jo lidt lang i Ansigtet; men saa tænkte han paa Bierne, løb ud, kaldte ad dem og klagede sin Nød. De lovede da, at de skulde gjøre for ham, hvad de kunde. Og da Folk kom op næste Morgen, saa stod der et Voxslot, lige saa stort og prægtigt som Kongens, og skinnede i Solen som Guld det blanke. Da gik Kongen ind til Prindsessen og sagde: „Nu kan jeg ikke længer give dig Tid: nu maa du tage ham; og du kan jo ogsaa se, han forstaar mere end andre Folk.“ Prindsessen forundrede sig storlig over, hvad hun saae; men dog kunde hun ikke lade sig nøje med det. Hun forlangte endnu, at Kongen skulde sige ham, at han skulde hente hende tre af de ældste Brande indenfor Helvedes Port. Men dersom han kunde skaffe hende dem, saa skulde hun ikke forlange mere, men villig give ham sin Haand. Kongen var vred; men han føjede dog sin Datter og sagde det til Svenden. Han blev først meget bedrøvet; men saa huskede han paa Ravnens, Satans Apostel, som han havde hjulpet; og saa kaldte han paa ham og klagede sin Nød. Ravnens lovede at gjøre, hvad han kunde, og snart var han tilbage igjen med de tre Brande. Svenden tog dem, løb alt hvad han kunde op paa Slottet med dem og kastede dem i Prindsessens Skjød. Strax luede de højt op i Vejret, og Røgen og Ilden havde nær kvalt hende. Da sprang hun op i stor Angest og løb hen til Svenden; og nu var der ikke mere i Vejen for at blive hans Kone. Saa holdt de da Bryllup og fik det halve Kongerige i Medgift.

[4] SUNDHEDSTRÆET

(Fra Nestved-Egn, ved Frøken Fr. Carlsen.)

Med bananen og venner i hånden, gik turen til slottet!

[5] Guldørning.

(Fortalt af Konen Inger Marie Nielsdatter i Skyum i Thy; optegnet af Lærer A. C. Paulsen i Dalby.)

En Konge havde tre Døttre; den yngste hed Guldørning. Saa kom Kongen i Krig; og for at ingen skulde gjøre hans Døttre Fortred, mens han var borte, saa lod han gjøre en Høj med et Kammer indeni, og der satte han de tre Prindsesser ned og gav dem Spise med for syv Aar: inden den Tid tænkte han nok, Krigen skulde være forbi. Men Krigen varede længe, og Kongen tabte og mistede Livet tillige med alle sine Folk, saa der blev ingen tilbage, der vidste noget om Prindsesserne at sige eller tænkte paa dem. De maatte altsaa blive siddende i Højen, og da de syv Aar vare omme, havde de ikke mere at spise, undtagen en lille Hund og en Kat; men deraf kunde de ikke leve ret længe. Saa døde de to ældste af Hunger; men Guldørning levede endnu, og saa begyndte hun at grave sig ud af Højen. Det var et strængt Arbeide; men omsider kom hun dog saa vidt, at hun fik gjort saa stort et Hul, saa hun kunde se ud af Højen. Da løb der en lille Mus igjennem Hullet. Den greb hun, krængede Skindet af den og spiste den. Saa gav hun sig til at grave paany, og endelig slap hun da ud; men hun saae jo jammerlig ud baade i Kjød og Klæder; — for det var ellers en meget smuk Prindsesse, naar hun var i sin Velmagt.

Hun gik op til sin Faders Slot. Der bode nu en fremmed Prinds, der var bleven Konge i Landet; og alting der var nyt og fremmed. Guldørning bad om at faa Tjeneste paa Slottet, og hun blev da Gaasepige. Hun var tro og skikkelig og blev siden Kokkepige; — men det var jo dog en simpel Bestilling for en Kongedatter. Nu kom hun efterhaanden til Kræfter igjen og blev lige saa smuk som før, saa alle forundredes over at se saa dejlig en Kokkepige. Da nogen Tid var gaaet, skulde Prindsen have Bryllup med en Prindsesse fra et andet Land. Det var en grim en; men Prindsen havde ikke set hende. Og

saa var hun ogsaa frugtsommelig, det vidste han ikke noget af; — saa havde han vel ikke taget hende. Lige paa Bryllupsdagen blev Bruden syg og fødte en Søn; men det maatte Prindsen naturligvis ikke vide. Og da Tiden kom, de skulde i Kirke, saa blev det læmpet saadan, at Guldtærning fik Prindsessens Brudestads paa, og saa skulde hun forestille Bruden. Men Prindsessen forbød hende strængelig, at hun ikke maatte mæle et Ord til eller fra Kirken.

De skulde da ride til Kirken; og den Hest, som Bruden skulde ride paa, var netop den, som Guldtærning havde plejet at ride, den Tid hun var hjemme hos sin Fader. Hun kjendte strax Hesten, og den kjendte ogsaa hende og bukkede for hende. Da sagde hun til den, ligesom for sig selv:

„Blak, buk ej for mig!
Den sidste Mø, som red paa dig,
det var mig.“

„Hvad siger du? mit Hjærte!“ spurgte Prindsen. „Jeg sagde ikke noget“, svarede Guldtærning, og saa satte de sig til Hest og rede afsted. Paa Vejen kom de over en Bro. Da sagde Guldtærning ganske sagte: „

Denne Bro lagde min Fader saa stærk, at den ej skulde knage paa Guldtærnings Bryllup.“

„Hvad siger du? mit Hjærte!“ spurgte Prindsen. „Jeg sagde ikke noget“, svarede Guldtærning. Lidt efter kom en Ravn flyvende hen over dem. Guldtærning saae i Vejret og mumlede:

„Der flyver en Ravn saa sort;
den unge Brud ligger i Ovnsgraven *
og føder en Søn, ham skal du have.“

„Hvad siger du? mit Hjærte!“ spurgte Prindsen. „Jeg sagde ikke noget“, svarede Guldtærning. Længere henne kom de forbi den Høj, hvori Guldtærning og hendes Søstre havde siddet. Udenfor Højen stod paa en lille Pind Skindet af den Mus, som Guldtærning havde spist. Da hun saae Museskindet, hviskede hun:

„Der stander nu Musen graa,
den krænged jeg med mine Fingre smaa.

* Ovnsgraven antyder det noget tragisk eller makabert

Havde det ikke været i min haarde Nød,
jeg havde ikke gjort det for min Død.“

„Hvad siger du? mit Hjærte!“ spurgte Prindsen. „Jeg sagde ikke noget“, svarede Prindsessen. Da de nu kom til Kirken, gav Prindsen hende sin ene Handske og sagde, at naar han forlangte den tilbage, skulde hun række ham den med den samme Haand, som hun tog imod den med.

De bleve nu viede og rede til Slottet igjen. Da de skulde til at spise, vilde Prindsessen selv være med; og Guldtærning maatte da af med Brudedragten, og Prindsessen fik den paa. Da de havde siddet lidt ved Bordet, blev Prindsessen saa daarlig, at hun maatte til Sengs, og Prindsen maatte jo følge med. Men han havde længe tvivlet paa, at det ikke var rigtig fat; derfor, da de vare komne i Brudekamret, sagde han til hende: „Du kommer ikke i Sengen, før du siger mig, hvad det var, du sagde til Hesten.“ — „Det veed jeg ikke“, svarede Prindsessen, „jeg kan ikke huske, at jeg sagde noget. Har jeg sagt noget, saa har Guldtærning det i Gjem.“ Hun maatte saa ned i Kjøkkenet til Guldtærning, som hun gav et Ørefigen og spurgte, hvad hun havde sagt. Guldtærning sagde hende det, og saa kunde hun sige det til Prindsen. Men han vilde nu ogsaa vide, hvad hun havde sagt baade ved Broen, til Ravnene og ved Højen; og hver Gang maatte Prindsessen ned og faa Besked hos

Guldtærning. Hun var da vred for Alvor og saa syg, at hun knap kunde gaa. Saa tilsidst sagde Prindsen: „Ja, nu maa du først række mig den Handske, jeg gav dig i Kirken.“ — „Jeg veed ikke af nogen Handske“, sagde hun, „men har jeg faaet nogen, saa har Guldtærning den i Gjem.“ Hun maatte da igjen ned i Kjøkkenet til Guldtærning og bede hende om Handsken. Men Guldtærning svarede, at Handsken vilde hun selv give ham; og det hjalp ikke alt hvad Prindsessen truede og tiggede. „Men saa skal du staa bag ved mig, saa han ikke ser dig, naar du giver ham Handsken“, sagde saa Prindsessen; og det vilde Guldtærning ogsaa nok. Hun fulgte nu bag efter ind til Prindsen og rakte sin Haand om ved Siden af Prindsessen; men Prindsen greb fat om Haanden og trak Guldtærning frem,

27

saa paa hende og sagde: „Her er nok min rette Brud, som jeg er bleven viet til; og jeg vil ingen anden have.“ Prindsessen blev da dømt fra Livet for hendes Bedrageri, og Guldtærning var og blev gift med Prindsen og blev Dronning paa sin Faders Slot; og de levede begge lykkelig i mange Aar. Snip, snap Snude! nu er min Historie ude. Tip, tap Tønde! nu kan du begynde.

[6] Mester Flik-Flikker.

(Fra Svendborg-Amt, ved Landmand Lars Frederiksen.)

Der var engang en Mand, som havde fire Sønner. Da de voxede til og bleve store, havde han ikke noget til dem at bestille, og han kunde ikke lide, at de gik og drev. Han sagde da en Dag til dem, at han syntes, det var bedst, de kom ud og lærte hver et Haandværk; og han spurgte dem nu hver for sig, hvad de havde mest Lyst til. Den ældste vilde ud og lære at tænke, den anden vilde lære at være Mestertyv, den tredje vilde lære at være Skytte, og den yngste vilde være Tømrer, han vilde lære at flikke paa alt, hvad andre Flikkere ikke kunde flikke: han vilde være en Mester Flik-Flikker. De rejste da ud i Lære alle fire, og efter udstaaet Læretid kom de allesammen hjem igjen. „Har I nu ogsaa lært jeres Haandværk tilgavns?“ spurgte Faderen; og alle Sønnerne svarede ja! „Ja, nu skal jeg prøve jer, hvor dygtige I er“, sagde Faderen, „vil I nu følge med ud i Skoven!“ Det gjorde de da. Saa siger Faderen: „Du min ældste Søn, du som har lært at tænke! Sig mig nu: hvor er det tænkeligt, at der kan være en Fuglerede her i denne Skov?“ Sønnen pegede strax paa et Træ, hvor der maatte være en Fuglerede i; og ganske rigtig: der var

28

ogsaa en. Da sagde Faderen igjen: „Du min næstældste Søn, du, som har lært at være Mestertyv! Kan du stjæle et Æg af Reden, uden at Fuglen mærker det?“ Han klavrede op i Træet og tog et Æg, og Fuglen mærkede det ikke. Men endnu førend han var kommen ned med Ægget, siger Faderen: „Du min tredje Søn, du, som har lært at være Skytte! Kan du skyde Ægget ud af Haanden paa din Broder, uden at ridse en Finger paa ham?“ Sønnen skød, og Ægget faldt ned og var da helt i Kvas. *) Da sagde Faderen: „Du min yngste Søn, du, som er en Flikker over alle Flikkere! Kan du gjøre Ægget helt igjen?“ Og det kunde han, for det gjorde han; og dermed var Prøven lykkelig til Ende. Nu havde Sønnerne jo ganske rigtig faaet lært hver et Haandværk; men det værste var, at de havde endda ingenting at bestille. Tænkeren havde ingen Søgning, Mestertyven heller ikke, Skytten ikke heller, og Mester Flik-Flikker gik det ligesom alle de andre. Men da hørte de, at den engelske Kongedatter var bleven bortført, og at det var lovet, at den, som kunde finde og føre hende hjem, skulde have hende og det halve Kongerige i Brudestjænk. Saa besluttede de fire Brødre da at prøve deres Lykke. De rejste til Engeland, fik Kongen i Tale og tilbød at skaffe ham sin Datter igjen. Kongen mente først, at det kunde aldrig nytte dem at prøve derpaa: der var saa mange, der havde

prøvet det, men det havde altid været forgjæves. Men de sagde, de vare sikre nok i deres Sag, naar Kongen kun vilde give dem et Skib, som sejlede baade paa Land og Vand. Der blev da strax begyndt paa at bygge saadant et Skib, og da det var færdigt, gik alle Brødrene ombord og sejlede

*) Udgiveren har her tilladt sig at gjøre en Forandring (en Restitution), som Æventyret syntes ham at kræve. Optegnelsen lyder paa, at Skytten skulde skyde Fuglen, og at da han gjorde det, inden Mestertyven endnu var kommen ned med Ægget, blev denne saa bange, at han tabte det. — Men at skyde en Fugl i Reden er et saa maadeligt Bevis paa Mesterskab i Skydning, at det nødvendig maa være en Forvanskning. Og rimeligvis er det her indsatte det oprindelige, som kun af en enkelt Fortæller er glemt eller misforstaaet.

29

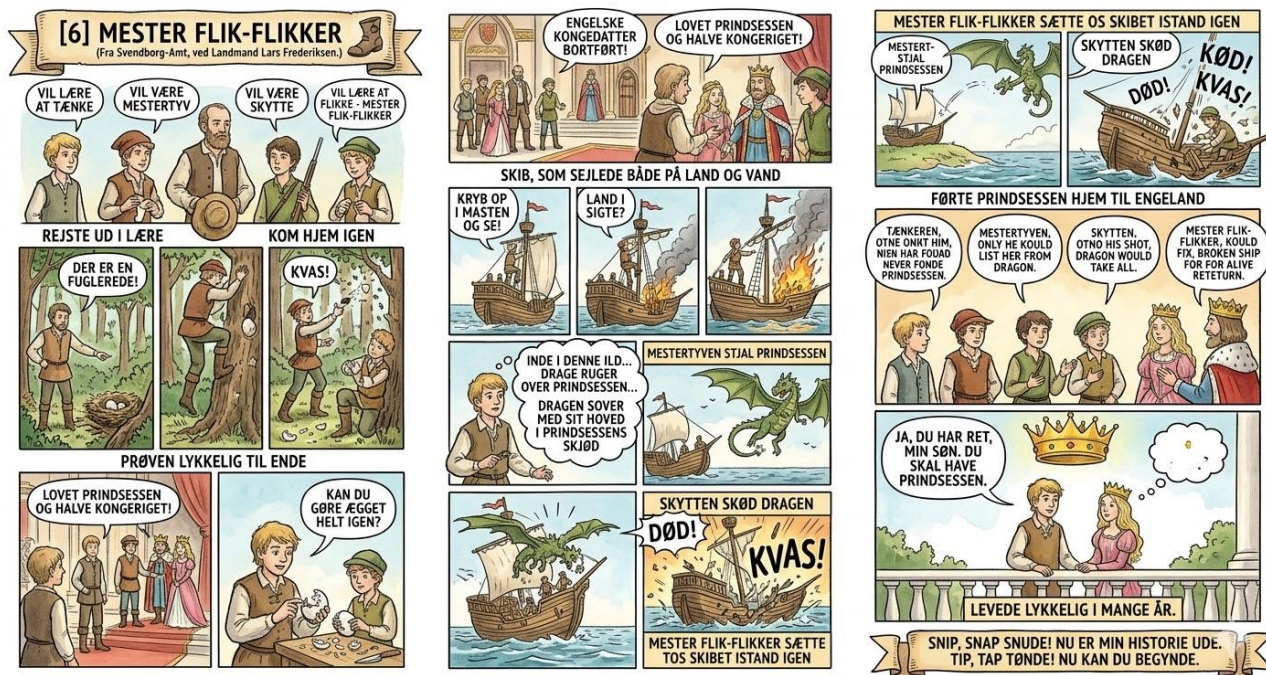
afsted. Da de nu havde sejlet et Fjerdingsaar, saa sagde Tænkeren til Mestertyven: „Kryb op i Masten og se lige frem, om der er Land i Sigte!“ Nej, der var ingen Ting at se, uden Vand og Vand til alle Sider. Da de havde sejlet lidt endnu, sagde Tænkeren atter til Mestertyven, at han skulde gaa tilvejs og se lige fremad. Og denne Gang kom han ned og fortalte, han kunde se en stor Røg stige op langt borte. „Det er godt“, sagde Tænkeren; og da han lidt efter igjen sendte Mestertyven tilvejs, da kunde han se en stor Ild. „Det er, som det skal være“, sagde Tænkeren. Nu holdt de Raad ombord, og Tænkeren udstedte Befalinger til hver især. „Ser I vel“, sagde han: „inde i denne Ild ligger der et forbrændt Slot, og derinde ligger en Drage, som ruger over Prindsessen; men i dette Øjeblik ligger Dragen og sover med sit Hoved i Prindsessens Skjød.“ Og saa sagde han til Mestertyven: „Nu skal du gaa igjennem Ilden ind i Slottet og stjæle Prindsessen, mens Dragen sover. Men naar Dragen vaagner og ser, at Prindsessen er borte, saa flyver hun ud, for at søge om Prindsessen, og saa kommer hun ogsaa hen over vort Skib. Da maa du, som er Skytte, have dine Skydevaaben istand og skyde Dragen. Men Dragen vil da falde ned og slaa Skibet i Stykker. Derfor maa du, Mester Flik-Flikker, have dit Værktøj i Orden, at du kan sætte os Skibet istand igjen.“ Og som Tænkeren havde sagt, saadan gjorde de, og saadan gik det. Mestertyven gik igjennem Ilden ind i Slottet og stjal Prindsessen, som sad med Dragens Hoved i sit Skjød, og det uden at Dragen mærkede det. Men da de vare komne vel ombord og under Sejl, saa vaagnede Dragen og kom da helt rasende flyvende hen over Skibet. Skytten stod færdig og skød den, saa den styrtede død ned; men den faldt ganske rigtig saaledes, at den slog Skibet i Stykker. De maatte da ligge stille et Par Dage, medens Mester Flik-Flikker fik det sat istand igjen. Og da det var gjort, førte de da Prindsessen hjem til England, hvor der blev en stor Glæde over det hele Land.

De fire Brødre gik nu paa Slottet, og Kongen gjorde stor Stads ad dem; men hvem af dem der skulde have den udlovede

30

Belønning af Prindsessen og det halve Rige, det vidste hverken de selv eller andre. Endelig en Dag lod Kongen dem da kalde for sig og sagde: „Som I vide, har jeg lovet baade min Datter og det halve Kongerige til den, der kunde skaffe mig hende igjen; men nu er I jo fire; saa det er svært at sige, hvem af jer Belønningen tilkommer.“ Da sagde Tænkeren, at det maatte være ham; thi uden hans Hjælp havde de aldrig fundet Prindsessen. „Du har Ret!“ sagde Kongen. Men saa kom Mestertyven og sagde, at uden hans Hjælp havde de aldrig faaet Prindsessen; thi ingen kunde finde gjennem Ilden, uden han; og ingen kunde liste hende fra Dragen, uden han. „Du har ogsaa Ret!“ sagde Kongen. Men saa kom Skytten frem, og han sagde, at uden hans Hjælp havde de ikke beholdt Prindsessen; thi havde han ikke skudt Dragen, da den forfulgte dem, saa havde den taget Prindsessen igjen og gjort det af med alle de andre. „Ja, du har ogsaa Ret!“ sagde Kongen. Tilsidst kom da Mester Flik-Flikker frem og sagde: „Ja, det er meget rigtigt, alt hvad mine Brødre har sagt:

at uden dem vilde vi hverken have fundet eller faaet eller beholdt Prindsessen; men havde jeg ikke været, saa var Prindsessen dog aldrig kommen levende hjem; thi ingen anden end jeg kunde gjøre Skibet istand igjen, da Dragen havde slaaget det i Stykker.“ — „Ja, du har Ret, min Søn“, sagde Kongen, „du skal have Prindsessen.“ Og saa fik Mester Flik-Flikker baade hende og det halve Kongerige.

[7] Den lille røde Ko. (Fra Horsens-Egn, ved Frøken Nanna Reedtz.)

Der var engang en Konge, hvis Dronning var død; han havde en eneste Datter, og hun arvede da alle de Klæder, der vare efter hendes Moder. En Dag gik hun ude i Haven for at vejre disse Klæder, og saa faldt hun paa at prøve nogle af dem.

31

Kongen stod inde og saae ud af Vinduet, og da han saae sin Datter i Moderens Klæder, da var det, som han saae sin afdøde Dronning staa lyslevende for sig, og han besluttede da, at han vilde tage sin Datter til Ægte. Hun vægrede sig saa godt hun kunde og sagde nej, det skulde aldrig ske; men han blev ved at trænge ind paa hende: at hun skulde blive hans Dronning. Saa gik hun en Dag grædende ned til Rødset (Rødhuset, Kostalden); der stod en lille rød Ko bagved Døren; og da den hørte, hun græd, da talte den og spurgte, hvad hun fattedes. Hun klagede sin Nød for den og sagde, hendes Fader vilde have hende til Kone, og spurgte, om den kunde give hende noget Raad. Saa sagde den, hun skulde forlange en Kjole, som skulde gjøres af enlige Kragenæb (af bare Kr.): naar Kongen kunde skaffe hende saadan en Kjole, vilde hun have ham. Saa bleve da alle Skytterne, der vare i hele Landet, sammenkaldte, og der blev gjort saadan en Jagt efter alle Kragerne, saa de tilsidst fik saa mange, at der kunde blive en Kjole af Kragenæb.

Da Prindsessen nu fik den, var hun jo igjen i Forlegenhed for, hvad hun nu skulde gjøre, og saa løb hun ned i Rødset til den lille røde Ko og spurgte hende om Raad. Koen sagde: „Nu skal du klove mine Klove (slaa mig løs) og føre mig udenfor Porten, og saa skal du sætte dig op paa min Ryg.“

Det gjorde Prindsessen ogsaa, og saa red hun et Stykke paa den lille Ko. Da de havde redet noget, sagde Koen: „Staa op paa min Ryg og sig mig, hvad du kan se!“ Ja, hun saae da en dejlig Kobberskov. „Den skal vi igjennem“, sagde Koen, „men nu maa du endelig ikke tage noget af den; for saa er det ude med os.“ Prindsessen lovede det ogsaa; men da de kom der igjennem, skinnede Kobberbladene saa dejlig, og det stak hende i Øjnene, saa hun tog et Par af dem og puttede i Lommen. Men strax da hun havde taget dem, kom der en Tyr brølende og skraalende imod dem: „Ja“, sagde den lille Ko, „nu er det ude med os, dersom vi ikke kan faa Bugt med ham.“ Og de stangedes sammen en hel Dag; men tilsidst fik den lille Ko Hornene ind i Siden paa Tyren, saa han styrtede. Saa kom Prindsessen igjen op at ride paa Koen, og de rede videre. Da de

32

havde redet noget, sagde Koen: „Staa op paa min Ryg og sig mig, hvad du kan se!“ Ja, hun saae nu en Sølvskov, der skinnede saa dejlig i Solen. „Der skal vi igjennem“, sagde den lille Ko, „men nu maa du endelig ikke røre noget i den; for saa er det da ude med os.“ Prindsessen lovede at lade være; men da hun kom ind i Skoven, maatte hun tage et Par Blade og putte i Lommen. Og strax kom der en Tyr brølende og skraalende, dobbelt saa stor som den forrige, og den lille Ko maatte til at stanges med ham. Og det varede to fulde Dage, førend den lille Ko kunde faa Bugt med Tyren; men endelig stangede hun ham da ihjel, og Prindsessen kom igjen op at ride, og de rede videre. Saa sagde Koen igjen: „Staa op paa min Ryg og sig mig, hvad du kan se!“ Og nu saae hun en dejlig Guldskov; den skulde de igjennem, og Koen bad hende, endelig ikke at røre noget af den, for saa blev det først rent galt. Da de nu kom i Guldskov, stak det da saadan i hendes Øjne, saa hun kunde ikke lade være at tage et Par Blade til sig. Men saa kom der en Tyr, mange Gange større end de to andre; og nu maatte Koen til at slaas med den, og det varede tre til fire Dage; saa tilsidst fik den lille Ko Hornet stukket ind i Siden paa Tyren, saa han faldt; men Koen faldt med og kunde ikke faa Hornet ud af Siden. Saa gik Prindsessen hen og vred Hornet ud af Tyrens Side og plukkede lidt Græs og stak det i Koens Mund: saa kom hun da lidt til Kjering igjen, saa hun kunde rejse sig op og gaa; men Prindsessen kunde hun ikke bære mere; hun maatte gaa ved Siden af Koen.

Da de havde gaaet lidt, sagde Koen til hende: „Staa op paa min Ryg og sig, hvad du nu ser!“ — „Nu ser jeg et dejligt kongeligt Slot og et lille grønt Bjærg nedenfor, med et Sandhul i.“ — „Nu vil jeg bo i det Sandhul“, sagde Koen, „og saa skal du kaste noget Jord og Sand over mig; men du skal gaa op og tage Tjeneste paa Slottet som Vaskepige.“ Det gjorde hun ogsaa, og hun fik strax Tjeneste paa Slottet. Næste Søndag vilde Kokken til Kirke; for nu, da han havde faaet en til Hjælp, kunde han nok gaa. Han spurgte hende først, om hun kunde lave Mad; og hun sagde ja, det kunde hun da nok.

33

Nu skulde hun op til Kongen med Barbervand i en Kobberskaal, og hun havde sin kragenæbbede Kjole paa; men da Kongen saae hende, blev han saa vred, at han tog Skaalen og kastede efter hende; og Kokken maatte selv gaa op med Barbervandet. Lige saa snart alle vare gaaede til Kirke, gik Prindsessen ned i Sandhullet til Koen og saae til hende; og saa ønskede hun sig Kjortel, Karm og Kjøresvend*), og alt var det som Kobber. Og hun kjørte til Kirke og gik ind i en Stol lige for Kongens. Og da Kongen saae hende, sagde han til Tjenerne, de skulde faa at vide, hvor den fremmede Prindsesse var fra. Men lige som Præsten sagde Amen, skyndte hun sig ud af Kirken op i Vognen og sagde: „Lyst for, mørkt bag!**”) Ingen se, hvor jeg far' hen!“ Og da hun kom noget fra Kirken, kastede hun Kobberbladene paa Jorden; og strax kom der et stort Slot, helt af Kobber. Og hun skyndte sig til den lille Ko og kom hjem i Kjækkenet, førend de andre kom fra Kirke; og Maden var da lavet af sig selv. Efter Bordet kom der da Drikkepenge til Kokken for den dejlige Mad, han havde lavet: den havde aldrig været saa god som denne Dag. Kokken vilde nu dele dem med den fremmede Pige; men hun vilde ingen have af dem: han skulde beholde dem alle. Der var nu saa

megen Tale om den fremmede Prindsesse: hvem dog det kunde være? Og Kokken fortalte ogsaa Pigen det; men det brød hun sig ikke om: det vidste hun ikke, hvem var.

Næste Søndag vilde Kokken igjen til Kirke, og Pigen gik op til Kongen med den kragenæbbede Kjole paa og med Barbervand i en Sølvskaal; men han smed igjen Skaalen efter hende, saa Kokken maatte selv derop. Da saa alle vare gaaede i Kirke, gik Prindsessen hen til den lille røde Ko og ønskede sig Kjortel, Karm og Kjøresvend, og denne Gang var alt forsølv af det, de kunde se. Og hun kjørte i Kirke og satte sig i den samme

*) Fortælleren sagde her, og ligesaa de to følgende Gange: „Kudsk, Karm og Kjøresvend“; men Kudsk og Kjøresvend ere eet; og Klædningen fik hun jo med det samme.

**) I Folkesproget: „Lys æfor, mørk æbag.“

34

Stol som sidst; og da Kongen saa hende, sagde han til Tjenerne, de maatte endelig skaffe ham at vide, hvem det var, den fremmede Prindsesse. Men da Præsten sagde Amen, skyndte hun sig i Vognen og sagde: „Lyst for, mørkt bag! Ingen se, hvor jeg far' hen!“ Ingen vidste da, hvor hun var bleven af; men da hun kom til Kobberrøvet, kastede hun Sølvbladene paa Jorden, og strax blev der et stort Sølvslot. Saa skyndte hun sig hen til den lille Ko og saa op i Kjøkkenet, og Maden var da lavet. Da nu Kokken kom hjem, havde han meget at fortælle om den fremmede Prindsesse: ingen vidste da, hvem det kunde være. Ja, det havde hun lige kjært, sagde hun, det brød hun sig ikke om. Den Dag kom der ogsaa mange Drikkepenge fra Kongen for den dejlige Mad; men Pigen vilde, at Kokken skulde have dem alle.

Næste Søndag vilde Kokken igjen i Kirke, og Pigen maatte op til Kongen med Barbervand i en Guldskaal. Hun havde den samme Kjole paa som de andre Gange, og Kongen kunde ikke lide den, saa han smed igjen Skaalen efter hende, og Kokken maatte selv op med Barbervandet. Da alle vare i Kirke, gik hun ned til Koen og fik Kjortel, Karm og Kjøresvend; men alt var forgylt, hvad der var at se. Og da hun kom i Kirke, var hun i den samme Stol som sædvanlig. Men nu var Kongen da saa opsat paa at vide, hvem det var; og Tjenerne de stode ved Udgangen, for at gribe den fremmede Prindsesse, naar hun gik ud. Og da hun nu skyndte sig ud, strax da Præsten havde sagt Amen, saa grebe de fat i hende: men hun smuttede i Vognen, saa de beholdt kun hendes ene Guldsko, og — „Lyst for, mørkt bag!“ — saa var hun ude af Syne. Da hun kom forbi de to andre Slotte, smed hun Guldblade paa Jorden, og strax stod der et dejligt Guldslot. Saa kom hun tilbage til Koen og skyndte sig op i Kjøkkenet, hvor Maden var færdig. Og den smagte Kongen saa godt idag, og han sendte igjen Drikkepenge til Kokken, som vilde dele dem med Pigen; men hun vilde, han selv skulde beholde dem. Om Eftermiddagen bad hun, om hun maatte gaa ud en lille Kjende, og hun gik da ned til den lille røde Ko i Sandhullet. Og saa sagde Koen: „Nu skal du skære mit Hoved af og sætte det bag paa.“ Og

35

da Prindsessen gjorde det ved Koen, blev den ogsaa til en dejlig Prindsesse, som havde været forgjort. Og saa klædte de sig paa med alle deres smukke Dragter af Kobber, Sølv og Guld, og spadserede sammen i de tre smukke Slotte, som jo vare deres.

Kongen vilde nu endelig vide, hvad det var for en Prindsesse, som havde været i Kirke; og saa lod han et stort Gjestebud gjøre, for at han kunde faa det at vide paa den Maade. Og der kom mange fra Øster og Vester, fra Sønder og Nord, og alle skulde de prøve Guldskoen: hvem den saa passede, var da Prindsessen. Og de skare af Taaen og Hælen og Siden; men der var ingen, der kunde passe den. Men saa kom det Rygte, at den der kunde passe den gik nok nede i Kjøkkenet; Pigen blev kaldet, og strax sprang Skoen paa hendes Fod af sig selv. Altsaa var det Prindsessen, og Kongen vilde have

hende til Kone, og de holdt Bryllup, og der blev gjort saadant et dejligt Gilde. Jeg var selv med, saa jeg veed, hvordan det gik til. Og den anden Prindsesse, den lille røde Ko, blev hos dem, saa længe hun levede.

[8] **Hvidebjørn Kongens Søn.**
(Fra Vendsyssel, ved Adjunkt Niels Levinsen.)

Engang var der en Konge, som havde fire Døttre. Han var ude paa Jagt, og der blev en grumme Taage, og han blev forvildet fra sit Selskab. Saa red han alene videre, men vidste ikke, hvor han var, og tilsidst sad Hesten med ham i et svært dybt Morads, og han kunde da hverken komme frem eller tilbage. Der kommer saa en Bjørn til ham og siger: „Kongen vilde vel gjerne hjem?“ Ja, men han syntes ikke, det saae ud dertil. „Dersom du vil give mig din yngste Datter, skal du komme hjem“, sagde Bjørnen. „Nej, det vil jeg ikke: at give min Datter hen til vilde Dyr.“ Da forlod Bjørnen ham; men Kongen kom bestandig i større Nød; thi jo mere han stræbte at

36

komme løs, des mere sank Hesten i med ham. Bjørnen kom da igjen og gjorde det samme Tilbud som før. Men Kongen sagde endnu nej. Noget efter kommer Bjørnen tredje Gang, og da var Hesten helt sjunken, og Kongen begyndte ogsaa at synke. Saa siger Bjørnen: „Kongen vilde vel gjerne hjem?“ — „Ja, men jeg tænker ikke, jeg skal se Kone og Børn mere“, siger Kongen. Saa siger Bjørnen igjen: „Dersom du vil give mig din yngste Datter og komme med hende til et vist Træ, saa skal du komme hjem.“ Kongen syntes nu, at han var nødsaget til det og sagde ja. Bjørnen viser ham det Træ, ved hvilket han skulde møde med sin Datter anden Dags Aften. Og strax som han havde lovet det, var Kongen paa tør Grund og red nu hjem.

Anden Dagen vidste Kongen aldrig, hvordan han skulde bære sig ad med at opfylde det Løfte, han havde gjort. Han havde en kjøn Stuepige; hende overtalte han og betalte for, at hun skulde tage med i Datterens Sted. Hun bliver ført i Prindsessens Klæder og sat i en Karet og ført ud og sat af ved

Træet. Bjørnen kom ogsaa til, som de kom med hende, og bad, at hun vilde lægge sig lidt og sove, til han kom igjen. Næste Morgen kom han til hende og hilste paa hende og spurgte, hvad Tid hun nu trode det var. Hun trode, at det var Tid at komme op og børste Støvler og gjøre Stuer rene. „Velan“, sagde Bjørnen, „saa er du deres Stuepige. Gaa hjem og sig Kongen, at hvis ikke han møder med den rette, saa skal den røde Kok gale over Staden.“ Pigen var godt fornøjet med at rejse hjem igjen; men Kongen vidste ikke, hvad han nu skulde gjøre. I Staden var der en Guldsmed, som havde saadan en dejlig Datter. Hende overtalte de til at gaa i Prindsessens Sted. Hun kommer da i Prindsessens Klæder, i Karet og ud i Skoven til Træet, hvor Bjørnen tager imod hende og beder hende lægge sig og sove lidt, til han kom igjen. Om Morgen kom Bjørnen, hilste paa hende og spurgte, hvad Tid hun nu trode det var. Hun trode, at det var paa Tide, hendes Fader stod op og smurte Degler. „Nu velan“, sagde Bjørnen, „saa er du deres Guldsmeddatter. Gaa hjem og hils Kongen,

37

at hvis ikke han møder med den rette, saa skal den røde Kok gale over Staden.“ Hun rejser hjem, lige saa glad som den første Pige, og siger Kongen den Besked. Saa turde Kongen ikke flere prøve paa at narre Bjørnen, og denne Gang maatte Prindsessen afsted. Bjørnen kommer til Træet og tager imod hende og beder hende lægge sig at sove, til han kommer igjen. Om Morgen kom han da og hilste paa hende og spurgte hende, hvad Tid hun trode det var. Ja, hun trode, det var Tid, hendes Fader skulde op og bestige Tronen. „Velan“, sagde Bjørnen, „der kom den rette.“ Han tog hende saa med sig ned i Jorden, hvor han havde sin Bolig. Hun havde det godt hos ham, og han var god ved hende; men hun var bestandig i Mørke.

Saa en Dag var Bjørnen ude, som han plejede, og om Aftenen kom han hjem og sagde: „Nu skal din ældste Søster giftes. Vil du ikke til Bryllup?“ Aa nej, det brød hun sig ikke om. Men han syntes dog, det var bedst, hun rejste; for endnu vidste de jo ikke derhjemme, om hun var levende eller død. Han satte hende da de Regler for: „Du skal lyde din Fader og ikke din Moder. Ved Brylluppet vil jeg ligge under Bordet; og naar jeg træder paa din Fod, saa skal du afsted, enten saa Maaltidet er forbi eller ikke.“ Dagen til Brylluppet kom, han havde Stads nok til hende og en Karet med fire Heste, og selv satte han sig paa Bukken og kjørte hende til hendes Faders Slot. Da hun kom der, vilde hendes Moder og Søstre da have hende ind og spørge hende rigtig ud om, hvordan hun havde det. Hun sagde, at hun havde det godt, og at Bjørnen var saa god imod hende, som hun kunde ønske. Om Natten syntes hun, han var et Menneske; men om Dagen, naar hun saae paa ham, var han en Bjørn. Det eneste, hun var misfornøjet med, var, at hun var altid i Mørke. Saa sagde hendes Moder og Søstre da til hende: „Aa, saa tag en Stump Lys med, at du dog kan se, om han er et Menneske, eller hvad han er for en!“ Men hendes Fader var derimod; og hun mindedes Bjørnens Ord: at hun skulde lyde sin Fader mere end sin Moder. Hun tog derfor ingen Lys med; men mente, hun maatte leve med ham, som han

38

var. Maaltidet var endnu ikke til Ende, da Bjørnen traadte Prindsessen paa Foden; og strax stod hun op og sagde, at nu vilde hun afsted. De vilde jo haft hende til at blive, da de saa sjælden saae hende hos sig; men hun vilde afsted, og der blev forspændt. Bjørnen satte sig paa Bukken og kjørte hende hjem i Skoven. Strax efter gjorde hun Barsel og fik en lille Dreng. Bjørnen siger, det var vel ikke værdt, at hun havde det Barn, da hun altid var i Mørke: han vilde gaa hen og tage Livet af det. Ja, som han vilde, vilde hun ogsaa. Han rejste med Barnet, og hun spurgte ham aldrig siden, hvor han havde gjort af det.

Et Aars Tid eller saa derefter kommer Bjørnen ogsaa hjem en Aften og siger: „Nu skal din anden Søster have Bryllup. Synes du ikke, at du vil med til det?“ — „Aa nej“, svarede hun, „jeg bryder mig ikke derom: der er saadan en Fritten og Spørgen om, hvordan jeg har det; og jeg har det jo godt nok.“ Jo, siger han, hun fik ikke anden Fornøjelse og saae saa sjælden sine Forældre. Og det blev da

bestemt, at hun skulde rejse til Bryllup. Dagen kom: han havde de prægtigste Stadsklæder til hende, hun kommer i Karet, han sætter sig paa Bukken og kører hende til hendes Faders Slot, efter at han først har givet hende de samme Regler som før. Moder og Søstre havde hende igjen inde i Kammeret og spurgte hende ud. Hun gav de samme Svar som før: at hun havde det godt; men hun vidste ikke tilvisse, om han var et Menneske. Moderen sagde paany til hende, at hun skulde tage en Stump Lys med; men Faderen var derimod, hun kom Bjørnens Ord ihu og vilde ikke. Mens de sadde over Bordet, traadte han hende paa Foden; hun rejste sig strax og vilde afsted. De andre vare fortrydelige derover; men afsted vilde hun. Bjørnen satte sig paa Bukken og kørte hende hjem. Hun var frugtsommelig og fødte atter en Dreng. Det var ikke værdt, mente Bjørnen, at hun havde det Barn, da hun altid var i Mørke: han vilde gaa hen og tage Livet af det. Hun var tilfreds med det, som han vilde, og han rejste med Barnet. Det blev borte, og hun spurgte aldrig om det.

39

En Tid lang efter kommer Bjørnen igjen en Aften og siger, at nu skulde den tredje Søster have Bryllup: om hun ikke vilde hjem dertil? Det gik som de forrige Gange: hun har ingen Lyst; men han vil have, at hun skal rejse: „Det er nu din sidste Søster, der har Bryllup; og Gud veed, naar du saa kommer til dine Forældre igjen.“ Han satte hende de samme Regler for igjen: at hun skulde lyde sin Fader mere end sin Moder, og at naar han traadte hende paa Foden, skulde hun afsted. Han kom nu med en Dragt til hende, som hun aldrig havde set Magen til: den var endnu langt prægtigere, end de andre havde været. Han kører hende saa i Karet med fire Heste for til hendes Faders Gaard. Moder og Søstre faa hende atter for og fritte og spørge hende ud om alting. Hun svarer nu som før: at hun var godt fornøjet med Bjørnen; men hun var altid i Mørket; saa hun kunde ingen videre Forklaring give dem paa, hvordan han egenlig saae ud om Natten. Ja, Moderen vilde igjen, hun skulde dog tage en Stump Lys med; men Faderen var igjen derimod. Hun mindedes Bjørnens Ord og vilde altsaa ikke; men omsider gav hun dog efter og tog Lyset med sig. Hun rejste sig fra Maaltidet, da Bjørnen traadte hende paa Foden, og vilde strax afsted. Han satte sig paa Bukken og kørte hende hjem. Hun var nu tredje Gang frugtsommelig og fødte igjen en Dreng. Bjørnen sagde som før: at det ikke var værdt, hun havde det Barn, da hun altid var i Mørke: han vilde gaa hen og aflive det. Hun lod ham raade og spurgte ikke mere til Barnet.

En Tid gik nu hen, og hun havde det godt; men hun kunde ikke faa det ud af sit Hoved, at hun dog engang maatte se ham om Natten: om han ogsaa var et Menneske. Saa en Aften gik hun længe og syslede og kunde ikke blive færdig at gaa til Sengs. Og da hun mente, han sov, tændte hun Lyset og listede sig ind til Sengen, hvor han laa. Og da hun fik ham at se, syntes hun da, han var det smukkeste Mandfolk, hun i sine Dage havde set; og hun blev staaende og saae paa ham. Men som hun saaledes stod og bøjede sig hen over ham og ikke kunde se sig mæt paa ham, da randt tre Draaber af Lyset

40

ned paa hans Bryst; og han vaagnede med de Ord: „Ja, nu har du set mig; men nu faar du mig aldrig at se mere!“ *) Saa jager hun til at slukke Lyset og falder ham om Halsen og græder saa bitterlig over, at hun saaledes havde forsyndet sig og taget Lyset med.

Han var fortryllet paa den Maade, at naar han kunde have en Prindsesse hos sig i syv Aar, uden at blive set, saa var han frelst. Nu var det paa det syvende Aar. Men da hun nu havde set ham, saa skulde han afsted, hen at have Troldkonens Datter; og der var intet at se efter: afsted maatte han uden Ophold. Prindsessen græd og klagede: hun vilde med ham, om hun saa skulde sætte Livet til for ham. „Ja, du kan sagtens følge med“, sagde han, „men til Troldkonen kan jeg ikke tage dig med. Naar vi komme paa Rejsen, skal du kalde mig Hvidebjørn Kongens Søn, hvis du nogensinde skal komme til at kalde mig ved Navn.“ Hun sætter sig da paa hans Ryg og de rejse. Da de have faret saa

langt, at det var forskrækkeligt, komme de udenfor et Slot, og han siger: „Her bor din ældste Søster, og her er vort ældste Barn. Vil du ikke ind at se til dem? for jeg tænker aldrig du kommer her mere. Men du maa hverken spise eller drikke derinde.“ Det lovede hun. Han blev staaende udenfor og maatte love hende ikke at gaa bort fra hende. Hun kom indenfor og gjenkjendte sin ældste Søster og saa sit ældste Barn. De vilde give hende at spise og drikke; men hun siger nej. Hendes Søster siger, hun vidste ikke, hvad hun skulde give hende. Saa gav hun hende en Guldrok: om hun nogensinde skulde komme til at spinde, var det jo slemt, om hun ikke havde nogen Rok. Hun kom saa ud til Hvidebjørn Kongens

*) Dette Træk med de tre Draaber af Lyset (eller Lampen), der falde paa hans Bryst og vække ham, fattes i denne Optegnelse, hvor det blot hedder: „Da hun havde staaet noget, spurgte han: Naa, har du nu set mig? Nu faar du mig aldrig at se mere.“ Men dette (det sidste Punktum her ovenfor) hører saa væsentlig med til dette Eventyr, at Udg. har anset sig for berettiget til at indsætte det her i denne ellers saa fortrinlige Optegnelse, hvoraf det kun af en enkelt Fortællerske, — maaske endog kun ved en enkelt Lejlighed — er glemt ude.

41

Søn og satte sig op paa hans Ryg. Og han løb med hende af dette Land og i et andet. De kom udenfor et andet Kongeslot, og Bjørnen sagde: „Her bor din anden Søster, og her er vort andet Barn. Vil du ikke ind at sige Farvel til dem?“ Det vilde hun gjerne; men hun maatte hverken spise eller drikke derinde. Hun gjenkjendte ogsaa her baade Søster og Barn. De vilde give hende til Føde; men hun vilde intet have. Søsteren vidste ikke, hvad hun skulde give hende: saa gav hun hende et Guld-Stræntetræ (Haspe), for at hun kunde strænte, hvad hun havde spundet paa Søsterens Rok. Hun kom ud til Hvidebjørn Kongens Søn og satte sig paa hans Ryg. Og han løb med hende af dette Land og i et andet, til de kom udenfor et tredje Kongeslot. Da sagde han: „Her bor din tredje Søster og dit tredje Barn. Vil du ikke ind at sige dem Farvel? Men du maa hverken spise eller drikke derinde.“ Hun kom ind her og gjenkjendte sin Søster og sit yngste Barn, som hun var saa glad ved. Hun var saa forfrossen, og da de havde en varm Drik*) færdig, saa kunde hun ikke modstaa, men drak i Hast en lille Draabe deraf. Denne Søster gav hende en Guld-Garnvinde. Men da hun kom ud igjen, var Hvidebjørn Kongens Søn borte, og hun vidste nu aldrig, hvad Vej han havde taget. Han havde blot sagt hende, at de skulde over et Glarbjærg: det var alt hvad hun vidste. Hun vandrede da videre, og overalt hvor hun kom spurgte hun om Vejen til Glarbjærget. Tilsidst naaede hun da ogsaa did; men nu var det, hvorledes hun skulde komme over det. Hun gik da ind til en Smed og lod sig beslaa baade paa Hænder og Fødder, og saaledes kom hun over. Saa var der en Smed paa den anden Side, der tog Beslaget af hende igjen.

Da hun saaledes var kommen over Glarbjærget, vandrede hun videre og spurgte sig frem til Troldkonens Slot, og det kunde hun nok, thi denne Troldkjælling var saa vidt berygtet. Hun naaede saa omsider til Slottet, og saa snart hun saa Hvidebjørn Kongens Søn, kjendte hun ham igjen fra den ene Gang,

*) Optegnelsen har „Kaffe.“

42

hun havde set ham om Natten. Hun gik da og listede hos Pigerne og fik noget til Føden hos dem. Hun havde nu ikke noget at bestille og satte sig derfor til at spinde paa sin Rok. Saa kommer Troldkjællingen og ser denne Guldrok og spørger, om hun ikke kan faa den til sin Datter; for rigtignok vare de rige, men en Guldrok havde hun dog ikke. Hvad hun vilde have for den? Ja, hun forlangte kun at sidde udenfor den sidst ankomnes Seng en eneste Nat. Og det bevilgede Hexen, og

saa fik hun da Guldrokken. Hvidebjørn Kongens Søn var den Dag paa Jagt med en gammel Tjener, som i mange Aar havde været hos Hexen. Om Aftenen, da de vare komne hjem, og Hvidebjørn Kongens Søn var kommen i Seng, gav Hexen ham en Sovedrik, hvorpaa han faldt i en dyb Søvn. En Stol blev nu sat ved hans Seng, og Prindsessen blev ledt ind at sætte sig paa den. Da hun nu var ene med ham, begyndte hun at kalde paa ham og tale til ham: „Hvidebjørn Kongens Søn! sover du?“ Men han tav stille, og hun begyndte at klage sig, at han ikke vilde svare hende, og hun havde dog givet sin Guldrok for at komme ind og tale med ham, og de havde dog før holdt saa meget af hinanden. Saaledes sad hun og klagede sig hele Natten; men han hørte hende slet ikke eller var vaagen den hele Tid. Om Morgen tidlig passede da Hexen paa og fik hende ud, før han vaagnede. Han red paa Jagt, og hun hverken hørte eller saa ham den Dag. Men den gamle Tjener havde ligget i et Kammer ved Siden af og havde da hørt det hele. Han var meget nedslagen den Dag og spurgte Prindsen, hvordan han havde sovet i Nat: om han intet havde hørt? Prindsen svarte nej: han havde sovet den bedste Søvn, han havde kjendt, siden han var kommen der. Den Dag vilde Prindsessen til at strænte det, hun havde spundet Dagen forud, paa sit Guld-Stræntetræ. Hexen kom og saa dette: hvad hun vilde have for det Stræntetræ? Det var som gjort til hendes Datter og passede til Rokken, hun havde faaet. Ja, Prindsessen forlangte blot at maatte sidde den Nat igjen udenfor den sidst ankomnes Seng. Og det fik hun ogsaa Lov til. Hexen gjorde som før: gav Hvidebjørn Kongens Søn en Sovedrik, saa han sov haardt,

43

da Prindsessen kom ind. Hun begyndte som før: „Hvidebjørn Kongens Søn! Vil du nu ikke høre mig i Aften? Nu har jeg givet baade min Guldrok og mit Guld-Stræntetræ for at komme til dig. Jeg har rejst saa mange Mile efter dig. Vi har haft tre Børn sammen, og vi har lidt ondt og godt med hinanden.“ Og saaledes sad hun og klagede sig saa lang som Natten var; men han hørte intet. Om Morgen maatte hun ud, førend han vaagnede, og Prindsen og den gamle Tjener skulde da paa Jagt igjen. Den gamle Tjener var den Dag endnu mere nedslagen end Dagen iforvejen, og Prindsen vilde da have at vide af ham, hvad han havde haft for Modgang. Den gamle maatte saa til at sige: at saadan en Klage og saadan en Elendighed, som han nu havde hørt paa i to Nætter, den havde han ikke kunnet faa Søvn i fine Øjne for. Prindsen sagde, at han aldrig havde sovet saa godt i sine Dage. Ja, det vilde den gamle nok tro: var Hexen ikke kommen ind og havde givet ham en Drik hver af disse to Aftener? Jo, det var sandt nok. Den gamle Tjener sagde ham da, at det var en Sovedrik. Han begyndte saa at spørge, om Prindsen aldrig havde været gift. Nej, sagde Prindsen. Da fortalte den gamle, hvordan en nu i to Nætter havde siddet og klaget sig over ham: at de havde haft tre Børn sammen, og hun var rejst saa mange Mil efter ham, og nu havde hun givet baade Guldrok og Guld-Stræntetræ for at komme ind til ham; nu havde hun blot Guld-Garnvinden tilbage og kunde kun een Gang til komme ind til ham, og vilde han saa ikke tale med hende, saa kom de aldrig til at tale mere sammen. Men Prindsen kunde slet ikke huske noget om hende og vidste ikke mindste Besked om, hvad den gamle Tjener fortalte, før han sagde, at hun havde kaldt ham Hvidebjørn Kongens Søn og sagt, at hun havde været saa nær syv Aar med ham under Jorden. Da Prindsen hørte dette Navn, da huskede han det hele. Nu vidste han altsaa, at hun kunde komme ind til ham en Aften endnu; men hvad skulde han saa gjøre, at han kunde tale med hende? Den gamle svarede, at han skulde vogte sig for at smage den Sovedrik, som Hexen nok igjen vilde komme med.

44

Samme Dag sidder da Prindsessen og vinder paa sin Guld-Garnvinde det Garn, som hun havde stræntet Dagen forud. Hexen kom og saa det, og hun vilde da endelig have hendes Garnvinde: den kunde ret passe for hendes Datter, til hendes Guldrok og hendes Guld-Stræntetræ. Hvad hun vilde have for den? Ja, hun forlangte blot at maatte sidde udenfor den sidst ankomnes Seng i Nat. Det

blev bevilget, og Hexen fik saa Guld-Garnvinden, som hun havde faaet Rokken og Stræntetræet. Aftenen kom, Prindsen kom hjem fra Jagten og kom i Seng, og Hexen kom da ogsaa med sin Sovedrik: hun var bange, han skulde blive forkjølet, han red saa meget ude om Dagen paa Jagt. Han lod til at være godt fornøjet med hendes Omhu og tog mod hendes Sovedrik; men han hældte den hemmelig ud indenfor Sængen. Saa snart nu Hexen trode, at Prindsen sov, kom Prindsessen ind og satte sig paa en Stol ved Sængen som de to forrige Aftener. Og hun begyndte at kalde og at klage sig: „Hvidebjørn Kongens Søn! Vil du nu ikke høre mig i Aften, saa kommer jeg aldrig til at tale med dig. Nu har jeg givet baade min Guldrok og mit Guld-Stræntetræ og min Guld-Garnvinde for at komme ind og tale med dig.“ Han svarer og siger jo: nu vil han tale med hende, men han havde ikke hørt hende før. Han tog hende saa i Sængen til sig, og de talte sammen om, hvad de skulde finde for Raad. Men han saae ingen Udvej til at slippe derfra, og han skulde have Hexens Datter. Da den gamle Tjener hørte, at de vare komne til at tale sammen, lister han sig op og ind til dem og vilde da være paa Raad med dem om, hvordan de skulde bære sig ad. Han siger til dem: nu skulde de passe paa. Han vilde om Morgen gaa ind til Hexen og se at faa fat paa hendes Hexesager, som stode i en Æske under hendes Sæng. Om Morgen i Lysningen gik den gamle Tjener ind til Hexen og klagede sig, at han ikke havde sovet i Nat: det havde været saadant et ondt Vejr, og han havde gaaet udenfor Huset. Hun laa i Sængen, og Datteren ligesaa, og han gik hen til dem og talte med dem. Han bukkede sig ned, som om han vilde tage deres Sko eller Tøfler bort fra Sængen, men i det samme snapper han Æsken

45

til sig. Han gaar ud i Køkkenet, sætter Ild paa Æsken og brænder den op. Derpaa gaar han igjen ind til Prindsen og siger, at nu var Hexens Magt tagen fra hende; og Prindsen følger saa med den gamle Tjener ind i hendes Kammer, hvor hun havde et Sværd, der hang over hendes Sæng. Det fik de fat paa, før hun mærkede Uraad. Hun vilde bukke sig ned og tage Æsken frem under Sængen; men i det samme huggede de Hovedet af hende og dernæst af Datteren. Nu var det hele Troldvæsen forbi, og Prindsen var fri. Han og Prindsessen fik nu at raade over al den Rigdom der var, og det var da altsammen Prindsens eget, som Troldkjællingen havde forgjort. Han tager nu al Hexens Rigdom med sig, og den gamle Tjener da med, og bliver nu Konge i sit eget Land, i det Slot, som var Glarbjærget, og som nu efter Hexens Død var blevet til et Slot igjen. Han tager alle sine tre Sønner hjem, som vare hos hendes tre Søstre, og de holde Bryllup paany. Hendes Søstre, som vare Dronninger i tre Kongeriger, vare med; men hun havde dog den smukkeste Mand af dem alle. Og de levede siden et lykkeligt og fornøjeligt Liv sammen.

[9] Hans hos Hexen og det graa Føl.
(Fra Møen.)

Der var engang en fattig Kone, som havde tre Sønner. Den ældste hed Peder, den mellemste Jens, den yngste Hans. Peder fik Lyst at rejse ud i Verden at forsøge sin Lykke. Han fik nogle Klæder og en Madpose med, og saa rejste han. Han kom til et Hus, hvor der sad en gammel Kjælling udenfor og spurgte, hvor han skulde hen. Ja, han vilde da ud i Verden at prøve sin Lykke. — Om han da ikke vilde tjene hende? — „Jo, lige saa godt jer, som en anden“, sagde Peder. Han skulde da ikke bestille andet end løske hende; og naar han havde tjent hende

46

tro i et Aar, skulde han have en Skjæppe Guld, en Skjæppe Sølv og en Skjæppe Penge. „Men du maa ikke se om bag Døren; for saa hugger jeg dig i Stykker og kommer dig i Svinetønden“, sagde Kjællingen. Nej, det havde da ingen Nød, mente Peder, og han tog saa Tjeneste hos hende. Det gik godt i nogen Tid, men han skottede dog alt imellem til Krogen bag Døren, og tilsidst kunde han ikke styre sin Nysgjerrighed længer, men en Dag, da hun var falden i Søvn, mens han løskede hende, saa listede han sig om bag Døren, for at se, hvad der kunde være. Men Hexen vaagnede, saa snart han holdt op at løske hende, og hun tog Peder, hakkede ham i Mask og smed ham i Svinetønden.

Da Jens mærkede, at hans Broder blev borte, vilde han ud at lede ham op og med det samme forsøge sin Lykke. Han kom til den samme Hex, som tog ham i sin Tjeneste paa de samme Vilkaar som Broderen, og det gik ham ikke et Haar bedre: han endte ogsaa i Svinetønden.

Nu var Hans ene tilbage, og da han mærkede, at ingen af Brødrene kom igjen, bad han sin Moder, om han ikke ogsaa maatte rejse, at lede sine Brødre op og at forsøge sin Lykke. Hun vilde nødig til at sige ja, for saa var hun ene tilbage; men han overhængte hende saa længe, til hun lod ham rejse. Han kom til det samme Hus, Kjællingen sad udenfor Døren og spurgte, hvor han agtede sig hen. Ja,

han vilde da ud i Verden at lede sine to Brødre op og prøve sin Lykke. Om han da ikke vilde tjene hende? Hun kunde sige ham, hvor hans Brødre var. Han skulde ikke have andet Arbejde end at løske hende, og naar han havde tjent hende tro i et Aar, skulde han have en Skjæppe Guld, en Skjæppe Sølv og en Skjæppe Penge. Men han maatte ikke se om bag Døren, for saa blev han hakket i Mask og kom i Svinetønden. — Ja, det gik Hans ind paa, og han kom saa i Tjeneste hos Hexen. Hans var lige saa vel nysgjerrig som hans Brødre og fik mer og mer Lyst til at vide, hvad der dog kunde være bag den Dør. Men at hakkes i Mask og komme i Svinetønden, det havde han ingen Lyst til. Saa en Dag, hun var falden i Søvn,

47

mens han løskede hende, tog han en Nævfuld Gryn af en Bøtte ved Siden af og strøede dem i Hovedet paa Hexen, og derpaa tog han en Høne med alle dens Kyllinger, som gik paa Gulvet, og satte dem op i Hovedet paa hende. De pillede og pillede, og Hexen blev ved at sove og vidste da ikke andet, end det var Hans, som løskede hende. Imidlertid listede Hans sig om bag Døren, og der stod et graat Føl, som begyndte at tale til Hans og fortalte ham, hvordan det var gaaet hans Brødre, og at Hexen havde isinde at gjøre det samme ved ham. Nu skulde han sætte sig op paa Føllet, at de kunde i en Hast komme bort derfra. Men han skulde først tage tre Korn med sig: et Hvedekorn, et Bygkorn og et Havrekorn, som laa i et Glasskaar over Døren. Det gjorde han og lagde endnu en Nævfuld Gryn til Kyllingerne op i Hovedet paa Hexen, og saa skyndte han sig afsted paa Føllet, alt hvad han kunde.

Da de vare komne et Stykke bort, sagde Føllet til Hans, at han skulde se sig tilbage, om han saae noget. Ja, han saae en stor Støvskey. „Naa, det er Hexen, der kommer farende efter os“, sagde Føllet, „tag nu Hvedekornet og kast det ud bag over mig, men pas vel paa, at det ikke falder paa mig!“ Hans kastede Hvedekornet ud, og der blev en stor Skov, hvor det faldt. „Jeg ser jer nok, jeg ser jer nok!“ raabte Hexen, „jeg skal nok naa jer; men nu skal jeg hjem at hente min Øxe, at jeg kan faa hugget mig en Gang.“ Da hun saa havde hugget sig en Gang, vilde hun lægge Øxen fra sig paa en Stub; men der sad en Krage og skreg: „Jeg ta’r ’en, jeg ta’r ’en!“ — „Du skal nok la’ vær’!“ sagde Hexen, „saa skal jeg før gaa hjem med min Øxe.“ Saa løb hun hjem med sin Øxe, og inden hun kom efter Drengen og Føllet igjen, vare de komne et godt Stykke frem. Saa sagde Føllet til Drengen igjen: „Se dig tilbage, om du ser noget!“ Hans saae sig tilbage og saae igjen en stor Støvskey. Det var Hexen, der kom farende efter dem igjen, lige saa stærkt hun kunde. Føllet sagde, at Hans skulde kaste Bygkornet ud bag efter sig: „Men pas vel paa, at det ikke falder paa mig!“ Han kastede det ud, og der blev en stor Sø bag ved dem. „Jeg ser jer nok, jeg ser jer nok!“ raabte Hexen, „jeg

48

skal nok naa jer; men jeg skal hjem og hente mig en Øsetov (et Øsekar), at jeg kan faa øst mig en Gang.“ Hexen løb og hentede sin Øsetov, kom snart igjen og fik øst sig en Gang. Saa vilde hun lægge Øsetoven fra sig paa en Sten; men der sad Kragen igjen og skreg: „Jeg ta’r ’en, jeg ta’r ’en!“ — „Du skal nok la’ vær’, du skal nok la’ vær’!“ sagde Hexen, „saa skal jeg før gaa hjem med min Øsetov.“ Saa løb hun hjem med sin Øsetov og kom tilbage efter Hans og Føllet. De vare imens komne et godt Stykke frem; men Hexen var snart tæt bag ved dem igjen. Saa sagde Føllet til Drengen, at han skulde se sig tilbage, om han saae noget. Ja, han saae da en Støvskey igjen. „Kast nu det sidste Korn ud“, sagde Føllet, „men lad det endelig ikke falde paa mig!“ Hans kastede Havrekornet ud, og der blev højt Glasbjærg bag ved dem. „Ja, jeg ser jer nok, jeg ser jer nok!“ raabte Hexen, „jeg skal snart naa jer; men jeg skal først hjem at hente min Hakkebille, at faa hakket mig en Vej.“ Saa løb hun hjem efter sin Hakkebille, for at hakke sig en Vej. Hun hakkede da, for at faa en Vej igjennem Glasbjærget; men da hun kom midt op paa Bjærget, faldt hun og knækkede sin Hals. Der laa hun, og der kan hun længe ligge, dersom hun ikke glider helt ned.

Men Hans og Føllet naade snart ind i et andet Kongerige, og om Aftenen kom de til et Slot. Hans red ind paa Slottet og bad om Natteleje til sig og sit Føl. Føllet satte han ind i Stalden, og selv gik han ind i Folkestuen. Her hørte han, at Kongen var saa bedrøvet, for hans Datter var bleven borte for et Aar siden, og ingen havde hørt eller set noget til hende. Han havde nu udlovet, at den, som kunde skaffe Prindsessen tilbage, han skulde have hende til Kone. Om Morgen, da Hans kom ud i Stalden, fortalte han da Føllet, hvad han havde hørt inde. Saa sagde Føllet: „Nu har jeg frelst dig; nu maa du ogsaa frelse mig: du skal tage og hugge mit Hoved af og sætte det fast bagtil.“ Det gjorde Hans ogsaa, og da stod der den dejligste Prindsesse, som han vilde se for sine Øjne. De fulgtes ad op til Kongen, og hun var da Kongens Datter, der var bleven ført bort af Hexen for et Aar siden og forgjort af hende.

49

Kongen omfavnede og kyssede sin Datter og græd af Glæde; og da hun fortalte sin Fader, hvorledes Drengen havde frelst hende, fik han da Prindsessen.

De lever lykkelig sammen og har nu store Børn, som gaar ud at tigge.

[10] Haltefanden.

(Fra Løkken i Vendsyssel, ved Adjunkt Niels Levinsen.)

En fattig Mand, som bode i Hjørring, gik Post imellem Hjørring og Løkken. Saa var det engang, hans Kone var frugtsommelig, og han skulde da skynde sig at komme hjem til hende. Men denne Gang havde han netop flere Ærinder at udrette, end han ellers plejede, saa det blev Aften, inden han kunde give sig paa Hjemvejen. Det var en mørk Aften, og da han kom i Nærheden af Hjørring, saa kom det ham for, som om der var blevet en hel Sø rundt om Byen. Han prøvede paa alle fire Kanter; men alt forgjæves. Endelig kom der en Person til ham med det gamle Navn Haltefanden og spurgte

ham, om han vilde hjem, hvortil han svarede ja. Saa siger Haltefanden til ham: „Din Kone har gjort Barsel og faaet en Søn. Vil du nu love at give mig det første, der møder dig, naar du kommer hjem, saa skal jeg bringe dig over dette her Vand.“ Da Manden hørte, at hans Kone havde gjort Barsel, blev hans Længsel efter at komme hjem endnu større, og han tænkte ved sig selv: „Du har en lille Hund, som altid møder dig, naar du kommer hjem; den maa du heller give bort end blive her tilbage.“ Da han saa havde samtykt i Vilkaaret, tog Haltefanden ham paa Nakken og løb over med ham. Og da de kom hjem til hans Dør, tager Haltefanden i Lommen og flyr ham et Stykke Papir og siger til ham: „Den, der møder dig først, det bliver din Søn, som din Kone nylig har født; og naar de flyr dig Drengen, skal du tage en Naal og prikke ham et Hul i den højre Haand og tage tre

50

Blodsdraaber deraf paa dette Papir. Kom saa ud og fly mig det til Haandskrift, saa forlanger jeg ham ikke, inden han er tredive Aar gammel.“ Manden gjorde alt, som Haltefanden havde forlangt, og gik ud igjen og flyde ham Haandskriften.

Drengen vokte op og blev udmærket til at næmme alting, baade Læsning og Regning og Skrivning. Provsten i Hjørring, som fattede Godhed for Drengen, holdt ham frem i Lærdom, indtil han naade saa vidt, at han blev studeret til Præst. Han besøgte i denne Mellemtid flere Gange sine Forældre; men hver Gang Faderen saae ham, saa græd han. Endelig, da han var færdig og havde taget sin sidste Examen, rejste han hjem, dels for at tale med sine Forældre, dels for at takke Provsten. Saa snart Faderen saae ham, græd han igjen. Saa spurgte Sønnen ham, hvorfor han altid græd, naar han kom hjem. Da svarede Faderen: „Jeg vil nu fortælle dig din Skjæbne, som jeg hidtil har skjult og dulgt for enhver.“ Og han fortalte ham det hele. Sønnen svarer og siger: „Hvorfor har Fader ikke sagt mig det før nu, da der kun er tre Dage til jeg skal afhentes. Men nu rejser jeg; og kommer jeg ikke igjen inden otte Dage, saa skal I ikke vente mig mere.“ Han gik ud i Marken, da det traf sig at være Høst, og plukkede tre Rugvipper, gik saa op og dyppede dem i Funten i Kirken, lagde dem i en Skindpung, han havde bragt med sig, tog en gammel graa Egestok i sin Haand og begav sig paa Rejsen. Han vandrede og kom til en Skov, hvor han fandt et enlig liggende Huus, bankede paa Døren og blev lukket ind af en gammel graaskjægget Mand. Manden spurgte: „Hvor tør du vove at komme her? Her er jo en Røverkule: jeg har tolv Sønner, som strax kommer hjem og dræber dig øjeblikkelig.“ Studenten svarede og sagde: „Venter I dog ikke paa Himmerige?“ — „Nej,“ svarede den gamle, „det er for silde; men jeg har Lovning i Helvede paa den bedste Sæng, der er der. Men hvor agter du dig nu hen for Tiden?“ spørger han Studenten. „Jeg agter mig til Helvede,“ svarer Studenten, „men jeg haaber at komme tilbage igjen.“ Og han fortæller kortelig sin Historie. Da bad Røveren ham saa meget, at han vilde faa at vide, hvad den bedste Sæng

51

kaldtes, som var i Helvede, og sige ham det, hvis han kom tilbage igjen.

Det lovede Studenten, og han gik videre og kom til en Port, bankede paa og blev lukket ind af Haltefanden, som bød ham velkommen. Studenten svarede ham ikke, men søgte lige hen til den gamle, som stod i Lænker, og spurgte ham, om han strax vilde fly ham hans Haandskrift tilbage, som Haltefanden havde taget. Men den gamle sagde nej: om han ikke havde hørt, at hvad der først var kommet i Ulvs Mund, det var ikke let at faa igjen? Saa tog Studenten Rugvipperne op af Lommen og gav sig til at banke paa den gamle i Lænkerne med den ene Vippe. Den gamle sprang i Lænkerne og skreg og raabte paa Haltefanden: han skulde komme med den Haandskrift; men Haltefanden skjulte sig. Studenten tog een Rugvippe frem til og begyndte atter at banke paa den gamle Djævel, som igjen tog paa at hyle og skribe paa Haltefanden: han skulde komme frem med Haandskriften. Men da Haltefanden ikke vilde, havde den gamle Djævel flere tro Engle, og dem bad ham kaste Haltefanden i den ene Grube efter den anden. Men alt var forgjæves: han vilde ikke ud

med Haandskriften, for, sagde han, den Karl var en lærd Mand, som vilde „skade“ (berøve) Helvede mange Sjæle. Derpaa tager Studenten den tredje Rugvippe frem og begynder som forhen at prygle løs paa den gamle Djævel i Lænkerne. Denne raabte fremdeles paa sine tro Djævlø, at de skulde plage Haltefanden til at udlevere Haandskriften; og da alt andet var forgjæves, raabte han: „Kaster ham da i Midians Sæng!“ Men da Haltefanden hørte, at han skulde deri, kastede han Haandskriften fra sig og bad om at maatte blive fri for at komme i den Sæng.

Da Studenten nu havde faaet sin Haandskrift, rejste han og tog den samme Vej tilbage, som han var kommen. Han naade Røverkulen igjen og dristede sig derind, for at forklare den gamle, hvor farlig en Sæng det var, der var ham lovet. Og da den gamle sikkrede ham for, at Sønnerne ikke skulde gjøre ham Fortræd, satte han sig til at præke og samtale med Graaskjæggen. Han forsikkrede ham om, at han endnu kunde

52

omvende sig og blive salig; men den gamle mente bestandig, det var for silde: han havde forsyndet sig saa meget, at det var umuligt, at han kunde faa Salighed. Da han havde præket længe for ham og talt meget med ham herom, sagde han endelig: „Ja, inden jeg gaar, skal jeg give jer et Bevis for, at I kan faa Salighed.“ Han tager sin gamle graa Egestok, stikker den i Jorden ved Siden af Døren udenfor Hulen og siger: „Saa sandt som denne min Stok kan bære Blade imorgen tidlig, saa sandt kan du faa Naade hos Gud.“ Ja, det vilde den gamle da nok tro. Men om Morgenens, da Røveren stod op, da stod der et skjønt grønt Træ udenfor Hulen. Han rev da Huset ned og bygte sig en Hytte paa en anden Plads og omvendte sig til Gud, og det samme gjorde alle hans Sønner. Studenten rejste hjem og glædede sine Forældre med, at han var nu fri fra Helvede. Og siden den Tid har Haltefanden aldrig vovet at besøge Hjørring.

[11] **Fandens Godhed.**
(Fra Thy, ved Lærer A. C. Poulsen.)

To Karle rejste engang sønderpaa *), for at søge Arbejde. Den ene fik ogsaa strax Arbejde; men den anden gik længe og kunde ingen Plads finde. Saa en Dag træffer han sammen med en fremmed Karl, som spurgte, hvad han rejste efter. Karlen fortalte ham det, og saa siger den fremmede: „Kom du med mig! jeg søger ogsaa Arbejde, og jeg tænker nok, vi skal finde Plads.“ De kom nu til en Herregaard, hvor de fik Plads begge to og skulde da tærsk. Men den fremmede tærskede saa umaadelig, at Karlen havde aldrig set Magen: han havde ondt ved at kaste alt

*) „te æ Sonnen“, hvormed menes Sønderjylland, hvor de vesterjydske Karle forhen plejede at rejse til, at søge Tjeneste.

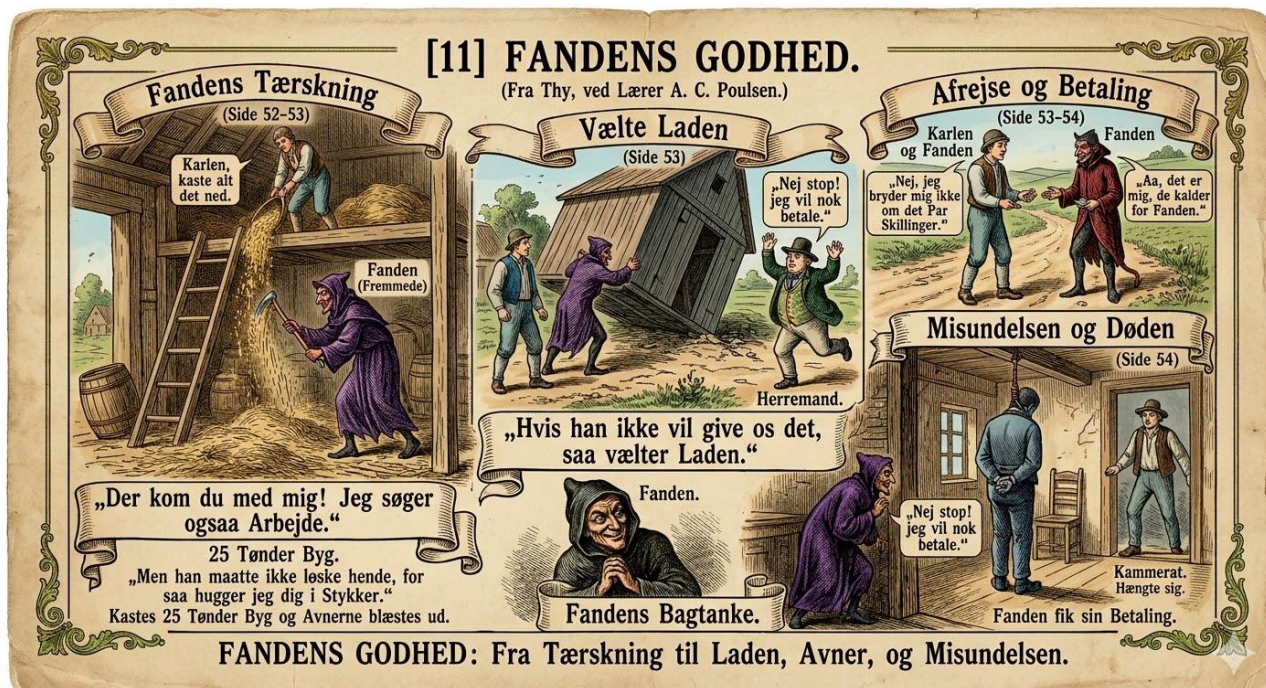
53

det ned, som den anden kunde tærsk. Den første Dag tærsk de 25 Tønder Byg. Da Bygget nu skulde kastes, lukkede de Luger og Døre op; og saa stillede den fremmede sig ved den ene Side af Loen og blæste, saa alle Avnerne fløj ud af Døren ved den anden Side og ud i Gaarden. Der samlede de dem saa op og bar dem ind. Paa denne Maade gik det hver Dag, saa det varede ikke ret længe, før alt Kornet var tærsket. „Nu kan du gaa ind,“ siger den fremmede til Karlen, „og gjøre Afregning med Herremanden; men sig til ham, at vi vil have Betaling for Avnerne, saavel som for Kornet; og hvis han ikke vil give os det, saa kan du sige, at vi vælter Laden.“ Karlen gik da op og fik Betaling for Kornet; men da han forlangte Betaling for Avnerne med, vilde Herremanden naturligvis ikke vide af det at sige; og da Karlen saa truede med, at de vilde vælte Laden, saa lo Herremanden og sagde: „Ja vær saa god!“ Karlen kom nu med den Besked ud til den fremmede, der strax sagde: „Ja, kom saa, det skal snart være bestilt.“ Hvorpaa de gik om paa den anden Side af Laden og satte Skuldrene imod den, og ganske rigtig begyndte Laden at vælte. Men da Herremanden saae det, kom han løbende ud og raabte: „Nej stop! jeg vil nok betale for Avnerne ogsaa.“ Saa blev jo Laden staaende, og de fik Betaling for Avnerne.

De forlode nu Gaarden og fulgtes ad et Stykke Vej; og da de skulde skilles, sagde Karlen, som havde faaet alle Pengene, at nu skulde den fremmede nok have sin Part. Men den fremmede sagde: „Nej, jeg bryder mig ikke om det Par Skillinger; du maa gjerne beholde det hele.“ Karlen takkede jo saa mange Gange, og nu vilde han ogsaa gjerne vide, hvem det egentlig var, der havde hjulpet ham saa godt. „Aa,“ svarer den fremmede, „det er mig, de kalder for Fanden; men jeg er slet ikke saa slem, som Folk tror.“ Det syntes Karlen heller ikke; men han blev dog lidt sær ved det, og var glad, da Fanden forlod ham. — Men troer I nu, at Fanden havde gjort dette for ingenting, eller for at gjøre Karlen en Tjeneste? Nej, saa kjender I ikke den Karl ret. — Karlen besøgte nu sin Kammerat, som han var fulgtes med derned, og da denne saae de mange Penge og

54

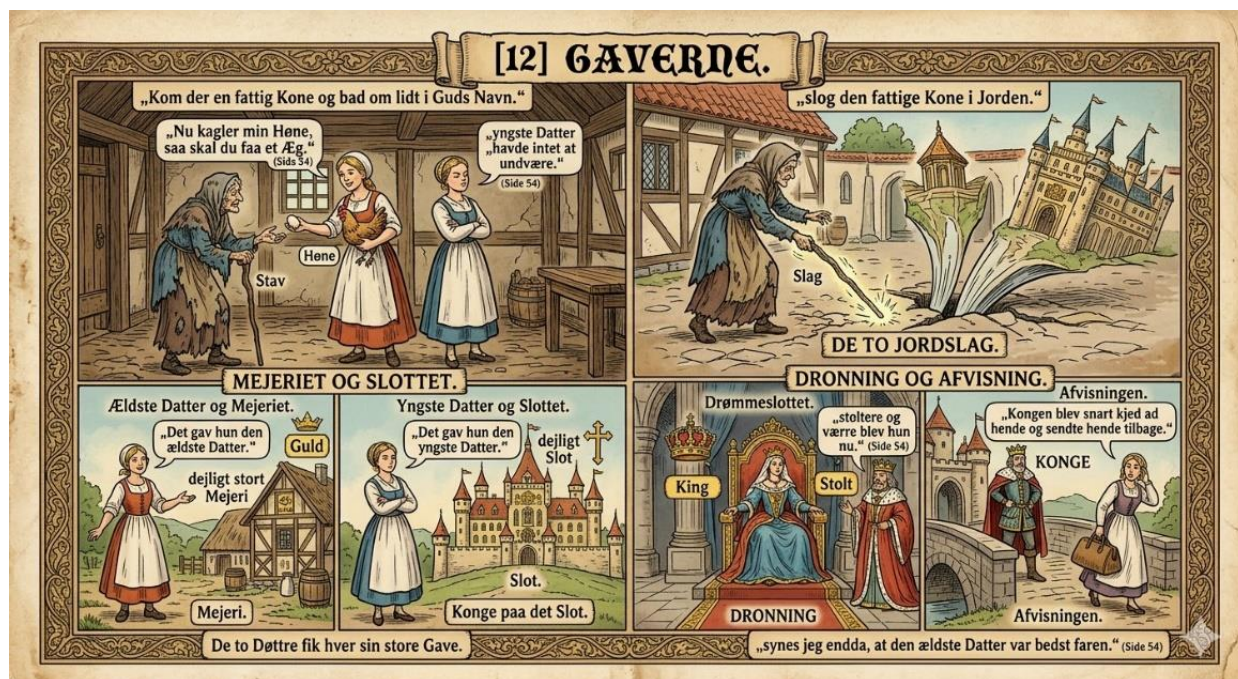
hørte, hvor let han var kommen til dem, saa blev han misundelig; og det pinte ham saaledes, at han gik hen og hængte sig. Paa den Maade fik Fanden Betaling, som han syntes om.

[12] Gaverne.

(Fra Vendsyssel, ved Student Nik. Chr. Christensen.)

Der var engang en Forpagter, som havde to Døttre. Saa kom der en fattig Kone og bad om lidt i Guds Navn. Da sagde den ældste Datter: „Nu kagler min Høne, saa skal du faa et Æg.“ Men den yngste Datter var stolt og havde intet at undvære for en fattig Stakkel. Saa slog den fattige Kone i Jorden med sin Stav: da stod der et dejligt stort Mejeri. Det gav hun den ældste Datter. Saa slog hun igjen i Jorden: da stod der et dejligt Slot. Det gav hun den yngste Datter. Der var da en Konge paa det Slot, og hun blev Dronning. Men stolt og slem var hun før, og stoltere og værre blev hun nu; saa Kongen blev snart kjed ad hende og sendte hende tilbage. Saa synes jeg endda, at den ældste Datter var bedst faren.

[13] Den tro Tjener.

(Fra Sydsjælland, ved Baronesse Jeanina Stampe.)

Der var en Fader og en Moder, som havde en Søn, der skulde ud i Verden. Moderen gav ham den Formaning med, at han skulde le med de leende og græde med de grædende, være glad med de glade og bedrøvet med de bedrøvede, og at han ikke maatte gaa forbi nogen Kirke, uden at gaa ind og tage Velsignelsen med sig. Han kom da til at tjene paa et Sted, hvor han blev saa godt lidt af sine Foresatte, at han fik Misundere,

Side 55

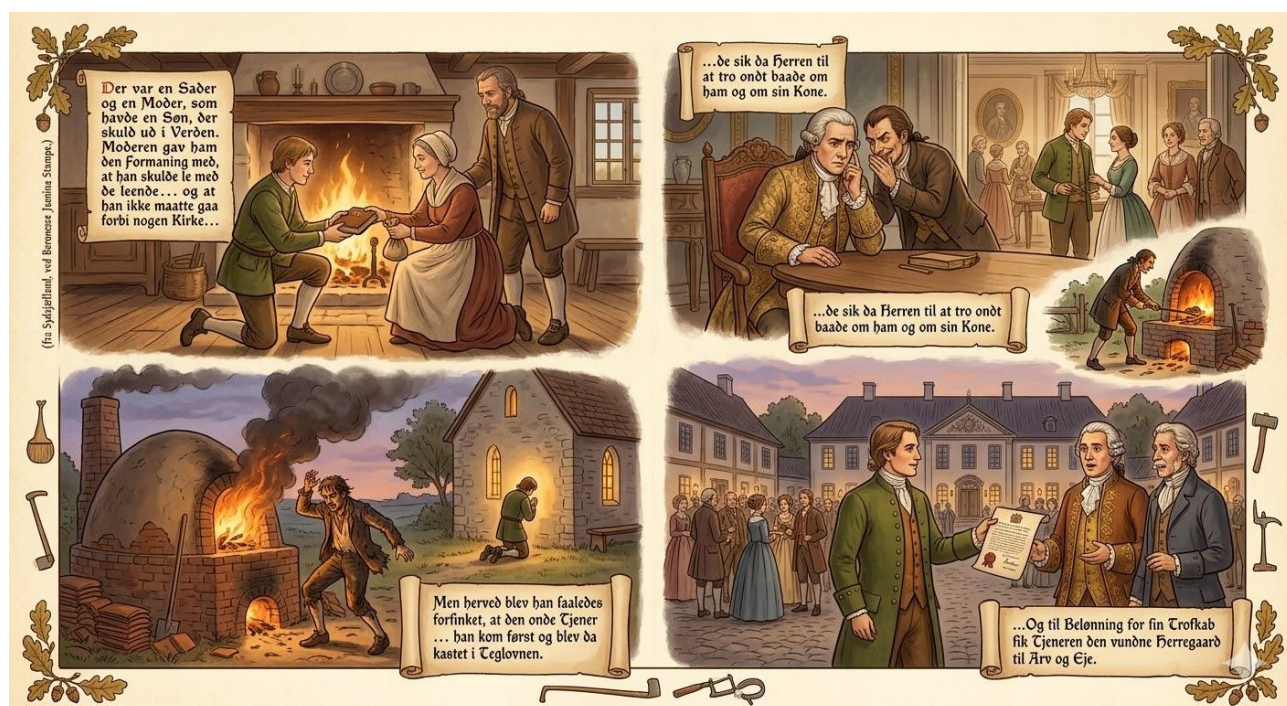
som fortalte hans Herre, at naar Fruen var bedrøvet, var Tjeneren ogsaa bedrøvet, og naar Fruen var glad, var Tjeneren ogsaa glad; og de fik da Herren til at tro ondt baade om ham og om sin Kone. Saa vilde da Herren skille sig af med ham og sendte ham derfor hen til en Teglovn, hvor Aftalen var, at den første, der kom fra Gaarden, skulde kastes i den. Tjeneren gik da, men glemte ikke at gjøre, som hans Moder havde sagt: at gaa ind i den Kirke, han maatte forbi for at komme til Teglovn, for ogsaa paa denne Vandring at tage Velsignelsen med sig. Men herved blev han saaledes forsinket, at den onde Tjener, som havde bagtalt ham for Herren, og som nu var fulgt bagefter, for at se den anden i Ilden, han kom først og blev da kastet i Teglovn. Den tro Tjener, som kom sidst, vendte da levende tilbage til Gaarden igjen. Herren spurgte ham nu ud om, hvorledes det kunde være: om han da ikke var gaaet lige til Teglovn? Tjeneren fortalte da, hvor han havde været, og om alle sin Moders Formaninger. Herren fik da at vide, at han var ham tro og god; og den onde Tjener havde jo kun faaet Løn som forskyldt.

Saa var det en Dag, der var stort Selskab paa Gaarden, at den tro Tjeners Herre væddede med en fremmed Herremand om, at han havde en Tjener, der aldrig sagde nogen Usandhed. Men den fremmede sagde, at det skulde han nok faa ham til at gjøre. De væddede hver om sin Herregaard. For nu at prøves, blev den tro Tjener da sendt over til den fremmede Herremands Frue. Han fik en af sin Herres bedste Heste at ride paa og gode Klæder og et Brev til Fruen, hvori der stod om,

hvordan han skulde behandles. Da han saa kom derhen, gave de ham saa meget at drikke, at han blev drukken og faldt i Søvn. Saa toge de hans gode Klæder af ham og gave ham nogle gamle Pjalter paa. Hans Hest toge de ogsaa fra ham, og saa jøge de ham ud, at han kunde gaa hjem paa sine Ben. Da han nu kom hjem i denne elendige Tilstand, og de spurgte ham, hvordan han var kommen afsted, da svarede han: „Ja, naadige Herre!

56

Stuen var varm, og Mjøden var sød; Derfor misted jeg mine Klæder og min Ganger rød.“ Saa havde Herren da vundet den fremmede Herregaard, fordi Tjeneren havde sagt Sandhed. Og til Belønning for sin Troskab fik Tjeneren den vundne Herregaard til Arv og Eje.

[14] Agnete og Bjærgmanden.

(Fra Haderslev=Amt, ved Cand. theol. I. L. Knudsen.)

(Udsat af Berggreen.)

Temmelig langsomt.

[Noder og sangtekst i noderne:] Ag-ne-te gik u-de paa Marken og græd, — Fug-le-ne synge. — da stod den Bjærgmand og lyded derpaa. Skjønne Agne-te!

2. „Agnete, Agnete! kom ad Bjærget til mig:
det rødeste Guld det giver jeg dig.“
3. Agnete hun gik Bjærget tøjse*) omkring:
saa gik hun sig ad Bjærget ind.

*) tøjse = tøsset 3: to Gange (islandsk tvisvar; engelsk twice).

57

4. Agnete var i Bjærget tre Gange tre Aar:
hun længest saa saare at se den grønne Jord.
5. Agnete sad ud' og sang Lullernebi:*)
da hørte hun Englands Klokke at ring'.
6. Agnete gik for hendes Fæstemand at staa:
„Maa jeg ind til Englands Kirke gaa?“
7. „Ja, vel maa du til Englands Kirke gaa;
det røde Guld maa du ej tage paa.
8. Og naar du kommer paa Kirkegaard,
saa maa du ej slaa ud dit favre Guldhaar.
9. Og naar du kommer paa Kirkegulv,
saa maa du ej gaa med din kjær Moder i Stol.
10. Og naar du hører den højestes Navn,
saa maa du ej bøje dine Knæ til Jord.“

11. Agnete tog alt sit røde Guld paa,
hun slog og ud sit favre Guldhaar.
12. Den Tid hun kom paa Kirkegulv,
saa gik hun med sin kjær Moder i Stol.
13. Og da hun hørte den højestes Navn,
da bøjede Agnete sine Knæ til Jord.
14. Den Tid Messen og Prædiken havde Ende,
da gik hun med sin kjær Moder hjem.
* * *
15. „Agnete, Agnete! kom ad Bjærget til mig:
dine smaa syv Sønner græder haardt for dig.“

*) Lullernebi = Visselulle (engelsk lullaby).

58

16. „Lad dem græd', lad dem græd', lad dem græd',
men de vil! jeg nu ej mere hører dem til.“
17. Saa gav han hende en Syge saa krank:
— Fuglene synge. —
Agnete hun døde i selvsamme Stund.
— Skjønne Agnete!
-

[15] **Unge Svernendal.**

(Fra Fjunge ved Sorø ved Lic. theol. Pastor I. F. Fenger.)

(Udsat af Berggreen.) **Temmelig langsomt.**

[Noder og sangtekst i noderne:] Og det var un-ge Sven-nen-dal, han vil-le med Guldbolden le-ge:
han drev den ud i Jomfruens Bur, det gjorde hendes Kinder saa blege. Du ta-ler det Ord vel!

(Udlat af Berggreen.)

Læmmelig langsomt.

Og det var un-ge Sven-nen-dal, han vil-de med
 Guldbolden le-ge: han blev den ud-i Jom-fruens Bur, det
 gjorde hendes Kinder saa blege. Du ta-ler det Ord vel!

Side 59

2. „Og hør du, unge Svennendal,
 kast ikke Guldbolden til mig!
 der ganger en Jomfru paa Høvensland,
 hun venter efter dig.

3. Thi du skal ikke Roen nyde,
 ej heller Sønnen naa:
 før du faar frelst den skønne Jomfru,
 som der i Dvale mon gaa.“

4. Og det var unge Svennendal,
 han svøbte sit Hoved i Skind:
 saa ganger han i højen Loft
 for sine Hofmænd ind.

5. „Her sidder J, mine gode Hofmænd,
 og drikke Mjød og Vin:
 men jeg nu farer til Goliat-Bjærg,
 at raade med Moderen min.“

6. Og det var unge Svennendal,
 han svøber sig udi Skind:
 saa farer han til Goliat-Bjærg,
 at raade med Moderen sin.

7. Og det var unge Svennendal,
saa hastelig banker han paa:
saa Mure og Sten og Bjælker
og Grav de ryste maatte saa.
8. „Hvem er det, som her banker paa,
gjør mig den store Umag?
ak, maa jeg ikke i Freden ligge
udi min egen Grav?
9. Hvem er det, som her banker paa
og gjør mig den store Men?
ak, maa jeg ikke i Freden ligge
under den brede Sten?“

Side 60

10. „Og det er unge Svennendal,
yngste Sønnen din: s
om faren er til Goliat-Bjærg,
at raade med Moder sin.
11. Den Jomfru hun haver det lovet,
hun har det lovet saa:
at jeg skal ikke Roen nyde,
ej heller Sønnen faa.“
12. „Og har den Jomfru lovet,
og har hun lovet saa:
saa skal jeg give dig tre Raad,
og de skal være dig god.
13. Saa giver jeg dig en Gangere graa,
og den skal være dig tro:
han kan saa vel paa Vandet gaa,
som paa den sorte Jord
.
14. Saa giver jeg dig et Sværd af Guld,
at hænge ved din Side:
og hvor du farer i Verden hen,
skal du i Freden ride.
15. Saa giver jeg dig en Nøgel,
den kaldes Adelring:
og hvilken Laas du sætter den for,
der skal du slippe ind.
16. Saa vil jeg give dig en Dug,
den kaldes Ageruld:

og hvilken Mad du ønsker dig,
skal staa for dig paa Bord.“

17. Og det var unge Svennendal, fandt paa en liden grøn Sti: da mødte ham en Hyrdemand, som drev saa meget Kvæg.

Side 61

18. „Og hør du Hyrde, gode Mand,
hvad jeg vil sige dig:
og hvem tilhører det meget Kvæg,
som du her driver forbi?“

19. Det var da den gamle Mand,
han svarede hannem saa:
„Det er Jomfruens paa Høvensland,
som ingen Ridder kan faa.“

20. „Og hør du, gode Hyrdemand,
hvad jeg vil sige dig:
og veed du noget af Jomfruens List,
du dølge den ikke for mig!“

21. „Ja, vel veed jeg af Jomfruens List,
den siger jeg ikke dig:
faar Jomfru det at vide paa Høvensland,
saa haardelig straffer hun mig.“

22. „Og veed du noget af Jomfruens List,
du dølge den ikke for mig:
og bliver jeg Konge i dette Land,
en Greve gjør jeg dig.“

23. „Løverne ere de otte,
og Bjørnene ere de ni:
og uden nogen en Bjærghest har,
han kan dem ej ride forbi.“

24. „Ja, kan en Bjærghest hjælpe,
den kan jeg da vel faa:
for vist er det en Bjærgehest,
som jeg her rider paa.“

25. „Og Portene ere af Marmorsten,
og Laasene af haarden Staal:
og aldrig kan nogen komme derind,
uden han en Bjærgnøgel har.“

Side 62

26. „Ja, kan en Bjærgnøgel hjælpe,
den kan jeg da vel faa:
for vist er det en Bjærgenøgel,
som hænger ved mit Laar.“
27. Og det var unge Svennendal,
han op ad Gaarden red:
de Løver og Bjørne faldt hannem til Fod,
den Lind sig bøjede ned.
28. Og det var Jomfruen paa Høvensland,
hun ud af Vinduet saae:
„Hvor er den skjønnne Ridder fra,
her holder i vor Gaard?“
29. Og det var Jomfruen paa Høvensland,
hun taler til en Smaadrenge:
„Hvor er den skjønnne Ridder fra?
hvor er han kommen her?“
30. Og det var unge Svennendal,
han svared hannem saa:
„Vil Jomfru det vide paa Høvensland,
hun for mig selv maa staa.“
31. Og det var Jomfruen paa Høvensland,
hun stander for ham selv:
„Hvor er den skjønnne Ridder fra?
hvor er han kommen her?“
32. „Og jeg er kommen fra Dannemark,
og jeg er kommen hid:
at se til Jomfruen paa Høvensland,
hvordan hun slider sin Tid.“
33. „Og er du kommen fra Dannemark,
og er du kommen her:
hvordan lever unge Svennendal,
som jeg haver saa kjær?“

Side 63

34. „Og er det unge Svennendal,
som Hjærtet haver saa kjær:
saa er det unge Svennendal,
her holder eder saa nær.“

35. Og der blev Silke der udbredt,
ja, Silke overalt:
og det var unge Svennendal,
han ned i Guldet faldt.*)
36. Og de holdt Bryllup i Dagene fem
med Glæde og Lyst saa stor:
og det var da den gamle Mand,
han sad der øverst til Bords.
Du taler det Ord vel!

Af denne Vise, der ellers i andre Skikkelser findes i gamle Haandskrifter og hos Peder Syv (Nr. 24), og som hører til de allerældste af vore Folkeviser, er hidtil efter Nutidens Sang kun ovenstaaende Optegnelse kommen Udgiiveren til Hænde. Selv det mindste Spor til den i Folkemunde vilde være af stor Betydning, og Udg. beder derfor alle Venner af vor gamle Folkesang at meddele ham ethvert saadant, som maatte være dem bekjendt. Det er fra første Færd et ældgammelt hedensk Gudekvad, som vi finde i Edda: om Svipdag, der af sin afdøde Moder Groa udstyres til Rejsen efter den ubekjendte Mø Menglad af Lyfjaberg, som han ogsaa finder og vinder, og løser derved en Fortryllelse, som tynger ikke alene paa hende og ham, men paa den ganske Verden. (Ifr. Danmarks gamle Folkeviser, 2den Del, S. 238 og 667.)

*) Denne Linie er vistnok forvansket; men saa længe vi ikke kjende den rette Læsemaade, maa den fejle blive staaende.

Side 64

**[16] Den myrdede Hustru.
(Fra Kjøge-Egn, ved Frøken Vilhelmine Holst.)**

1. Liden Kirsten hun gik for Hr. Peder at staa:
„Og maa jeg mig hjem til min Faders Gaard gaa?“
2. „Ja, vel maa du hjem til din Faders Gaard gaa:
men hvad vil du klage for kjær Faderen din?“
3. „Slet ikke klager jeg for kjær Faderen min:
uden du er smuk og dannet saa fin.“
4. Liden Kirsten hun gik ad den brede, vide Vej:
Hr. Peder han gik ad den smallere Sti.
5. Og der hun kom til hendes Faders Gaard,
der stod hendes Fader, imod hende tog.
6. „Og hør, liden Kirsten, hvad jeg siger dig:
hvordan lever du med kjær Fæstemand din?“

7. „Godt lever jeg med kjær Fæstemand min:
men han lever bedre med Slegfreden sin.
8. Naar han gaar til Bords med Slegfreden sin,
saa gaar jeg til Bords med Folkene mine.
9. Naar han drikker Vin med Slegfreden sin,
saa drikker jeg Øl med Folkene mine.
10. Naar han gaar til Sengs med Slegfreden sin,
saa gaar jeg til Sengs med Pigen min.
11. Om Dagen maa jeg trække paa den store Haandkværn:
om Natten maa jeg ligge i det kolde Halsjærn.“
12. „Hold op, liden Kirsten, klag ikke mer!
to af dine Brødre skal følge dig hjem.“

Side 65

13. „Lad dem følge, hvem der følge vil:
mit unge Liv det sætter jeg til.
14. Lad dem følge, hvem der følge kan:
mit unge Liv dog forødt er nu.“
15. Da liden Kirsten kom i Hr. Peders Gaard,
da stod Hr. Peder, imod hende tog.
16. „Og hør, liden Kirsten, hvad jeg siger dig:
hvad klagede du for kjær Faderen din?“
17. „Slet ikke klagede jeg for kjær Faderen min:
uden du er smuk og dannet saa fin.“
18. Saa tog han hende et Par Skridt derfra:
saa hug han liden Kirstens Hoved af.
19. To af hendes Brødre kom ridende i Gaard:
„Hvor er vor lille Søster, som skal tage imod os?“
20. „Liden Kirsten er gaaet i Stenstuen ind:
der drikker hun Mjød, der drikker hun Vin.“
21. De ledte ved hver et Led, de ledte i hver en Braa:
da fandt de liden Kirsten, i to Stykker laa.
22. De tog Hr. Peder et lille Trin derfra:

saa huggede de hans Hoved af.

23 Liden Kirsten blev klædt i det hvide Hermelin:
Hr. Peder blev lagt for Hunde og Svin.

24 Saa kom der to Duer fra Himmerig ned:
de var to, der fløj ned, og tre, der fløj op;
de tog liden Kirsten til Himmerig med.

Side 66

25 Saa kom der to Ravne fra Helvede sort:
de var to, der fløj op, og tre, der fløj ned;
saa tog de Hr. Peder til Helvede med.

Denne Vise er aabenbart gammel; Vers 11 er nok til at vise det. Men dog er den ovenfor meddelte Optegnelse den eneste, som endnu er kommen Udgiven for Øjne. Den Bondepige fra Haarløv ved Kjøge, som for ti Aar siden sang den, og som siden er død, kan dog vel ikke have været den sidste og eneste i Landet, som kjendte den; saa det er vel at haabe, at andre, maaske bedre bevarede Optegnelser af den endnu ville være at erholde fra Folkemunde, og herpaa tillader Udg. sig at henlede Opmærksomheden.

[17] Dankongen og Guldsmedens Datter.
(Fra Fanø ved Ribe, ved Adjunkt A. K. Grejbe.)

1. Dankongen lod sadle Ganger rød,
— Oppaa Gulland. —
og derpaa han sejled under Ø.
For de danske Møer de har vundet.
2. Dankongen han svøbte sit Hoved i Skind,
og derpaa han gik for den Guldsmed ind.
3. „Og hør du, Guldsmed favr og fin:
vil du lade mig liden Lammer din?“
4. „Liden Lammer hun er ikkun Aarene ni:
jeg kan ikke gift' hende i andre ti.“
5. Liden Lammer gik ind, spurgt' hind' Stifmo'r til Raad:
„Hvilke Klæder skal jeg paa mig drag’?“
6. „Med aaben Ho'd og baren Fod:
saaledes skal du for den Konning indtræd’.“

Side 67

- 7, „Formener J mig røden Guld at bær'!
min Moder gav mig det til Hæder og Ær'.“
- 8 Liden Lammer gik ind for hind' Ark og slog op:
en Silkesærk drager hun paa sin Krop.
- 9 Hun satte Guld alt over Guld:
og alle hendes Fingre dem satte hun fuld.
- 10 Dankongen klapped paa Hynde blaa:
„Kom hid, liden Lammer, og hvil jer derpaa!“
- 11 „Og giv mig det, jeg skal skære og sy!
det er ikke smukt, at Jomfru staar længe i By.“
- 12 „Jeg har ikke kaldt dig ind, for at sy og skær':
a. Oppaa Gulland. —
men jeg har kaldt dig ind, for min Dronning at vær'.“
For de danske Møer de har vundet.
-

Foruden ovenstaaende Optegnelse fra Fanø, som aabenbart kun er en Stump af Visen, har Udgiveren fra Hr. Tingskriver H. C. Refslund i Tønder modtaget det første Vers af samme Vise, som det synges i Nørre-Rangstrup-Herred, Haderslev-Amt, saalydende:

Dankonge var Herre i Danmarks Land,

— og paa Gulland —

Niels Guldsmeds Datter saa elskede han.

— Og paa Gulland. —

Og dette er alt, hvad vi endnu have paa dansk af denne Vise, af hvilken forvirrede Rester ogsaa ere fundne i Sverig, Norge og Ditmarsken. Visen er af stor Interesse, eftersom den kjendelig handler om Kong Valdemar Atterdags Spejdertog til Gulland Aar 1360. Om dette Tog, om Niels Guldsmed i Visby og hans dejlige Datter, som elskede Kong Valdemar og frelste hans Liv, hvorfor hun siden af sine forbittrede Landsmænd blev levende indmuret, lever endnu Sagn paa Gulland; men nogen Vise herom haves ikke. Det vilde da vel være Umagen værdt at søge — navnlig i de Egne, hvorfra ovenstaaende Brudstykker ere komne — efter videre Spor til denne mærkelige gamle Vise.

Side 68

[18] **De tolv hellige Ting ***). (Fra Thy, ved Lærer A. C. Poulsen.)

Ikke for hurtig. (Udsat af Berggreen.)

Stat op, San=te Si=me=on, og sig mig, hvad Een er!

12. Tolv er A=post=le=ne,

13. Ell've er Di=scip=le=ne,

14. Ti er' de Bud=ord,

15. Ni ud=i Eng=le=kor,

16. Otte Sjæle frel=ste Gud ud=i Ar=ken,

17. Syv Bønner i Fadervor,

18. Sex var de

Alte for hurtig. (Udlat af Berggreen.)

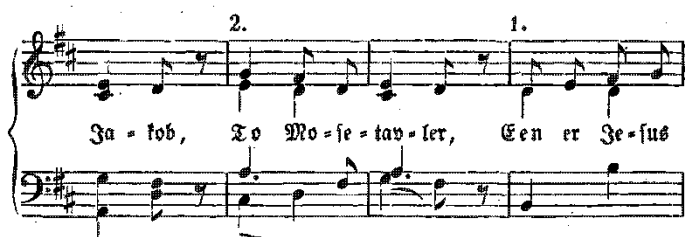
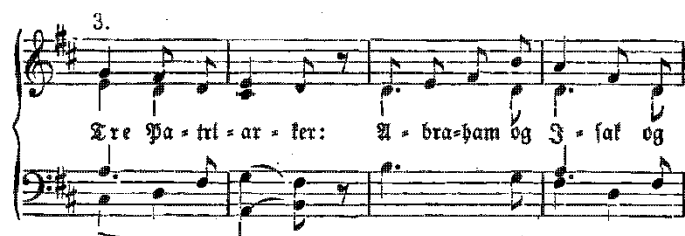
Stat op, San-te Si-me-on, og sig mig, hvad Ten er!

Tolv er A-post-le-ne, El'v e er Di-scip-le-ne, Ti er de

Dud-ord, Ni ud-i Eng-le-for, Dtte Sjæle frel-ste Gud

ud-i Ar-ken, Syv Bønner i Fadervor, Sex var de

*) Efter Spørgsmaalet i de 4 første Takter (i hvilket Talordet vexler) springes bestandig ned til det med Tallet betegnede Svar, saa at Melodien lidt efter lidt udvider sig, idet de tidligere Svar altid gjentages paany efter Svaret paa hvert enkelt Spørgsmaal, og først den 12te Gang synges alle Takterne i den Følge, hvori de ere optegnede; altsaa først Svaret 1; saa 2, 1; saa 3, 2, 1 o.s.v.

Side 70

**Folkesagn, Folketro og Folkestik
paa Falster, især i Tingsted-Sogn.**

(Optegnet af Dr. Jac. Chr. Lindberg, Sognepræst i Tingsted; Frøken Elise Lindberg og Student Niels Lindberg.)*)

I gamle Dage var der tre Konger paa Falster: en i Vaalse, en paa Gjedsø, og en paa Næs. Kongen af Vaalse var den mægtigste, og han erklærede engang Kongen af Bogø Krig. Denne Ø havde dengang et andet Navn. Kongen af Bogø, som ikke var mægtig, men meget snild, bad Vaalse-Konge opsætte Krigen, til han fik høstet, hvad han nu vilde saae. Det lovede Vaalse-Konge, og Bogø-Konge saade da hele Øen til med Bog, saa den blev til een stor Bøgeskov. Deraf fik Øen Navn, og saaledes afvendtes Krigen. (N.)

[20] **Kæmpen Grøn.**

Grønsund, som forhen hed Grænsund, har Navn efter Kæmpen Grøn, som ligger begravet i Phandefjord paa Møen, i en stor aflang firkantet Stensætning. Grøn slog engang syv Kæmper ihjel paa een Gang i Østerskoven paa Falster. (N.)

[21] **Torkild Hedning.**

Torkildstrup („Torkelstrippe“) har Navn efter en Hedning Torkild, som var den første, der paastod, at Jorden gik rundt. (N.)

*) Dr. Lindbergs Optegnelser ere fra Aaret 1847 og findes i det med Museet for nordiske Oldsager forbundne antiq. topogr. Archiv. (Ifr. Antiq. Tidsskr. 1846—48. S. 177.) Hvad her er laant fra Dr. L.'s Optegnelser er betegnet med et (L.). — Hvad her er betegnet med et (E.), et (N.) eller et (E. N.) er derimod af de Udg. fra de to sidstnævnte i Aaret 1854 og senere meddelte Optegnelser.

Horbeløv-Kirke er den ældste paa Falster; og da der endnu ingen Kirke var paa Møen, gik Mønboerne i Kirke i Horbeløv. Nogle sige, at Grønsund da var saa smalt, at man kunde gaa over det paa „Horsepander.“ J den Tid var der Røvere i Aastrup-Skov, som nu er Mose. Disse Røvere toge to Dreng, Søner af en fornem Frue paa Møen, og oplærte dem til Røveri. Da de vare voxne, overfaldt de en Søndag to Piger fra Møen (andre sige, at der var tre Piger, eller: to Piger og den enes Kjæreste) og slog dem ihjel i Aastrup-Skov. Røverne bleve kort efter fangne, og det oplystes da, at det var deres egne Søstre, som de havde myrdet. Røverne bleve henrettede paa en Høj tæt ved Kirken og begravede sammesteds; dog sige nogle, at de ligge begravne paa Kirkegaarden. Paa Horbeløv-Kirkes Taarn ses endnu fire Hoveder, udhugne i Sten, og disse skulle da være de to Søstres og de to Brødrers Billeder. (N.)

[23] Konge-Egen og Præstekonen.

Vejen fra Nykjøbing til Gaabense gik, før den nye Landevej anlagdes, i mangfoldige Bugtninger. I Tingsted-Sogn gik den, som nu, gennem Kraghauge-By forbi Flattehaug-Skov, bøjede derpaa vestligere end den nærværende Landevej mod Bruntofte-By, forbi en mægtig, enlig staaende Eg, som kaldes Konge-Egen og staar vesten for den nuværende Landevej, førend man kommer til Bruntofte-Skov. Fra Højden af Bruntofte slog den en Bugt i Nordøst forbi den nuværende Udflyttergaard, som bebos af Hans Mortensen, hvis Jorder ligge lige i Sogneskjellet, og paa hans Lod løb den forbi en anden stor Eg, som staar endnu og kaldes Præstekonen. *) Derfra gik den ind i Ønslev-Sogn lige forbi Galgekroen, hvor det offentlige Rettersted var og er endnu, og bøjede sig derpaa i Nordvest mod Ønslev-

*) „Præstekonen“, ogsaa kaldet „Vaalse-Præstekone“, stod endnu 1847, men er siden fældet. (N.)

Om Konge-Egen hedder det, at da en af vore fremfarne Konger, nogle nævne Kong Christian den femte, andre: Kong Frederik den fjerde, drog ad denne Vej fra Gaabense til Nykjøbing, vilde han spise Frokost under dette Træ. Efter fuldendt Maaltid fortsattes Rejsen; men Kongen var næppe kommen nogle Favne fra Træet, før Lynilden slog ned i det, afspaltede en meget svær Gren og foer derpaa i Jorden just paa det Sted, hvor Kongen havde siddet. *) Til Erindring om denne Redning for Majestæten fra en saa overhængende Fare fik denne Eg da Navnet Konge-Egen, og det er en almindelig Formening her i Sognet, at dette Træ aldrig maa fældes.

Medens Enkedronning Sophie „regjerede“ paa Falster, hedder det, og gjorde meget for at ophjælpe Husflid, kom Talen ogsaa paa, hvem der kunde spinde den fineste Traad. Præstekonen i Vaaelse tog sig paa at ville spinde en Traad af eet Pund Hør saa fin, at den kunde naa fra Vaaelse til Nykjøbing. Hun tog derpaa sin Haand-Ten, knyttede Ende ved Vaaelse-Præstegaard, kom over Kippinge og Brarup forbi Ønslev indenfor Tingsted-Sogneskjel til Egen paa Hans Mortensens Mark; men der slap Traaden, og hun havde da endnu en Mil til Nykjøbing. Egen, hun naade til, fik deraf sit Navn: Præstekonen. (L.)

[24] Bøtø-Fang.

Bøtø-Fang kaldes en Landstrimmel ved Bøtø, Væggerløse-Sogn, som paa Østsiden har Østersøen, paa Vestsiden Bøtø-Nor til Grændse. Man har herom følgende Sagn. En Konge gjorde et

„Vædsemaal“ med en Falstring og lovede ham, at dersom han kunde løbe omkap med tolv sorte Vrinskere, sex paa hver Side,

*) Andre nævne Christian den sjette og sige, at han ved den omhandlede Lejlighed var paa Jagt der i Egnen. (N.)

Side 73

skulde han faa alt det Land, han kunde opløbe. Løbet begyndte nordpaa Bøtø-Fang, og Falstringen holdt ud, til han kom ned mod „Odden“ (Gjedserodde); men da en af Kongens Folk saae, at han gjerne kunde vinde hele Odden fra Kongen, naar han nemlig kunde holde ud lige til Odden og saa igjen op til Veggerløse, saa stak han ham ihjel. Siden spørger det altid paa Fanget, og man ser der de tolv sorte Vrinkere fare afsted ved Nattetide, og den klare Ild staar efter dem. (L.)

Kongen kaldes Christian, men man siger snart: den sjette, snart den femte eller fjerde. Den Falstring, som indgik Væddemaal, skal have været Ejeren af Ourupgaard. Det var Kongen selv, som mødte ham ved Gjedsen og rendte ham sin Kaarde gennem Livet. Derved kom imidlertid Bøtø-Fang til at høre til Ourupgaard. (N.)

[25] Kippinge-Kilde.

I Kippinge-Kirkes Kor var en meget hellig Kilde eller Brønd, hvortil alle syge og vanføre Folk rejste, for at blive helbredede ved at drikke af dens Vand; og alle de som bleve helbredede gave saa deres Krykker og Stokke til Kirken, til et Vidnesbyrd om, hvor mange Undergjerninger dette Vand kunde udrette. Saaledes var det til for en Del Aar siden; da kom der en Præst til Kippinge, som ikke vilde vide noget af den Brønds Hellighed, og som befalede, at alle Krykkene og Stokkene skulde tages bort og brændes. Ja, han vilde endogsaa varme sin egen Bagerovn med dem. Det gjorde han da ogsaa; men med det samme gik der Ild i Præstegaarden, som brændte helt af, saa det blev ham en dyr Fornøjelse. Den hellige Brønd lukkede sig i samme Øjeblik og har ikke været til at finde siden; men der er endnu mange gamle Folk, som kan huske den og veed, hvor den var. (E. R.)

[26] Trolldøjet.

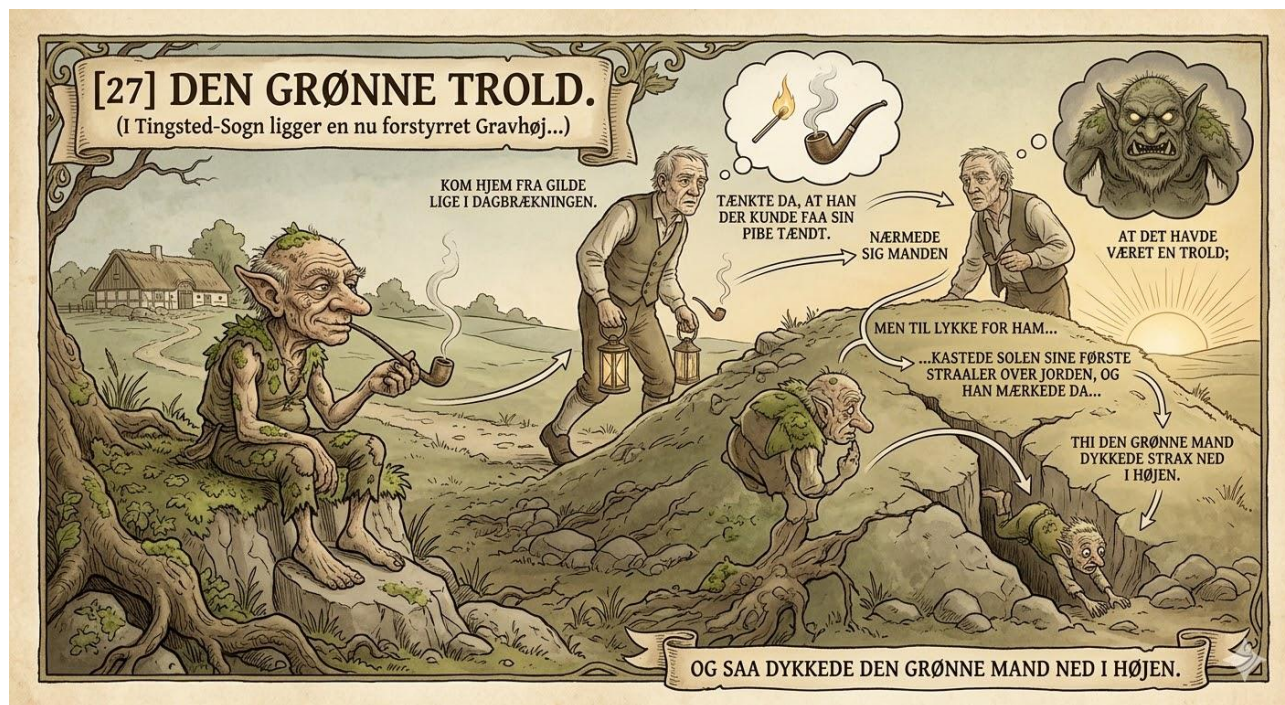
Om „Trolldøjet“ siges, at det nu er meget uddød, og dette tilskrives, at Gravhøjene, hvori det formentes at have sine Bo-

Side 74

liger, ere forstyrrede. Dog findes de hist og her og ere meget onde. En betydelig Mose i Karleby-Sogn fører Navnet Trolde-Mosen, og i Oustrup-Skov, som ligger lige i Tingsted-Sogneskjel, men hører til Eskildstrup-Sogn, findes endnu Trolde. Men der er dog Raad mod Uraad. Tager man en „Maj-Røn-Tol“ i Munden, kan de ingen Skade gjøre. Det nytter ogsaa at synge højt paa det Stykke Vej; men Maj-Røn-Tollen er dog det sikreste Middel. Enhver „fornuftig“ Mand bærer derfor altid en saadan hos sig, for at han i fornødent Fald kan bruge den. Det er en lille Kvist af et Rønnebærtræ, skaaren i Maj-Maaned. *) (L.)

[27] Den grønne Trolde.

I Tingsted-Sogn ligger en nu forstyrret Gravhøj, ligeover for en Gaard, der for Tiden ejes af en Mand, som hedder Ole Strange. Hans Fader ejede Gaarden før ham, og da han en Morgen kom hjem fra Gilde lige i Dagbrækningen, saa han en lille grøn Mand sidde ved Højen, rygende sig en Pibe Tobak. Han tænkte da, at han der kunde faa sin Pibe tændt, og nærmede sig Manden; men til Lykke for ham kastede Solen sine første Straaler over Jorden, og han mærkede da, at det havde været en Trolde; thi den grønne Mand dykkede strax ned i Højen. (L.)

[28] Iderstrup-Trolde.

Mellem Iderstrup og Sønder-Ørslev er der en stor Høj paa en Mark, og der har været saa fuldt af „Trolde“ . I gammel Tid søgte de altid til Gaardene og stjal baade Øl og Mel og alt hvad de fik Lyst til, saa Bønderne havde megen Plage af dem. Om Vinteren kom de og varmede sig i Kjøkkenet og ved Kakkelovnen. Pigerne vare saa bange for at tænde Lys om

*) Selve Rønnebærtræet kaldes „Maj-Røn“ el. „Maj-Røn-Træ.“ (N.)

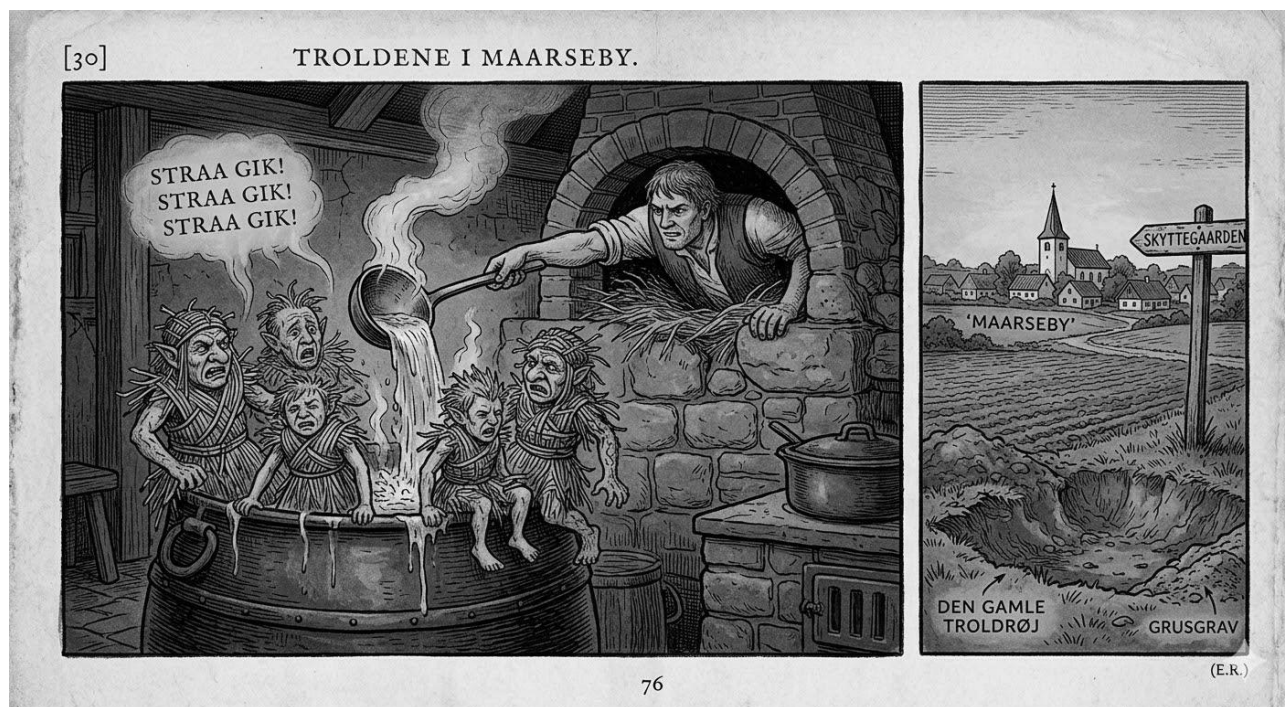
Side 75

Aftenen i Kjøkkenet, da de vidste at Trolde var der, og derfor kogte de altid deres Nadver ved Dagen, for ikke at gaa derude om Aftenen. (E.)

[29] Birket-Trolde.

Ved Birket var i gammel Tid en Høj, hvor der bode Trolde. Hver Dag legede Højbornene med Menneskebørnene fra Byen; men om Vinteren gik Trolde hver Nat ind i den nærmeste Bondegård og gjorde Ild paa Skorstenen, for at varme sig. En Aften kom en Tigger og søgte Husly i samme Gaard; men de havde ingen Plads til ham, med mindre han vilde være i det slemme

Kjøkken. Der blev han da: gjorde Ild paa Skorstenen og satte en Kjedel Vand over Ilden; selv stod han hos i et Straaknippe, med en Strippe i den ene Haand. Da saa Troldpakket kom og dandsede om Ilden, slog han en Strippe kogende Vand over dem, saa at nogle af dem bleve skoldede tildøde, og de andre flygtede bort og forlode med det samme Højen. (N.)

[30] Trolde i Maarseby.

Den næstforrige Ejer af Skyttegaarden i Maarseby havde ved at udgrave en Troldhøj paa sin Mark, der hvor der nu er en Grusgrav, paadraget sig de Trolde (andre sige: Nissers) Uvenskab, som bebode samme Høj. Efter at Højen var forstyrret, toge Trolde da deres Ophold eller havde dog deres stadige Gang i Skyttegaarden; og der blev nu aldrig enten brygget eller baget, uden at Trolde enten stjal eller fordærvede Øllet og Brødene. Disse Trolde havde den Egenhed, at de gik klædte i Straa, hvad ellers hverken Nisser eller Trolde gjøre. Nu var der paa samme Gaard en Karl, som kunde se dem (det kan, som bekjendt, ikke enhver), og som besluttede at skaffe sin Husbond af med denne Plage, om det saa skulde koste hans Liv. En Dag, da der blev brygget, klædte Karlen sig i en Halm-

Side 76

klippe, satte Strippen i Bryggerskjedlen og skjulte sig i Skorstenen. Nu kom da Trolde og skulde som sædvanlig fordærve Brygningen: de vare to gamle Trolde med deres tre Børn, og de krøb da op paa Randen af Bryggerskjedlen. Da Karlen saae dem, kom han frem, tog Strippen af Kjedelen og skoldede alle Trolde med det kogende Vand. De flygtede da det snarest de kunde, idet de raabte: „Straa gik, Straa gik, Straa gik!“ Man siger, at de fik deres Død alle fem af det Bad; og vist er det, at siden den Tid har man ikke vidst enten af Trolde eller Nisser at sige i Maarseby. Men Karlen gik dog ikke helt fri: han blev strax efter saa syg, at han var Døden nær; men da den tredje Torsdag var gaaet, var han fuldkommen frisk igjen. (E. R.)

[31] Bruntofte-Trolde.

En Aften kørte en Bonde fra Nykjøbing til Vaalse. Da han kom til Bruntofte-Skov, hørte han en Stemme raabe: „Hils Bommerisse fra Bommerasse, at Pipperen er død!“ Da Manden kom hjem, fortalte han sin Kone, hvad han havde hørt, og strax hørte de begge en Stemme i Bryggerset raabe: „Aa, er Pipperen død!“ Manden gik da ud i Bryggerset, hvor han fandt Tappen tagen fra Tønden, saa alt Øllet spølede ud over Gulvet; men under Tønden stod et lille Sølvkrus, som han tog til sig. (N.)

[32] Skifting.

En Mand i Birket havde en Søn, som var Krøbling. Denne var allerede temmelig gammel, da Faderen en Dag tog ham med paa Vognen, for at kjøre med ham til Kippinge-Kirkes Kilde, at faa ham helbredet. Da de kom til Birket-Dal, sprang en Trolde ud af Højen og raabte: „Hvorhen ruller Filippen?“ Krøblingen svarede: „Til Kippinge, til Guds Tempel, til Ditmersken.“ Manden vendte sig forbavset om og saae nu

Side 77

Krøblingen springe ned af Vognen og forsvinde i Højen tillige med Trolde. Saaledes blev Bonden fri for den Vanskabning. (N.)

[33] ELLEFOLK

[33] Ellefolk.

Her i Sagnet har man ogsaa Sagn om Ellefolk: Ellekoner og Ellepiger. Ellemoser er der mange af. Ellefolk findes navnlig i Hannenov-Skov og Egemosen, som støder lige op til Præstegaardens

Mark. I Egemosen er det disse slemme Folks Skik at „skyde“ Kvæget, som da kaldes elleskudt eller jordskudt; det bliver stift og dør sikkert, dersom der ikke kommer hurtig Hjælp. Hjælpen bestaar deri, at Kvægstykket føres op af Mosen, og der skydes over det: Skuddet rettet fra Hovedet til Halen. Men ellers plejer Faren ikke at være meget stor, naar man, første Gang Kvæget skal paa Græs, lægger en Øre i Stalddøren og lader det gaa derover.

I Hannenov-Skov ere de farlige for Mennesker; de søge især at lede dem vild, og det lykkes ogsaa sikkert, naar den vejfarende ikke har sin Maj-Røn-Tol i Munden. Men er han nu bleven „vildfoer“, saa staar han ikke til Redning, med mindre han strax trækker sin Skindpels af og vender den avet. Der er mange, som har set dem i Ellemoserne staa lænede med Ryggen mod et Elletræ eller en Ellestub. Dersom man kan træffe dem i denne Stilling sovende, og har en gammel Psalmebog ved Haanden og kan komme til at lægge dem den under Hagen, saa har man Magt over dem og kan tvinge dem til at gjøre en fremsynet. Telse-Mo'r, som bor i Taaderup, bar sig engang saaledes ad; men man holder ogsaa for, at hun kan mer end sit Fadervor, og somme ymte om, at hun er en Hex. Hun skal ogsaa eje „Seperianus“, og nogle paastaa, at det var ikke Psalmebogen, men Seperianus, hun lagde Ellekonen under Hagen. Dette skete i Borremose, som skiller Hannenov- fra Oustrup-Skov. (L.)

Side 78

[34] ELLEFOLK I MAGLEMOSE

[34] Ellefolk i Maglemose.

Da Maren Bødker var ganske ung, var hun i Huset hos en Gaardmand i Bjørup, som var af hendes Familie, og hvor hun skulde hjælpe Datteren med at malke og hvad der ellers kunde falde for. Alle Folkene der paa Gaarden vare nu saa gruelig bange for Ellefolk; thi der var mange Moser og meget Ellekrat der til Gaarden, og Datteren var endnu mere „kyst“ af sig end de andre. Der var især een Mose, som var slem at komme over, det var Maglemose, og i den var der en „Troldekone“ eller saadan en, som hed „Malmus-Grethe“ (Maglemose-G.), hun var værre end de andre Ellefolk. Nogle havde set hende nede mellem Ellestubbene, og „hun saae ud paa Hovedet som en Jomfru, men

ellers var hun bondeklædt.“ Naar Folket havde noget at gjøre der i Nærheden, passede de altid, at de aldrig kom forbi Maglemose om Middagen eller om Aftenen; thi saa foer de vild og kunde paa ingen Maade finde Vejen igjen. Sommetider kunde man ogsaa se Ellekongen nede i Krattet, og han havde altid en rød Hue paa. (E.)

[35] Nisser.

Hver By har sin Nisse. Nissen i Taaderup bor for Tiden hos Gaardmand Lars Pedersen Skrædder; han er flyttet til ham for nylig; thi for en tre Aars Tid siden saae en Dreng ham i Hans Tærskers Port; men han blev saa „kyst“, at han kan ikke give nogen nøjagtig Beskrivelse af ham. „Tophuen havde han paa,“ sagde Drengen, „og jeg saae ham grangivelig i Porten, og hvordan han forandrede Skikkelse. Jeg stod skraas for ham, lige ved Gade-Stævnen; men jeg blev saa kyst.“ (L.)

[36] Trætte-Vejen.

Trætte-Vejen kaldes den Del af Vejen fra Tingsted-By forbi Møllen til Øverup, som gaar fra en nu stensat Bro sydvest for Tingsted-Kirke over det Vandløb, som har sit Udfald

Side 79

ved Nykjøbing og er det største paa Falster. Dette Navn har den faaet deraf, at her mødtes engang Øverup-Nisse og Tingsted-Nisse, hver med en Høstak paa Hovedet. Høet havde de begge hentet fra Øverup-Enge; og de bleve nu „ualians“ og kom op at slaas, i det nemlig enhver af dem paastod, at Høet hørte ham til; og under denne Kamp tabte de Høstakkene, de bare, saa at Høet laa spredt hele Vejen over. — Der skal i gammel Tid have været Strid imellem Byerne om det Stykke Eng østen for Trættevejen, hvorfra Nisserne hentede Høet. (R.)

[37] Stense-Nissen.

Stense kaldes et Sted i Hannenov-Skov ved Listrup-Skovled. Der skal en Nisse have sit Ophold. Det var saa en Aften, en Tærskemand kom med sin Plejl paa Nakken fra Arbejde paa en Udflyttergaard fra Listrup, og skulde da gennem Listrup-Skovled. Da saa han Nissen sidde paa Ledstolpen og pille Utdøj af sin Pels (thi Nisserne gaa altid i Skindpelse med det laadne indad). Just som Manden kom til Leddet, gik der en Sky for Maanen, og Nissen, som da ikke kunde se til sit Arbejde, raabte ærgerlig: „Lys op, lys op!“ Tærskemanden gav ham da et Rap af Plejlen, saa han trillede ned i Grøften, og sagde i det samme: „Ja, jeg skal lyse dig!“ Nissen var da ganske fortumlet og vidste ikke, hvor Slaget kom fra; han sagde da i en meget ynkelig Tone: „Lys op, lys ned, lys hvilket du vil!“ (E. K.)

[38] Nissen paa Loen.

Der var engang en Bonde, som havde en Nisse paa sin Gaard, og han gjorde Bonden mange Tjenester. Naar der blev tærsket paa Loen, gik Arbejdet altid godt, og naar Tærskemanden kom for at begynde igjen om Morgen, var der altid mere udtærsket Korn end der var, da han gik fra Loen om Aftenen. Det kunde de da mærke at Nissen besørgede; men der var aldrig

Side 80

nogen, der fik ham at se. En Dag, da Bonden var taget til Kjøbstaden og havde lukket Loporten, førend han tog bort, vilde hans Kone ned paa Loen og hente noget Korn. Da hun kom til Porten, syntes hun, at der var nogen inde, og saa kigede hun derind gennem et lille Hul, der var paa Porten. Hun saa nu Nissen springe omkring paa Gulvet og svinge den røde Hue over Hovedet, mens han sang:

„Jeg skal række mine Ben, jeg skal strække mine Ben, til vor Fa'r kommer hjem, jeg skal i Kurven igjen.“

Og saadan blev han ved at synge og springe, som det aldrig skulde faa Ende. Konen vogtede sig vel for at forstyrre ham ved at aabne Porten; men gik tilbage til sit Kjøkken. Da Manden kom hjem, fortalte hun, hvad hun havde set. „Det var klogt af dig, at du blev udenfor,“ sagde Manden, „thi ellers var han bleven vred.“ — Andre fortælle, at det var en Pige, som kigede gennem et Hul i Loporten og saae da en Kurv staa inde paa Loen, og to smaa Nisser med deres Skindpelse paa hoppe om og synge det anførte Vers. (E. R.)

[39] Nissens Øl.

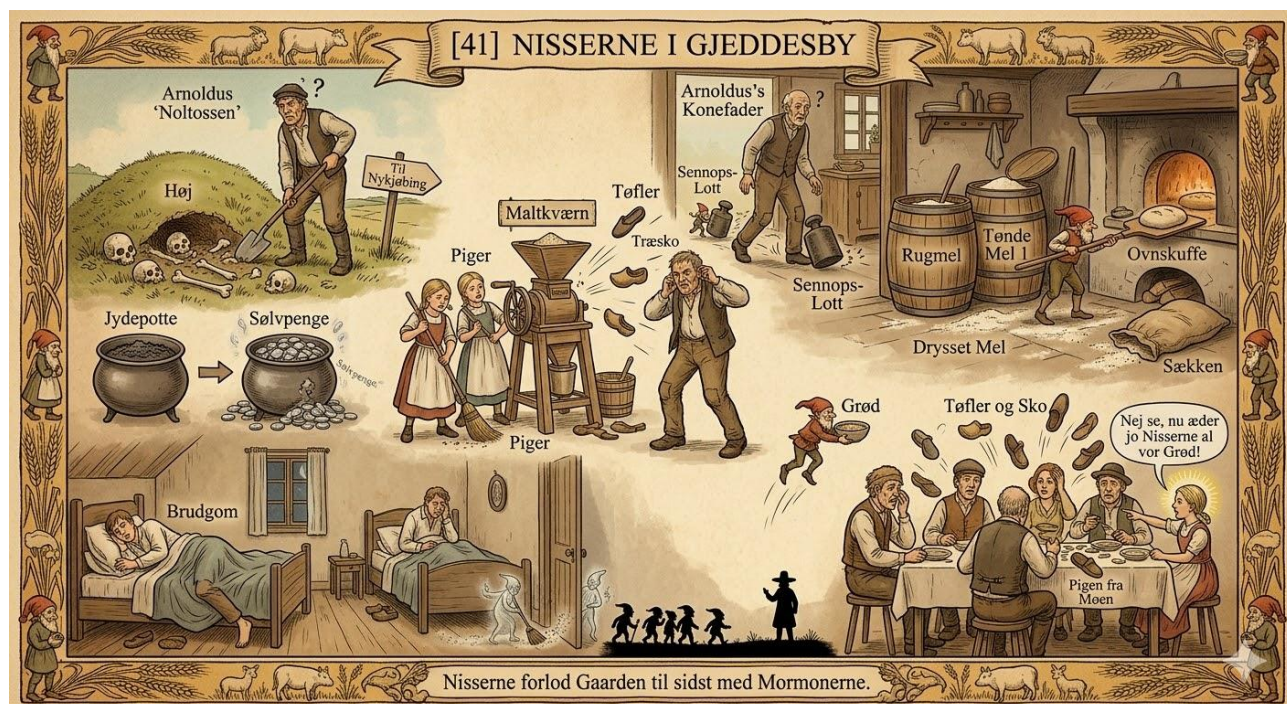
Der var engang en Kone i Klodskov, og hun havde en Søster, som var gift i en anden By. Engang var hun da i Besøg hos denne Søster, og de sad og snakkede om deres egne Ting, og hvad der nu saadan kunde falde dem ind. Saa sagde da Konen fra Klodskov: „Men hvad er det dog, du gjør ved dit Øl, at det er meget bedre end alt andet Øl? Det maa du endelig sige mig, for jeg vilde saa gruelig gjerne lære at brygge saa godt.“ — „Ja,“ sagde Søsteren, „det Øl kommer jeg nu saa meget næmt til; og jeg skulde vel ikke snakke om det, men dig kan jeg vel nok sige det. Der kom en Dag en Nisse og laante en Potte Øl hos mig, og lige siden den Tid har jeg haft Tønden fuld, saa min Tap bliver aldrig tør.“ — „Aa, vil

Side 81

du dog ikke tappe mig en lille Taar?“ sagde Konen fra Klodskov, „for jeg er bleven saa tørstig af at høre derom.“ Søsteren løb nu ud med Ølpotten, men kom ind igjen med den tomme Potte; thi nu var Tappen tør, og hun kunde ikke faa en Draabe af Tønden. Se det var nu kun, fordi hun havde snakket om det. (E.)

[40] Nissen i Stalden.

Saadan var der ogsaa en Gaardmand i Stubberup, hvis Heste altid vare saa dejlig fede, saa det var en Lyst at se dem. Det kom nu deraf, at Nissen altid saae dem lidt tilbedste; og om Natten, naar det var Maaneskin, kunde man tidt se ham ride dem tilvands i „Gadestævnén“ (Gadekjæret) og gjøre mange Løjer med dem paa Stubberup-Gade. Det vidste man nok; men saa var det engang til et Ungdomsgilde, at en Karl spurgte en af Mandens Sønner om, hvordan det kunde være, at deres Heste altid vare meget federe end alle de andres der i Byen. „Det gaar saamænd næmt til,“ sagde Sønnen, „for det er Nissen, der passer dem saa godt. Jeg saae ham forleden Dag kaste noget ned til dem.“ Siden den Tid fodrede Nissen aldrig mere deres Heste, og de vare ikke i bedre Stand end de andres. (E.)

[41] Nisserne i Gjeddesby.

Der er en Mand i Gjeddesby, som kaldes „Noltossen“; men hans rette Navn er Arnoldus. Han har i den senere Tid været meget plaget af Nisser. Somme Folk sige, at han skal have fornærmet dem ved at sløjfe en Høj paa sin Mark, hvori han da skal have fundet en Del Menneskeben, som han solgte i Nykjøbing, istedenfor at begrave dem. Andre sige; at Noltossen har altid haft en gammel Nisse paa Gaarden, og at de tilforn have været meget gode Venner, saa det skete ved Nissens Hjælp, at da han engang, ved at grave en Høj ud, fandt en Jydepotte fuld af Aske, saa blev den fuld af bare Sølvpenge, saa snart

Side 82

han fik den hjem i sit Hus. Men derom ere da alle enige, at siden var Noltossen bleven uens med Nissen eller Nisserne, — thi somme sige, at der var kun een, andre: at der var flere — og at han da havde sin store Nød af dem. Der var ingen paa Gaarden, som kunde see Nisserne, uden en Pige fra

Møen, som var noget „aparto“ *); men hun kunde ogsaa altid se dem. Somme sige, at hun var bleven „aparto“ deraf, at Nissen havde blæst paa hende.

Noltossens Konefader, en meget gammel Mand, gik en Dag igjennem Kjøkkenet; men lige som han lukkede Døren og vilde gaa forbi Kjøkkenbordet, trillede det store „Sennops-Lott“, som laa derpaa, ned paa Gulvet og slog ham paa Hælene. Han tog det da op og lagde det igjen paa Bordet; men lige som han vendte sig for at gaa, kom det igjen trillende efter ham og slog ham paa Hælene. Han tog det atter op, endskjøndt han undrede sig over, at det ikke vilde blive liggende; men han var næppe kommen et Par Skridt fra Kjøkkenbordet, førend det kom trillende efter ham, ligesom de forrige Gange. Nu kunde han da mærke, at det gik ikke rigtig til, hvorfor han gik ind og lod Lottet blive liggende.

Noltossen sendte engang sine Piger ned at male Malt; men da de skulde til at rense Kværnen, var den hel fuld af gamle Tøfler og Træsko. De begyndte nu at rømme tilside; men lige saa fort som de fejede, hoppede Tøfler og Træsko op igjen, saa tilsidst kom de grædende op til Noltossen og fortalte, hvordan det gik dem. Han løb da selv ud til Kværnen og skulde se, hvad der var paa Færde; men da fløj Tøfler og Træsko op om Ørene paa ham og baskede ham saaledes, at han maatte skynde sig bort.

*) „aparto“ o: sær, underlig, en lille Smule smaatosset. Dette Ord betegner i det falsterske Folkesprog den mildeste Grad af Sindsforvirring. De højere Grader betegnes ved følgende, bestandig stigende Tillægsord: ajallet, fjollet, smaatusset eller grillgal, tusset, gal paa Tider, fra Forstanden, gal, affindig.

Side 83

Det hændte sig ogsaa en Dag, Noltossen havde faaet to Tønder Rugmel fra Mølle, og der skulde bages, og den ene Tønde Mel var lagt i Dejg: at hver Gang de havde sat et Brød paa Ovnskuffen, og skulde skyde det ind, saa blev det borte mellem Hænderne paa dem; ingen kunde begribe, hvor Brødene bleve af, men i Ovnen kom de ikke. Saadan gik det med den ene Tønde Mel. Noltossen sagde da, at Pigerne skulde lægge Dejg af den anden Tønde, som stod i Bryggerset; thi Brød kunde de jo ikke undvære. Men da de skulde se efter Melet, saa var det ikke at finde. Endelig fandt man det dog: det var drysset hele Gaarden over, og Sækken, det havde været i, laa slængt hen i en Krog. Nisserne hos Noltossen havde ellers ogsaa for Skik at blande alt hans Korn sammen paa Loftet, saa han kunde ikke faa det skilt ad igjen.

Da Noltossens Datter for faa Aar siden havde Bryllup, mærkede de ogsaa til Nisserne. Da Brudeparret var gaaet til Sengs, havde de ingen Ro: der var da noget, som vilde trække Brudgommen ud af Sengen; og saaledes maatte han ligge lige til om Morgenens, uden at lukke et Øje. Han kunde rigtignok ikke see noget; men desto bedre mærke, hvordan der blev trukket i ham, saa han næsten ikke kunde blive i Sengen. Brudgommens Broder, som laa i Stuen ved Siden af, fik heller ikke Søvn i sine Øjne, fordi der bestandig blev fejjet udenfor hans Seng; og dette Uvæsen varede ved lige til Dag.

En Dag, da Noltossen og alle Folkene sadde tilbords, blev Grøden med eet borte, og i dens Sted blev Bordet fuldt af gamle Tøfler og Sko, som dandsede omkring og sloge dem om Ørene. Ingen kunde se, hvordan det gik til, undtagen Pigen fra Møen, hun sagde: „Nej se, nu æder jo Nisserne al vor Grød!“ Samme Pige saae ogsaa Nisserne en Dag, hun var nede i Stalden. De saae ud som smaa nydelige Dreng med røde Huer paa Hovedet. De to sprang om i Halmen og de tre dandsede i Høkurven. „Kom dog og se, hvor nettede de er!“ raabte hun til de andre Folk; men de kunde ikke se dem.

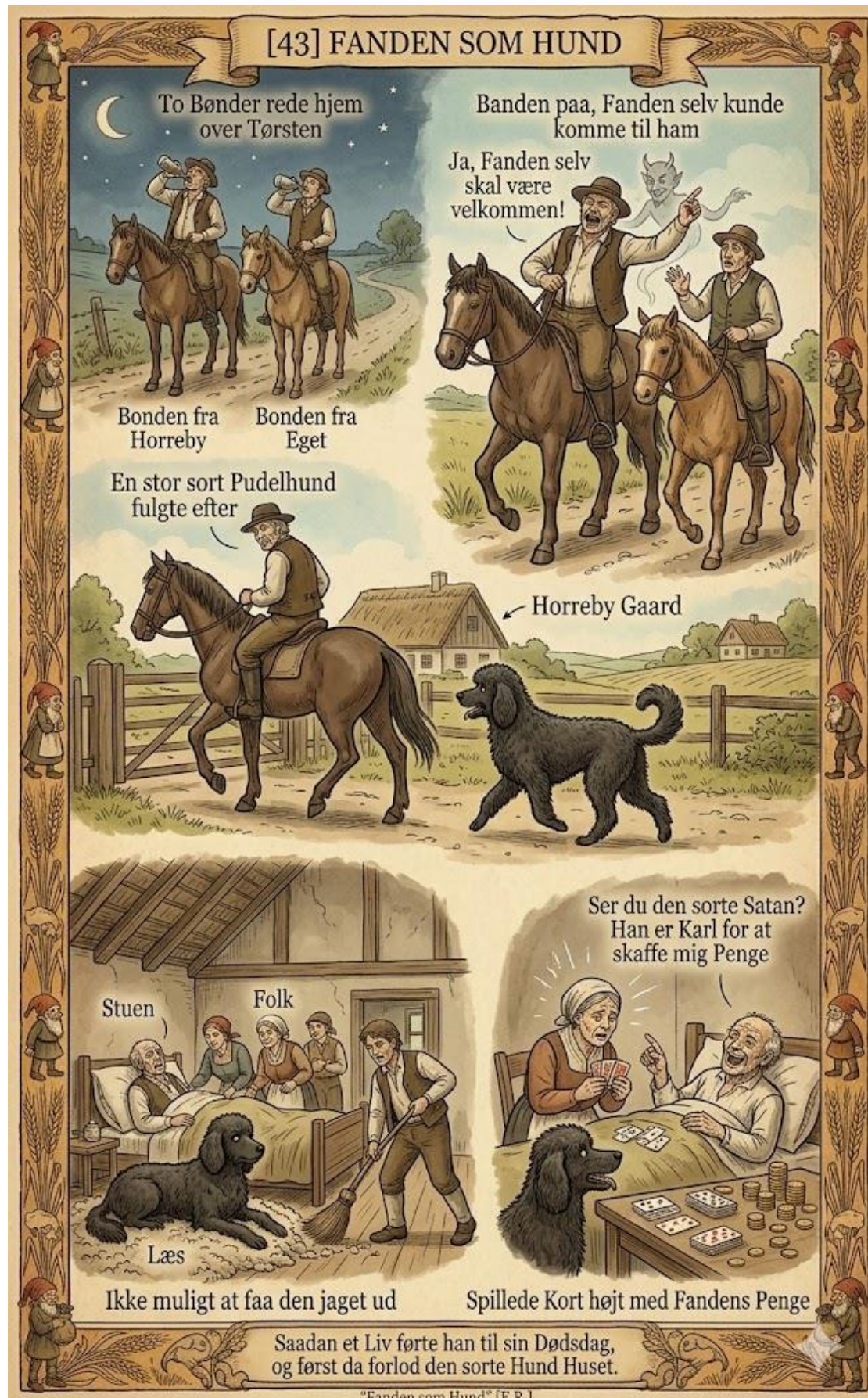
Side 84

Noltossen prøvede engang paa at blive af med Nisserne og gav „kloge Kristjan“ en blaa Seddel derfor; men denne begik den Fejl, at han strøede Hørfrø helt omkring Gaarden, førend Nisserne vare komne ud. Nisserne, som ikke kunde komme over Hørfrøet, maatte da blive paa Gaarden, og saa bleve de først rigtig slemme. Endelig, siger man, fik han Mormonerne til at mane Nisserne bort, og de flyttede da hen til en anden Gaard i Byen. (E. R.)

[42] Dragedukke.

Der er somme Folk, der har en Dragedukke, og ved dens Hjælp kunne de da drage alt Held fra deres Naboer og blive rige og velhavende. Nogle sige, at kun „Bønderne“ (d: Gaardmændene) kunne have Nisser; Husmændene maa nøjes med Dragedukker. Der var saaledes en Kone i Kraghave, som havde saadan en Dragedukke. Om Sommeren, naar Kørene vare paa Græs, kunde hun tage alt Smørret fra sine Naboer, saa de fik slet intet Smør, naar de kjærkede, hvorimod hun altid havde Smør, hvordan Vejret end var. I Virket er der ogsaa en gammel Husmand, der altid har Penge, endskjøndt ingen veed, hvor han faar dem fra. Kloge Folk sige, at han har en Dragedukke, og at denne skaffer ham saa mange Penge, som han vil have. Der var en Mand, som en Dag spurgte ham, om han ikke nok kunde laane ham hundred Daler. Husmanden svarede, at han skulde se ad og tog saa en stor Svineblære ned fra Hylden under Loftet. Udaf den fremtog han nu de hundred Daler og gav Manden dem. Denne blev helt underlig tilmode; thi han hørte tydelig, at det stønnede nede i Blæren, og han var overbevist om, at det var Dragedukken, der vaandede sig. (E. R.)

[43] Fanden som Hund.

En Aften silde rede to Bønder, den ene fra Horreby og den anden fra Eget, hjem sammen fra Nykjøbing. De havde

Side 85

begge faaet en Taar over Tørsten og spared ikke paa store Ord. Talen faldt nu ogsaa paa Nisserne, og han fra Horreby bandede paa, han vilde give meget til, at han havde en Nisse; ja han var tilfreds, at Fanden selv vilde komme til ham: han skulde være velkommen. Den anden Bonde syntes dog, det var for galt, og bad ham ikke spøge med den onde; men den første lo kun deraf og vedblev at ønske sig Fanden selv til Ledsager og mente, at det nok kunde betale sig, da man jo saa kunde faa Penge i tusindvis. Da de skiltes ad, mærkede Bonden fra Horreby, at en stor sort Pudelhund fulgte efter hans Hest, og den vedblev at følge med, lige til han kom hjem. Hunden gik med ham ind i Stuen, og det var ikke Konen eller nogen af Folkene muligt at faa den jaget ud, hvor meget de end slog og sparkede den. Da Manden gik til Sengs, fulgte Hunden med og lagde sig lige ved Sengen og saae paa ham. Den næste Dag blev Manden syg, og Hunden veg ikke fra Sengen, men blev liggende og glode paa ham. Han sagde nu til sin Kone, at han havde givet sig Fanden i Vold, og det var ham, som nu var kommen for at hente ham til Helvede. Konen blev bange og troede, at Manden var gal, og det var han ogsaa. Han laa fra den Dag af bestandig i Sengen, og det eneste han foretog sig var at spille Kort med hvem han kunde faa til det. Naar han tabte, lo han og sagde: „Ser du den sorte Satan, som sidder der henne? Han er Karl for at skaffe mig Penge.“ Han havde ogsaa altid Penge at spille om, og han spillede højt. Saadan et Liv førte han til sin Dødsdag, og først da forlod den sorte Hund Huset. (E. R.)

[44] Varulv og Marre.

Varulve og Marrer blive til paa den Maade, at naar en frugtsommelig Kone klæder sig nøgen af og kryber igjennem en „Følham“ paa Marken, bliver Barnet, hun føder, enten en Varulv eller en Marre-Mind, alt efter som det er en Dreng eller en Pige. (N.)

Side 86

[45] Varulv.

Det sikke Kjendemerke paa Varulvene er, at Øjenbrynene vore sammen over Næsen. For Resten er der intet, som om Dagen gjør dem kjendelige fra andre Mennesker. Om Natten derimod, naar Ondet kommer over dem, fare de i Hunds Lignelse med tre Ben, og da ere de ikke gode at møde. I Ekomagerhuset i Taaderup har der i Mands Minde boet et Varulv. Anders Vævers Moder tjente i sin Ungdom hos Degnen i Tingsted, som hed Trap, og hun saae da ofte om Aftenen, hvorledes alle Hundene fra Taaderup og Tingsted kom løbende og gøde ad Varulven. Denne kunde hun vel ikke se; men derimod saae hun, hvorledes alle Hundene snappede efter den, og hvorledes den gramsede efter dem. Præsten Heynets gamle Røgter, Per Kennere (Ϣ: Tjener), kunde ogsaa fortælle meget om

Varulven i Taaderup, og han kunde se ham, naar han kom i Hunds Lignelse paa tre Ben. Varulvens Forvandling sker gjerne om Natten, og den gaar da paa Rov og opsøger frugtsommelige Kvinder, som den, naar den træffer dem ubevogtede, river ihjel, og drikker saa Barnets Hjærteblod. Er det nu et Drengbarn, da er Fortryllelsen hævet, saa snart Varulven har smagt Blodet; men ellers hjælper det ikke, og Varulven maa da vedblive at gjøre ondt, hvergang Raseriet kommer over ham. Dog kan en Varulv ogsaa reddes, naar et Menneske har Mod til at fige ham lige i Øjnene: „Du er jo en Varulv!“ Men dersom da Varulven svarer: „Nu kan du være det saa længe, som jeg var det“, da er der ingen Redning for den anden, og han er da nødt til at være Varulv, indtil det lykkes ham at blive befriet. Det er derfor meget sjældent, at Varulvene blive frelst paa denne Maade, da Folk frygter for selv at paadrage sig deres Fortryllelse. Man fortæller ogsaa, at der engang var en Mand, som havde været i Stubbekjøbing med sin Kone og kjørte hjem sent om Aftenen. Da de nu kom til Hulvejen paa den gamle Vej, som gik vesten om Fibrødre-Banke, stod han af Vognen, gav Konen Tømmerne og sagde, at han gik lidt ind i Skoven; dersom der kom noget til hende, medens han var borte, skulde hun

87

kun slaa godt fra sig med hans Lommetørklæde, som han gav hende. Lidt efter at Manden var gaaet, kom der en Varulv farende og vilde op i Vognen til den stakkels Kone. Hun gjorde imidlertid, som Manden havde sagt, og slog dygtig fra sig med Lommetørklædet. Varulven foer nu løs paa Vognen og bed i Vognstangen og hvor han kunde komme til, men gjorde ikke Konen noget. Endelig løb han sin Vej, og det var ogsaa paa Tiden; thi hun havde kun en Stump tilbage af Tørklædet, og den havde ikke holdt længe ud. Noget efter kom Manden tilbage og satte sig op paa Vognen igjen, og Konen fortalte da, hvorledes hun havde forsvaret sig imod det onde Dyr, som kom til hende, medens Manden var borte. „Det gjorde du Ret i,“ sagde Manden, og saa kjørte de hjem. Næste Morgen, da de sad og spiste Davre, saae Konen, at der sad nogle Trævler af Tørklædet mellem Mandens Tænder. „Jøsses, Mand!“ raabte hun, „du er jo en Varulv!“ „Tak skal du have!“ sagde Manden, „for nu bliver jeg det aldrig mer, da du har sagt mig det saa aabenbart.“ Den gamle Falmers i Tingsted havde en Søster gift med en Gaardmand i Vaalse, og hende maatte han passe paa, mens hun første Gang var frugtsommelig, og hendes Mand var paa en Rejse i Sjælland. Falmers maatte da sove i samme Stue som Søsteren, og han havde endda en stor Buløxe med sig; for der var en Varulv, som hver Nat skrabede og kradsede ved Grundstenen uden for Huset og vilde ind. (E. R.)

[46] Marre.

Det er ofte Tilfældet, at Hestene om Morgenene kunne staa i Stalden og være drivvaade af Sved, endskjøndt de have staaet hele Tiden i Baasen. Det er da Marre, som rider dem, og det er gjerne meget slemt for Hestene. Ofte fletter Marre ogsaa Hestenes Manker og Haler i Marrelokker, som man umulig kan kæmme ud. Undertiden vælger Marre en Hest i Stalden og holder sig da til den alene. Saaledes havde Præsten Heynet en Hest som hed Unge-Holger, og den red Marre hver Aften, saa

Side 88

den stod i Skum, naar Folkene skulde fodre af. Det var dem da plad umuligt at komme hen til den, da der foran Fødderne af dem trillede ligesom et Nøgle af Svinebørste-Reb; men desuagtet var Unge-Holger den triveligste af alle Præstens Heste. Det fikkreste Middel til at forhindre Marre i denne Bestilling er at binde en Hakkelsekniv paa Hestens Ryg med Eggen opad. Naar da Marre som sædvanlig vil springe op paa Hesten for at ride, flækker hun sig i to Stykker og vil aldrig mere plage

Mennesker eller Dyr. Men da man nu veed, at Marre er et Menneske, der er fordømt til at gjøre hvad hun gjør, hvor nødig hun end vil, saa er der saa faa som nænner at bruge dette Middel, da de derved berøve et Menneske Livet. Paa Korselitse var der for mange Aar siden en stor hvid Hest, som hver Nat blev reden af Marre. Paa en Gaard i Nærheden var der en Pige, som man sagde var en Marre, og hende havde Karlen nu mistænkt og troede, at det var hende, som hver Nat red Hesten. For nu at gjøre hende kjed deraf, bandt han en Aften Hakkelsekniven paa dens Ryg, og da han om Morgen kom for at fodre den, hang den omtalte Pige i to Stykker, eet paa hver Side af Hesten, og havde saaledes fundet sin Død.

Der var engang en Karl, som hver Nat blev reden af Marre, og endskjøndt han hver Nat strøede Høfrø for Døren og satte sine Sko omvendte for Sengen om Aftenen, hjalp det altsammen ikke, og han vidste tilsidst ikke, hvad han skulde gribe til. Da spurgte han en klog Kone om Raad; og hun sagde strax, at hun vidste et, som nok skulde hjælpe. „Naar du kommer hjem,“ sagde hun, „skal du stoppe alle Huller og Sprækker, som er i dit Kammer; Nøglehullerne og Vinduerne maa du endelig tætte godt. Naar det er besørget, skal du bore et lille Hul paa Døren og skære en Toll dertil, som passer godt. Dette Hul maa du lade staa aabent i Nat; men saa snart Marre er kommen ind deraf, spring saa til og sæt Tollen i Hullet: hun er da i din Magt.“ Karlen gjorde, som Konen havde sagt. Om Natten kom Marre ganske rigtig ind af Hullet; men han stoppede det i en Fart, og saa blev hun forskrækket. Hun foer omkring: fra Nøglehullet og til Vinduet, og gjorde sig baade

Side 89

lille og tynd, for at komme ud; men allevegne var der stoppet til, saa hun kunde ikke slippe ud, hvormange Kunster hun end gjorde. Da hun mærkede, at al hendes Umage var spildt, bad hun Karlen om at tage den lille Toll ud af Døren og lade hende gaa, som hun kom: hun skulde da aldrig mere komme igjen. Han havde imidlertid staaet og set paa hende og saae, at hun var en smuk Pige, hvorfor han ikke saaledes vilde lade hende slippe, men spurgte, om hun ikke vilde være hans Kjæreste, saa kunde jo alt blive godt. „Jo,“ sagde hun, „ifald du virkelig vil tage mig til Ægte, saa er det onde ovre; og luk mig nu kun ud som et andet Menneske!“ Hun var en Pige fra næste By, og da han vidste det, lukkede han hende ud af Døren, og kort efter havde de Bryllup, og hun var aldrig Marre siden. (E. R.)

[47] Gravsoen.

Dette Uhyre er egenlig en Skattevogter og ligger og ruger over meget Guld. For det meste har den sit Ophold i Høje, hvor man ser Lys brænde om Natten, og man veed da, at en Skat gjemmes der. Naar nogen vil grave efter Skatte, kan han altid være vis paa at træffe en Gravso, og den er slem at møde. Dens Ryg er saa skarp som en Kniv, og sjælden slipper nogen levende fra den. Saa snart en har begyndt at grave i Højen, hvor Gravsoen er, kommer den farende og siger: „Hvad gjør du her?“ Skattegraveren maa da svare: „Jeg vilde gjerne have lidt Penge, og dem er det, jeg graver efter, dersom du ikke bliver vred.“ Saa maa Gravsoen finde sig deri, og de gaa da paa Akkord: „Ifald du er færdig, naar jeg kommer tredje Gang, saa er det dit, som du finder; men er du ikke færdig til den Tid, saa løber jeg paa dig og ødelægger dig.“ Har Skattegraveren nu Mod til at slutte denne Akkord, saa gjælder det om at skynde sig. Kommer Gravsoen tredje Gang, inden han er færdig, saa løber den imellem Benene paa ham og flækker ham helt med sin skarpe Ryg. Den gamle Per Smed i Taaderup, som nu er død, havde Ord for at have faaet sin Rigdom paa denne Maade. Han og en anden ung Karl havde Lyst at grave

Side 90

om Skatte, og de gik da en Nat hen til en Høj, hvor de vidste, der var en Gravso. Da de begyndte at grave, kom den op og spurgte, hvad de vilde, og saa tingede de med den om en vis Tid, inden hvilken de skulde være færdige. De sled nu af alle Kræfter, for at blive færdige i rette Tid. De fik da fat i en stor Kiste og slæbte af med den det bedste de kunde; men inden de vare komne helt ud af Højen, — Per Smed havde endnu sit ene Ben i Hullet — saa kom Gravsoen tredje Gang og fik sig gnedet op ad Per Smeds Ben, og skjøndt den kun naade ham lidt, havde han dog faaet nok for hele sin Levetid; thi hvor rig han end var, havde han dog altid nogle jammerlige Ben, saa han hverken kunde gaa eller staa. (E. R.)

[48] Svenshøjen.

En Aften, da Niels Skovfoged og hans Kone kom fra Stubberup, for at gaa hjem til Klodskov, saae de, da de kom paa Dragens Mark, Svenshøjs-Banke staa i lys Lue. Konen blev bange; men Manden sagde: „Det skal I ikke bryde jer om, Mo'r! det har jeg set saa tidt.“ Og de fulgte Stien, som løber tæt under Højen, og kom lykkelig hjem. — Niels Skovfoged har ellers ofte set ligesom tre store Lys brænde paa samme Høj. — En Aften, da samme Mand kom tæt ved Svenshøjs-Banke, hørte han nogle høje Skrig, som han først antog for Ugleskrik; men da han kom paa Stien nærvæd Højen, saae han en stor hvid Hund staa ligefor sig. Han skyndte sig da til Gjærdet og fulgte det, indtil han naade sit Hjem; for ellers var han kommen til at gaa i Skoven hele Natten. (N.)

[49] Sandvaagen.

Sandvaagen kaldes en Høj i Byskov-Skov, hvorpaa der undertiden skal brænde Lys. (N.)

[50] Hylrekrogen.

I Hylrekrogen i Vestenskoven i Klodskov-Skov kan ingen nære sig for Troldtøj. En Mand havde købt noget Hø der, som han selv skulde slaa; men det var ham rent umuligt at faa noget deraf. (N.)

[51] Dortevej.

Dortevej ligger i Eskemose ved Øverup. Den gamle Hans Sommer vogtede som Dreng Faar der i Mosen, og saa en Dag vilde han „stinke Halvhoved“ ned ad Højen; men han kom kun et Par Omgange: saa blev han liggende paa Ryggen, uden at kunne røre sig, og han hørte en Hujen og Hvinen inde i Højen, som hans Øren skulde springe. Siden den Tid kom han aldrig til „den Troldvej“ mere. (N.)

[52] Barnevej.

I Barnevej paa Pillens Mark ved Øverup høres ofte Barneskrig. Der skal nemlig i gamle Dage være gravet levende Børn ned. (N.)

[53] Vædderen ved Bolbro-Led.

Ved Bolbro-Led, paa Vejen mellem Taaderup og Hannenov, er det ikke rigtigt: man kan der om Natten træffe en graa Vædder, som det er meget farligt at komme forbi. (N.)

[54] Horsejageren.

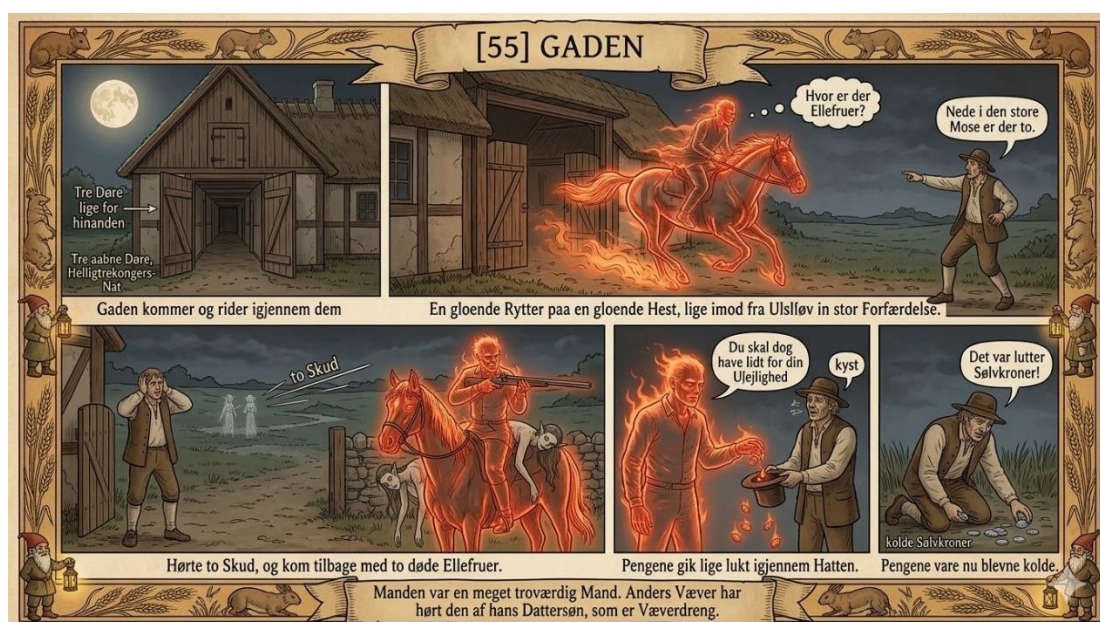
I gamle Dage har her været megen Urolighed baade ved Dag og Nat; men nu lader det til, at saadan noget uddør, efterhaanden som Folk bliver mere oplyste. Da Lars Skrædder og Anders Væver vare et Par unge Knøse, hørte de en Dag, saadan henad Aften, en Brølen og Bøgen saa det var mageløst,

Side 92

og trode derfor, at der var kommet noget fremmed Kvæg ind paa den Mark i Egemose, da det forekom dem, at Larmen kom derfra. De løb nu begge alt hvad de kunde; men da de kom ind paa Marken, var der intet at se. Men de kunde endnu ganske tydelig høre, hvordan Kvæget brølede, og Faarene brægede, og alt imellem blev der raabt: „Hov, høj! herom, herop!“ eller „Høj, holløj! Høj, høj, høj!“ Og saa var det, ligesom man kunde høre Klokkeklang; thi inden Udskiftningen, medens alt var i Fællesskab, var det Skik, at Kvæget havde Klokker paa, for at Pigerne kunde finde det, naar de skulde malke. Lars og Anders trode nu, at Kvæget var inde paa Nabomarken, og sprang over Gjærdet for at komme derind; men da de kom ind paa den anden Mark, saae de ingenting, men vedbleve at høre, hvordan der blev raabt og „kommersæt“. De trode nu, at de havde hørt fejl, og at Kvæget var paa den længere bortliggende Mark, og syntes, at da de havde løbet saa langt, kunde de sagtens løbe den Mark igjennem og hjælpe med at drive Kvæget sammen. De løb nu det bedste de kunde og sprang over Gjærdet, men saae hverken Dyr eller Mennesker her. Saadan havde de løbet og var næsten kommet til Horreby-Markeskjel, inden de standsede for at vende hjem. Nu kunde de da mærke, at det var Horsejageren („Hoskejaveren“), som havde narret dem. Horsejageren har før drevet sit Uvæsen i Skovene, især i Hannenov, hvor man saa tydelig kunde høre baade Kør, Kalve og Faar og saa alt imellem det Raab: „Høj, holløj! Vil du med! Høj, høj, høj!“ Og saa foer det afsted som en Vind og tog alt med sig, som det kom paa: baade Mennesker og Dyr. Naar noget Menneske kunde mærke, at Jagten kom imod ham, maatte han kaste sig ned paa Jorden; hvis ikke maatte han følge med og saaledes løbe en hel Nat igjennem Buske og Krat, over Grøfter og Gjærder, og var da mere død end levende, naar det fik Ende. Nu hører man næsten aldrig, at vejfarende Folk blive foruroligede af Horsejageren; men i gamle Dage var det meget almindeligt. (E. R.)

Side 93

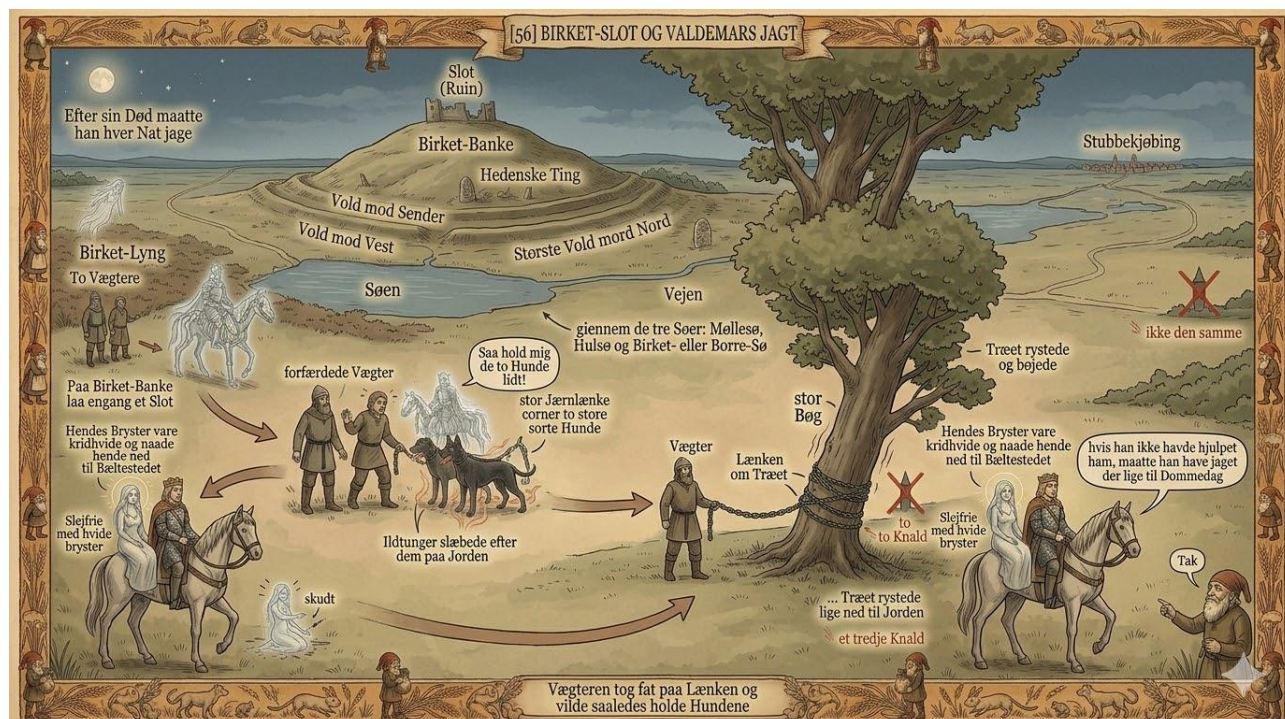
[55] Gaden.

Der er et Spøgelse eller overnaturligt Væsen, som hedder Gaden („Gaen“), og som kun lader sig se Helligtrekongers-Nat. Hvor der i et Hus eller en Gaard er tre Døre lige for hinanden og ud til en Vej, og disse Døre staa aabne Helligtrekongers-Aften eller Nat, der kommer Gaden ganske vist og rider igjennem dem. Han og hans Hest ere gloende, og han er altid slem efter Ellefolk. Dette er alt, hvad jeg har hørt om Gaden, foruden efterfølgende Fortælling.

I Ulsløv bode der for mange Aar siden en Bonde, som havde en stor Mose til sin Gaard, hvor Ellefolkene huserede meget slemt. I hans Gaard var der netop saadanne tre Døre, som vare lige for hinanden og vendte ud til en Vej; og det hændte sig nu en Helligtrekongers-Aften, at disse Døre stode aabne. Manden var ude, og da han kom hjem og vilde gaa ind af Porten, saae han til sin store Forfærdelse Gaden komme farende ud af Porten lige imod sig. Han var ganske gloende og red paa en gloende Hest. Da han kommer til Manden, standser han sin Hest og spørger, om han ikke kan sige ham, hvor der er nogle Ellefruer. „Jo,“ siger Manden, „nede i den store Mose er der to.“ Gaden foer afsted, og Manden vilde løbe ind i Gaarden; men lige i det samme hørte han to Skud, og inden han var kommen ind af Porten, kom Gaden farende hen til ham med to døde Ellefruer hængende over Hesten. „Du skal dog have lidt for din Ulejlighed,“ sagde han til Manden. Denne rakte sin Hat hen til ham, Gaden kastede en Haandfuld Penge i den og foer bort. Pengene vare ganske gloende og gik lige lukt igjennem Hatten og ned paa Jorden. Manden var bleven saa „kyst“, at han ikke kunde sandse noget; men da han kom sig lidt igjen, saae han Pengene ligge paa Jorden for sine Fødder: de vare nu blevne kolde, og da han tog dem op, saae han, at det var lutter Sølvkroner. Han fortalte Historien til sine Børn, og han var en meget troværdig Mand. Anders Væver har hørt den af hans Dattersøn, som er Væverdreng. (E.)

Side 94

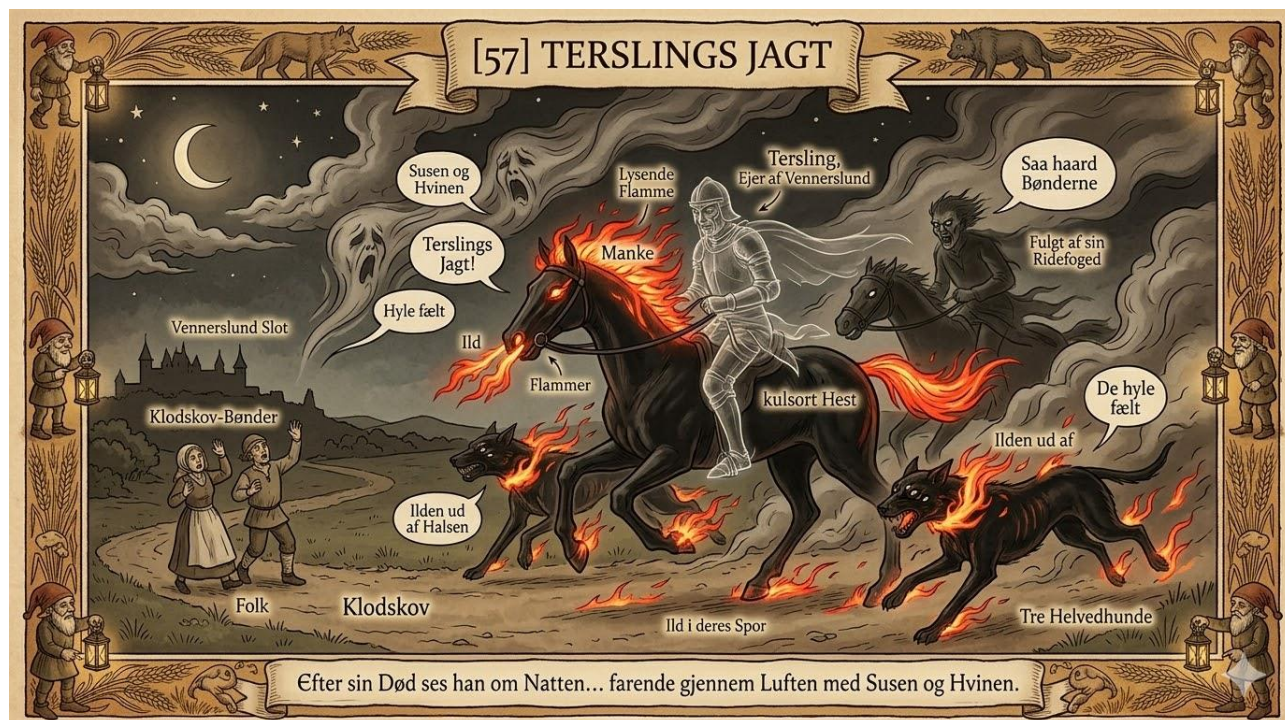

[56] Birket-Slot og Valdemars Jagt.

Paa Birket-Banke, vest for Søen, henimod Vejen, laa engang et Slot. Gamle Folk mindes endnu tre store Volde, som maa have omgivet Slottet: nemlig en mod Sønder, en anden mod Vest og en tredje, som var den største, mod Nord. Søen skal i gammel Tid have naaet fra Stubbekjøbing lige til Birket, gennem de tre Søer: Møllesø, Hulsø og Birket- eller Borre-Sø.

Paa dette Slot skal en Slegfred („Slejfrie“) af en Kong Valdemar have boet. Denne Valdemar var dog ikke den samme som byggede Gaasetaarnet, men levede tidligere, da man ej var saa godt oplært i Kristendommen. Efter sin Død maatte han hver Nat jage paa Birket-Lyng med to store sorte Hunde foran sig. Disse vare sammenkoblede med en stor Jærnlænke, og de havde Ildtunger, som slæbde efter dem paa Jorden. En Nat traf han Vægterne paa Birket-Lyng, — thi førend Udskiftningen var der to Vægtere — og han sagde da til den ene af dem: „Vil du gjøre mig en Tjeneste?“ — „Ja,“ svarede den forfærdede Vægter. „Saa hold mig de to Hunde lidt!“ sagde Valdemar, „thi i fyrretyve Aar har jeg nu maattet jage efter et Spøgelse; men de to Hunde kyse det fra mig.“ Vægteren tog fat paa Lænken og vilde saaledes holde Hundene; men Valdemar lo ad ham og sagde: „Nej, gaa engang med Lænken om den store Bøg histhenne, saa kan du maaske holde dem.“ Vægteren gjorde saa; Valdemar bød ham endnu engang at gaa om Træet med Lænken, og Vægteren gjorde det. Valdemar red da hurtig bort, og lidt efter hørte Vægteren et Knald. Hundene slede da i Lænkerne, saa Træet rystede. Derpaa hørtes nok et Knald, og Hundene bøjede nu Træet lige ned til Jorden. Endelig hørtes et tredje Knald; og da løb Hundene saa stærkt til, at de rykkede Træet op med Rode og slæbte det et langt Stykke. Strax efter kom Valdemar tilbage med et Fruentimmer bag paa Hesten. Hendes Bryster vare kridhvide og naade hende ned til Bælttestedet. Valdemar takkede Vægteren for hans Tjeneste og tilføjede, at hvis han ikke havde hjulpet ham, maatte han have jaget der lige til Dommedag. Spøgelset, som han havde skudt, var da naturligvis hans „Slejfrie“. (N.)

Side 95

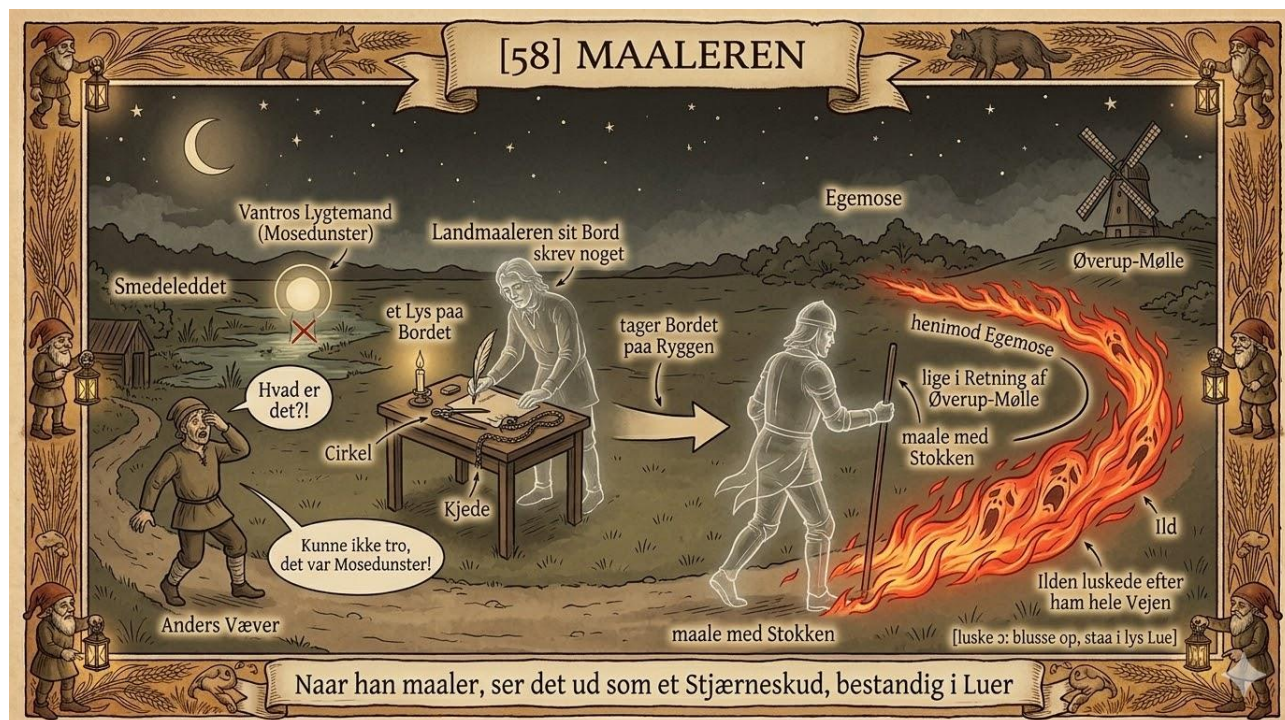
[57] Terslings Jagt.

Tersling, som ejede Vennerslund, var meget ilde lidt for sin Haardhed mod Bønderne og meget ilde bekjendt for sit Levnet. Efter sin Død ses han om Natten, ridende paa en kulsort Hest, fulgt af sin Ridefoged, der var ikke bedre end han selv, og bevogtet af tre Helvedhundene, at komme farende gennem Luften med Susen og Hvinen. Naar de fare hen ad Jorden, staar der smaa Luer i deres Spor. Ilden staar ud af Hestens Næse og Øjne, og Manken er en lysende Flamme. Hundene ere ogsaa sorte, og Ilden staar dem ud af Halsen. De hyle fælt, mens de fare afsted. Det er mest almindeligt at se denne Nattejagt i Klodskov. (E. R.)

[58] Maaleren.

Det er et bekjendt Sagn her paa Egnen, at der om Natten gaar en Landmaaler fra Egemose og ned til Øverup-Mølle. Naar han maaler, ser det ud som et Stjærneskud, bestandig i Luer, og man kan se, hvordan han i en Fart kan maale hele Egemose op, lige til Øverup. Nogle vantro Mennesker sige vel, at det er de saakaldte Lygtemænd eller Kornmod; men de gamle kjende det bedre og vide, at det er Landmaaleren. Anders Væver kom en Aften, Klokken kunde vel være henved tolv, lige imod Landmaaleren nede ved Smedeleddet og saa ham saa grangivelig staa ved sit Bord med et Lys paa Bordet, og Cirkel og Kjede laa for ham. Han var i Menneske-Lignelse og stod ligesom han skrev noget; men lige med eet tog han Bordet paa Ryggen og begyndte at maale med Stokken henimod Egemose, lige i Retning af Øverup-Mølle, og „Ilden luskede efter ham hele Vejen.“*) Nu kunde Anders da ikke tro, at det var Mosedunster og Lygtemænd, som „de fornemmede“ sagde. (E. R.)

*) luske ɔ: (om Ild) at blusse op, staa i lys Lue.

[59] Natravn.

Paa en af Ourupgaards-Marker er der et Hul, som er saa dybt, at ingen kan naa Bunden i det. Deri er en nedmanet, og man ser ham ofte flyve op af Hullet i Skikkelse af en stor Fugl med et Hul i den højre Vinge. (E.)

[60] Fru Hummerlummer.

Vægteren i Østergade i Nykjøbing kan aldrig raabe 2 om Natten, for saa kommer Fru Hummerlummer forbi. Hun kommer fra Gjedsen og kører ad Østergade og ud af Nykjøbing i en lukket Vogn med sorte Heste for. Ilden staar Hestene ud af Øjnene og Halsen, og Mankerne ere som Flammer. (E.)

[61] Gjenganger-Præster.

Om Spøgelser hører man her meget tale. Man siger, at der gaar to i Haven, som omgiver Præstegaarden paa tre Sider. Den ene, som gaar lige udenfor Stuehusets Vinduer, er en Præst uden Hoved; sit Hoved har han under Armen, og naar han kommer til Gjærdet, vender han om; han gaar ikke udenfor Haven. Det er i den søndre Del af Haven, han vanker. I den vestre Del gaar det andet Spøgelse; det er ogsaa en Præst, men han har Hovedet paa det rette Sted. Naar de to træffe sammen, vende de strax om, og hver gaar sin Vej igjen; der er endnu ingen, som har set dem forhandle noget med hinanden. Om Anledningen til disse Spøgelse-Historier har jeg intet kunnet erfare, saa de ere rimeligvis gamle. (L.)

[62] Gjenfærd.

Da Anders Væver var en ung Dreng, tjente han hos en Gaardmand i Birket. Han blev en Aften sendt ud paa en af Bagmarkerne for at hente Hestene hjem. Det var blevet silde, saadan henad Midnat, og Maanen skinnede. Som han nu kom

Side 97

hen imod Haveleddet, sprang det op, og en Kone, forklædt med hvidt Tørklæde og Forklæde, ganske som Konerne her, naar de gaa til Alters, stod da midt i Leddet. I det Anders saae hende, gav hun et Hvin, spredte Armene ud og forsvandt hen ad Hulsøen til. Anders blev bange og skyndte sig hjem, uden at sige nogen, hvad han havde set, førend næste Dag, da sagde han det til sin Husbond, og denne svarede da, at det samme havde han set saa tidt: det var en Kone, som havde boet der for mange Aar siden, og som nok havde taget Livet af nogle Smaabørn nede i Hulsø. Der hører man derfor ogsaa ofte ved Midnat en „Kviddren“, ligesom af smaa Børn. (E. R.)

[63] **Præstekonen i Vaaelje.**

For mange Aar siden var der en Præstekone i Vaaelje, som var saa meget fin. Hendes Piger maatte hvert Øjeblik gjøre rent og skure Gulv; men hun lod dem altid gjøre det om Natten, naar alle de andre vare i Sang, og selv gik hun og saae efter, om de gjorde det godt. En Nat, saadan hen ved Kl. 12, hørte Pigen, som skurede Gulvet i Dagligstuen, at Porten blev smækket op med et stort Rabalder, og en Vogn kom kjørende ind i Gaarden og holdt for Døren. Præstekonen tog Lyset og gik ud for at tage imod de fremmede, og saa kigede Pigen da ud af Vinduet for at se, hvem det var, der kom saa sent. Saa saae hun da en stor lukket Vogn med sort Kudsk og Tjener paa. Hestene vare sorte, Ilden stod dem ud af Halsen, og Mankerne lyste. Hun blev saa forskrækket, at hun krøb ind

under Kakkelovnen, og der kunde hun høre, hvordan de fremmede skrabede og nejede i Forstuen, og hvordan hendes Frue talte med dem og fulgte dem op i Storstuen. Der gjorde de en svær Støj med at flytte Borde og Stole, og da det havde været en halv Time eller saa, fulgte Fruen dem igjen til Vognen, og de kjørte i en gruelig Fart, og Porten smældede i efter dem. Da Fruen kom ind, saae hun Pigen ligge under Kakkelovnen og sagde til hende, at hun skulde staa op og ikke bryde sig om det; thi

98

„saadanne Besøg faar jeg saa tidt.“ Næste Morgen ganske tidlig løb Pigen op i Storstuen, for at se, hvordan der saae ud efter saadan en Nat; men til hendes Forundring stode alle Stolene paa deres Plads, og man kunde slet ikke se, at der havde været nogen. Der var ogsaa en Husmandskone, som gik der og arbejdede; hun havde set den samme Vogn en Nat, hun gjorde rent i Præstegaarden. Denne Fortælling har en endnu levende gammel Dame hørt af den omtalte Pige. (E.)

[64] Varsel.

Den sidste Søndag, Præsten Heynet prædikede i Væggerløse-Kirke, var han ganske rask og fejlede intet; men da han kom hjem, var han ikke vel, og hans Kone spurgte da om Aarsagen dertil. Han fortalte da, at som han gik ud af Kirkedøren, mødte han sin afdøde Formand, Pastor Schytte, i fuldt Ornat, og denne gik ved Siden af ham ned ad Kirkegaarden; men da Heynet gik ud af Kirkegaardsporten, blev den døde derinde. Heynet blev syg den samme Dag og døde kort efter. (E.)

[65] Friskytten.

Der var engang en gammel Jæger, som skød saa udmærket, og Folk sagde om ham, at han kunde aldrig skyde fejl. Saa kom der en ung Jæger til ham og bad ham dog endelig lære sig den Kunst. „Ja“, sagde den gamle, „naar du gaar til Alters, skal du ikke synke Kirkebrødet, men tage det med ud af Kirken. Gaa saa ud i Skoven, heft det paa et Træ og skyd lige paa det, saa skyder du aldrig fejl.“ Den unge Jæger gjorde som den gamle sagde; men lige i det han trykkede løs, saae han Christus selv hænge paa Træet. Derover blev han afsindig og anklagede sig selv for at have skudt paa Christus, og han vilde aldrig have Bøsse i sin Haand mere. (E.)

Side 99

[66] Hexens Saaning og Hexens Gilde.

Der var en Bondekone nede ved Riserup, der var saa klog, at hun kunde faa alt hvad hun behøvede, uden at nogen vidste, hvor hun fik det fra. Saadan var det altid i Saatiden: hun begyndte aldrig at saae, førend alle hendes Naboer vare godt i Gang med det, og hun havde aldrig en Smule Saakorn paa sit Loft. „Det kommer nok“, sagde hun. Men naar saa alle de andre gik og saade, gik hun op paa Loftet og stillede sig i den ene Loftsluge; og der stod hun og læste deres Saakorn op til sig, indtil

hun fik saa meget, som hun behøvede. Saa sendte hun sine Folk i Marken, og hun fik lige saa godt høstet som de andre. Og saadan gjorde hun hvert Aar.

Da hendes Datter skulde have Bryllup, blev der da gjort stor Stads, og hun havde mange Kogekoner i Kjøkkenet; men de kunde aldrig begribe, hvad det skulde blive til; thi hun lod dem kun lave saa lidt Mad af hver Slags, som til et Par Mennesker; saa de sagde til hende, at de vilde helst gaa ind, for der var jo ingenting at bestille, og den Smule Mad skulde da kun lidt forstaa til saa mange. Hun bad dem kun blive, hvor de vare: det skulde de aldrig bryde sig om. Og saa gik hun og bar ind og blev ved at bære ind af alle Slags, saa det fik aldrig Ende; men hvordan det gik til, kunde de rigtignok ikke begribe, og de vare da ogsaa allesammen bange for hende. (E.)

[67] Hexens Straf.

Der var en Bondekone, som aldrig kunde faa Smør, naar hun kjærkede; hvordan hun end bar sig ad, fik hun intet; og det, kunde hun nok begribe, kunde aldrig hænge rigtig sammen. Saa spurgte hun da en klog Kone om, hvordan det kunde være, og bad hende hjælpe sig til at faa Smør; thi dette kunde hun ikke holde ud. Den kloge Kone sagde hende da, at der var en anden Kone, som tog Smørret fra hende; men hun skulde nok blive nødt til at bringe det igjen, naar Bondekonen nu vilde gjøre, hvad hun raadede hende. Først skulde hun sende en til

Side 100

Nykjøbing og lade ham købe en lille trebenet Lerpotte; men han maatte ikke tinge om Prisen, men give lige hvad der blev forlangt. Naar hun havde faaet denne, skulde hun gjøre Ild i sin Bagerovn og lukke alle Døre og Vinduer i Bryggerset godt, saa ingen kunde komme derind, og hænge noget for Vinduerne, saa ingen kunde se, hvad hun tog sig for. Naar hun havde gjort det, skulde hun fylde Potten med Fløde og sætte den paa Ilden i Ovnen, men hun maatte ikke lade nogen komme ind, medens hun gjorde det, hvem det saa var; thi saa hjalp det ikke.

Konen gjorde da lige som den kloge Kone havde sagt hende, og da hun havde faaet Potten sat ind i Ovn, kom der da ogsaa en, som endelig vilde ind, men hun lukkede ikke op. Hvert Øjeblik kom der nogen, som vilde ind til hende, saa efter det ene og saa efter det andet; men hun lukkede ikke op. Imidlertid stod Fløden i Ovn; men hvor meget hun saa fyrede, kunde hun dog ikke faa den til at koge, og det var jo mærkeligt. Endelig tog hun da Potten af Ilden og lukkede sin Dør op, og saa hørte hun, at det var hendes Nabokone, som hvert Øjeblik vilde have været ind til hende, og det var netop hende, som hun havde mistænkt for at have taget Smørret fra hende. Saa gik hun da ind for at se til hende, og der laa hun i Sengen og var ganske skollet over hele Kroppen og kunde næsten ikke røre sig, det var nu af den Fløde, der ikke kunde komme til at koge. Hun bad da den anden Kone saa meget om Forladelse og lovede aldrig at tage hendes Smør mere og gav hende saa alt det Smør igjen, som hun havde taget. Og fra den Tid af var der aldrig mere noget i Vejen, naar de kjærkede. (E.)

[68] Præsten i Karleby.

Præsten i Karleby havde gaaet i den sorte Skole paa Bloksbjerg; og der gaar det saaledes til: at i hvert Skolehold er der elleve, af hvilke Fanden tager den, som kommer sidst ud, naar Skolen er forbi. Præsten i Karleby var nu just den sidste, og Fanden greb da efter ham; men han raabte: „Tag ham,

Side 101

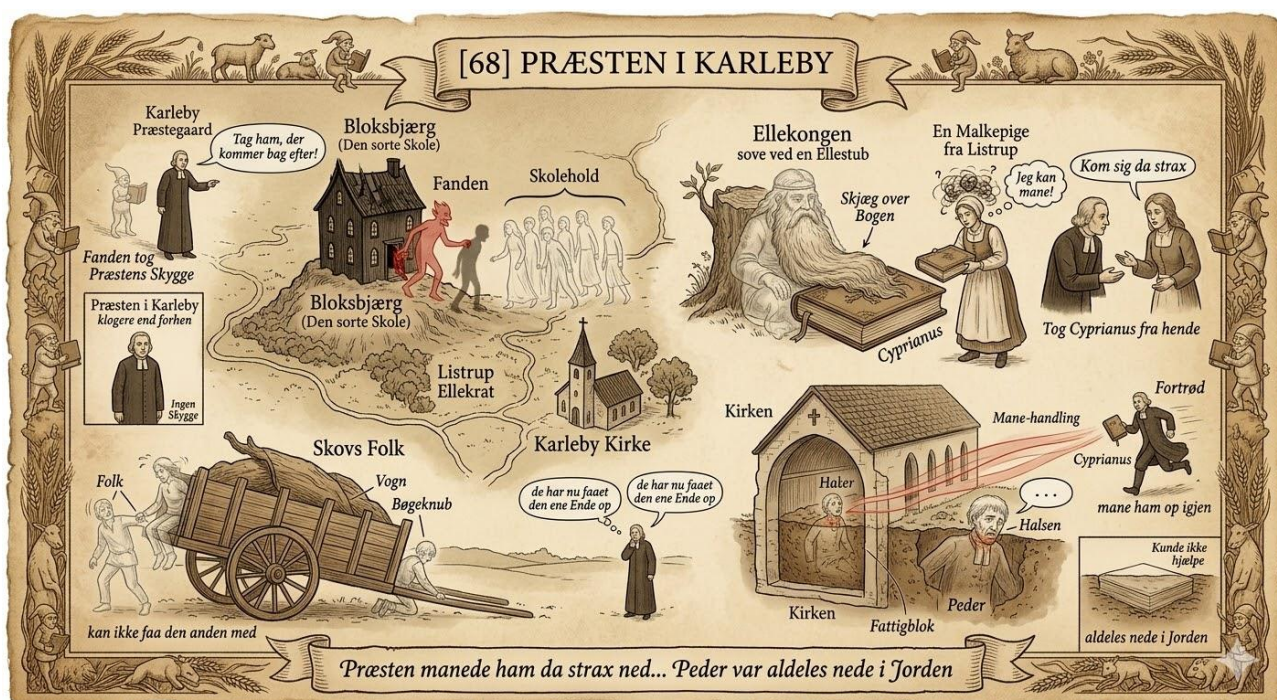
der kommer bag efter!“ Fanden gjorde saa: og det var Præstens Skygge, han da fik fat i, og den beholdt Fanden.

En Malkepige fra Listrup, som en Aften var ude ved Skoven i Ellekrattet, for at malke, saae Ellekongen staa og sove ved en Ellestub med Cyprianus under Hagen. Han havde et langt Skjæg, som hang ned over Bogen; men hun opdagede den alligevel og tog den hjem med sig. Fra den Tid af kunde hun mane, men hun var ikke rigtig i Hovedet. Præsten fra Karleby fik imidlertid noget at høre herom, og han kom da ned til hende. Han mærkede strax, hvad der var i Vejen, og tog

Cyprianus fra hende. Hun kom sig da strax; men siden den Tid var Præsten meget klogere end forhen.

Engang vare samme Præsts Folk tagne til Skovs, for at kjøre en Bøgeknub hjem. Noget efter kom Præsten ned i Gaarden til en Karl som var hjemme og sagde til ham: „Skynd dig ud og hjælp de andre! de har nu faaet den ene Ende af Knubben paa Vognen, men kan ikke faa den anden med.“ Karlen blev meget forbavset over, at Præsten kunde vide saa god Besked om, hvad der foregik ude i Skoven, og han skyndte sig da ud til de andre. Han fandt dem da ganske saaledes, som Præsten havde sagt: de havde kun faaet den ene Ende op paa Vognen.

Præsten havde en Karl, som hed Peder; ham holdt Præsten ellers meget af; men en Nat mærkede han, at Peder var ovre i Kirken, at stjæle af Fattigblokken. Han manede ham da strax ned; men da han kom ud og saae Peder sidde i Jorden lige til Halsen, fortrød han det og løb ind efter Cyprianus, for at mane ham op igjen. Men da han kom tilbage med Bogen, var Peder aldeles nede i Jorden, og saa kunde han ikke hjælpe ham. (N.)

[69] Mane-Præsten.

Der var engang en Præst, som havde gaaet i den sorte Skole og var saa sikker til at mane. Han skulde da engang mane et Gjenfærd, som spøgede saa slemt i Øverup, og kjørte ogsaa derhen; men han havde skyndt sig saa meget med at klæde

102

sig paa, at han i sit Hastværk havde trukket den ene Strømpe vrang paa, og saa kunde han ingen Magt faa med Spøgeriet: „for alting skal være saa bestemt, naar det skal hjælpe noget.“ Præsten havde nu ikke mærket, hvad der var i Vejen, men kørte lige til Øverup-Gade, hvor Spøgeriet var, og da han kom der, stod der en gammel Kjælling og hoppede og dandsede paa et Træben: hende var det, han skulde mane. Men alt hvad han læste og gjorde, det hjalp lige meget: hun blev, hvor hun var, og lo ham endda lige i Ansigtet. Saa maatte Præsten da endelig holde op og tage hjem med

uforrettet Sag; og det var nu kun, fordi han ikke var klædt rigtig paa; thi ellers var han saa sikker til at mane. (E.)

[70] Præste-Panden.

Ønsløv-Præst var engang ovre hos Taaderup-Præst. Denne manede da Ønsløv-Præst ned; men det holdt haardt; thi han blev ved at rygge (gaa baglænds), indtil han kom ned til Enden af Taaderup-Præstegaards Eng; der sank han endelig ned; og paa det Sted er endnu et lille Vandhul, som altid er fuldt af Vand og bundløst. Undertiden, naar man stikker en Stok derned, kan man støde paa Pandeskallen af Ønsløv-Præst. Stedet hedder derfor Præste-Panden. (N.)

[71] Den gamle Frue paa Skjørringe.

Det er endda ikke saa længe siden, at der var en gammel Frue paa Skjørringe; og hun var saa klog, at naar nogen var besat, kunde hun læse over ham, saa den onde maatte forlade ham. Saaledes skete det en Dag, da Folkene paa Skjørringe vare ude at høste, at der kom en Snog og snode sig om Benet paa en af Pigerne. Hun vilde tage den af, men kunde ikke, og saa kom alle de andre Høstfolk og sloge den og tumlede med den; men Snogen blev siddende alligevel. Da kom der en gammel Mand, og han kunde nok se, at det ikke var rigtig fat, hvorfor han tog Pigen paa sin Ryg og løb med

Side 103

hende til Skjørringe alt hvad han kunde. Der bad han da Fruen om at jage den onde bort, og hun kom ogsaa og læste over Snogen, saa den forsvandt. Endskjøndt Fruen nu havde hjulpet mange Mennesker, saa kunde hun dog ikke hjælpe sig selv; thi da hun blev syg og skulde dø, kom der en stor fæl Ugle og satte sig paa Enden af hendes Seng og glode paa hende. Ingen kunde jage den bort, og den sad der baade Nat og Dag. Da sagde Fruen til sine Folk, at der var ingen, som kunde forjage den Ugle, uden et uskyldigt Menneske, og det var vel ikke saa næmt at finde. „Ja,“ sagde de, „Provst I. i Torkildstrup er en from og uskyldig Mand; han kan vist gjøre det.“ Saa hentede de da Provsten, og han kom og begyndte at læse over Uglen; men den slog Bogen fra ham, saa han kunde ikke. Da sagde Fruen: „Hvordan kan det være, at I ikke er bedre, end at den onde kan slaa Bogen fra jer? Jeg havde troet, at I var en anderledes from Mand.“ Da sagde Provsten, at han vidste nok, hvorfor det var; thi dengang han var Student i Kjøbenhavn, havde han engang stjaalet for to Skilling Hvedebrød. Det var rigtignok af Nød og fordi han var saa sulten og havde ingen Penge; men nu kunde han dog ikke faa Magt med Uglen derfor: „Men maaskee det kan hjælpe, naar jeg tre Gange kaster to Skilling over mit Hoved og siger: her er Penge for det jeg tog.“ Saa gjorde han da saaledes, og da han tredje Gang havde sagt det, fløj Uglen ud af Stuen. Nu skyndte Provsten sig ned i Gaarden til sin Vogn og sagde til Karlen: „Kjør nu til alt hvad du kan, og lad os se, hvem der kommer først til Torkildstrup! Det gjør intet, om saa Hestene styrter, for nu gjælder det Livet.“ Karlen piskede paa Hestene, og de kjørte da hjem, som om Døden var i Hælene paa dem; men da de kom til Leddet ved Torkildstrup-By, sad Uglen paa Ledstolpen, og Provsten hørte en Stemme, som lo og sagde: „Godmorgen, Hr. Provst I!“ Da sagde han til Kudsken: „Saa, nu behøver du ikke at haste saa meget: nu er der intet, som kan hjælpe mig; det er bag efter.“ Og saa kjørte de til Præstegaarden. Da Provsten kom hjem, blev han syg og gik til Sengs, og kort Tid efter døde han. Fruen paa

Side 104

Skjørringe døde ogsaa; men da hun saa Uglen flyve bort og Provsten løbe bag efter, saa kunde hun nok vide, at han for hendes Skyld maatte ske en Ulykke; og for at vise sin Taknemmelighed, testamenterede hun en stor Sum Penge til de gamle Koner i Torkildstrup, som endnu udbetales dem under Navn af „Fruerpenge.“ (E.)

[72] Herren paa Skjørringe.

Der var engang en Herre paa Skjørringe, som laa syg i lang Tid, men kunde ikke dø. Folkene som gik og passede ham kunde se, at Sengen hvori han laa stod i lysende Lue, men Ilden brændte dog hverken ham eller Sengeklæderne; og det var derfor: at han kunde ikke dø, uden der kom Ild under ham. Saa var der en gammel Pige, som vidste dette: hun tog en Glød i en Træsko, som hun satte ind under Sengen, og saa døde Manden. (E.)

[73] Ved Vinterens Begyndelse samles Byens Ungdom hos en af Bønderne, og her bliver da af „Dronningen“ fra det forledne Aar tildelt enhver af Pigerne sin Ungkarl, som kaldes hendes Gase, og hun kaldes hans Gaas, og denne Forbindelse varer Aaret om. Naar Fordelingen saaledes er sket, vælges Dronningen, som da bliver den fornemste i Legestuen, indtil Legeaaret er omme. Antallet af Legestuer retter sig efter Antallet af Gaardene; men i Byer, som kun have saa af dem, maa de have en Omgang eller to til i Vinterens Løb. Bønderne finde sig i dette. Iøvrigt koster det ikke meget: de bringe deres „Midaftens-Brød“ med hjemme fra, og Pigerne tillige Æbler og Nødder, hvormed hver Gaas trakterer sin Gase. (Naar Nødderne blive modne, bede Folkene om deres „Nøddedag“, en Fredag, som anvendes til at plukke Nødder, hvilke da gjemmes til Legestuerne.) Karlene have for fælles Regning indkjøbt det fornødne Brændevin, eller de købe det hos Bonden, hvor Legestuen holdes; det drikke de da selv det meste af, Pigerne faa lidt med, men disse trakteres iøvrigt af Karlene

Side 106

kommer Dandseren ud af den, vil han ufejlbarlig enten tabe Kosten eller falde over den. Dette er den eneste ret originale Dands, jeg har set her; de andre ere fremmede, med Undtagelse af Syvspring. (L.)

[76] Avre-Læsset er det sidste Læs Korn, som kjøres hjem fra Marken. Naar der kun er Mandfolk paa Avrelæsset, føde alle Faarene Vædderlam; derfor, naar Pigerne mene Husbonden det vel, er der altid i det mindste een Pige med paa Læsset. En af Folkene bærer paa en lang Stang den saakaldte Høstkrone: en Krands, som hænger i to korslagte Bøjler, omvundne med Grønt. Til Høstgilder og Skovballer bruges Høstkroner hyppig som Prydelser. Naar Avre-Læsset kommer til Porten, raabe alle Folkene som ere paa Læsset; „Avre-Grød, Avre-Grød!“ Husmoderen, som ogsaa er kommen ud til Porten, skal da se, om hun kan raabe Avre-Grød førend Folkene; hvis hun raaber først, skulle de ikke have Avre-Grød (Sødgrød), men hvis de raabe først, faa de den. — Avre-Græs hedder Græsset paa en Mark, hvor Kornet er høstet. (N.)

[77] Den Dag, Folkene slaa Hø, faa de gammelt Øl og „kogte Nonner“ (et Slags Æbleskiver) til Midaften, og dette kaldes Le-Gilde. (N.)

[78] Naar en Mand har rejst og takket sin Gaard og gjennemsflettet alle Vægge og Skillerum med Pile- eller Elle-Grene, bydes Karle og Piger sammen til Kline-Gilde. De indbudne maa da ælte Ler og kline hele Gaarden op, hvilket sker i en Haandevending; og om Natten holdes da Gilde. (N.)

[79] Naar en Bonde skal have aget Møg ud, saa gjør han Møg-Gilde: han indbyder hele Gildeslaget, og de komme da (ligesaa mange Piger som Karle) med Hest og Vogn. Karlene, som læsse, kaldes Møgbrydere; Drengene, som kjøre, kaldes

Side 107

Møgpinde (i Lolland kaldes de Møgtolle og ride paa den nærmer Hest); Pigerne hakke Møget af Vognen og sprede det paa Marken. Ved hver Vogn er der fire Møgbrydere og en Møgpind. De fire Karle staa hver ved sit Hjul, naar de læsse. En af dem er Formand: han viser, hvor Vognen skal holde; han har sin Plads ved det nærmer Forhjul og kaldes Frobøsen. Naar Vognen er læsset, lægges en Visk Ærtehalm, sammenbunden med to korslagte Halmbaand, ovenpaa Læsset; denne Visk kaldes en Gaas, og den tjener Møgpinden til Sæde. Arbejdet begynder om Natten Kl. 1, og de ere da almindelig færdige til Middag; saa klæde de sig om og dandse til ud paa den følgende Nat. (N.)

[80] Bidsid-Kjole (med den anden Stavelse skarpt betonet) er en lang hvid Vadmel Frakke, som Falstringen bærer ovenpaa Skindpelsen, baade i Regnvejr (da Skindpelsen fordærves af Regn) og i Særdeleshed naar han bejler; men i sidste Tilfælde maa han tillige ride en hvid Hest, hvis alt skal være i Orden. Dermed gaaer det saaledes til: Naar en Mand, som sidder godt ved det, dør og efterlader en Enke, er der strax nogle, som faa Lyst, om ikke til Enken, saa til Gaarden. Men det er ikke saa lige at gaa til. Han henvender sig da til en Ven eller Slægtning, som er kjendt i den afdødes Hus, for at indlede Sagen. Denne gaar efter de fornødne Indledninger nærmere til Sagen og rygter sit Ærinde, og den Dag er han i ethvert Fald i Skindpelsen. Naar Underhandlingerne ere indledte,

fortsættes de en Tid lang i al Hemmelighed, og det anses for en stor Skam for alle Vedkommende, om der kom noget ud om Sagen. Er alting nu for saa vidt i Orden, indfinder Bejleren (Ϣ: Mellemmanden) sig i sin „Bidsid-Kjole“ paa den hvide Hest, helst en Torsdag; thi fra det Øjeblik han saaledes er reden ind i Gaarden, kan Sagen ikke længer være nogen Hemmelighed, men han kan saa tillige med en anden Forlover føre Brudgommen til Præsten om Fredagen, for at faa dem „oplyste“ næste Søndag. Da de yngre Bønder her i Sognet begynde at bruge blaa Kjoler og rimeligvis ikke eje

Side 108

nogen Bidsid-Kjole, vil den formodenlig snart tabe sin Betydning. Skindpelsen have de vel endnu alle, men „til Stads“ (til Kjøbstaden) tage de sjældnen med den. (L.)

[81] De Dage, da der lyses til Ægteskab i Kirken for et Par („de blive oplyste“), maa disse under ingen Omstændigheder gaa til Kirke. Har et Par unge Folk tidligere haft Hjærte til hinanden, have de lovet hverandre Ægteskab, og ere Forældrene endog paa en Maade vidende derom, men de endnu ikke kunne sætte Bo, da maa denne Forening holdes i den største Hemmelighed. De kalde sig ikke forlovede eller trolovede, men „Venner“ og „gode Venner,“ indtil de ere „oplyste.“ Fredagen efter at „Oplysningen“ er til Ende holdes i Almindelighed Brylluppet, som altid blot hedder Gilde („Jille“). (L.)

[82] Naar et Barn skal døbes, er der meget at iagttage baade for Moderen og Gudmoderen, naar det skal have rigtig godt af Daaben. Naar de kjøre til Kirke, tager Moderen en Kringle med sig, i det hun stiger paa Vognen; derpaa kommer Faderen med Barnet og sætter det op paa den ene Hest og lader det sidde lidt der: det er, for at det ikke skal være bange for Kreaturerne, naar det bliver større. Derpaa giver han Moderen Barnet, og saa kjøre de. Den Kringle, som Konen har med sig, kaster hun til den første som de møde paa Vejen, enten det er et Barn eller en voxen: det er, for at Barnet skal blive gavmildt. Saa snart de komme ind i Vaabehuset, lægger hun Barnet paa Ligbaaren: det skal Barnet have saa godt af, for saa bliver det roligt. Naar Gudmoderen har faaet Barnet og staar for Præsten, da maa hun passe godt paa og sige alting bagefter, hvad Præsten siger; thi saa bliver Barnet flinkt til at læse. Dernæst maa hun ogsaa passe paa at lade Barnet komme med Benene først, naar hun gaar ind i Stolen; thi det maa ikke komme „paa Hovedet“: det er ikke godt. Endelig maa Gudmoderen gaa lige saa stærkt hun kan, naar hun gaar til Offers med Barnet; thi saa kommer det snart til at gaa. (E.)

Side 109

[83] I gammel Tid var det altid Skik her paa Falster at holde Baagestue i de Huse, hvori der var Lig; og den bestod deri, at alle Byens Piger og Karle samledes i Ligstuen, hvor de tilbragte Natten med at synge Viser og fortælle Eventyr. Engang var der saaledes Baagestue i en Gaard i Taaderup, og blandt Karlene var der en vild Krabat, som fik Lyst at gjøre de andre bange. Medens nu alle de andre sad og sang og passiarede, bandt han en Snor om Ligets ene Fod og om sit eget Ben, og derpaa lagde han sig paa en Bænk nær ved Liget og lod som han sov. Paa een Gang trak han i Snoren, og alle Pigerne gave sig til at skrigе og sagde, at Liget rørte sig. Lidt efter gjorde han det igjen; og nu bleve de alle saa forfærdede, at de styrtede skrigende ud af Stuen og væltede Lyset, saa det sluktes. Nu blev Karlen selv bange ved at være ene med Liget i Mørke og vilde løbe efter de andre; men glemte, at han var bunden til den døde. Da han mærkede det, vilde han rive sig løs, men

kunde ikke og faldt om paa Gulvet, hvor de tililende Husfolk fandt ham stendød. Siden denne Tildragelse har der aldrig været holdt Baagestue her i Egnen. (E.)

[84] Det har før været Brug her paa Landet, naar der var Begravelse, at brede et Klæde over Kisten, naar den blev baaren til Kirken. Et saadant „Ligklæde“ var der i hver By; det var sort med et stort hvidt Kors paa, og Folk trode, det kunde helbrede de syge, naar det blev svøbt om dem. Det var især en Lægedom for hvem der var bleven „overblæst af en død“. Saaledes fortæller Maren Bødker, at medens hun var Barn blev hendes Broder syg, og Forældrene trode, at han var bleven overblæst af en død; thi han var saa hed i Hovedet og taledede ganske vildt. De hentede da Ligklædet og svøbte ham deri og lode ham sove deri; thi det er ganske nødvendigt at sove i det, ellers hjælper det ikke. (E.)

Side 110

[85] Det er en almindelig Skik her paa Landet, at Folk St. Hans Aften sanker alle deres Kisteskafter og Ovnrager sammen og gemmer dem omhyggelig, for at Hexene ikke skulle tage dem og ride til Bloksbjærg paa dem. (E.)

[86] Her bruge Bønderne ogsaa at kaste en Skaal Vand ud af Døren, naar et Lig er baaret ud af Huset: for at den døde ikke skal gaa igjen. (E.)

[87] Naar man vil have sine Frugttræer til at bære godt, skal man Lille-Juleaften tage en Grissel (det Bræt, hvorpaa man sætter Brødene, naar de skubbes ind i Ovnen), gaa ud i Haven og slaa tre Slag paa hvert Træ med den og sige: „Fryd dig, Kvist! Kristus er fød“. Saa kan man være vis paa, at Træerne bære godt. (E.)

[88] Her bruge Bønderne, naar de koge Æg, at læse Fadervor to Gange bagfra; saa er Æggene færdige og blive meget bedre, end naar man ser paa et Ur. (E.)

[89] „Paa Hønsefjær er det ondt at slippe“; det vil sige: naar Hovedpuden under en døende er fyldt med Hønsefjær, kan han ikke dø; hvorfor man tager Hovedpuden fra den døende. (N.)

[90] Første Gang en Ko, efter at have kælvet, gaar ud af eller ind i Stalden, lægges en Øxe paa Dørtærskelen. (N.)

[91] Naar et Lam dør, lægges det op i et Træ, for at de andre Lam ikke skulle blive syge. (N.)

Side 111

[92] Naar man tager Æg af Hønsereder, maa man lade i det mindste fem blive tilbage; Hønsene kunne nemlig kun tælle til fem og savne altsaa ingen. (N.)

[93] Langfredag er det godt at sætte Pil. — Langfredag pidske Falstringerne op, ligesom andensteds bruges ved Fastelavn; det hedder „Langfredags-Pidske“. (N.)

[94] Paaskemorgen skal man se Solen „lege i Vand“. (N.)

[95] Naar det regner den Søndag, da Evangeliet „Herren græder over Jerusalem“ oplæses (o: 10 Sønd. efter Trin.), saa faar man en vaad Høst; er det godt Vejr, derimod en tør Høst. (N.)

[96] Christi-Himmelfarts-Dag skal Rugen staa i Ax, om den ret skal blive til noget. (N.)

[97] „Naar Lukas kommer tre Søndage i Rad med Regn, da faa vi megen Regn“, („Lukas kommer“, naar Søndagens Text er af hans Evangelium). (N.)

[98] Naar man binder Korn, maa man ikke lade de tilovers blevne Baand ligge Natten over paa Marken; da Laden saa bliver fuld af „de store“ (o: Rotterne). (N.)

[99] „Thors Næder kommer Grøden i Jorden“. („Thors Næder“ er den Del af Marts — Thormaaned — da Maanen er i Næde.) (N.)

Side 112

[100] „At binde Heste“. Man opsøger et Følfej, som staar fuldt med Vand, og lægger tre Ærter deri. Naar man, efter at de ere bulnede ud, tager og lægger dem i en Vogn, som Hestene ere for, saa kunne disse ikke trække Vognen af Stedet. (N.)

[101] „At lamme Heste“. Naar man slaar en Nagle ned i Hestens Spor, da er Hesten lam paa det Ben, hvormed den har traadt Sporet, indtil Naglen atter drages ud. (N.)

[102] Naar en har faaet sit Haar klippet, maa han nøje passe paa, at Kragerne ikke faa fat i det afklippede Haar; thi „faar de først Klør i det, saa skal de have Hovedet med“. Derfor brænder man som oftest Haaret; dog spindes det ofte sammen med Uld og bruges da til Handsker. (N.)

[103] „Mosekonen („Mussekunni“) brygger“, siges om Enge, naar de dampe. Det Kvæg, som da er paa dem staar Fare, for at blive jordskudt. (N.)

[104] Hellige Dage: til dem regnes ikke alene Søndagene og Festdagene, men ogsaa Markedsdagene, især Nykjøbing-Sommermarked. (L.)

[105] Halv hellige Dage kaldes Dagene mellem Jul og Nytaar. Da arbejdes der ikke med Tærskning eller sligt; kun Kvæget røgtes, og Legestuerne have deres Gang. (L.)

[106] Guldbrud eller Kongedatteren er en Væsel, om hvilken Almuen har særegne Meninger. Naar de se en saadan, tage Folkene Hatten af for den og hilse den ærbødig; for de

Side 113

sige, at naar man ikke gjør Ære af dem, blive de ondskabsfulde og spy da Edder og Forgift, og de kan „spytte“ meget langt. (L.)

[107] Lukorme eller Vor Herres Hunde kaldes her en Larve, som for Resten findes over hele Riget; den er ganske laadden, sort og brun. (L.)

[108] Vor Herres Høne kaldes det lille vingedækkede, rødgule og sortprikkede Insekt, som ellers hedder Marie-Høne. (L.)

[109] Bønderne her paa Egnen have meget at fortælle om en Art Snoge eller Slinger, som de kalde Hæslinger, og som undertiden skulle lade sig se ved Skovene og paa Markerne. De ere af en Arms Tykkelse og en to-tre Alens Længde og have paa Ryggen en Manke ligesom af Hestehaar, paa en Tommes Længde eller saa omtrent, der staar op ligesom en Børste. Da disse Dyr ere saa store og kun sjælden vise sig, tro Bønderne, at det er meget gamle Snoge, som have levet længere end Snogene ellers pleje, og derfor se saa „anselige“ ud. Lars Skrædder har engang fortalt, at da han var en lille Dreng, gik han med nogle andre Børn ud i Skoven, for at plukke Jordbær. De gave sig til at plukke paa et gammelt Dige, hvor der var saa mange dejlige Jordbær; men med eet saae de en stor Hæsling, som laa og soled sig imellem Jordbærrene. De bleve saa bange, at de kastede, hvad de havde, og løb derfra med stor Forfærdelse, og Lars Skrædder lagde til, at han aldrig tiere havde gaaet ud at sanke Jordbær. — Anders Væver har ogsaa set nogle af den Slags, og de saae rigtignok „farlige“ ud. En Sommer, da han var Høstmand hos Lars Skrædder, gik de og mejede Korn i en af Markerne, som støder op til Skoven, og lige med eet gav den ene Karl sig til at raabe og kalde paa de andre, at de strax maatte komme hen til ham. Da de kom der- 8

Side 114

hen, stod han og holdt med sit Mesejærn paa en Hæsling: han kunde næsten ikke holde den, og han turde ikke slippe den, men bad en af de andre om at hugge den over. Lars Skræder løb sin Vej og turde ikke se paa den; men Anders huggede den over, endskjøndt Jærnet var lige ved at knække derved. Da den saa var død, saae de rigtig paa den, og den var godt halv fjerde Alen lang, paa en Arms Tykkelse; men det var dog kun et lille Stykke oppe fra Hovedet af, at den var saa tyk: den blev smallere nedad og havde en ganske spids Hale. Den havde Skjæl over hele Kroppen og ligesom et hvidt Hjærte i Panden og Manke paa det tykkeste af Kroppen. Den var i Grunden smuk, sagde Anders Væver, men saae saa forfærdelig ud. (E.)

[110] Engang gik Anders Væver og hans Kone til Nykjøbing. Det var inden den nye Landevej blev lagt ud, og de gik ad Systofte og kom igjennem Systofte-Skov. Der saae han paa et gammelt Skovdige lige ved Vejen to store Bunker Snoge ligge og sole sig. Hver Bunke var vel saa stor som en Vognhver (Vognfjæl), og uden om hver gik der en gruelig stor Snog og „møssede“ (knejssede).

De store vare rigtige Hæslinger med Manker paa og saae saa stolte ud; men alle de andre vare smaa Snoge. Anders blev saa forundret over det Syn, at han stod stille, for at se rigtig paa dem; men Konen gav sig til at skrige og løb sin Vej. Da Anders havde set lidt paa dem, gik han efter sin Kone, og de fulgtes da ad; men med eet kom han til at tænke paa, hvorledes det var gaaet hans Morbroder: han havde ogsaa engang set saadan en Bunke Snoge med en stor en og havde da med sin Stok pirret en af de smaa Snoge ud paa Vejen; men da den krøb bort, laa der et stort Guldstykke under den. Saasnart Anders kom i Tanker herom, vendte han tilbage, for at se, om de vare der endnu, da han saa vilde sætte Mærke ved Stedet, for at grave der; thi de rugede naturligvis paa en Skat; og da der var to Bunker, kunde der være en til Konen med. Da han kom derhen, var der slet intet at se; men det knagede og bragede i Skovgjærdet, saa det var grueligt; og han

Side 115

vendte om og gik til Nykjøbing, ganske slukøret over at have ladet en saa god Lejlighed slippe sig af Hænderne; thi han tvivler endnu ikke paa, at der maa ligge en stor Skat. (E.)

[111] Enke er en Leg, omtrent som Kispus, som Karle og Piger lege paa Gaden om Aftenen. — Fange kaldes Legen „Tagfat“; den som „er den“ kaldes Fange; naar han har fanget en, slaar han ham paa Ryggen og raaber: Pind! — Klap-om er den Leg, som ellers kaldes „Salt og Brød“; hvem der naar Maalet raaber: Klap om! — At lege Bult (spille Bold) er meget almindeligt, især Langbold; naar Bolden ikke træffer, siges: „den er su’r“. — At slaa Kegler yndes meget; paa hver Bygade findes et Spil Kegler, som Karlene bruge paa Helligdagene og ellers ofte om Aftenen. Kongen hedder „Nikst“, og Kuglen kaldes „Lottet“ eller „Keglelottet“. — At trille Hjul („trell Hyl“) er en Karleleg, hvori en triller et Hjul hen ad Vejen, og en anden søger at standse det ved et Slag med en Stavre. — En Fest (med langt e) betyder egentlig en Tamp; dernæst en Leg, hvor en lægger sit Hoved i en andens Skjød og holder sin Haand om bag sig: en af de omstaaende slaar ham da med Festen i Haanden, og alle række saa Hænderne i Vejret. Den som ligger vender sig da hurtig om, for at opdage, hvem der slog ham; gætter han fejl, maa han igjen til det. — Tavl er et endnu brugeligt Spil, som andensteds kaldes Mølle. Det hedder at lege Tavl. Som Tavlebræt bruges et Bord, hvorpaa med Kridt tegnes den brugelige Figur, som ellers kaldes Mølle. Som Brikker bruges smaa Stykker Træ af Grene, som ere flækkede: de ni ere afbarkede, de ni andre have Barken paa. (N.)

[112] Det er noget ejendommeligt paa Falster: at give alt, baade levende og dødt, et Tillægsnavn. Saaledes har hver Gaard sit Navn, hvilke ofte ere meget pudserlige. Her i Taaderup have vi foruden Præstegaarden fire Gaarde, som hedde

Side 116

„Kyllingen“, Tærskeren“, „Pillen“ og „Skrædderen“. Disse Navne beholde Gaardene, og hvilkensomhelst ny Ejer de faa optager eller paanødes dette Navn, og under det alene er Manden kjendt mellem Folk. Det er underligt nok, at der ogsaa er Gaarde, der bære Navne som „Mortensen“. Naar nu en Gaardmand i Sognet hedder „Jens Tryne“, og han har en Søn, som hedder „Jørgen“, saa skulde man tro, at han ogsaa skulde hedde Jørgen Tryne; men ingenlunde: det vilde betegne, at han var sin Faders Jævning og drev „Tryne-Gaarden“ i Fællig med ham; nej, han hedder „Trynes Jørgen“, indtil han kommer til „Regeringen“, da bliver han først „Jørgen Tryne“. Saa længe Bonden driver Gaarden, siges han at „regere“; hans „Regerings-Tid“ er ude, naar han gaar paa Aftægt. I Almindelighed bruges ingen anden Tidsregning end efter Bondens Regerings-Tid: „Det var i min Faders eller Farfaders Regeringstid“, hedder det, eller: „det var, da jeg havde regeret i fire Aar.“

Husmændene siges ikke at „regere“, og de hædres ogsaa sjælden med Tilnavne; dog haves her i Sognet adskillige Exempler derpaa, saasom: Brønd-Skomageren, Gavl-Skomageren, Spyt-Skrædderen, Kirke-Skrædderen, Lump-Skrædderen eller den lumpne Skrædder (o: den halte Skrædder; thi „lumpen“ bruges aldrig om moralsk Slethed, men kun om legemlig Brøst); endvidere: Amtmanden, Ole Præst. Disse Navne ere dog i Almindelighed knyttede til Personen, sjældnere til Stedet, hvilket dog er Tilfældet med „Amtmanden“, som to forskjellige Beboere have ført efter hinanden i min Embedstid. „Amtmanden“ har da sit Navn af, at en tidligere Beboer af Huset har tjent hos Amtmanden. „Ole Præst“ har sit deraf, at hans Kone har tjent i Præstegaarden, og hun hedder derfor ogsaa ligefrem Dorthé Præst (ikke Præstes), og Manden hedder ikke alene Ole Præst, men ogsaa Ole Dorthé; det sidste Navn kan han dog ikke lide.

Ligesaa gaar det med Husdyrene: Folkene give dem strax Navne, som de beholde. Disse Navne gives dem enten efter deres forrige Ejer eller Opholdssted, eller efter deres Lød

Side 117

eller andre Egenskaber; f. Ex. Abraham-Kvien, Fjendstrup-Kvien, den stjernede, Tippen, Karstens-Hoppen, Hamperne o. s. v., og under disse Navne ere Dyrene snart bekendte og benævnte paa hele Egnen. Med Navne paa Vogne gaar det ligesaa: „Madse-Vognen“ er en Vogn, som er kjøbt af Hans Madsen; „Gaabense-Vognen“ en, som er kjøbt i Gaabense. Foruden Tillægsnavnene, som ikke ere noget Menneske til Fornærmelse, bruges desuden her som andensteds i Riget Øgenavne, som indeholde fornærmelige Hentydninger (som Tosse-Grethe, Sjokke-Maren); dog hører man just ikke mange af det Slags. (L.)

[113] Hunden og Hanen. (Fra Hindsholm i Fyn, ved Lærer A. C. Poulsen.)

Hunden og Hanen gik en Dag i Gaarden. Hanen var munter, slog med Vingerne og galede af fuld Hals. Hunden hængte med Halen og gik i sørgmodige Tanker. Den ærgrede sig over Hanens Lystighed, og endelig sagde den: „Jeg kan ikke forstaa, hvor du kan være saa vel tilmode.“ — „Hvorfor ikke det?“ spørger Hanen. „Ser du da ikke“, siger Hunden, „at vor Husbond nu i flere Dage har gaaet og set saa sørgmodig ud? Jeg synes dog, vi burde tage Del i hans Sorg.“ — „Hvad sørger han da over?“ spørger Hanen. „Han sørger over sin Kone“, siger Hunden, „hun er saa vred, at han ikke kan faa et godt Ord af hende; ihvad han saa gjør eller siger, saa er intet hende tilpas; sligt kan nok bryde Hovedet paa en stakkels Mand.“ — „Da bryder det ikke mit Hoved“, svarer Hanen, „nu har jeg 70 Koner; og skulde jeg hænge med Næbbet hver Gang der blev noget i Vejen med dem, saa skulde Pokker være Hane, ikke jeg. Nej, jeg tager det paa en anden Bov: vil mine Koner gøre sig udtilbens og ikke lystre, saa faar de Prygl; og kommer de i Totterne paa hverandre, saa skiller jeg dem ad. Paa den Maade kan jeg prægtig styre mine de 70, og kan

Side 118

Husbond ikke styre sin den ene, saa er han en Usselryg“. Og dermed spankede den afsted og var lige glad. Men Manden, som havde hørt paa hele denne Samtale, gik ind til sin Kone, og da hun igjen gav knubbede Ord, saa gav han hende en god Dragt Prygl, og fra den Tid af blev hun saa skikkelig og saa mild, som hun aldrig havde været før.

[113]

HUNDEN OG HANEN.

fra Hindsholm i Fyn, ved Lærer A. C. Poulsen.

Husbond ikke styre sin den ene, saa er han en Usselryg

[114] Ræven og Ulven. (Fra Vendsyssel, ved Student Nik. Chr. Christensen.)

En Bonde kjørte engang fra Byen med Fisk. Da kom der en Ræv og sagde: „Aa, maa jeg ikke kjøre med?“ — „Jo saamænd maa du saa,“ sagde Bonden, og Ræven satte sig da op bag i; men hvert Øjeblik kastede den nogle Fisk ud af Vognen. Bonden mærkede det og sagde: „Hør, Mikkell, dersom du nu vil staa af, saa kan du komme hen til mig den og den Aften; jeg vil da give dig to fede Gjæs.“ Mikkell var strax villig: han sprang af og bød Farvel. Og han glemte ikke at samle Fiskene op paa Vejen og føre dem hjem i sin Hule. Ved Hulen mødte han en Ulv, som gjerne vilde vide, hvorledes Mikkell bar sig ad med at fange Fisk. „Ja, bi til jeg faar Fiskene ind, saa skal jeg fortælle det,“ sagde Mikkell. Da han saa havde faaet Fiskene vel ind, kom han ogsaa ud igjen og bad Ulven følge med sig. De kom snart til en tilfrossen Dam, hvori der var hugget en Vaage. „Se her,“ sagde Mikkell, „her stak jeg min Hale ned, og Fiskene bed sig saa fast til den; men de kommer ikke strax; der vil en Smule Taalmodighed til.“ Ulven satte sig da ned paa Isen og lod Halen hænge ned i Vandet, mens Mikkell gik sin Gang hen efter Gjæssene. Bonden fik Øje paa Mikkell. „Naa, velkommen!“ sagde han, „nu skal du strax faa, hvad jeg har lovet dig.“ Han kom strax efter ud med to tilbundne Sække; men Mikkell sagde, at han plejede ikke at kjøbe Katten i Sækken: Bonden skulde løse op for dem. Deri føjede Bonden ham ogsaa;

Side 119

men isteden for de fede Gjæs saa Mikkell da to røde Hunde. Han brugte saa sine Ben, det bedste han havde lært, og tog Vejen ud over Isen, hvor Ulven sad og havde faaet sin Hale frossen fast i Isen. Hundene gave sig da i Lag med Ulven og lode Mikkell rende.

[114]

RÆVEN OG ULVEN.

(Fra Vendsyssel, ved Student Nik. Chr. Christensen.)

En Bonde kjørte engang fra Byen med Fisk ...

men isteden for de fede Gjæs saae Mikkell da to røde Hunde ...

[115] Ræv og Ulv. (Sammesteds fra, ved Samme.)

En Ræv mødte en Dag en Ulv: „Goddag, min fromme Herre!“ — „Tak,“ sagde Ulven, „har du noget at give mig at æde?“ — „Ja,“ svarede Ræven, „jeg veed et Sted, hvor der er fire Faar. Du kan faa de to af dem. Er du saa fornøjet?“ Saa fulgtes de ad, og Ulven fik de to Faar. Dagen efter mødtes de igjen: „Goddag, min fromme Herre!“ — „Tak,“ sagde Ulven, „har du noget at give mig at æde?“ — „Ja,“ sagde Ræven, „jeg veed en Kone, der bager Pandekager. Der staar sex paa en Tallerken i Stuen. Men du maa kun tage de tre.“ Men da Ulven havde ædt de tre, saa aad han den fjerde og den femte med og var i Lav med den sjette, og han var allerede paa Dørtræet; saa kom Manden og huggede hans ene Taa af. Den tredje Dag mødtes de igjen: „Goddag, min fromme Herre!“ — „Tak skal du have,“ sagde Ulven, „har du noget at give mig at æde?“ — „Ja,“ sagde Ræven, „jeg kjender en Mand, som har syv Faar. Du maa gaa ind af et lille Hul. Men du maa kun æde de fem: ellers kommer du aldrig ud igjen.“ De fulgtes da ad, og Ulven krøb ind af Hullet. Han aad de fem, og han aad de sex, og han havde kun eet Faarelaar tilbage; da kom Manden med en Øxe. Ulven søgte da at slippe ud af Hullet igjen; men det kunde han ikke: han havde ædt for meget, og Manden slog ham ihjel.

[115]

(Sammesteds fra, ved Samme.)
En Ræv mødte en Dag en Ulv:
„Goddag, min fromme Herre!“ ...

Den tredje Dag mødtes de igjen: ... „Ja,“ sagde Ræven, „jeg kjender en Mand, som har syv Faar.“

„...Men du maa kun æde de fem: ellers kommer du aldrig ud igjen.“

Dagen efter mødtes de igjen: ... Men da Ulven havde „Ja,“ sagde Ræven, „jeg veed ædt de tre, saa adan den Kone, der bager Pandekager.“ fjerde og den femte med og var i Lav med den sjette ...

De fulgtes da ad, og Ulven krøb ind af Hullet. Han aad de fem, og han aad de sex, og han havde kun eet Faarelaar tilbage; da kom Manden med en Øxe.

Manden slog ham ihjel.

5

[116]

Mikkel Rævs Frokost.

(Sammesteds fra, ved Samme.)

Først fandt han ... men Mikkel syntes ikke, det var godt nok ...

Mikkel gjorde som Bederne sagde: han satte sig... Bederne løb nu til ...

... saa groft, at Mikkel gik baglænds ned i Grøften...

Endelig mødte han to fede Beder. Mikkel gik hen til dem „sæt dig hen paa Grøftkanten, saa skal en af os løbe lige i Gabet paa dig.“

Da blev Mikkel ærgerlig tilgavns... før vil jeg lade min Hale hugge af.“ Det stod der just en Mand og hørte hørte paa. Han havde en Øxe i Haanden...

... og saa hug han Mikkel's Hale af.

6

(Sammesteds fra, ved Samme.)

Der var en Ræv i Ulvskov*), som sad og ræbede tidlig om Morgen. „Det betyder en god Frokost“, tænkte han, og gik saa ud at søge den. Først fandt han et dejligt Knippe Aal, som en Gjølbo**) havde tabt; men Mikkell syntes ikke, det var godt nok, og løb videre. Saa kom han til en Flok fede Gjæs, men de var ham endnu ikke tilpas. Endelig mødte han to fede Beder. Mikkell gik hen til dem og sagde meget pænt, at en af dem vilde han nok have til sin Frokost. „Naa, vil du det?“ sagde Bederne, „ja, vi skal gjøre dig det saa nemt som muligt: sæt dig hen paa Grøftkanten, saa skal en af os løbe lige i Gabet paa dig.“ Mikkell gjorde som Bederne sagde: han satte sig paa Grøftkanten og spærrede Flaben op, og hans Tænder løb ordenlig i Vand, da han tænkte paa den fede Steg, han skulde have. Bederne løb nu til, men det saa groft, at Mikkell gik baglænds ned i Grøften. Vaad blev han, og slukøret blev han ogsaa, og saa listede han af og vilde da hen til Gjæssene. Men de var borte. Saa vilde han da tilsidst tage til Takke med Aalene; men dem var der en anden, der havde fundet og taget sig af. Da blev Mikkell ærgerlig tilgavns, og som han gik ind i Skoven, sagde han: „Nej, før jeg saadan lader mig narre en anden Gang, før vil jeg lade min Hale hugge af.“ Det stod der just en Mand og hørte paa. Han havde en Øxe i Haanden, og saa hug han Mikkells Hale af.

[117] Mikkell Rævs Endeligt.
(Sammesteds fra, ved Samme.)

Der var engang en Ræv, som havde sit Hul i en Hede. Han var sulten om Morgen og syntes, det kunde aldrig være

*) En Skov under Birkelse.

**) En Mand fra Øen Gjøl i Limfjorden.

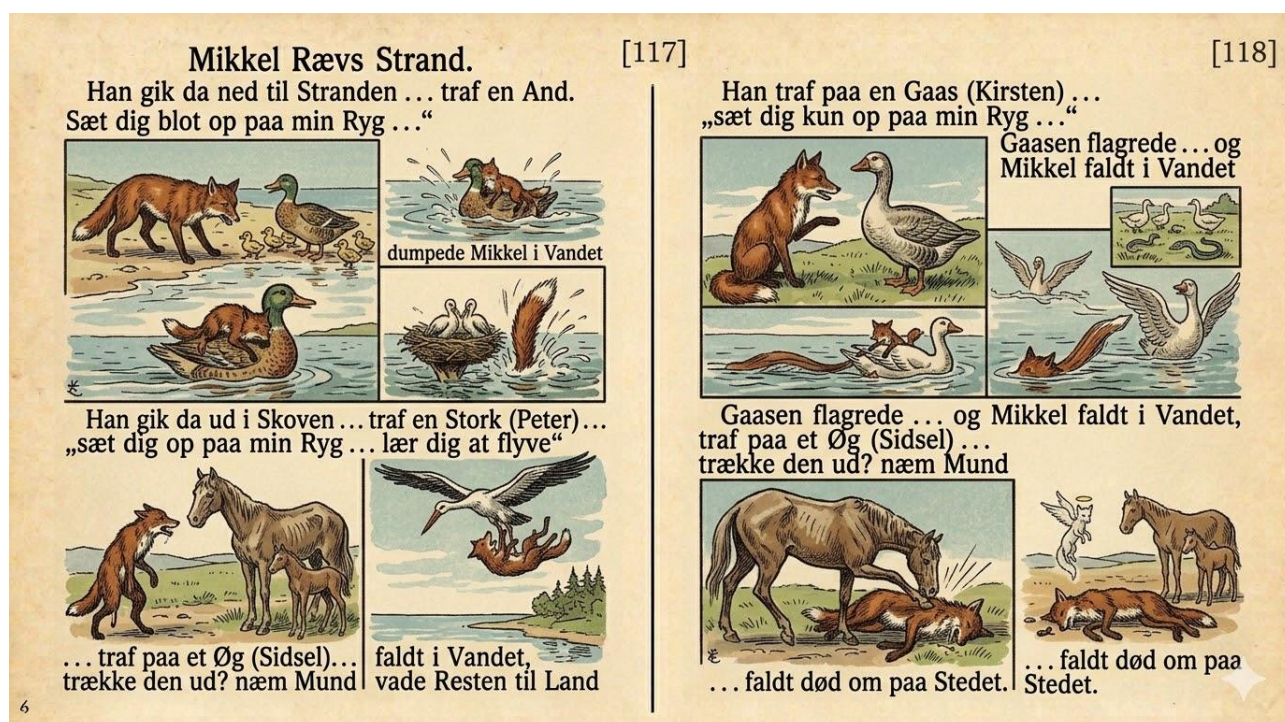
Side 121

saa galt at faa sig en god Frokost. Han gik da ned til Stranden og saa der en And med nogle Ællinger. „Godmorgen, Karen!“ sagde han. „Godmorgen, Mikkell!“ sagde Anden, „Har du ikke noget at give mig at æde?“ sagde Mikkell. „Du kan jo lære at sejle,“ sagde Anden, „saa kan du altid bjærge dig nogle Fisk.“ Ja, men Mikkell vidste ikke, hvorledes han skulde bære sig ad hermed. Anden tilbød ham da; at hun vilde lære ham at sejle: „Sæt dig blot op paa min Ryg, saa skal det snart være lært,“ sagde hun. Ja, Mikkell satte sig op Andens Ryg, og hun satte et godt Stykke ud med ham. „Hold nu godt fast, Mikkell!“ sagde Anden. Mikkell lavede det godt nok; men da Anden nu gav sig til at baske dygtig med Vingerne, saa dumpede Mikkell i Vandet og maatte da vade til Land. Mikkell gik da længere bort og traf paa en Gaas. „Godmorgen, Kirsten!“ sagde Mikkell. „Tak skal du have,“ sagde Gaasen. „Har du ikke noget at give mig at æde i Dag?“ sagde Mikkell. „Du skulde lære at sejle,“ sagde Gaasen, „saa kunde du altid fange nogle Fisk.“ — „Ja,“ sagde Mikkell, „det kunde være godt nok; men det sidste Skib, jeg sejlede paa, det var for lille.“ — „Jeg er stor nok,“ sagde Gaasen, „sæt dig kun op paa min Ryg!“ Mikkell syntes ogsaa nok, det kunde lade sig gjøre. Han satte sig da paa Gaasens Ryg, og hun svømmede rigtig langt ud med ham. „Hold nu godt fast!“ sagde Gaasen. Ja, det skulde Mikkell nok. Gaasen flagrede nu dygtig med Vingerne, og Mikkell faldt i Vandet. Han maatte svømme et godt Stykke og vade Resten til Land. „Nej, herefter vil jeg have mine Sager paa det tørre,“ tænkte Mikkell. Han gik da ud i Skoven; der traf han en Stork med Unger. „Godmorgen, Peter!“ sagde Mikkell. „Tak, Mikkell!“ sagde Storken. „Har du ikke noget at give mig at æde?“ sagde Mikkell. „Du kan jo lære at flyve,“ sagde Storken, „saa kan du faa dig en Fugl iblandt.“ — „Det var jo herligt nok,“ sagde Mikkell, „men hvorledes skal jeg lære at flyve?“ — „Aa, det er en let Sag,“ sagde Storken, „du kan sætte dig op paa min Ryg; saa skal jeg nok lære dig at

flyve.“ Mikkell satte sig da op paa Storkens Ryg, og den fløj forskrækkeligt højt op med ham. Saa sagde den: „Hold nu rigtig

122

godt fast, Mikkell!“ Ja, det skulde Mikkell nok. Men Storken flagrede nu saa stærkt med Vingerne, at Mikkell dumpede ned og slog sig slemt; men han var endda levende. „Herefter vil jeg holde mig til Jorden,“ tænkte Mikkell. Han hinkede da hen paa Marken til et Øg, som gik med Føl. „Godmorgen, Sidsel!“ sagde Mikkell, „har du noget at give mig at æde?“ — „Tak for din Hilsen!“ sagde Øget, „jeg skal nok give dig noget at æde; men jeg har stødt mine Sko af, og nu sidder der en Nellike igjen og piner mig saa slemt. Vil du ikke først gjøre mig den Tjeneste at trække den ud? Du har saadan en næm Mund og saadanne næmme Tænder.“ — „Jo, det skal jeg nok gjøre,“ sagde Mikkell, „naar du selv vil løfte Foden i Vejret.“ Sidsel løftede da Benet, og Mikkell beredte sig til at tage Nelliken ud; men da huggede Øget til ham, saa han faldt død om paa Stedet.

[118] Storken og Skruptudsen. (Fra Bogø.)

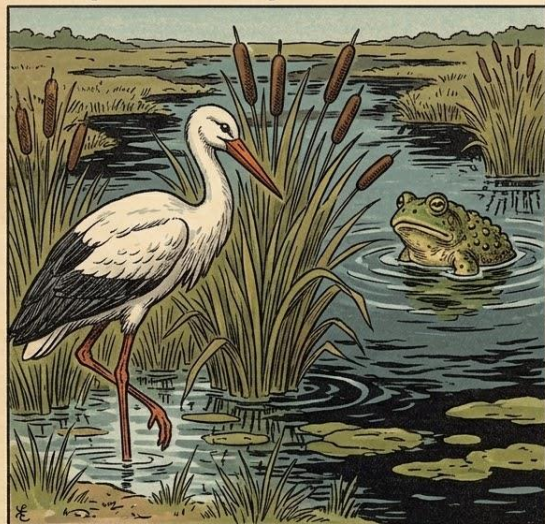
En Stork, som gik i en Mose for at fiske Tudser, traf paa en fed Skruptudse, som laa ude hvor Vandet var dybt, saa han ikke kunde naa den. Han hilste da meget mildt: „Godmorgen, Fru Rubbenskrup! Freundlich godmorgen! Kryb lidt, kryb lidt!“ — „Nej,“ sagde Tudsen, „du sluger mig, du sluger mig.“ — „Nej, jeg vil dig paa min Slot føren und din Pas overhøren,“ sagde Storken. Men Tudsen vilde helst blive, hvor hun var, og sagde:

„Det er ikke for Staklens Bedste
at komme paa de høje Fæste.
Det er langt bedre at blive i dyben Dige,
snaddre og snakke med sine Jævnlige.“

Storken og Skruptudsen.

(Fra Bogø.)

En Stork, som gik i en Mose for at fiske Tudser...
... traf paa en fed Skruptudse ...

[118]

... saa han ikke kunde naa den. Han hilste da meget
... „Godmorgen, Fru Rubbenskrup!... mildt:

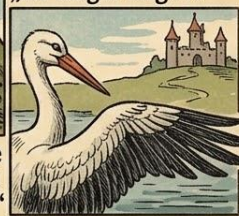

„Godmorgen...
Freundlich
godmorgen!...

„Nej,“ sagde
Tudsen, „du
sluger mig...“

„Nej,“ sagde Tudsen,
„du sluger mig ...“

„Nej, jeg vil dig paa
min Slot føren ...“

Men Tudsens vilde helst blive, hvor hun var, og sagde:

„Det er ikke for Staklens Bedste
at komme paa de høje Fæste.
Det er langt bedre at blive i dyben Dige,
snaddre og snakke med sine Jævnlig.“

[118]

Side 123

[119] Kagen paa Vandring.

(Fra Vendsyssel, ved Student Nik. Chr. Christensen.)

Der var engang en Kone, som havde fem smaa Børn. Hun bagte en Dag. Hun bagte ogsaa en lille pæn rund Skoldkage med Kors paa til sine Børn. Den fik i Sinde at give sig paa Vandring. Den kom først til en gaaende. „Skal vi kappes?“ sagde den gaaende. „Ja, jeg er rendt fra Kone og fem smaa Børn, saa kan jeg vel sagtens rende fra dig,“ sagde Kagen. Saa tog Kagen til Rend og løb forbi den gaaende. Derpaa kom den til en kjørende. „Skal vi kappes?“ sagde den kjørende. „Ja, jeg er rendt fra Kone og fem smaa Børn og gaaende; saa kan jeg vel ogsaa sagtens løbe fra dig,“ sagde Kagen. Ja, Kagen til Rend, forbi den kjørende. Saa kom den til en ridende. „Skal vi kappes?“ sagde den ridende. „Ja, er jeg løben fra Kone og fem smaa Børn og gaaende og kjørende, saa kan jeg vel ogsaa løbe fra dig,“ sagde Kagen. Saa tog den til Rend, forbi den ridende, og kom til en Hare. „Vil du kappes?“ spurgte Haren. „Ja, er jeg løben fra Kone og fem smaa Børn og gaaende og kjørende og ridende, saa kan jeg vel ogsaa løbe fra dig,“ sagde Kagen. Ja, den tog til Rend og løb forbi Haren. Saa kom den til en Ræv. „Vil du kappes?“ spurgte Ræven. „Ja,“ sagde Kagen, „er jeg rendt fra Kone og fem smaa Børn og gaaende og kjørende og ridende og Hare, saa kan jeg vel ogsaa løbe fra dig.“ Og Kagen til Rend, forbi Ræven. Saa kom den til en Ulv. „Skal vi kappes?“ spurgte Ulven. „Ja vel,“ sagde Kagen, „er jeg løben fra Kone og fem smaa Børn og gaaende og kjørende og ridende og Hare og Ræv, saa kan jeg vel ogsaa løbe fra dig.“ Ja, Kagen til Rend; men Ulven var rappere: han hentede Kagen ind og aad den op.

Kagen paa Vandring.

(Fra Vendsyssel, ved Student Nik. Chr. Christensen.)

Der var engang en Kone, som havde fem smaa Børn.
Hun bagte en Dag. Hun bagte ogsaa en lille pæn
rund Skoldkage med Kors paa til sine Børn.

Den kom først til en gaaende.
„Skal vi kappes?“
... Saa tog Kagen til Rend og løb forbi den gaaende.

Derpaa kom den til en kjørende. „Skal vi kappes?“
... Ja, Kagen til Rend, forbi den kjørende.

[110]

Saa kom den til en Ræv. „Skal vi kappes?“ ...
... Og Kagen til Rend; men Ulven var rappere:
han hentede Kagen ind og aad den op.

...Saa kom den til en Ræv.
„Vil du kappes?“

...og kom til en Hare.
„Vil du kappes?“
... Ja, den tog til Rend og løb forbi Haren.

Saa kom den til en ridende. „Skal vi kappes?“
... Saa tog den til Rend, forbi den ridende ...

[120] Gode Gjærningers Løn. (Fra Sydsjælland, ved Baronesse Jeanina Stampe.)

Der var engang en Mand, som gik igjennem noget højt Græs, og han kom da til at træde paa en Snog, som saa snode sig op om hans Ben. Manden bad Snogen staa af; men den vilde ikke, før Manden traf en, som kunde sige, at gode Gjærninger lønnes vel. Da han nu gik, for at finde en saadan, kom han til en gammel Kjørehest og spurgte, om den kunde sige, at gode Gjærninger lønnes vel. „Nej,“ sagde Hesten, „da jeg var ung og kunde arbejde, da havde jeg gode Dage; men nu maa jeg selv se at søge min Føde.“ Snogen sagde: „Kan du nu se, at gode Gjærninger ikke lønnes vel; og nu stikker jeg dig ihjel.“ Men Manden bad ham saa meget, om han vilde lade være: det kunde dog endnu hænde sig, at han traf en, som kunde sige, at gode Gjærninger lønnes vel. Saa kom de til en gammel Dragonhest og spurgte ham, om han kunde sige, at en god Gjærning lønnes vel. „Nej,“ sagde han, „for saa længe jeg var i Kongens Tjeneste, saa havde jeg det godt; jeg blev baade striglet og fodret og klappet; men nu, jeg er gammel, maa jeg trælle for mit Brød.“ Snogen vilde da igjen stikke Manden ihjel; men han bad saa meget for sig, at han fik Snogen til at vente lidt. Saa gik de da videre og kom til en Mand, hvem de spurgte, om han kunde sige, at en god Gjærning lønnes vel. Dertil svarede han: „Ja; lad os nu sætte os lidt ned og snakke derom; men først maa rigtignok Snogen staa af Benet; for ellers kan jeg ikke tale med dig.“ Snogen stod da af; men i det samme slog den fremmede ham, saa han næsten var død, og spurgte ham saa; om han kunde sige, at en god Gjærning lønnes vel. „Nej,“ sagde Snogen, „nu maa jeg ogsaa sige, at gode Gjærninger lønnes ikke vel; for jeg havde nu gjort den Velgjærning at staa af Mandens Ben, og jeg faar nu min Død derfor.“ Og det fik den ogsaa, for nu slog den fremmede Mand Snogen helt ihjel, og dermed er den Historie ude.

Gode Gjerningers Løn. [119]
(Fra Sydsjælland.)

Der var engang en Mand, som gik igjennem
noget højt Græs . . .
„Gode Gjerninger lønnes vel . . .“

...kom til en gammel Kjørehest
...kom til en gammel Dragonhest

[120]

„Gode gjerninger lønnes vel . . .“
... men først maa Snogen staa af . . .

Snogen stod da af; men . . .
... slog den fremmede ham

„... nu maa jeg og ogsaa sige,
at gode Gjerninger lønnes ikke vel . . .“

... slog den fremmede Mand Snogen helt ihjel,
og dermed er den Historie ude. [125]

Side 125

[121] Mand og Kone.
(Fra Vendsyssel, ved Student Nik. Chr. Christensen.)

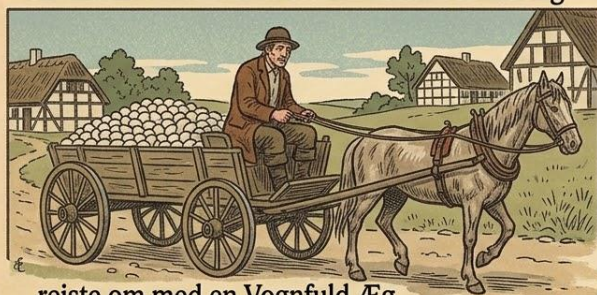
Der var engang en Mand, som rejste om med en Vognfuld Æg og en Flok Heste. Æggene brugte han til at give bort der, hvor Konen regerede over Manden; Hestene havde han isinde at give bort der, hvor Manden var Herre i Huset. Hidindtil var han kun bleven af med lutter Æg. Saa kom han da endelig engang til et Hus, hvor han syntes grangivelig, at Manden var den, som havde Magten; og han besluttede da at blive der Natten over. Næste Morgen vilde han da videre. Han sagde Tak for Natteleje og god Beværtning og gav Manden Valget mellem to af Hestene: en brun og en sort. „Ja, jeg tager den brune,“ sagde Manden. „Nej, du er da en Nar,“ sagde Konen, „den sorte er jo meget bedre.“ — „Naa ja,“ sagde Manden, „naar du siger det, lille Mor, saa vil jeg ogsaa tage den sorte.“ — Saa tog den fremmede et Æg og gav dem, og dermed drog han af. De kunde saa gjøre lange Øjne efter Hestene, baade de brune og de sorte.

Mand og Kone.

[121]

(Fra Vendsyssel, ved Student Nik. Chr. Christensen.)

Hidindtil var han kun bleven af med lutter Æg ...

... rejste om med en Vognfuld Æg.

„Ja, jeg tager den brune” „Nej, du er da en Nar“

7

...kom han da endelig engang til et Hus,
hvor han syntes ...

...Saa tog den fremmede et Æg og gav dem...

[122] Aggerboens Løfte*).

(Fra Thy, ved Lærer A. C. Poulsen i Dalby.)

En Aggerbo kom engang, da han var ude at fiske, i Havsnød. Saa lovede han Vorherre, at dersom han slap le-

*) Optegneren bemærker: Aggerboerne, Beboerne af Fiskerbyen Agger i det sydvestligste Hjørne af Thy, ere Thylands Molboer, idet der om dem fortælles en hel Del latterlige og pudsige Historier, hvoriblandt navnlig en Del Remser, der blive komiske ved den forkert Maade, hvorpaa Ord og Sætninger ere stillede sammen. (Herom er ogsaa at mærke, at Aggerboernes Sprog, navnlig i Udtalen og Betoningen, er meget forskjelligt fra de øvrige Thyboers.)

Side 126

vende til Land, saa vilde han give tre Maal Mælk til den mest trængende iblandt de fattige. Han slap ogsaa med Livet; men aldrig saa snart havde Skrækken sat sig, før han fortrød sit Løfte; dog turde han ikke ligefrem bryde det. Da han nu kom hjem, fortalte han sin Kone om den Fare, han havde svævet i, og om det Løfte, han havde gjort. Men hun mærkede strax, hvad der pinte ham, og fandt ogsaa paa Raad. „Aa, Faaer!“ siger hun, „da kinner a en sølle swot jen: den haaer tri Bien aa ka ett gaee; den haaer tow Ører aa ka ett høhr, aa den haaer en stuer Maand aa haaer ett aa komm i en!“ Ja, saadan en Stakkel, mente Aggerboen, maatte dog ogsaa være meget trængende, og den skulde da have Mælken. Men den Stakkel det var Konens Gryde.

For Resten mene de, der kjende Aggerboerne, at disse slet ikke ere saa enfoldige, som Historierne ville gjøre dem til; ligesom da ogsaa tidt Fortællingen er af den Slags: at Helten i samme under en paatagen Enfoldigheds Maske skjuler en dyb Snildhed.

Aggerboens Løfte

[122]

En Aggerbo kom engang, da han var ude at fiske, i Havsnød...

Da han nu kom hjem, fortalte han sin Kone... Men hun mærkede strax, hvad der pinte ham...

..., „Aa, Faaer!“ siger hun, „da kinner a en sølle swot jen...“

Han slap ogsaa med Livet; men aldrig saa snart havde Skrækken sat sig...

...Men den Stakkelt det var Konens Gryde.

...den haaer tri Bien aa ka ett gaee; den haaer tow Ører aa ka ett høhr...

[123] Josef Pølse. (Samstedts fra, ved Samme.)

Der var engang en Mand, der hed Josef, som holdt saa urimelig meget af Pølse; derfor kaldte man ham Josef Pølse. Engang han var ude paa Havet at fiske, kom der saadan en Storm, at han var bange for at forlise. I sin Angest lovede han da Vorherre, at dersom han kom vel i Land, vilde han aldrig spise Pølse mere. Lidt efter bedredes Vejret, Angesten faldt og Haabet steg hos Josef, og nu begyndte han saa smaat at fortryde det Løfte, han havde gjort. Rent at tage sine Ord tilbage, turde han ikke, thi han var ikke i Land endnu; men rent lade være at spise Pølse kunde han ikke, det følte han nok. Han gik derfor en Middelvej og sagde: „Ja, æder jeg Pølse, saa skal jeg dog aldrig æde Pølseskind!“ Nu kom

Side 127

han i Land, og saa var Dødsangesten forbi, og Lysten baade til Pølse og Pølseskind var stærkere end nogensinde før. Men en lille Smule skulde Vorherre dog have for sin Ulejlighed, og saa gjorde Josef sit tredje højtidelige og ubrødelige Løfte: „Ja, æder jeg Pølse og Pølseskind, saa skal jeg dog aldrig æde Pøsepind!“ Og det Løfte tror jeg nok han holdt. Josef Pølse var da en snu rad! At love aldrig at spise pinden i pølsen er trods alt et løfte, der er ret nemt at overholde. Aggerboerne fortsætter ogsaa med at levere komik – tænk at forveksle en humlebi med en hel invasionshær.

**[124] Humlen i Lejlen.
(Sammesteds fra, ved Samme.)**

Nogle Aggerboer gik engang hjem fra Engen, hvor de havde slaaet Hø. Den Ene af dem bar paa Nakken en tom Lejle, hvori de havde haft Øl. I Lejlen var der kommen en Humlebi, og den begyndte at snurre og brumme. Han der bar Lejlen troede da, at det var Trommerne, han hørte, og begyndte at løbe, idet han raabte til de andre, at Fjenden var i Landet. I Nærheden stod en Hest tøjret. Den springer han paa Ryggen af og driver afsted. Idet Hesten løber frem, rykker den Tøjrestagen op, saa den farer i Nakken paa Rytteren. Han tror da, at det er en Kugle fra Fjenden, og raaber til de andre: „Hels Maren aa æ Baer! A kommer aaller hjem mier; for no er a skaatt med Link aa Lod!“

**Aggerboen i Kirken. [125] A.
(Fra Ulvborg-Herred, Ringkjøbing-Amt, ved Frøken Hanne Fenger.)**

A war bojen fræ mi Hosbond, Kræ Jensen o Tannerup, a sku træk te Lævig*) mæ en Hund; så kam a

*) o: Lemvig, Vægten paa sidste Stavelse

fobi Hæbøer*) Kjærk; så hør a, di sang, så vill a ind o sie te dem. Da a kam ind, da war all æ Bås full; så band a Kisæ**) i æ Græwning, o så gik a ind i jen o æ Bås. Så sang di den: „Et Bån er fød så bett lell lont hen, — Ta jer Læjer-Low aw! — det glæder alle Awerbo-Dreng’. — Ta jer Læjer-Low aw!“ —

Så kam der en Mand op i en Gru-Kjêl mæ en Skjæg-Rée o æ Hoe o en Kwader-Stien om æ Hals. Han brêd en Par hwid Vinger ud o såe: „Store o forfærdelie Guj!“ Så støwt di nier hwer Kål, så nær som mæ aljen Kål: a blyw ståend. Så såe han te mæ: „Mi Ven! hwofor er du kummen herind o hår it Bryllups-Klæjer o?“ Så såe a: „Så Guj, Fallil, da skull a sej jer: a er blywen bojen a mi Hosbond Kræ Jensen o Tannerup, a sku træk til Lævig mæ Kisæ; så hør a, I sang o holt jer løste; så vill a ind o sie te jer.“ Så såe han: „Binder Hinder o Fedder o ham o slenger ham ud i æ Mørk!“ Så såe a: „Dæ ska I it fo behow; kom no, Kisæ, no vil vi tē en.“

B.

[126] (Fra Thy, ved Lærer A. C. Poulsen i Dalby.)

Mi Muer hâj kun jen jenneste Sön, å de wa mæsjel. Så såh a te hin, te hun sku law mæ en Melmad å en gue Skronni, for a wild te æ Owergårds-Tempel å low Herren. De fôhst a kam op, gik a ibåg te æ Kow å tow en Pannekåhg; men den smajt så grejset. Så drywer a æe; mi Melmad å mi Skronni gjemt a i tow

*) Harboøre. **) Hundens Navn, Vægten paa sidste Stavelse.

Side 129

Mogråer. Degång a kam i æ Owergårds-Tempel, war all æ Baahs fuld, å a mått ståe i æ Grewing. Så sang di den Wihs: „Aljenneste Gud i Himmerig;“ men a sang nuer Wers a den: „Samson sidder i Bure, han roer ik end,“ fo den ku goe mæ den samm Tuhn. Så kam ham den Hawspalter mæ en Katskjæg å æ Hue å en Hwerrestien om æ Hals å gik op i en Kakel, æ Ower war åh. Så såh han: „O store Gud, wi lowe dig“. Så støwt di hwæe Kåel, å a stow jenn Kåel tebåhg i æ Grewing. Men så kam æ Owergårds-Kåel å spuhr, om a wild ett låhn ham mi Kjæp. Så ga han mæ Dier om Dâri, Disk om Dask, å ued å æ Tempel der lo a stå å lowed Gud å hwer Mand, te a sku åller komm dæ mier. Men de wæhst war inda, te a ku ett finn mi Melmad å mi gue Skronni.

[127] Den heldige Jagt*).

(Fra Vendsyssel, ved Student Nik. Chr. Christensen.)

Jeg hedder Thomas Nielsen og bor i Thise. Det var nu en Dag, jeg fik i Sinde at gaa paa Jagt. Jeg trak da et Par store Vandstøvler paa, tog en Bøsse med og traskede afsted. Det varede længe, inden jeg traf paa noget Wildt. Endelig kom jeg til en urimelig Flok Harer. Jeg havde ikke rigtig Tankerne med mig og kom Ladestokken i Løbet. Jeg tog Sigte og skød til. Da blev jeg forundret ved at se, hvorledes Ladestokken gik igennem alle Harene. Naa, det var ikke saa daarligt, det var det. Jeg

læssede Harene paa mine Skuldre og vadede med dem over en stor Aa. Da jeg var kommen lykkelig og vel over, syntes jeg nok, mine Støvler var saa tunge. Jeg skulde da til at se rigtig til. Da var der to Lis-

*) Naar Bønderne i Vendsyssel fortælle Eventyr paa denne Maade: knytte dem til bestemte Steder, til sig selv og andre bestemte Personer, saa sige de, at de kapitelfæste dem.

Side 130

pund Aal i hver Støvle. Saa var det da heller ikke sært, om de kunde tyngge. Da jeg nu havde gaaet noget med dem, blev jeg træt og vilde hvile mig lidt. Jeg satte mig da paa Grønningen og greb i Tanker bagved mig. Da fik jeg fat i Halen af en Hare. Jeg blev saamænd saa bange, at jeg kylede den højt op i Vejret. Da stødte den paa en Flok Graagæs, og de faldt ned tillige med Haren. Jeg samlede dem da op og syntes, det var en god Jagt. Jeg var imens kommen nær til Vesterhav, og da jeg saae, at der var et Skib strandet, saa tænkte jeg som saa: Det støder vel ikke saa haardt, om jeg ogsaa tager nogle af alle de gode Sager. Men som jeg var bedst ifærd med det Arbejde, fik jeg Øje paa Strandfogden. Hvad skal jeg nu gjøre? tænkte jeg. Ja, der var ikke lang Tid at betænke sig: jeg sprang da i en tom Tønde. Men da Strandfogden kom, smækkede han alle Tønderne til. Hvad skulde jeg arme Mand nu gjøre? Jeg havde dog Lys og Luft gennem Spundshullet. Endelig saae jeg, at en Ræv kom strygende forbi: saadan en rigtig gammel Klitræv. Lige idet den strøg forbi, tog jeg fat i dens Hale. Den løb da med mig over Bakker og Dale, over Moser og Heder. Ja, den løb med mig lige til Tolstrup-Kirke. Der gik endelig Tøndebaandene i Stykker, og jeg slap lykkelig og vel fri. Men nu var det blevet temmelig silde, og jeg syntes ikke, jeg havde synderlig Lyst til at gaa hjem. Jeg gik da ind i Huset til en Mand, som hed Anders Nielsen, som jeg var forskrækkelig godt kjendt med. Jeg kom da ind og saae kun Konen. „Guds Fred og godaften! er Manden ikke tilstede? sagde jeg. — „Nej, han er ikke, og kommer vist heller ikke hjem saa snart.“ — Hm, hm, sagde jeg, monstro jeg ikke kunde faa Husly her i Nat? — „Hm, ja,“ sagde Konen, „her er rigtignok kun daarlig Lejlighed; men naar I vil tage tiltakke og ligge paa Fjælen her over Bænken, saa har jeg intet derimod.“ Det var vel ikke det blødeste Leje, men jeg tog dog tiltakke dermed og faldt snart i Søvn. Det varede imidlertid ikke længe, før jeg blev vækket af en svær Støj. Det var da Manden, som kom hjem fra Marked. Han havde gjort en fortræffelig Handel og smed en hel Hob Penge

Side 131

paa Bordet. Der var ogsaa en Guldskilling iblandt. Den lovede han Konen, dersom hun vilde være saa føjelig at kysse ham. Men det vilde Konen endda ikke, og der blev en hel Tummel over dette her. Jeg rakte da Hovedet ud, for at se, hvad det skulde betyde. Da fik Hovedet Overvægt, og jeg tumlede ned paa Gulvet. Da tog der en Ting ved Manden: han antog mig vel for et Spøgelse og løb sin Vej, og Konen bagefter. Jeg skrabede da Pengene sammen og fandt endda i Mulm og Mørke hjem til Thise. Saa solgte jeg mit Wildt; det fik jeg mange Penge for; og saa købte jeg mig en Herregaard. — Jeg har kun fortalt jer den hele Historie; men I maa endelig ikke gaa hen og fortælle mig den til Anders Nielsen; ellers er han istand til at tage den hele Herlighed fra mig.

[119] Den heldige Jagt.

(Fra Vendsyssel, ved Student Nik. Chr. Christensen.)

Jeg hedder Thomas Nielsen
og bor i Thise, som tag bagtle
rænd hendet Kone og alle
Skoldkage.

...Tog en Bøsse med...
traskede afsted

...Endelig kom jeg til en
urimelig Flok Harer

...kom Ladestokken i Løbet... skød til
...ser ... Ladestokken gik igennem
alle Harene.

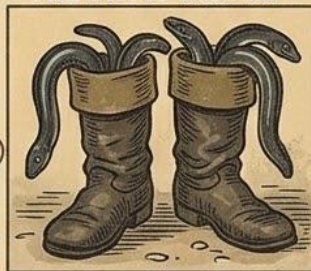
Jeg læssede Harene paa mine Skuldre...
wadede med dem over en stor Aa.

...Aggerbo in
far rudel...

...saae der to Lispund
Aal i hver Støvle.

...tre Maal Mælk til den
mest trængende iblandt

...Thomas kylede er i hare stil til graagæs,
... hidde i e barrel f en strandfoged,
pulltt agross sa et Hede. wb en e Klitræv.

...ending at Tolstrup-Kirke

Saa soltte i viden til Anders Nielsen og Konen,
... estintoner mig tu haren mig men liad frer - han antog mig vel
for et Spøgelse og løb sin Vej.

Saa solgte jeg mit Wildt ... købte jeg mig en Herregaard.

Gaader.*)

[128]

1. Hvad er det, der gaar og gaar og kommer ikke videre?

[129]

2. Hvad er det, der hænger paa Kongens Væg
med to Øjne og to Næb?

(eller: med store Øjne og stift Skjæg?)

[130]

3. Lidt og let og tyndt og tæt, og mange Gab og intet igjennem.

[131]

4. Lidt og let og tyndt og tæt og godt at pynte Piger med.

[132]

5. Hvad er det, der løber paa Hamborg-Gade
med et Staalnæb og en Hørhale?

*) Gaaderne 1—13 fra Aabenraa-Amt, ved Landmand Nis H. Callesen; 14 fra Vendsyssel, ved Student N. C. Christensen; 15—23 fra Fyn, ved Landmand Lars Frederiksen; 24—26 fra Østjylland, ved Frøken Nanna Reedtz.

Side 132

[133]

6. Hvad er det, der kommer ridende ind i Kongens Gaard
og siger: Forbejer mæ for jer Höns! jer Hund å Kat er æ
int rejt for?

[134]

7. Der er et lille Land:
der er hverken Vand eller Sand;
der er Folk derinde,
men ingen at finde.

[135]

8. Hvad er det, der gaar rundt om Huset og slæber sine Tarme?

[136]

9. Hvad er det, der gaar rundt om Huset og siger: Tip, tip?

[137]

10. Sort talte til Rød:

„Brister jeg, saa er du død.“

[138]

11. Hær å dær å ollstøj:
kan do mæ et Pûnd vej,
så vil æ gi dæ båd Hamburr aa Lybæk i Ej.

[139]

12. Mand såd å Virrevej
å öjt ind te Dannefrej:
Jawer ud Rykbråd, for no kommer Vejskåd
å tejer syw Kålruner.

[140]

13. Mand såd å Hejselholt,
tåld, te de gjolt,
trått æ Ko öwer æ Får.
Do gjitter et int æjår.

Side 133

[141]

14.
Et Hus fuldt af hvidt Fæ og en rød Røgter.

[142]

15.
Hvad er det, der altid rider og kommer dog ingen Steder?

[143]

16.
Jeg gaar daglig ud og forlader dog aldrig mit Hus.

[144]

17.
Hvad er det, der gaar igjennem et Gjærde og gjør ingen Hul?

[145]

18.
Hvad er det, der er saa højt som et Hæs
og saa grønt som Græs
og saa bedsk som en Galde
og saa sødt for os alle?

[146]

19.
Lille Lusse Lente
hopped over en Stente

og var saa laadden som et Faar,
og der var dog aldrig et Faarehaar.

[147]

20.

Hvor er det Vand, som rinder
saa ganske frit for Sand?
Hvor er de fire store Konger,
som eje intet Land?

[148]

21.

Hvad er det, der løber rundt og gjør Æg?

[149]

22.

Hvad kommer først til Bys af en Vogn?

[150]

23.

Hvad er det, der har tre Rygge og ingen Sideben?

[151]

24.

Vej foruden Støv,
Skov foruden Løv,
Brød foruden Krumme,
og en Krands for alle de fromme.

Side 134

[152]

25.

Godaften, Godaften, I Jomfruer ni!
Hvor er det Æble, fundet af dig?

Æblet er fundet og borte igjen,
Vorherre har taget sin Kjærne igjen.

Hvad var den? sagde han.
Som du, sagde hun
Godnat! sagde han,
og Tak! sagde hun.

[153]

26.

Jeg var i min hvide Kjortel:
ingen vilde have mig.

Jeg var i min grønne Kjortel:
ingen vilde have mig.
Jeg var i min røde Kjortel:
nogle vilde have mig.
Jeg var i min sorte Kjortel:
alle vilde have mig.

Opløsninger.

1) et Uhr. 2) en Sax. 3) et Fingerbøl. 4) en Knappenaal. 5) en trædt Synaal. 6) en Maddike. 7) et Spejl. 8) en Høne med Kyllinger. 9) Tagdryp. 10) Kjedelen og Ilden. 11) Røg. 12) en Mand sad oppe paa Huset og takkede og raabte til Konen, at hun skulde slippe Hundene løs, for Haren var i Kaalene. 13) en Mand, der sad og trak sine Støvler paa. 14) Munden. 15) et Mønningtræ. 16) en Snegl. 17) Solen. 18) Valnød og Valnødtræ. 19) en Høne. 20) Taarerne — Kongerne i Kortspil. 21) en Slibesten. 22) Rummelen. 23) et Boghvedekorn. 24) Havet,

Side 135

Hovedhaaret, Alterbrødet, Pibekraven. 25) en Mand, som, da han kommer og spørger om sit Barn, faar til Svar, at det er dødt, og da han spørger, om det var en Dreng eller en Pige, faar til Svar: det første. 26) et Kirsebær.

Ordsprog og Mundheld.*)

[154] Middel gjør Mod.

[155] Hund er hjemme rigest.

[156] Stakket Tøven giver lang Løben.

[157] De skal se vist til, som sandt skal sige.

[158] En vaad Tørv er bedre end en tør Sten.

[159] Hvem der ingen Skam skøder, han er mange Sorger kvit.

[160] Naar Vreden er endt, da er Vennen skændt.

[161] Gud gjør de Køer kringelhornede, der vilde stikke.

[162] Det er bedre at faa en bitte og fim, end en stor og grim.

[163] At læse og ikke forstaa er ligesom at pløje og ikke saae.

[164] Nu er vi alle godt bænkedede, sagde Katten, han sad paa Flæsket.

*) [154] — [184] fra Vendsyssel, ved Student N. C. Christensen; [185] — [190] fra Thy, ved Skolelærer Kold; [191] fra Ringkjøbing-Amt, ved Frøken H. Fenger; [192] — [200] fra Bjerre-

Herred, ved Skolelærer K. Sørensen i Jellinge; [201] — [206] fra Tørninglæn, ved Student P. J. Bertelsen; [207] — [223] fra Tørninglæn og [224] — [231] fra Sundeved og Als, mundtlig; [232] — [246] fra Aabenraa-Amt, ved Landmand Nis H. Callesen; [247] — [255] fra Fyn, ved Landmand Lars Frederiksen; [256] — [263] fra Møen, skriftlig; [264] fra Sjælland, ved Student F. Dyrhund; [265] — [276] fra Sjælland, mundtlig.

136

[165] Det er godt at spaa Kattens Død, naar Tarmene hænger om Halsen.

[166] Det forstaar sig: den der falder slaar sig.

[167] Blot rose Lus, at de ikke skal æde dig op.

[168] Det var bedre, om alle Præster var døde, end alle Hunde var øde.

[169] Den, som ikke gammelt vil bøde, han maa meget nyt øde.

[170] Den misundelige tror, at Naboens Høne er lige saa stor som hans egen Gaas.

[171] Mange Hænder giver rapt Arbejde, og mange Munde giver tomme Fade.

[172] Man kan tage Livet af dig; men man kan ikke tage Sindet fra dig.

[173] Der er altid noget i Vejen for en Stakkel at komme til Himmerig.

[174] Der er aldrig saa tintet en So, at der jo er lige saa tintet en Orne.

[175] Naar Manden er henne, sidder Drengen ved øverste Ende.

[176] Den, der vil gjøre andre Mag, maa gjøre sig selv Umag.

[177] En Pige uden Penge er som en Fiol uden Streng.

[178] Penge er Vandringsmænd: og Skam faa den, der forholder dem Rejsen!

[179] Penge er runde, fordi de skal trille.

[180] Det er lige ud som Fod i Hose, — naar Hælen sidder i Bristen.

[181] Det bedrer sig et Grynkor om Dagen, ligesom Sejlstrup-Vælling.

[182] Han er fin i Filten, som Povel Rakkerbys Hat, — den var gjort af Svinebørster.

[183] Han knejser som en Kat med et Aalehoved.

Side 137

- [184] Det er ingen Sag for Killingen at være glat, saa længe Katten slikker.
- [185] Den Mand lever vel, der arbejder sig træt, æder sig mæt og sover sig let.
- [186] Fawr er knap fær, skiden er snar twær. (Smuk er snart pyntet, skidden er snart tilsølet.)
- [187] Han er saa glad som fem Faar i eet Tøjr.
- [188] Det er aldrig saa bitte en Fisk, den bær jo Haand til Mund.
- [189] Hellere gaa en Mil af sin Vej, end sidde en Maaned i Bløde.
- [190] En gammel Hest og et ungt Føl de trække ej baade tillige: den ene den anden vil svige.
- [191] Naar han koger Æg, giver han en fattig Suppen.
- [192] Mange brovter og har it, mange klager og ska'r it.
- [193] Mand er Mand, om han er saa ikke større end en Myre.
- [194] Det bliver aldrig Dag, naar Stakkel skal til Marked.
- [195] Det er Dag til Aften, siden skinner Maanen.
- [196] Alle Kneb gjælder, — og somme to Gange.
- [197] En Dram i Kusken er lige saa god som en Skjæppe Havre i Hestene.
- [198] Det brede er tilbage, sagde Manden, han havde Skovlskaftet i sig.
- [199] Han har sine Sager i en Æske — og sit Smør i en Tjærekande.
- [200] Han tænker Pudser op, ligesom Smeddens Gris.
- [201] Det er ingen Sag: at sidde i Ovnen og bande Kongen.
- [202] Det er ikke for Padder at komme i Storkereden.
- [203] Han sidder paa Høet og rækker efter Halmen.
- [204] Der er en Ræv begravet i ham. (= Han har en Skjælm bag Øret.)
- [205] Han er gammel som e Vej.

Side 138

- [206] E Ravn tro et! (Fanden tro det!)

[207] Som Skovl, saa Skaft.

[208] Den, som er skylle, han fær å vær dylle. (Den som er skyldig, han faar ogsaa være taalmodig.)

[209] Vintind Mand kommer jessind. (Ventendes Mand kommer dog engang.)

[210] Bôld i Fôld å skidden i Kirk. (Pyntet i Stald, skidden i Kirke.)

[211] Der æ Kòr å Fisk, såj han e Mand, han kjør om mæ Tusser. (Der er Forskjel paa Fisk, sagde Manden, han kjørte om med Tudser.)

[212] Hær et towen e Pøls, kan et tæj e Pregel med. (Har det taget Pølsen, kan det tage Pøsepinden med.)

[213] Sådden ska di ha itt Gång i e År, såj han e Mand om e Møss, da bræn han e Hûs a. (Saadan skal de have en Gang om Aaret, sagde Manden om Musene, da brændte han Huset af.)

[214] Enhver er ve for sine, sagde Soen, — hun aad hendes.

[215] Det skil's ad, ligesom Degnens Præken.

[216] Det er bundløst, ligesom Præstens Pung.

[217] De kommer igjen å e Tredde-Daw, som e Rømmøs-Øl.

[218] Han har det inden i sig, som Skrædderens Lire.

[219] De war en Ganning, såj e Mand, han sô i e Rakkers Puos.

[220] Der er Høg öwer Høg å Hêr öwer Krawlund-Fôr. (Hyrde over Kraglund-Faar.)

[221] Han binder se sjell e Buggjord. (o: Han bestemmer selv sit Arbejde.)

[222] Han hær mêt a e Kawlen end a e Gøren. (Han har mere af Kaglen end af Gjøren: mere af Snak end af Handling.)

Side 139

[223] En kan ikke være i Hal at høre Præken og hjemme at koge Kaal.

[224] Helt öwer Helt, så æ Dreng, då tusset han æ Kat. (Han havde først faaet Bank af Moderen og lod det saa gaa ud over Katten.)

[225] De gær åltir ûr öwer æ fromm, så æ Troll, då blöw han hængen i æ Twon-Går ve æ Skjin-Bows. (Det gaar altid ud over de fromme, sagde Trollden, da blev han hængende i Tjornegjærdet ved Skindbugerne.)

[226] Et Kys er et Stow: den der itt vil ha et kan vask et aw. (Et Kys er et Støvgran o. s. v.)

[227] Han krør sæ, lissom en Parr i et Stawr-Gaff. (en Padde i et Stavre-Gab.)

[228] Æ ska sætt dæ en Nørr ve æ Vejcast. (Jeg skal sætte dig en Nødde [Mukkert] ved Vedkastet o: opstille Forhindringer, sætte en Pind for.)

[229] De tæjr en gall, Mån all. (Det tager en gal [Ende] i Morgen aarle o: det gaar aldrig godt.)

[230] De tæjr Hûs i Hellod. (Det tager Hus i Helvede o: det gaar galt.)

[231] Do æ jo tysk o tåfe; men do blywer nok dansk nær do blywer hongre. (tåfe o: taabelig, tosset.)

[232] Sand' må innestej land'. (Sanden maa ingensteds lande.)

[233] Ondt gjør kun ondt værre.

[234] Bedre mager Mad end tomt Fad.

[235] Hade, det er mangel Mand Skade.

[236] Hvem der er kyllingklog, bliver ikke hængammel.

[237] Hvem der har en Engel i sin Tale, har en Djævel i i sin Hale. (Eller: Hvem der er sød i sin Tale, har en Ræv i sin Hale.)

[238] Hvid Hest skal have megen Strøelse.

Side 140

[239] Hven der vil vær fin, skal li Pin'. (= Man maa lide noget for Skjønhedens Skyld.)

[240] En ka letter få en Præst, som en Hund (eller: som en Markmand).

[241] Heller lidt med Ro, end meget med Uro.

[242] De er int godt for æ Svin å vêd, hva æ Flæsk koster i Hamburre.

[243] Guskelov for såvidt! soj æ Mand, da vidst han int, hvor han vår.

[244] Æ er li glaj, soj æ Dreng, han gik å gråd.

[245] Det gaar, som Hund slikker Bøtter. (= Det gaar, som det var smurt.)

[246] Æ Vinderer forrajer æ Pissel. (Vinduerne forraade Storstuen o: Øjnene forraade Sindet.)

[247] Ræven stjæler ej i den Mark, han bor i.

[248] Naar man gaar i Løfte, saa gaar man og i Krav.

[249] Det er en Fjær at laane; men det er en Sten at bære hjem igjen.

[250] Nærved skød ingen Hare, og langtfra er ingen Fare.

[251] En kan bedre se andres Fejl: hans egne staar skrevne paa Ryggen.

[252] Han har det i Munden, ligesom Skaden i Halen.

[253] Han var god at sende efter Helsot til hvem der nødvendig vilde dø.

[254] Han er ikke bange for en død Høne, naar den er stægt (eller naar han har en Kjep i sin Haand).

[255] Fi'e-Arbejd er sti'e-Arbejd, sagde Sneglen, han var syv Aar om at krybe over en Dørtærskel; saa faldt han endda ned og brækkede sit ene Laar.

[256] Art tyder Art, og Trold føder Djævla.

[257] Somme glor, og somme gaber: de er alle gode, vor Herre skaber.

Side 141

[258] Det tør i Bække, saa man kan bære Vand i Sække.

[259] Imellem Jul og Faste bliver mindre at bide og kaste.

[260] Du er aldrig Sorrig kvit:
enten er du sulten eller forædt.

[261] Det klæder godt, at alle Munde gaar,
sa' Manden, han aad Hø med sine Faar.

[262] Alle gamle Mærker slaar fejl, — uden Skinnebends-Mærker.

[263] Alting faar en Ende, — uden Fruentimmer-Arbejd og Helvedes Pine.

[264] Der er noget om alt, — undtagen om en skindløs Pølse.

[265] Det har ikke noget paa sig, sagde Pigen, hun fødte et nøgent Barn.

[266] Han er saa uskyldig som en syv Aars gammel Ræveunge.

[267] Der skal fedt Flæsk til at fange en gammel Rotte.

[268] Han tager paa en, som Fanden tog paa Hollænderen.

[269] Hun holder ad ham, som en So ad en Vognkjæp.

[270] Det er som en Hund paa en Fiol, — han æder Strengene.

[271] Hvis du kjøber mig for en Tosse, saa giver du dine Penge galt ud.

[272] Kjærlighed og en rød Næse kan man ikke skjule.

[273] Spis, min Gris! i Morgen skal du slagtes.

[274] Han kjender sine Lus paa Gangen.

[275] Sparker du! sagde Skrædderen til Lusen.

[276] Det kan jeg lide, sagde Præsten, de gav hans Børn Penge.

Side 142

Sang-Lege.

[277] 1. Bore Guldæble.
(Fra Møen.)

Bore, bore Guldæble, neder bore!

Bore, bore Guldæble, neder bore!

Nu kan jeg ikke komme længer.

For hvad? — For Musen.

Hvor blev Musen? — Søgte Kværnen.

Hvor blev Kværnen? — Kvinden mol.

Hvor blev Kvinden? — Bagte Kage.

Hvor blev Kagen? — Sat i Ovnen.

Hvor blev Ovnen? — Ilden brændte.

Hvor blev Ilden? — Vandet slukte.

Hvor blev Vandet? — Oxen drak.

Hvor blev Oxen? — Søgte Skoven.

Hvor blev Skoven? — Øxen bed.

Hvor blev Øxen? — Smeden smedte.

Hvor blev Smeden? — Saade Hvede.

Hvor blev Hveden?

Alle Ravne og Krager aad den op, saa nær som tre Korn: dem skal du i Morgen ha' til Davre. Og hvem der taler først, skal ha' tyve Balleroner paa deres Ryg:

Op ad Bjærge, ned ad Dale!

det skal denne Ryg betale:

een for mig, een for dig,

og een for Ballerone!

[278] 2. Fæste Jomfru.
(Fra Fyn, ved Landmand Lars Frederiksen.)

Børnene stille sig i en Rundkreds; en af dem bliver staaende inde i Kredsen, de andre dandse rundt og synge:

Side 143

En Jomfru vil vi fæste
med fire og tyve Guldheste;
hun siger ham ja:
hun vil ham ha';
han vil hende selv fremføre
med Ager og Eng,
med opredt Sæng.
Kjør hjem igjen,
kys Barnet!

Naar Verset er sunget, tager den som staar i Kredsen en anden ud af denne, som da stilles inde i Midten, medens Sangen begynder forfra.

[279]

**3. Kragen paa Bjærget.
(Fra Fyn, ved Samme.)**

Børnene tage hverandre ved Haand, stille sig i en Rundkreds, dandse rundt og synge:

Kragen sidder paa Bjærget,
for at hugge en Dal,
for at hugge en Dal,
hun siger, hun vil sig kvæle;
og hvo sig ikke kvæle vil,
den skal sætte sine Klæder til.
Naar dette er sunget, siges der rask:
Derpaa sidde vi alle.
Men da skulle alle blive staaende, og hvis nogen sætter sig, gives der Pant. Eller ogsaa siges der:
Derpaa staa vi alle.
Og da skulle alle sætte sig ned; dersom nogen bliver staaende, gives der Pant.

[280]

**4. Sol og Maane.
(Fra Fyn, ved Samme.)**

To af Børnene stille sig ligeover for hinanden og tage hinandens Hænder. De aftale indbyrdes, hvem af dem der skal

Side 144

være Sol, og hvem der skal være Maane. De andre Børn stille sig i en Række og gaa een for een, bukkende sig, under Armene paa Sol og Maane. Disse synge imens:

Sol og Maane gaar Verden omkring;
Kejserens Datter, den lange Kvind,
gaar paa Gaden og svandser.
Bror, Bror Brille!

Klokken ringer elleve.
Kejseren staar paa sit høje Slot,
saa hvidt som et Kridt,
saa sort som et Kul.
Fare, Fare, Krigsmand,
Døden skal du lide;
den, som kommer allersidst,
skal i den sorte Gryde.

Naar det sidste synges, maa Sol og Maane passe paa at snappe en af Rækken og holde ham tilbage i „den sorte Gryde“, som er Aabningen mellem deres Arme. Den fangne adspørges, om han vil være Sol eller Maane. Han svarer hviskende og stilles derpaa bag ved Solen eller Maanen, hvilken af dem han nu har valgt. Legen fortsættes med samme Vers, indtil alle i Rækken ere komne i den sorte Gryde og have taget Parti for Sol eller Maane. Saa siger Solen: „Kom, alle mine Sole!“ og Maanen: „Kom, alle mine Maaner!“ Og nu staar Slaget mellem Sol og Maane paa den Maade, at enhver af dem med alle deres Drabanter tage ved en Stok og rykkes om den, saalænge til en af Parterne maa give Slip.

[281] **5. Nappe Bjørneskind.
(Fra Kjøbenhavn.)**

Børnene dandse rundt i en Kreds og synge:

Nappe, nappe Bjørneskind!
Bjørn er ikke hjemme,
Bjørn er gangen i Kongens Gaard,

Side 145

nappe fire og tyve Faar,
fire og tyve Heste,
fire og tyve Præste.
Nappe, nappe, tag mig ind!
Den ene, som under Sangen staar midt i Kredsen, skal nu i en Fart nappe en anden ud af denne, som da kommer ind i hans Sted.

[282] **6. Rige Fugl og fattig Fugl.
(Fra Kjøbenhavn.)**

Man stiller sig i Række og holder hverandre i Hænderne. Den, som er den rige Fugl, staar midt i Rækken. Den fattige Fugl staar ene ligeoverfor. Rækken gaar frem imod den fattige Fugl og atter tilbage under Sangen:

Den rige Fugl kommer susende,
kommer brusende
alt over Mark og Enge:
Og ser du det, du fattige Fugl,

hvor mine Fjær de skinne?
De suse og bruse, og det var mer end dine.

Derpaa staar Rækken stille, og den fattige Fugl gaar nu fremad og tilbage og synger:

Den fattige Fugl kommer hinkende,
kommer linkende
alt over Mark og Enge:
Og ser du det, du rige Fugl,
hvor mine Fjær de hænge?

Og har du lidt at give mig, saa giv mig det af Naade!

Den rige Fugl lader da to af sine „Fugle“, een fra hver Side, gaa hen til den fattige; og saaledes bliver man ved, indtil den rige ikke har flere Fugle. Saa er den fattige bleven til den rige, og den rige til den fattige Fugl.

146

Børnerim.

[283]

1. Hoppe Due.

(Fra Horsens-Egn, ved Skolelærer L. C. Larsen i Ørritslev.)

Hoppe, hoppe Due!
Min Moder er en Frue,
min Fader er en Herremand,
min Broder er en Spillemand.
Spille, spille paa Streng!
Streng koster Penge,
Pengen' er i Pungen,
Pungen er i Kisten,
Kisten er i Kirken,
Kirken er i Kjøbenhavn.
O, giv mig lidt i Guds Navn!

[284]

2. Sko min Hest.

(Fra Fyn.)

Sko, sko min lille Hest
med Hammer og med Tang!
Og saa la'r vi ham gaa,
til Sommeren bliver lang.

[285]

**3. Ro til Fiskere-Skær.
(Fra Møen.)**

Ro, ro til Fiskere-Skær!
Hvor mange Fiske fanger vi der?
Een til Fa'r, og een til Mo'r,
een til Søster, og een til Bro'r,
og een til den, der drager dem op af Vandet.
Laxen den fede,
Brasen den brede;

147

tag ham i Ryggen,
put ham i Sækken,
bær ham hjem til Kokken
og gjem ham til Lille-Juleaften!

[286]

**4. Æ stāj op fir Mil för Dag.
(Fra Aabenraa-Amt, ved Landmand Nis H. Callesen.)**

Æ stāj op fir Mil för Dag,
litt för end te et hêt,
æ spænt fir Lærker for min Karm
å kør em te di svêt;
først fir Lærker å så fir Møss,
så kør æ te Solens Røst,
te Solen den vår nêd'?

[287]

**5. Æ vêd mæ så gammel en Mand.
(Sammesteds fra, ved Samme.)**

Æ vêd mæ så gammel en Mand,
jen Kûn haj han:
Tæskiby hett æ Kûn,
Skrafiskarn hett æ Barn,
Skringelijærn hett æ Hest,
Knöffelivorn hett æ Ko,
Rylfordör hett æ So,
Bæbæ hett æ Låm,
Skræpivand hett æ And,
Skruklidonnerfanterej hett æ Hön'.

[288]

**6. Stork å Stork å Stene.
(Sammesteds fra, ved Samme.)**

Stork å Stork å Stene
med di lange Bene!
hvor hær do væt å tjene?

Side 148

I min Faders Affildgård;
dær er Bord å Bænke,
dær er Mjø å skænke,
dær er Dreng', der kytter Buld,
dær er Pigger, der spinner Guld;
hos å hos å heja!
dær er nok å tej a.

[289]

**7. Op, lille Jes!
(Sammesteds fra, ved Samme.)**

Op, lille Jes! op, lille Jes! no synger æ Lærker.
Nej, lille Môr! nej, lille Môr! de er æ Hjulmand, der knerker.

Op, lille Jes! op, lille Jes! no bræger æ Låm.
Nej, lille Môr! nej, lille Môr! de er æ Pajter i æ Dam.

Op, lille Jes! op, lille Jes! no ska do op å ha Dower.
Tak, lille Môr! tak, lille Môr! gi mæ lidt sød Mjælk å min Skower!

[290]

**Et Stodder-Rim.
(Fra Thy, ved Lærer A. C. Poulsen.)**

Somm priser æ Sommer,
fo da høres Fowelsång;
ajer priser æ Winter,
fo da er æ Nætt så lång.

Manne priser æ Pigher,
fo di æ røe, som en Rûes;
men æ priser æ Kwonner,
fo di gir mæ i mi Pûes.

Side 149

[291]

Et Nytaars-Vers. (Har i Mands Minde været sunget paa Landet i Fyn, naar de unge Mennesker samlede Nytaarsdags-Aften, for at faa en Mand eller Kone i „Nytaarsgave“. — Optegnet af Jomfru Elisa Galfskjøtt.)

Saa ville vi rejse os op under Ø
imellem Jul og Nøde
og ende vor Julesang
med Lyst og Glæde.
Hr. [Peder] han er en Ridder saa fin,
han bejler til liden [Kirsten], Allerkjæreste sin.
Hr. [Peder] han staar ved Vibens Strand
med Sølvkanden paa Hande;
saa drikker han liden [Kirsten] til:
Velkommen her til Lande!
Kom, o kom og drik med mig!
gjærne vilde jeg dandse med dig.
Heja polove!
Det tør han ikke vove.
Og hvor han sejler i den Sø,
der sejler han som en Due,
liden [Kirsten] som en Frue.

[292]

„Et Gifte-Vers.“
(Synges af Pigerne ved Kartegilder i Egnen af Lemvig. — Meddelt af V. K.)*)

Der stander en Lilje i min Mosters Have,
jeg frygter, der bliver en Petersilje deraf;
tilsammen voxer Rod, tilsammen voxer Top,
tilsammen voxer Elskovs Vilje herop.

*) Dette i Stil og Udtryk særdeles gamle Vers er, som det nu foreligger, tildels uforstaaeligt, men det meddeles her i Haabet om at fremkalde andre og bedre Optegnelser af det og lignende.

150

[Per Jensens] Hjærte det brænder saa haardt,
slet ingen kan det udslukke,
undtagen [Mette Povels], ihvor hun end gaar,
Gud raader for begge deres Lykke.
Hun havde et Haar, der var spundet af Guld
og lagt udi Silke en Tvinde.
Hun loved ham ja: hun vilde ham have,

hun vilde ham vist aldrig forglemme.
Hun lod sig skære en sortebrun Trøje,
og den skal stafferes med Skarlagen rød.
Om nogen vil spørge, hvorfor du mon sørge,
da sig kun, din Kjæreste han er død;
du lader ham begrave i Urtegaards Have,
og der skal han ligge til Sommer igjen;
saa skal han opstaa i frydefulde Dage,
og der skal du finde din Kjærest igjen.

[293]

Et Lever-Rim.
(Fra Thy, ved Lærer A. C. Poulsen.)

Lever af en Høne og ikke af en Elefant.
Min Kjærest han lignes ved en Demant;
Demanten var lagt udi Guld;
og Christ giv', mit Hjærte var frydefuld!
Han gav mig et forgyldene Skrin,
derpaa staar tre forgyldene Bogstaver:
den første er en **V**:
jeg ønsker ham gjerne at se;
den anden er en **U**:
han gaar aldrig af min Hu;
den tredje er en **M**:
jeg kan ham ret aldrig forglem'.
Saa længe som Hunden bider Haren,
og Muskaten vejer et Pund,
og Nelliken et Kvintin,
saa længe skal han være Allerkjæresten min.

Side 151

[294]

Et Dandserim.

(Fra Færøerne; men det synges der paa dansk og maa da være kommet
fra Danmark. — Meddelt af Jomfru Christiane Schrøter.)

Al den Kjærlighed, jeg har til dig,
den hænger i vor Skorsten:
og naar vor Moder fejer ned,
saa falder den i Asken.

Hasselbuske*) de ere smaa,
de ere fulde af Nødder:
dandser let, min unge Brud!

jeg fryser om mine Fødder.

Hu, ha! jeg fryser saa,
o luk mig ind i Varme!
og naar mit Hjærte brister itu,
saa tag mig i dine Arme!

[295]

**Løbe Fastelavn.
(Fra Fyn, ved Landmand Lars Frederiksen.)**

Naar Fastelavn nærmer sig, gaa de fattige Børn omkring
fra Dør til Dør og synge:

Og nu saa gaa vi Fastelavn,
og hør saa, hvad vi bede:
vi bede om et Par Skilling
til Hjælp til vort Gilde.

Somme elske Vinteren,
for Natten er saa lang;
men vi elske Sommeren
for Fryd og Fuglesang.

*) Færingerne synge „Askebuske“, og da de hverken have Hasselbuske
eller Asketræer deroppe, saa kommer det dem jo ud paa eet.

Side 152

Karl'ne elske Pigerne,
for de er som en Blomme;
men vi elske Konerne,
for de gi'r os noget i vor Lomme.

Naar de have sunget dette, gaa de ind; og efter at have
modtaget Gaven, blive de igjen staaende udenfor Døren, medens
de synge:

Tak saa skal J have
for eders gode Gave!
Kan vi ikke lønne jer,
som det sig bør,
saa vil jo Gud i Himmelen,
som han og vistnok gjør.

Sted-Rim.

[296]

**1.
(Fra Præstø-Egn.)**

Baarse er en herlig Stad,
Beldringe ligger i en Hule.
I Baarse faar man baade Øl og Mad,
paa Beldringe aldrig en Smule.

[297]

**2.
(Fra Fyn, ved Pastor Melbye i Asperup.)**

Baaring og Blanke
de ligge paa en Banke;
Roers-Kirke har ingen Taarn,
derfor ligger Viby saa langt derfra;
Rolund er en liden Stad,
Balslev er en sulten Rad;
Indslev er et Herreslot,
Kjærbyholm er saa meget godt;

Side 153

i Kjærup har de ikke uden Rotter og Mus,
i Kjærby kan de ikke laane en Stodder Hus;
Risum ligger i Lune,
Asperup er en Krone.

[298]

**3.
(Fra Fyn, ved Samme.)**

Baaring og Blanke
de ligge paa en Banke;
Roerslev-Kirke har ingen Taarn,
derfor ligger Viby saa langt derfra;
Gamborg er en Fiskerby,
Kavslund ligger saa lidt i Ly;
Skrilling er en arm Rad,
i Svendstrup har de hverken Potter eller Fad;

Voldby er en Krone,
Kustrup-Mølle ligger tilsjune.

[299]

4.

(Fra Vejle-Amt, ved Stud. art. N. P. Christensen.)

Omm o Hown
de er en Par goe Sown;
men Hejnsvig, Grinste o Grên'
der er kuns lidt o fotjên'.

[300]

En Aftenbøn.

(Meddelt af Madam Anna Ludvigsen, der har den fra sin Farfader
Pastor Lautrup i Ensted ved Aabenraa, død 1731, som hørte den af en
gammel jydsk Tjenestepige, han havde, der hver Aften bad den højt.)

Hwar Awten, a til Sænge går,
fjowten Gudsengler om mæ står:

154

tow ve mi Hojem,
tow ve mi Fojem,
tow ve mi hywer Si,
tow ve mi venster Si;
tow mæ vækk!
tow mæ dækk!
tow mæ Vej vis'
te den evig Paradis!
Amen.

[301]

Jydsk Bøn.

(Meddelt af Madam Anna Ludvigsen.)

Tvi sætter a mel Dewlen å mæ.
Du gjør di Finger for brej å di To for lång.
Da skal a bind dem i en Silketrå, sa Jomfru Mari.
Å så vil a sê å den Dewel, der ska gjør mæ nowet.
I Jomfruens Navn: Amen.

[302]

Bøn om godt Vejr.
(Fra Aabenraa-Amt, ved Landmand Nis H. Callesen.)

Mett å Malên
di såd å Gråstên
å boj te Vorherr, te æ Sôl mått skên.
Saa skênd æ Sôl, så lyst æ Mån'.
Klar*) op te Vorherr, I Guds Engler!

Besværgelser.
(Fra Vendsyssel, ved Student N. C. Christensen.)

1.

[303] Naar Vendelboerne faa et nyt Kreatur, have de følgende
Besværgelse, som de hviske det ind i Øret, for at det ikke skal løbe bort:

*) Klar o: klavrer!

Side 155

Hør, bette N. N. (Kreaturets Navn)
her skat do gå, å her skat do vær;
hvo do æ kummen frå er Gårren ø,
Folken dø,
å Hukse nîr;
dæ skat do åller kæ dæ etter mîr.
I Navnet o. s. v.

2.

[304] Mod Tandpine have Vendelboerne denne Formular, som
fremsiges tre Gange i Træk, idet man ser Maanen i Ny:
Nu ser jeg igjen dit velsignede Ny med dine to Takker.
Gud bevare mig fra Tandve og Pine, til jeg ser dig
med tre Takker!

I Navnet o. f. v.

[305]

Katten og Musen.
(Fra Sønderjylland, ved Madam Anna Ludvigsen.)

Musen (med sin Røst): Jet Sind vår vi manne Møss.

Katten (med grov Røst): Så vår I int få.
M. Så bygget vi vos Gull- å Søll-Hûs'!
K. Så töst I int lig ûd'!
M. Så fejet vi vor Goll.
K. Så haj I et rênt.
M. Så fånd vi en Søsling.
K. Så vår I int pængslöjs.
M. Så køft vi en Pøls.
K. Så vår I int madlöjs.
M. Så kågt vi en i en stôr Kêl.
K. Så töst I int æd en rå.
M. Så såj vi en op å æ tag å soles*).

*) soles ɔ: svaless.

Side 156

K. Så bræn I jer int å en.
M. Så kam der en Kråg' å snappet en.
K. Snip-snap! no snápper æ dæ!

[306]

En underlig Tale.
(Fra Vejle-Amt, ved Stud. art. N. P. Christensen.)

Jen Da waj a henn i en Mands Rowager å stæl Pære.
Så kam æ Mand, dæ ejæt æ Hawr, å spûr, hwa a vil i
hans Vöker æ stæl Āt ette. Degong a så hør ham, så
ræn a hen å sprang öwe en Stjengjar. Die sprang en
Tus u; men aldrig er a blöwen så ræj få nowe Ul, som
få den Ræw.

[307]

Kalven i Æsken.
(Fra Aabenraa-Amt, ved Landmand Nis H. Callesen.)

Jet Gang vår der en Mand op å plow' å æ Hûs. Så
plowet han så læng, te han plowet en Kêst op. Så lott
han den Kêst op: der vår en Ask i. Så lott han den
Ask op: der vår en lille Ask i. Så lott han den lille Ask
op: der vår en lillebitt' Ask i. Så lott han den lillebitt'
Ask op: der vår et Kall i. Höj! soj æ Mand. Bö! soj
æ Kall. De Kall haj en rø Ringel om æ Snûd': no er
mit Emtyr ûd'.

157

[308]

Prindsessen paa Øen.*)

(Fortalt af Husmand Lars Østrup i Hvedsted i Vendsyssel; optegnet af Student Nik. Chr. Christensen.)

Der var engang en Konge i Engeland, som havde en Søn. Denne unge Prinds fik engang et Billede at se af den danske Prindsesse, og fra det Øjeblik af havde han ingen Ro paa sig: hende og ingen anden vilde og maatte han have til Kone. Han gik da til sin Fader og sagde, at han elskede den danske Prindsesse over alle Ting, og at hende vilde han have. Hans Fader syntes meget godt herom: „Naar Danmark og Engeland kommer sammen, da er der ingen Magt paa Jorden, som kan tvinge os“, sagde han. Og han skrev da strax et Brev til den danske Konge og forlangte hans Datter til sin Søn, som skulde arve Engeland efter ham. Men den danske Konge svarede, at hans Datter var endnu ikke voxen, og heller ikke skulde hun nogensinde blive Englands Dronning. Da blev den engelske Konge vred og skrev tilbage, at den danske Prindsesse skulde blive hans Søns Brud, om det end skulde koste Blod. Dertil svarede den danske Konge, at det skulde aldrig ske, saa længe een dansk Mand havde en Blodsdaabe tilbage.

Nu blev der da Ufred. Den engelske Prinds kom med en stor Hær til Danmark og belejrede Hovedstaden. Da sendte den danske Konge sin Datter langt bort, ud paa en Ø. Han med- gav hende syv Piger, en lille Hund og syv Aars Kost. Der- efter lod han Slottet paa Øen fast tilmure, saa at ingen kunde komme til hende.

Da de syv Aar vare til Ende, da havde den engelske Prinds indtaget Staden og dræbt Kongen; og han tog da sin Bolig paa Slottet. Han gik om i alle Værelserne, og kom da ogsaa til Prindsessens Kammer. Her stod en Væv

*) En anden Opskrift af det samme Æventyr er „Guldtærning“, her foran Nr. 5.

Side 158

af Elfenben, og Rørene vare af det røde Guld. Der var vævet Fugle og Fiske og alle Slags Dyr; men Væven var endnu ufuldendt. Efter at Prindsen nu længe forgjæves havde søgt og spurgt efter Prindsessen, saa lod han gaae Bud ud over alt Landet: at hvo der kunde væve den Væv til Ende, hende vilde han have til sin Dronning. Thi han tænkte som saa: at nu vilde den danske Prindsesse vel mælde sig, naar hun saae, at hun intet havde at frygte.

Nu var der en Hertug der i Landet, hvis Datter havde megen Lighed med den forsvundne Prindsesse og havde ogsaa stor Færdighed i at væve. Hende sendte han da til Slottet, at hun skulde forsøge; men den Væv var hende for kunstig: alt det hun vævede, blev det dog bestandig galt.

Ude paa Øen der havde Prindsessen med sine syv Piger og den lille Hund imidlertid levet i det tilmurede Slot. De havde alt fortæret de syv Aars Kost og begyndte at lide Hunger. De arbejdede da paa at gjennembryde den tykke Mur; men det gik langsomt, og de vare ved at dø af Sult. Da sagde en af Pigerne, at hun brød sig ikke om at leve længer, og hun bad da Prindsessen og de andre om at dræbe hende og nære sig af hendes Kjød. De maatte enten gjøre dette, eller allesammen lide Hungersdøden, og de gjorde da, som hun sagde. Men da hun var fortæret, var Muren endnu ikke gjennembrudt, og der var da en anden af Pigerne, der sagde som den første, og saa- ledes blev det ved, indtil Prindsessen var ene tilbage med den lille Hund. Saa slagtede hun Hunden og spiste den; og da den var borte, blev der fuldt af Rotter og Mus. Dem fangede Prindsessen, flaade Skindet af dem og hængte op paa Snore, mens deres Kjød tjente hende til Føde. Imidlertid vedblev hun at

arbejde i Muren, og omsider lykkedes det hende at bryde igennem den. Hun gik ud af Slottet og saae et Skib langt ude paa Søen. Hun viftede ad det med et Lagen; Skibet styrede til Øen og tog hende ombord. De satte hende i Land ved hendes Faders Slot. Her afførte hun sig sine prægtige Klæder og trak i den Sted nogle gamle Pjalter paa. Hun gik saa ind i Kjøkkenet og spurgte, om de ikke havde Brug for en

Side159

Opvaskepige. Hertugens Datter syntes, at hun saae godt ud, og antog hende i Tjenesten. Saa gik da den danske Prindsesse nede i Kjøkkenet paa sin Faders Slot og vaskede og forrettede alt det simpleste Ar- bejde. Da det blev Helligdag, bragte Opvaskepigen Vand til Tvætning ind i Vævestuen. Som hun nu stod der og betragtede den kunstige Væv, da sagde Hertugens Datter, at aldrig havde hun vævet saa vanskelig en Vævning. Opvaske- pigen sagde da, at hun troede dog nok, at hun kunde væve den ned. „Ja, dersom du kan det, saa vil jeg give dig hun- drede Daler, og saa skal du herefter være Stupige“, sagde Hertugens Datter. Prindsessen tog da op, alt hvad den anden havde gjort galt; og nu gik det rask med Væven. Prindsen hørte, hvor Væven gik, saa det klingrede i hele Slottet, og det varede ikke mange Dage, inden der kom Hilsen til ham: at nu var Væven færdig. Prindsen kom da og tog Væven i Øjesyn: der var intet paa den at klage, og han maatte da staa ved sit Ord og ægte Hertugens Datter, ihvorvel han nok tvivlede paa, at det ikke var den rette Prindsesse. Den danske Prindsesse havde haft en Hest, som hed Blanke. Den havde skjøttet sig selv i de syv Krigsaar og var da bleven saa ustyrlig, at to Karle maatte trække den til Vands med to stive Stænger. Brylluppet skulde staa om Søndagen, og Prind- sen havde bestemt, at hans Brud skulde ride til Kirken paa Blanke; thi han vidste vel, at ingen anden end den danske Prindsesse kunde ride den. Men det turde Hertugens Datter ikke. Hun sagde da til Prindsessen, som nu var bleven Stu- pige, at hun skulde trække af sine daarlige Klæder, iføre sig hendes Brudestads og tage til Kirke med Prindsen i hendes Sted. Det vilde hun give hende endnu hundrede Daler for. Prindsen kom og førte Prindsessen med sig. Først kom de til en Bro, som knagede og bragede. Da sagde Prindsessen:

„Bro, brist, brag ej for mig!

Kong' fin, Fa'r min, har opbyggt dig.“

Da blev Broen rolig. „Hvad sagde du? min Sjæl!“ spurgte Prindsen. „Intet, min Herre!“ svarede Prindsessen. Derefter

Side 160

kom de til en Dør paa Slottet, og udenfor den stod en Hund bunden. Den tudede og larmede. Da sagde Prindsessen:

„Hund, gø, gjæf ej ad mig!

Kong' fin, Fa'r min, har opfødt dig.“

Da blev Hunden stille. „Hvad sagde du? min Sjæl!“ spurgte Prindsen. „Intet, min Herre!“ svarede Prindsessen. De gik nu videre og kom op paa Voldene. Da sagde Prindsessen:

„Her under de grønneste Volde

svømme de Fiske saa bolde.

Havde jeg andet kunnet faa for det røde Guld, da havde jeg ej spist de syv Mø'r og den lille Hund.“ „Hvad sagde du? min Sjæl!“ spurgte Prindsen. „Intet, min Herre!“ svarede Prindsessen. De gik nu længere hen. Langt borte kunde Prindsessen se den Ø, hvor hun havde været i de syv Aar. Da sagde hun:

„Derude hænge de Musebælge graa:

dem haver jeg krænget med mine Fingre saa smaa.

Havde det ej været af Hungersnød,
da havde jeg ej spist dem ved min haarde Død.“

„Hvad sagde du? min Sjæl!“ spurgte Prindsen. „Intet, min Herre!“ svarede Prindsessen. De kom da endelig til Blanke. Den sprang og sparkede og var helt ustyrlig. Da sagde Prindsessen:

„Blank, buk for mig!
den sidste Mø, som red dig,
det var mig.“

Saa snart Hesten hørte Prindsessens Røst, da knælede den, og hun satte sig op. „Hvad sagde du? min Sjæl!“ spurgte Prindsen. „Intet, min Herre!“ svarede Prindsessen. Men nu var Prindsen glad; thi han vidste nu, at det ikke kunde være nogen anden end den danske Prindsesse, som red ved hans Side. Da de nu kom til Kirken, da trak Prindsen sine Guldhandsker af og gav dem til Prindsessen. Hun maatte sværge ham med Ed, at hun og ingen anden vilde give ham Handskerne tilbage, naar han forlangte dem.

Side 161

De bleve saa viede og rede tilbage fra Kirken til Slottet. Nu skulde man klædes om. Prindsessen gik da ind i Væverstuen, og Hertugens Datter traadte i hendes Sted ud igjen. Der var anrettet et stort Gilde og Gjæstebud; men Prindsen sagde, at i Dag var han ikke ret stemt til Lystighed, og bad Gjæsterne komme igjen i Morgen: saa skulde Brylluppet drikkes. Da det nu lakkede mod Aften, gik Prindsen og Hertugens Datter da sammen til Brudekamret. Her bad Prindsen hende at gjentage de Ord, som hun sagde ved Broen. Hun svarede, at hun vidste ikke, hvor det kunde være med hende i Dag: hun glemte alting; men hun havde en Stupige, hvem hun havde betroet alt hvad hun havde talt, og hun kunde nok huske det. Hende vilde hun da gaa til og faa ret Besked. Saa løb da Bruden ind til Prindsessen og sagde: „Hør du, Tøs! hvad var det, du sagde ved Broen?“ Prindsessen gjentog da sine Ord. Saa gik Hertugens Datter atter ind til Prindsen og sagde:

„Bro, brist, brag ej for mig!
Kong' fin, Fa'r min, har opbyggt dig.“

„Det er rigtigt“, sagde Prindsen; og dermed troede hun nu, at hun var færdig. Men saa bad Prindsen hende gjentage de Ord, hun sagde, da de kom til Hunden. Hun svarede, at hun var saa betagen af Kjærlighed til Prindsen, at hun i Dag slet intet kunde sandse eller samle; men nu skulde hun løbe ind til Stupigen og faa det at vide. Hun skyndte sig da ind til Prindsessen og sagde, at hun var ved at blive ~forstyrret~ i Hovedet over al den Snak, hun havde ført undervejs: „Hvad er det nu for noget, som du har sagt til Hunden?“ Prindsessen sagde hende Besked, og hun kom da igjen til Prindsen og sagde:

„Hund, gø, gjæf ej ad mig!
Kong' fin, Fa'r min, har opfødt dig.“

„Det er rigtigt“, sagde Prindsen; „det er da ret en herlig Stupige, du har.“ Hun troede nu, at det var godt hermed; men Prindsen vilde ogsaa have de Ord at vide, som hun havde ladet falde oppe paa Volden. Hun maatte da igjen ind til Prindsessen, og da hun atter kom til Prindsen, sagde hun:

Side 162

„Her under de grønneste Volde
svømme de Fiske saa bolde.

Havde jeg andet kunnet faa for det røde Guld, da havde jeg ej spist de syv Mø'r og den lille Hund.“ Prindsen sagde, at hendes Stupige huskede godt; men nu vilde han gjerne vide, hvad det var, hun sagde, da hun saae Øen langt ude i Søen. Hun maatte da atter ind til Prindsessen, og ærgerlig var hun over al den Løben frem og tilbage. Og saa sagde hun: „Hvad er det nu, din Taske har snakket om, da du saae Øen der langt ude?“ Prindsessen syntes jo ikke godt om den Tiltale; men hun tog det

meget sagtmodig og gjentog Ordene. Da nu Hertugens Datter kom tilbage til Prindsen, saa kunde hun da huske, at hun havde sagt:

„Derude hænge de Musebælge graa:
dem haver jeg krænget med mine Fingre saa smaa.
Havde det ej været af Hungersnød,
da havde jeg ej spist dem ved min haarde Død.“

„Det er rigtigt“, sagde Prindsen; og nu mente hun da endelig, at hun kunde faa Ro. Men Prindsen vilde endnu vide, hvad hun havde sagt til Blanke. Det havde hun ogsaa rent glemt; men Stupigen kunde ganske bestemt mindes det, for hende havde hun sagt alting, dengang hun kom fra Kirken. Hun løb da atter ind til Prindsessen, og hvad hun ikke havde været vred før, det blev hun da nu: hvad det skulde betyde med al den Tale, der var disket op paa Vejen, det kunde hun ikke forstaa; man mente nok ikke, at hun havde andet at gjøre, end at løbe frem og tilbage: „Sig mig da strax, hvad det var for en Snak, du kom med, dengang du skulde op paa Blanke!“ Prindsessen var endnu lige føjelig og sagde hende rigtig Besked. Og da Hertugens Datter havde faaet den, vendte hun tilbage til Prindsen og sagde:

„Blank, buk for mig!
den sidste Mø, som red dig,
det var mig.“

„Det er rigtigt“, sagde Prindsen; „den Stupige hun kan huske for jer begge.“ Nu mente hun da, at hun kunde være fri;

Side 163

men saa sagde Prindsen til hende, at hun skulde give ham de Guldhandsker tilbage, som han havde flyt hende. Hun svarede da, at dem havde hun i sit Kammer: hun skulde strax komme med dem. Da hun nu kom ind til Prindsessen, saa var hun mere høflig, end hun havde været de forrige Gange, og hun bad da om at faa Handskerne. Men Prindsessen sagde nej: hun havde svoret med Ed, at hun selv og ingen anden skulde give Prindsen dem tilbage. Hertugens Datter vred sine Hænder og vidste nu ingen Raad. Da sagde Prindsessen, at de kunde følges ad til Brudekamret: naar de kom der, vilde hun gaa ind, slukke Lyset og fly Prindsen Handskerne; derpaa vilde hun trække sig tilbage, og Hertugens Datter kunde da blive hos Prindsen: han vilde ikke mærke Forbytningen.

De fulgtes da ad til Brudekamret, hvor Prindsessen gik ind, slukkede Lyset og gik hen til Prindsen med Handskerne. Hun vilde nu strax været bort igjen; men Prindsen holdt fast om hendes Arm og sagde, at hun skulde blive hos ham, og hvem andre der var inde i Stuen skulde føføje sig bort. Den næste Morgen blev da Hertugens Datter sendt hjem til sin Fader; men paa Slottet blev der drukket Bryllup for den engelske Prinds og den danske Prindsesse.

[309]

**Trillevip.
(Fra Fyn, ved Skolelærer K. Sørensen i Jellinge.)**

En Pige fra Nørre-Esterbølle i Fyn havde en Dag været i Kirke og gik paa Hjemvejen igjennem en Skov, der hører til Sandagergaard. Her gaar hun i Tanker og tæller til tyve; men idet hun ser sig om, da gaar Sønnen fra Gaarden med Bøssen paa Nakken lige tæt bag efter hende, og hun bliver da noget rød i Ansigtet, for hun var temmelig vis paa, at han havde hørt, hun saaledes gik og snakkede med sig selv. Han spørger hende ogsaa strax ad, hvad det skulde betyde, hun saa-

Side 164

ledes gik og talte; og i sin Forlegenhed griber hun et Svar hen i Vejr og Vind og siger: „Jeg gik og regnede op, hvor mange Tene Garn jeg kunde spinde hver Aften.“ Han kommer hjem og fortæller sin Moder, at saadan og saadan en Pige havde han talt med ude i Skoven: hun kunde spinde tyve Tene Garn hver Aften; det var noget andet, end deres Piger. Hvad Fruen faar at gjøre: hun skikker strax Bud efter Pigen og byder hende baade det hvide og det sorte, naar hun vilde tjene hende for Spindepige; og Pigen slog snart til, for hun tænkte ikke paa, at Fruen havde det andet bag Øret. Pigen kommer jo da ogsaa i sin Tjeneste, og Fruen kommer om Aftenen med Uldtrimler til tyve Tene Garn, for „saa mange“, sagde hun, „har jeg hørt, du kan spinde.“ Pigen spandt og spandt, alt hvad hun kunde, og Klokken blev mange, ja, det blev henved Midnat; men hun var hverken halvt eller helt færdig. Den arme Pige! Hun spandt og hun græd, og det gik som det kunde, men ikke som det skulde. Saa, da det blev Midnat, saa kommer der en lille Pusling med en lille rød Lue paa og siger: „Hvad sidder du og græder for? Skal jeg hjælpe dig?“ — „Ja, saadan og saadan er det“, siger hun: „alt dette her skulde jeg have spundet i Aften; og jeg er ikke saa nær halv færdig; kunde du hjælpe mig, saa var jeg da lykkelig.“ — „Ja, det skal ingen Nød have“, siger den Lille, „dersom du saa vil være min Kjæreste for det første og siden hen min Kone.“ Pigen lover da i sin Nød det, hun nødig vilde holde til sin Død; og een, to, tre: saa var det hele i Stand; og siden hjalp den lille hende hver Aften med alt, hvad hun skulde bestille; og Fruen huede hende saa godt, saa der var hverken Løn eller Bøn: hun skulde have hendes Søn, for det hun var saa dygtig. Men det var galt, for hun havde jo givet Puslingen sit Løfte, og det turde hun ikke sige. Der bliver lavet til Gilde; men jo nærmere den bestemte Dag kommer, jo mere bedrøvet bliver Pigen, saa Puslingen kunde nok forstaa, der var noget galt. Saa fortæller hun ham alting, lige som det er, og han summer lidt paa det; men saa tilbød han hende, at hun maatte blive fri for ham, dersom hun kunde gætte hans Navn: hun maatte endda gætte

165

tre Gange og have tre Dages Betænkning. Ja, hun vilde jo prøve paa det, alligevel hun vidste ingen levende Raad. Saa træffer det sig hverken værre eller bedre, end at Jægeren fra Gaarden, der maatte jage hver Dag efter Vildt til Brylluppet, han kom en Aften sildig til en Høj lidt derfra, og han saae

saa mange Lys, saa det var forskrækkeligt, inde i Højen, og de smaa Bjærgfolk de dandsede. Den lille Pusling var nu saa forfærdelig overgiven og rendte og sang:

„Jeg hasped og jeg spandt,
for skøn Jomfru jeg vandt,
Trillevip er mit Navn.“

Imidlertid kommer Spindepigen til at betro en anden Pige sit hemmelige Løfte og den Forlegenhed, hun var i med den lille Bjærgmand; og den anden Pige havde netop hørt Jægeren fortælle om, hvad han havde set og hørt den anden Aften, og saa fortæller hun det fra Ende til anden for Spindepigen, lige som Jægeren havde sagt. Saa, da Puslingen kom, og hun skulde til at gætte, saa vilde hun jo ikke lade sig forstaa med nogen Ting; men hun gættede første Gang „Povel“ og anden Gang „Per“, og den lille stod og hoppede og var saa glad som en nyslagen Toskilling, for det hun ikke kunde gætte hans Navn. Men Piben fik snart en anden Lyd med ham; for da hun skal gætte tredje Gang, saa siger hun: „Trillevip er dit Navn.“ Og dermed var det forbi med den lilles Kjæresteri. Faa hende, det kunde han jo nu ikke; men hjælpe hende endnu en Gang, det vilde han endda, og det kunde hun godt behøve, det vidste han nok, for den unge Herre havde jo taget hende, for det hun kunde spinde saa meget, og nu vilde det jo gaa hende rent ravgalt, naar han mærkede, hvordan det hang sammen, og han saa slog Haanden af hende. Bjærgmanden siger derfor til hende, inden han gaar: „Paa din Bryllupsdag vil der komme tre gamle Kjællinger ind i Stuen, naar J sidder til Bords; den første skal du kalde Mo'r, den anden Bedstemo'r og den tredje Oldemo'r, om de saa aldrig ser saa slemme ud, og om din Mand saa aldrig bliver saa vred, og du skal beværte dem saa godt du kan.“ Det gik nu ogsaa altsammen, som han havde sagt; og hun gjorde,

Side 166

som hun var undervist, endskjøndt hun kunde slet ikke forstaa, hvad det skulde gjøre godt for. Den første, der kom, var en grim gammel en med to store røde Øjne, der hang hende til midt ned paa Kinderne; og da den unge Mand spurgte hende, hvordan det kunde være, at hendes Øjne vare saa røde, saa sagde hun: „Det kommer af, at jeg har siddet og spundet saa meget om Natten.“ Den anden kom strax, da hun var gaaet, og det var ogsaa en hæslig gammel Kjælling: hendes Mund gik næsten op til hendes Øren. „Hvordan er dog jer Mund bleven saa lang?“ siger den unge Herre. „Aa, det er den saamænd bleven deraf, at jeg saa ofte har vædet mine Fingre i den, naar jeg sad og spandt, for ellers vilde Traaden ikke rigtig blive glat; og nu har jeg spundet i mange Herrens Tider, baade Nætter og Dage, saa det er et Under, at min Mund ikke hænger mer, end den gjør.“ Tilsidst kom endnu den allerfæleste af dem alle tre: hun gik og stagede sig frem ved to Kjæppe og kunde næsten hverken sty eller staa, saa ringe var hun i hendes Ben. „Hvad fejler hun? Mo'r!“ siger Manden igjen, „siden hun saadan gaar og kryber.“ — „Ja, saa ringe er jeg bleven af at træde min Rok“, siger Kjællingen, „for jeg har nu spun= det og spundet, saa længe noget Menneske kan huske; og jeg vilde nødig ønske, at nogen skulde have det jeg har pløjet eller blive halv saa ussel, som jeg er.“ Da hun saa ogsaa var gaaet sin Vej, saa siger den unge Herre til Spindepigen, der nu var hans Kone: „Da skal du endda blive fri for den megen Spinden; for nødig vilde jeg da have dig til at se saadan ud, som enten din Mo'r, din Bedstemo'r eller Oldemo'r.“ Nu kunde hun da forstaa alle den lille Puslings Anstalter, og glad var hun, at hun til Punkt og Prikke havde fulgt hans Raad.

*) En anden Opskrift af det samme Æventyr er „Guldtærning“, her foran Nr. 5.

TRILLEVIP Side 164

Kirke
En Pige fra Nørre-Esterbølle... gik paa Hjemvejen igjennem en Skov.

Sønnen fra Gaarden... med Bøssen paa Nakken... tæt bag efter hende.
Gik og talte; og i sin Forlegenhed...

Pigen kommer... og Fruen... med Uldtrimler til tyve Tene Garn.

Pigen spandt og spandt... og Klokken blev mange... arme Pige!

Lille Pusling... dandsede.
Trillevip er mit Navn.

Pusling... rød Lue... siger: Hvad sidder du og græder for?
een, to, tre: saa var det hele i Stand
Trillevip er mit Navn.

Jægeren... kom en Aften sildig til en Høj... saa saa mange Lys.
Fruen huede hende saa godt... hun skulde have hendes Søn.

Den lille Pusling var nu saa forfærdelig overgiven og rendte og sang: "Jeg hasped og jeg spandt, for skøn Jomfru jeg vandt, Trillevip er mit Navn."

Side 164

Trillevip er dit Navn.

Paa din Bryllupsdag ...
da hun skal gætte tredje Gang, saa siger hun: "Trillevip er dit Navn."

(1) Large rode pise Mo'r, Bjns, der hang hende til midt ued paa Rinderne.
(2) Høslig Bedstemo'r
(3) Fol, crippled mit bent crippled Oldemo'i, gik ng stagede sig frem fremn tin ved to kyoppe.

Da skal du endda blive fri for den megen Spinden ... Forbytningen i Brudekamret.
Trillevip var det forbi med den lilles Kjæresteri.
Glad var hun ... hun ... havde fulgt hans Raad.

Side 166

Side 167

[310]

Den taalmodige Kvinde.*)
(Fra Præstø-Egn, ved Baronesse Jeanina Stampe.)

Der var engang en Konge, som var saare elsket af sine Under- saatter. I mange Aar var det deres største Sorg, at han ved- blev at leve ugift, saa Riget havde ikke nogen Arving. Under- saatterne bade ham da ofte om, at han dog skulde tage sig en Dronning, for at Riget kunde blive i hans Slægt. Endelig sagde han, at han vilde føje dem i deres Ønske og tage sig en Hustru; men han vilde vælge frit, og de skulde love og sværge, at enten han tog en af simpel og ringe Stand eller af højadelig Herkomst, saa skulde de agte og ære hende lige meget som hans Hustru og Dronning. Det lovede de da alle: at de

*) Endskjøndt det vel næppe tør betvivles, at dette Æventyr jo stammer fra Italieneren Boccaccios berømte Novelle om den taalmodige Griselda, der ogsaa mangfoldige Gange har været trykt paa dansk i en Oversættelse paa tredje Haand, saa kan det dog, saaledes som vi her have det: fortalt af en sjællandsk Bondekone, gjøre fuld Fordring paa at regnes imellem den danske Folkedigtning's Fostre. Det er nemlig her i ret inderlig Forstand oversat paa dansk, saaledes som kun Folket selv kan oversætte: ved at optage det udefra modtagne i sin egen Sjæl og atter lade det fremgaa af den. At den fremmede Blomst ved en saadan Omplantning ikke blot faar en anden Farve, men at den ogsaa har naturlig Spirekraft i sig, det ses her i det smukke Træk med Rokken, paa hvilken den forskudte Dronning finder og afspinder den samme Tot, som den fattige Pige havde efterladt; thi dette Træk er ejendommeligt for det danske Folkeæventyr. — Stoffet til dette Æventyr har vort Folk for Resten endnu bevaret i en ældre og oprindeligere Skikkelse: i Visen om Skjøn Anna, der ogsaa haves paa svensk, tysk, hollandsk og engelsk, og som sandsynligvis ogsaa har været til paa fransk i det 13de Aarhundrede, da der efter en saadan digtedes en fransk rimet Fortælling, hvoraf Boc- caccio igjen i det 14de dannede sin Novelle. Denne oversattes paa Latin, derfra paa tysk, og fra tysk igjen paa dansk i 16de Aarhundrede; og fra denne danske Folkebog stammer da formodentlig dette Æventyr, der dog sagtens længe har forplantet sig frit i Folkemunde, forinden det har vundet den Skikkelse, hvori det her foreligger.

Side 168

vilde ære og elske hende lige højt, om hun end var aldrig saa ringe født. Kongen havde en Portner, og denne havde en eneste Datter. Hendes Moder var død, og hun levede hos sin Fader, holdt Hus for ham og var hans Støtte og hans Glæde. En Dag blev det Portneren mældt, at Kongen vilde ud at kjøre og da maaske vilde se ind til ham: han maatte derfor være tilstede i sin bedste Stads. Da Datteren hørte det, bad hun sin Fader, om hun maatte gaa udenfor og se de kongelige kjøre forbi: hun kunde jo, for at give sig et Ærinde, hente en Spand Vand, sagde hun. Da saa Kongen kom, holdt han udenfor, lige som hun kom med Vandet, og han gik da ind til den gamle Portner og forlangte, at han vilde gifte sig med hans Datter. Dette vilde Portneren grumme nødig; han sagde, at det var noget af det værste, Kongen kunde forlange, for han vilde ikke blive lykkelig, og hun ikke heller; og han bad Kongen saa meget, om ikke han vilde lade det være; men det vilde Kongen ikke. Han havde Klæder med til hende, som hun fik paa: vasket blev hun i det Vand, hun havde hentet, saa blev hun pyntet, og saa kjørte hun med Kongen op paa Slottet. Da hun nu var kommen op paa Slottet med Kongen, sagde han til hende, at nu skulde hun rigtig nok være hans Kone; men at hun ogsaa maatte love ham, at hun aldrig vilde græde og aldrig se surt, ihvad der saa end gik hende imod i Verden; og det lovede hun ogsaa. De holdt saa Bryllup, og der gik et Aar hen. Saa fødte hun en Søn; og da Undersaatterne fik det at høre, bleve de umaadelig glade, og de strøm- mede til Slottet, for med høje Raab at give deres Glæde tilkjende. Da gik Kongen ind til hende og sagde: „Nu skal jeg sige dig noget: Undersaatterne er blevne saa vrede og vil ikke have, at din lille Søn skal være Arving til Riget, fordi han er født udi saa simpel Stand: men de vil have, at han skal

afflives.“ Dertil svarede Dronningen: „Ja, kan du nu se: det er, hvad min Fader har sagt, og hvad jeg har sagt; men nu maa det jo være saadan.“ Saa kom der en Tjener ind og forlangte Barnet af hende. Hun var da alene, og hun bad ham skille

Side 169

Barnet ved Livet saa hurtig som muligt; og der saas ingen Bedrøvelse paa hende; for hun havde jo givet det Løfte: altid at være glad. Aaret efter fik hun en Datter: den troede hun dog at hun skulde beholde. Undersaatterne vare lige saa glade for hende, som de havde været for Dregebarnet; men Kongen gik ind til hende og sagde, at de havde forlangt, at ogsaa dette Barn skulde dræbes; og der kom, lige som sidst, en Tjener ind at hente Barnet. Hun sagde: „Ja, nu maa det jo saadan være“, og bad ham blot skille det ved Livet saa hurtig som muligt. I fjorten Aar efter den Tid levede hun som Dronning. Saa en Dag kom Kongen ind til hende og sagde, at nu havde Undersaatterne forlangt, at han skulde tage sig en anden Dronning af adelig Stand, som kunde føde en ret Arving til Riget; de vilde ikke have, at en af saa simpel Stand skulde være Dronning: hun maatte nu gaa hjem til sin Fader. Saa sagde hun til Kongen, at det havde hun længe ventet paa; for da de ikke vilde have, at hendes Børn maatte leve, saa kunde hun jo nok tænke, at de ikke heller vilde have hende: hun var meget vel tilfreds med at komme hjem til sin gamle Fader. Hun gik saa hjem til sin Fader, den gamle Portner, og han var da meget fornøjet, for han havde faaet hende tilbage, og de vare saa glade ved hinanden. Der stod endnu hendes Rok med samme Tot paa, som da hun havde forladt den; hun satte sig nu ned og spandt den til Ende. En Dag, som hun sad og spandt, kom der Bud fra Kongen, at hun skulde komme op paa Slottet, at sige, hvad for Retter de skulde have til hans Bryllup. Hun vilde da saa grumme nødig; men hun maatte jo til det. Hun kom da op og ordnede, hvad de skulde have; og alt hvad hun befalede, det skete. Den Dag nu Kongen skulde have Bryllup, sendte han en ny Dragt ned til hende og forlangte, at hun skulde komme og se paa, at han blev viet; og det maatte hun jo ogsaa gjøre, ihvor nødig hun end vilde. Hun klædte sig paa og gik der op, og der maatte hun nu stille sig ved Kongens venstre Haand, og ved hans højre Haand stod en dejlig Jomfru, som hun antog

Side 170

for at være hans Brud. Idet nu Kongen skulde til at give sin unge Brud Haanden, saa rakte han den deristeden for til hende selv, og hun blev da paany viet til ham; og nu sagde han hende, at den smukke Jomfru, som hun havde antaget for at være hans Brud, det var deres Datter. Saa kom ogsaa hendes Søn ind, og hun fik nu at vide, at her havde hun begge sine Børn, som hun troede vare ødelagte for længe siden. Hun havde nu i saa mange Aar haft saadan en stor Hjertesorg, som hun jo, for ikke at bryde sit Ord, havde maattet tie stille med og ikke engang beklaget sig over for Kongen; men i al Stilhed havde hun holdt det for sig selv. Det kunde Kongen ogsaa nok indse; for han kjendte hende nok, til at vide, at hun ikke havde været ligegyldig for, hvad der var hændet hende; og da han ikke kunde sige, at hun nogensinde havde ladet sig mærke med sin Sorg, saa holdt han nu saa uendelig meget af hende, og hun fik jo ogsaa nu lige saa stor Glæde, som hun før havde haft Sorg. Hun levede saa lykkelig med Kongen i mange Aar, og hun var elsket og æret af Folket, — hun saa vel som Kongen.

[311]

Hans med Guldhaaret.
(Fortalt af Gjertrud Ane Jørgensen i Fureby ved Løkken i Vendsyssel,*) optegnet af Adjunkt
Niels Levinsen.)

Det var ved Vesterhavet: der var der engang en Fisker, der levede af Fiskeriet. Han var en Dag ude at fiske, og der kom

*) Samme Kone (en Datter af den Maren Mathisdatter, efter hvis Fortælling Æventyrene Nr. 216 og 246 i første Samling af „Gamle Minder“: om „Kong Lindorm“ og „Den hvide Hest“ ere optegnede) har ogsaa fortalt Æventyret om „Hvidebjørn Kongens Søn“ her foran Nr. 8. — Sine Æventyr har hun i sin Ungdom hørt paa Børglum-Kloster, naar hun kom der paa Hoveriarbejde, da Ladefogden i Hviletiden plejede at fortælle dem i Laden.

Side 171

et strængt Vejr paa ham. Saa kommer der en Havmand til ham og spørger: han vilde vel gjerne hjem? — Ja, men det saae ikke ud til det; for Vejret var haardt, og han var ene med den lille Baad. — Ja, siger Havmanden, dersom han vilde give ham det yngste, der var i hans Hus, naar han kom hjem, saa skulde han faa godt Vejr og god Lykke til at fiske; men han vilde ikke have det, før om tolv Aar. Manden sagde ja: han kunde godt faa det, — for han mente, at ved det Lav kunde der være mange Forandringer. Det blev godt Vejr, og Manden tog saa mange Fisk, det var skrækkeligt; han sejlede til en Kjøb=stad og solgte Fiskene og tog saa ud at fiske igjen. Han gjorde igjen flere Rejser til Kjøbstaden og solgte sine Fisk og tog Penge nok. Dengang han først rejste ud at fiske, var hans Kone frugtsommelig; men hun havde en stor Sorg i sin Barselsæng: Manden blev borte, mens de andre Fiskere kom hjem, og hun trode jo, at han var død. Saa komme de andre Fiskere ud paa Havet, da det blev godt Vejr, at de kunde komme ud; de komme til ham, som han laa og drog Fiskene ind, alt hvad han kunde. De sige til ham: „Aa, Herre Gud! ligger du her? Din Kone har gjort

Barsel og er saa harmt for dig: hun tror, du er druknet.“ — „Ja ja, hun skal ikke være saa harmt“, siger Manden, „nu skal jeg nok komme hjem til hende.“ Han havde Penge, han havde Fisk, og han havde nok af alle Slags, han havde kjøbt i Kjøbstaden, da han kom hjem. Men han talte intet om, at Drengen skulde nogensteds hen. Han havde bestandig Lykke og Held til at fiske og blev ved at tjene Penge nok. Omsider kjøbte han sig en lille Gaard, hvor han havde to Heste. Drengen, som var født, mens han var ude paa Havet, voxte da op og blev stor. Han hed Hans, og da han blev saa stor, at han kunde kjøre Ploven for sin Fader, saa gjorde han det; men naar Faderen gik ene ved ham, saa græd han (Fader= ren) altid. Da Drengen lakker ad de tolv Aar, vil han da engang have at vide af Faderen, hvad han græd for. Faderen sagde: det kunde ikke hjælpe, at han dulgte det længere; at han havde været ude i ondt Vejr og havde da maattet love Havmanden det yngste, han havde i Huset, naar han kom hjem;

Side 172

men Havmanden skulde ikke have ham, før han blev tolv Aar. Dagen, da Drengen skulde afsted, lakker nu ad, og Manden maa da til at sige Konen det. Hun blev helt utrøstelig: de havde kun det ene Barn, og ham skulde de af med, og det paa saadan en Maade. Men Hans siger: „Ja, jeg er vel tilfreds; naar han vil have mig, er det vel ikke for at gjøre mig Fortred.“ Da han nu skulde afsted, vilde hans Moder, at han skulde i de nye Klæder; men Hans sagde: „Nej, vil han have mig, saa skal han ogsaa baade føde og klæde mig.“ Faderen sejler saa ud paa Havet med ham til det bestemte Sted, som Havmanden skulde tage imod ham. Havmanden kommer ogsaa op og tager imod Drengen, og Faderen sejler hjem; og han vedbliver at have Held og Lykke med sit Fiskeri. Da Hans nu kom ned til Havmanden, skulde han ikke bestille andet, end passe en Hest og en Løve: han skulde lægge Ild for Næsen af dem og Havre for Bagen af dem. Havmanden drev hver Dag ud i Skoven med sine Geder; imidlertid var Hans hjemme og skulde da, som sagt, passe Dyrene. Da sagde Hesten til ham: „Saadan skal du ikke gjøre: du skal lægge Ilden for Bagen og Havren for Næsen af os.“ — „Hvad! kan du snakke?“ siger Hans til Hesten. „Ja“, siger Hesten, „det har jeg kunnet i mange Aar; men naar du nu vil være os tro, saa kan du frelse os, saavel som dig selv.“ — „Ja, det vil jeg nok“, siger Hans. Saa sagde Hesten: „Gaa da ind i den store Stue: der staar tre Flasker paa Bordet, og der hænger et stort Sværd paa Væggen. Drik saa først af den ene Flaske, saa af den anden og saa af den tredje! Og se saa, om du kan løfte Sværdet! Og saa ligger der en Kam paa Bordet: den skal du rede dit Haar med.“ Hans gjør, som Hesten siger: han gaar ind i Stuen og ser Flaskerne; paa den første stod skrevet: „Drikker du af denne Flaske bliver du stærk.“ Den drak han en god Mundfuld af: saa kunde han lige rokke Sværdet, som hang paa Væggen. Saa tog han den anden Flaske; derpaa stod: „Drikker du af denne Flaske, bliver du mere stærk.“ Da han havde drukket af den, kunde han løfte Sværdet ned af Væggen, som det hang. Saa

Side 173

tog han til den tredje Flaske; der stod skrevet: „Drikker du af denne Flaske, bliver du evindeligt stærk.“ Da han havde drukket af den med, gik han igjen hen og følte til Sværdet: nu kunde han svinge det saa let. Saa tog han Kammen og redte sit Haar med: da fik han et Haar saa langt, at det kunde hænge ned til hans Hæle, og det glindsede som Guld. Han gik ned og sagde til Hesten, at nu havde han gjort det, og nu kunde han løfte og svinge Sværdet. Saa siger Hesten: „Nu skal du pakke sammen Fødevare, Guld og Sølv, som vi kan føre med os, og saa skal du trække i den Kjole, som hænger paa Væggen, og binde Sværdet ved din Side.“ Hans gjorde saa, satte sig paa Hesten, slog Løven løs og red saa sin Vej, og Løven fulgte efter. Om Aftenen kom Havmanden hjem med sine Geder: da var Hans væk, og Hesten og Løven ligesaa. Havmanden blev nu saa gal, som han kunde blive, og vilde efter dem. Saa siger Hesten til Hans: „Vend dig og se tilbage!“ — „Det er lige saadan, som der kunde blive saa sort og graat bag ved os“, siger Hans. „Ja, det er Havmanden, der

kommer efter os“, siger Hesten; „ryk et Haar af min Hale og et af min Man, og sig, at der skal blive saadan en Skov bag ved os, at Havmanden kan ikke komme igjennem, før han kommer hjem efter Øxe og Sav, at hugge sig igjennem!“ Nu kommer Havmanden til Skoven; og hvad han ikke havde været gal, saa blev han: at han skulde hjem efter Øxe og Sav, inden han kunde komme der igjennem. Nu havde de da faaet et langt Formaål (Forspring); men saa siger Hesten: „Vend dig og se tilbage!“ — „Ja“, siger Hans, „nu er det igjen, som der kunde være saa sort og tykt bag ved os, meget værre end den anden Gang.“ — „Ryk et Haar af min Hale og et af min Man!“ siger Hesten, „og sig, at der skal blive en saadan Sø bag ved os, at Havmanden ikke kan komme over, før han kommer med sine Geder, at de kan drikke den op!“ Da Havmanden kom til den Sø, saa, hvad han ikke havde været gal, saa blev han nu; han hjem efter sine Geder, at de fik det drukket i dem. Nu havde de igjen faaet et langt Formaål. Saa siger Hesten: „Se tilbage,

Side 174

om du kan se nogen Ting!“ — „Ja“, siger Hans, „nu er det lige saadan, som der kunde brænde Ild oppe i Luften bag ved os.“ — „Ja“, siger Hesten, „nu er Havmanden rigtig gal: nu er han saa gal, at man kan hugge Ild af hans Øjne. Ryk et Haar af min Hale og et af min Man, og sig, der skal blive saadan en Ild bag ved os, at Havmanden ikke kan komme over, inden han kommer hjem efter sin Staalstang, at springe over paa!“ Nu skulde Havmanden da hjem efter Staalstangen, og den havde han nær ikke fundet: han ledte baade i Hjørner og i Kroge og alle Steder; omsider kommer han hen til en gammel Moder, han havde, som sad i en Hjørne. „Hvad er det, Søn- lil! du er saa meget gal ved?“ sagde hun; for han fløj og foer og hug og tarsk i alting. Ja, det var vel ikke saa sært: den Knægt, han havde født op, han havde skilt ham ved alt, hvad han havde; og naar han vilde efter ham, kunde han ikke komme til ham: første Gang havde han stænget for ham med Skov, anden Gang med Vand, og nu var det med Ild, og den kunde han ikke komme over, inden han havde fundet Staalstangen, at springe over paa. „Herregud, Søn! lil!“ sagde den gamle, „skal jeg saa ikke tage med? Jeg tænker; jeg er lettere til at hoppe, end du.“ Han fik hende paa Nakken og slæbte afsted med hende. De kom saa til Ilden, og han satte Staalstangen midt i den, at den gamle skulde hoppe der over paa den. Da hun skal hoppe til, hopper hun midt i Ilden: der sidder hun og raaber: „Aa Herregud, kjære Søn! lil! kom og hjælp mig af Ilden!“ Han hopper i Ilden ved Siden af hende, og der sidde de og brænde op baade to. Da sagde Hesten: „Nu er vi fri for Havmanden, for nu sidder han og brænder op. Har du nu noget at give os at æde? for nu er vi sultne, og hvad du kan æde, kan vi ogsaa.“ Da de havde faaet det, de kunde æde, siger Hesten: „Her ved denne Skov er et Kongeslot, hvor du kan gaa hen og tage Tjeneste; men hver Aften maa du komme ud og give os noget til Føden.“ Hans gik til Kongeslottet, og der kom han i Stalden som Stalddreng: han passede Hestene, striglede og pudsede dem, og Staldmesteren var saa meget godt fornøjet med

Side 175

ham. Om Aftenen, siden han havde faaet sine Melmader, gik han med dem ud i Skoven til Hesten, og saa spørger den ham ad: „Naa, hvor er du saa? Hans!“ — „Jeg er i Stalden“, siger Hans, „og der har jeg det saa godt, saa det er forskræk- ligt.“ — „Det duer ikke“, siger Hesten, „der skal du ikke være; i Morgen, naar du faar vasket Hestene, skal du slaa noget Skarn paa dem igjen.“ Ja, det gjorde Hans ogsaa: da han næste Morgen havde vasket og striglet Hestene, tog han noget Skarn og slog paa dem. Nu kommer Staldmesteren og ser det: han bliver gal, tager en Pidsk og pryglers Hans, saa det er for- skrækkeligt. Da Kokken der paa Slottet ser det, ynkes han over Drengen og siger: „Det er dog Synd at slaa den bitte Dreng saa ubarmhjærtig.“ — Nej, siger Staldmesteren, saadan og saan- dan har han gjort: først vasket Hestene og siden slaaet Skarn paa dem. „Lad mig faa ham op til mig!“ siger Kokken, „jeg kan have megen Nytte af saadan en lille Dreng.“ Saa kom Hans op i Kjøkkenet: der var endnu bedre for ham at være; der kunde han faa Stykker og Stumper af Brød og

af Kjød, foruden sine Melmader, at bringe med ud til Hesten. Han kommer da om Aftenen ud i Skoven til den og fortæller, hvor han nu er bleven af: at nu er han i Kjøkkenet, og der har han det saa meget godt. Men Hesten siger: „Det duer heller ikke; der skal du heller ikke være; i Morgen, naar du faar vasket op og gjort rent, skal du slaa noget Skarn paa Tøjet igjen, at du kan komme derfra.“ — „Aa, jeg faar saa mange Hug“, siger Hans. „Ja, det skal du ikke bryde dig om“, siger Hesten, „du faar nok Betaling for dine Hug.“ Ja, Hans gjorde, som Hesten havde sagt: anden Dagen, da han havde vasket op, overslog han igjen Tøjet med Skarn. Siden Kokken saae det, blev han vred og greb Ildtangen og pryglede ham med. Hans skreg og skraalte. Saa kommer Gartneren til og hører det: „Aa nej, hvordan er det, du slaar den sølle Dreng?“ siger han. „Jo, han er saa slem“, siger Kokken, „han kan vaske Tøjet op rent, og saa overslaar han det igjen med Skarn.“ — „Lad mig faa den bitte Dreng ned i Haven!“ siger Gartneren, „ham kunde jeg tidt have Gavn af.“ Hans kommer saa ned i Haven til Gartneren, og om

Side 176

Aftenen, siden han havde faaet sine Melmader, gik han da ud i Skoven til Hesten. „Naa, hvor er du nu? Hans!“ spørger Hesten. „Ja, nu er jeg i Haven, og der har jeg det saa meget godt“, svarer Hans. „Ja, der skal du passe paa at blive“, siger Hesten; og glad var Hans, for han havde ingen Lyst til tiere at skifte Tjeneste paa den Maade. Nu blev Hans da ogsaa hos Gartneren og havde det der meget godt, og Hesten gik han ud til hver Aften. Kongen havde tre Døttre, og det var Skik og Brug, at hver Lørdag-Eftermiddag skulde Gartneren binde en Urtekost til hver af dem. Den første Lørdag efter, at Hans er kommen der, beder han da, om han ikke maatte binde en af dem. Nej, det turde Gartneren ikke: han var bange, Hans skulde ikke gjøre det rigtig, og han havde ikke flere Blomster, end lige hvad han behøvede. Men Hans bad saa længe, til han endelig fik Lov, og han bandt nu en Urtekost, som var langt smukkere end nogen, som Gartneren nogensinde havde bundet. De skulde nu følges ad op med dem, for Hans vilde da gaa med den, han selv havde bundet, op i en Port, hvor Prindsesserne til et vist Klokkeslet kom ned og tog imod Blomsterne. Her saae Hans nu Prindsesserne for første Gang, og han saae sig for, hvilken af dem han helst vilde unde sin Urtekost, og det var da den yngste af dem. Hans gik med en gammel beskidt Lue, som han havde sit Stadshaar stoppet under, og han tog aldrig Luen af. Siden han kom i Porten, hvor der var baade Prindsesser og Herrer, sige de til ham, han skal tage sin Lue af. „Jeg er størret“ (skurvet), siger Hans, og fra den Tid af kaldte de ham aldrig for andet end „Skørre-Hans“. (De kongelige kom tidt ned i Haven at spasere, og saa havde de Løjer af at sige til Hans, han skulde tage sin Lue af, for saa sagde han altid: „Nej, jeg er størret.“) Han flyr da den yngste Prindsesse sin Urtekost, og hun giver ham Guld-Drikkepenge. Dem viser Hans til Gartneren og siger: det var da sært, de vilde give ham Regnpenge. Saa tog Gartneren dem og gav ham Kobberpenge isteden, for dem kjendte Hans. Da det nu blev Lørdag igjen, vilde Gartneren da, at Hans skulde binde alle tre Urtekoste; men Hans vilde kun binde den ene, og den

Side 177

gav han til den yngste Prindsesse. De sagde lige saadan til ham, at han skulde tage sin Lue af, og han svarede nej: han var størret. Han fik lige saadan Guld-Drikkepenge, og Gartneren gav ham Kobberpenge isteden. Det stod hen, og imidlertid begyndte de at drille Prindsessen med Skørre-Hans, og hun maatte høre Skørre-Hans til enhver Tid. Nu hændte det sig, at der blev Krig, og Landet blev saa stærkt belejret af den fjendtlige Hær. Alle vilde da ud at se derpaa, hvem der ikke kunde drage med i Krigen, og hver fik sin Hest. Skørre-Hans bad ogsaa om at faa en Hest: der var ingen igjen, uden et gammelt Øg, som næsten gik og stod paa tre Ben; den kunde Hans faa. Hans red ogsaa afsted paa den trebenede, — saa kaldte de den, — og alle lo og grinte ad ham. Han kommer nu afsides fra de andre ud i Skoven, hvor Hesten og Løven var, og hvor han havde sit

Sværd og sin Kjole. Der gjemmer han sine Pjalter og sin gamle Lue, binder den trebenede ved et Træ og sætter sig paa Havmandens Hest; hans forgyldte Haar hænger ned ad hans Ryg, Sværdet har han ved Siden, og Løven følger efter, og saaledes rider han da hen, hvor Slaget staar, og holder lidt derudenfor og ser, hvordan det gaar til. Nu vare Fjenderne saa strænge, de vare næsten ved at faa Overhaand. Saa siger Hesten til Hans: „Blæs i Han- ken (Haandfanget) af dit Sværd!“ Og saa kom der saa mange Krigsfolk, baade til Fods og til Hest, at det var „jordskjult“. Hans hug og slog med sit Sværd, og Løven bed og rev, saa de ødelagde en Mængde Fjender. Da Fjenden nu var slaaet, siger Hesten til Hans: „Blæs i den anden Ende af dit Sværd!“ Saa vare de forsvundne, alle hans Krigskarle. Der blev nu Vaabenstilstand til anden Dagen: saa skulde de til det igjen. Kongen raabte til sine Folk, at de skulde bringe ham den frem- mede, som havde vundet Slaget; men Hans red ud ad Skoven til, de kunde ikke tage ham. Da Hans kommer i Skoven, slaar han Hesten løs, gjemmer sin Kjole og sit Sværd, trækker i sine gamle Klæder og stopper sit Hovedhaar op i sin Lue, sætter sig saa paa den gamle trebenede og rider hjem til Slottet. Han var den første, der kom hjem og kunde fortælle, hvordan det var

Side 178

gaaet den Dag: hvilken en der havde været der med saa mange Krigsfolk og ødelagt Fjenderne. Anden Dag var det lige saa nær: Hans kommer og vil ogsaa have Hest, at ride ud og se paa. Ja, siger Kongen, da han skulde være hans Svoger, saa kunde han jo ikke andet, end lade ham faa en Hest; — for det var nu de Løjer, de stadig havde med den yngste Prindsesse: at de sagde, hun skulde have Skørre-Hans. Han faar da igjen den gamle trebenede, rider ud i Skoven og binder den ved et Træ, klæder sig saa om og stiger paa sin egen Hest: Sværd ved Siden, det lange forgyldte Haar ned ad Ryggen, og Løven følger efter. Han rider saa hen og holder noget udenfor Kongens Hær og ser paa, hvor- ledes Fjenderne overfalde og slaa Kongens Folk. Saa siger Hesten: „Blæs i Hanken af dit Sværd!“ Da kom der saa mange Krigsfolk baade til Hest og til Fods, saa det var utalligt. Hans hug og slog, og Løven rev og bed saa mange, at de øde- lagde Fjenden lige som igaar. Hesten siger da: „Blæs i den anden Ende af dit Sværd!“ Saa vare de igjen borte, hver Karl. Kongen og hans Folk kunde da nok se, at det var den samme, som havde hjulpet dem før, og de toge efter ham; men der var ingen, der kunde ringse ham ind (omringe ham), før han var ad Skoven igjen. Kongen kunde aldrig forstaa, hvor de Folk kom fra, da han ikke havde bedet nogen anden Magt om at hjælpe sig. Hans slaar sin Hest løs i Skoven igjen, gjemmer sin Kjole og sit Sværd, stopper sit Haar i sin Lue, trækker i sine gamle Pjalter og rider hjem paa den trebenede. Han kommer først hjem, og alle vilde de hen til Skørre-Hans og have at vide; hvordan det var gaaet. Ja, Hans fortalte, at der var kommet fremmede Tropper og havde hjulpet dem og ødelagt Fjenden. Nu skulde der være Vaabenstilstand til tredje Dag: saa skulde de til det igjen. Da nu de andre skulde afsted, saa vilde Hans da ogsaa med at se til. Kongen siger, som forrige Dag: at Hans maatte have en Hest at ride paa, da han skulde være hans Svoger. Der var kun den trebenede tilbage, og den fik han. Han rider ud i Skoven, trækker af sine Pjalter og i sin Krigskjole, sætter

Side 179

sig paa sin egen Hest: Sværd ved Siden, det forgyldte Haar ned ad Ryggen, og Løven følger med. Han holder udenfor Hæren og ser paa. Den Dag var Kongen selv med i Slaget; for nu skulde det afgjøres med Kringen. Det var nu saa nær, at de vare ved at tage Kongen til Fange; da siger Hesten: „Blæs i Hanken af dit Sværd!“ Strax kom der saa mange Krigsfolk baade til Fods og til Hest, at det var jordskjult. Hans red ind paa Fjenden, hug og slog ihjel for Fode, og Løven rev og bed ihjel alt, hvad den kom nær. Det blev ved saa længe, at der var ikke en Karl igjen af Fjenderne: de bleve rent ødelagte. Da siger Hesten: „Blæs i den anden Ende af dit Sværd!“ Saa vare de borte igjen, hver Karl. Kongen raaber Allarm: at de skulde ringse ham ind, hvem det var; for det var den samme, der

nu havde været der tre Gange. De havde nu ogsaa slaaet saa stærk en Kreds om Hans, at han ingen Udvej saae til at komme igjennem. Han syntes, at der var en lille Aabning ved Kongen: der vilde han ride ud; men i det samme hugger Kongen saa stærkt efter ham, at han saarer ham i hans ene Ben. Hans rider rask ad Skoven til alligevel, slaar sin Hest løs, gemmer sit Sværd, trækker i sine gamle Pjalter, stopper Haaret i sin Lue, stiger igjen paa den trebenede og kommer først hjem til Slottet. Da Hans kommer hjem, staar den yngste Prindsesse i Porten og spørger, hvordan det er gaaet hendes Fader: hun vidste nok, at det var galt den Dag, siden han selv skulde med i Slaget. Hans fortæller, at den samme, som havde været der de to Dage, havde ogsaa været der i Dag og havde nedslaaet hver og en af Fjenderne; men ingen vidste, hvem det var. Hans Ben blødte noget, og det beklagede han sig for: om hun ikke havde noget, han kunde binde derom; den gamle trebenede havde rendt paa i Skoven med ham, sagde han. Prindsessen staar med et Silketørklæde i sin Haand, som hendes Navn stod paa, og det flyr hun ham, at binde om sit Ben. De andre komme da hjem fra Krigen, Kongen ogsaa, og Krigen er nu forbi.

Side 180

Nu vidste Kongen aldrig, hvor han skulde faa den hentet fra, som havde hjulpet ham, for han vilde da vide, hvem det var. Han lod da udraabe baade i Landet og uden Landet, at hvem der var bleven saaret i Benet, skulde have hans Datter og det halve Rige, mens han levede, og det hele efter hans Død, naar han kunde komme i den Pynt, som den ukjendte havde haft. Nu kom de baade fra dette Land og fra Landene der omkring, baade høje og lave. Nogle skare sig i det ene Ben, og andre i det andet: de mente, det maatte da passe, saa de maatte faa Prindsessen og blive Konge. Nu havde de været inde alle; men der var ingen, der kunde vise det Saar frem, som Kongen havde givet. Nu vidste de ingen, sagde de, der var tilbage, uden Skørre-Hans: han havde da ogsaa været henne at se paa, og havde redet paa den gamle trebenede. Altsaa blev han ogsaa kaldt paa og skulde op at synes. Hans sagde, det kunde ikke hjælpe noget: han havde nok holdt og set til paa den gamle trebenede; men han havde ellers intet gjort. Men han maatte dog op at synes. Siden han kom der op, sagde de til ham: „Tag din Lue af, Hans!“ — „Jeg er skørret“, sagde Hans. Han kommer længere op og nærmere til Kongen. „Tag din Lue af, Hans!“ sige de, „du skal til Kongen.“ — „Jeg er skørret“, siger han. Prindsesserne vare i den samme Sal, som de skulde ind at synes; de to stak hinanden i Siderne og gjorde Nar ad den yngste: der kom Skørre-Hans; det maatte vist være ham, som havde slaaet Fjenden, og nu kunde han da faa sin Prindsesse. Kongen bad Hans velkommen: der kom hans Svoger, sagde han; han havde jo ogsaa været med i Krigen og skulde altsaa ogsaa synes. Der var nogle, som stode hos og hjalp til, at de kunde faa hans Ben at se. Ja, han havde rigtignok et galt Ben, sagde han, for den gamle trebenede havde rendt paa en Gren med ham i Skoven. Kongen vilde se det, og da de kom til at løse op for det, var det jo Prindsessens Tørklæde, der var om Benet. Hvad hun ikke før havde maattet høre for Skørre-Hans, saa maatte hun da nu, og alle fik de noget at le ad. Siden Kongen saae Benet, kunde han se, at det var det samme Saar,

Side 181

som han havde gjort. Kongen hugger saa til Hanses Lue, at den røg hen til Døren, og det forgyldte Haar drattede ned ad hans Ryg. Da sagde Kongen: „Du er nok ikke den, som vi har taget dig for!“ Nu blev der gjort noget ved hans Ben, at det kunde komme sig, og Kongen bad ham, at han vilde komme i den Skikkelse, som han var i i Krigen; for han kunde se, det var ham, der havde frelst dem; og saa maatte han tage, hvilken af hans Døttre han vilde. Hans vilde gjerne udbede sig Frist saa længe, mens han gik lidt ud i Skoven: han skulde snart være der igjen. Han gaar da ud i Skoven og kaster de gamle Pjalter væk: dem behøvede han nu ikke mere, og saa gaar han hen til Hesten og fortæller, hvordan det var tilgaaet. Ja, det vidste den nok. Han spurgte saa Hesten om, hvilken af Kongens Døttre han skulde tage. „Du skal tage den yngste“, sagde Hesten; „hun har hørt for dig:

hende skal du tage.“ Han trækker i sin Kjole og sætter sig paa Hesten: Sværd ved Siden og det forgyldte Haar ned ad Ryggen, og Løven efter ham. Han kommer op paa Slottet, og nu kunde enhver da se, det var den, der havde gjort det store Manddomsstykke i Krigen. De kom og toge imod ham allesammen, og Kongen spurgte, hvilken af hans Døttre han nu vilde have. Hans svarede, som Hesten havde sagt, at den yngste vil han have: hun havde hørt for ham saa længe, saa skulde hun ogsaa være ham bedst nu. Brylluppet blev da bestemt, og Hans skulde være Konge. Hesten og Løven bleve satte ind i Stalden, og Hans gik til Hesten og snakkede med ham hver Dag, og Hesten blev ved at faa Føden, lige som Hans fik. Paa sin Bryllupsdag var Hans ogsaa nede hos Hesten. Da sagde den: „Nu har jeg frelst dig fra Havmanden og hjulpet dig til at blive Konge; vil du nu frelse mig?“ Ja, det vilde Hans gjerne, om han kunde. „Nu skal du skære mit Hoved af og sætte til min Hale, og skære min Hale af og sætte, hvor mit Hoved har siddet.“ — „Det kan jeg ikke gjøre“, siger Hans, „du har været mig for god til, at jeg kan gjøre det ved dig.“ — „Ja, dersom du ikke gjør det“, siger Hesten, „skal du blive lige saa ulykkelig, som du var, den-

Side 182

gang Havmanden var efter os.“ Hans maatte da til at gjøre det. Strax som han havde gjort det, blev Hesten forvandlet og blev til den dejligste Prinds, som nogen havde set. Han følges med Hans op paa Slottet, de komme til Kongen, og Kongen kjendes ved ham: at det var en Arveprinds til Riget. Kongen blev helt forskrækket, for nu havde han givet Riget til Hans. „Det er det samme“, sagde Prindsen, „for havde Hans ikke været, saa var jeg aldrig bleven frelst; og havde jeg ikke været, saa var Hans aldrig bleven Konge; altsaa under jeg nok Hans Riget.“ Prindsen blev saa ved at gaa ved ham og give ham gode Raad ind. Løven var en Løve og blev en Løve, som fulgte med ham i Krigen; og han overvandt alle, hvem han kom i Krig med. Siden turde ingen føre Krig med ham; saadant et Rygte var han kommen i for det Sværds Skyld, og han levede siden i Fred og Rolighed al sin Livstid.

[312]

Bjærgmandshøjen.
(Fra Ulvborg-Herred, Ringkjøbing-Amt, ved Frøken Hanne Fenger.)

Der var engang en Mand, som havde tre Døttre. En Dag gik den ene ud i Haven for at samle Kaal ind til Middagsmaden. Da saa hun en Hare imellem Kaalene; hun løb efter den og vilde gribe den, da den lod til at være tam; men den løb fra hende og sprang over Gjærdet, og hun efter den, ud over Marken og op paa en Høj. Men da de kom op paa den, da sank de begge ned i Jorden, og Højen lukkede sig over dem. Med det samme blev Haren forvandlet til en Bjærgmand, som spurgte Pigen: „Kan du brygge? lille Pige!“ — Nej! sagde hun. „Kan du bage?“ Nej! „Kan du to Klæder?“ Nej! „Vil du have mig?“ Nej! Saa drejede Bjærgmanden Halsen om paa hende og smed hende ind i et Kammer.

Side 183

Nogen Tid efter gik den anden Søster ud i Haven at samle Kaal, og mødte da ligeledes en Hare. Hun løb ogsaa efter den, for at fange den, og den lokkede hende ligeledes op paa Højen, som aabnedes, saa de begge faldt ned i den. Det var da den samme Bjærgmand, som nu ogsaa spurgte hende: „Kan du brygge? lille Pige!“ Ja! „Kan du bage?“ Ja! „Kan du to Klæder?“ Ja! „Vil du have mig?“ Ja! Dermed var Bjærgmanden godt tilfreds, og han gav Pigen et Guldæble i Fæstengave. „Nu gaar jeg ud i Forretninger“, sagde Bjærgmanden, „og du kan blive her; men der er eet Kammer, som du paa ingen Maade maa komme ind i.“ Det lovede Pigen, og Bjærgmanden gik; men da han var borte, plagede Nysgjerrigheden hende saa længe, at hun tilsidst ikke kunde modstaa, men aabnede Døren til det forbudne Kammer. Strax, da hun havde gjort det, trillede Æblet, hun havde i Haanden, fra hende og ned i et Kar, der stod fuldt af Blod. Hun tog det op; men hvor meget hun saa viskede og gned det, kunde hun dog ikke faa Blodet af. Det første Bjærgmanden spurgte om, da han kom hjem, det var da, om hun havde været i det forbudne Kammer. Hun svarede jo nej; men han forlangte at se hendes Æble; og da han saa, der var Blod paa det, tog han og drejede Halsen om paa hende og kastede hende ind i Kammeret til den første Søster. Nogen Tid efter var den tredje Søster da ogsaa ude i Haven at samle Kaal ind. Da gik det hende lige saadan: En Hare kom ind i Haven, hun løb efter den og fulgte den op paa Bjærgmandshøjen, som aabnede og lukkede sig over hende, ligesom over hendes Søstre. Bjærgmanden stod for hende og spurgte: „Kan du brygge? lille Pige!“ Ja! „Kan du bage?“ Ja! „Kan du to Klæder?“ Ja! „Vil du have mig?“ Ja! „Det er godt“, sagde Bjærgmanden, „nu kan du blive her, mens jeg gaar ud og besørger mine Forretninger. Du kan gaa, hvor du vil, undtagen i det ene Kammer; der maa du ikke komme.“ Saa gav han ogsaa hende et Guldæble, og saa gik han. Da han var borte, fik hun jo ogsaa stor Lyst til at komme ind i det forbudne Kammer; men hun var klogere end

184

Søsteren: hun gjemte først Æblet i et Skab. Det var et Troldeæble, og det bumpede stærkt mod Skabsdøren, fordi det vilde ud; men det maatte smukt blive. Saa gik hun ind i Kammeret og saa sig om, og hvor blev hun ikke forskrækket, da hun fandt sine to Søstre liggende døde derinde! Hun blev imidlertid snart trøstet, da hun fandt en stor „Skjæggemand“ (Krukke), hvorpaa der stod med hvide Bogstaver: „Naar Døde bestryges med den Salve, der er i mig, da blive de levende.“ Hun tog af Salven og strøg sine Søstre dermed, og strax bleve de levende igjen. Det var nu meget godt, men hvorledes de skulde komme hjem, det vidste hun endnu ikke. For det første gjemte hun dem da ensteds i Højen. Det eneste levende, hun havde fundet i Højen, foruden Bjærgmanden, det var en

Kat. Den havde hun givet Mælk og andre gode Ting og var bleven meget gode Venner med den. Hun mærkede strax, at det var en meget klog Kat, og snart fik hun at vide, at den endogsaa kunde snakke. Den fortalte hende, at Bjærgmanden var uhyre rig paa Guld og Sølv og raadede hende at bede ham om to Sække fulde deraf til hendes Forældre, som ikke vare i de bedste Omstændigheder; og saa kunde hun jo putte sine Søstre i Sækkene og bede Bjærgmanden bære dem hjem. Noget efter kom Bjærgmanden hjem og spurgte hende, om hun havde været i det forbudne Kammer. „Nej!“ svarede hun. „Ja, lad mig se dit Guldæble!“ sagde han. Ja, det var meget pænt. „Det glæder mig“, sagde Bjærgmanden, „jeg ser du vil lyde mig; dig vil jeg have til Kone. Hvornaar skal Brylluppet være?“ Der blev da bestemt en Dag. Nu sagde Bruden til ham, om han ikke nok vilde give hendes Forældre to Sække med Guld og Sølv. „Jo“, sagde han, „det skal ikke komme an derpaa“; thi han var ret fornøjet og glædede sig til Brylluppet. „Nu gaar jeg ud i Forretninger; saa kan du imens fylde to Sække med Guld og Sølv.“ — „Og vil du saa bære dem hjem til mine Forældre?“ spurgte hun. „Ja, det skal jeg nok“, sagde Bjærgmanden. Pigen hentede nu to Sække frem, puttede sine Søstre i dem og bandt til for dem; og da Bjærgmanden kom hjem, tog

185

han først den ene paa Nakken og vandrede ad hendes Hjem til. Da han var gaaet den halve Vej, blev han træt og sagde: „Vejen er lang, og Byrden er trang; mig Forlov at sætte mig ned og se, hvad der er i Sækken!“ Men Katten var fulgt efter ham og raabte nu: „Jeg ser, jeg ser.“ Bjærgmanden blev forskrækket, og da Katten laa saa vel skjult, at han ikke kunde se den, troede han, at det var Pigen, som saae ham, og sagde: „Kan du se over Bjærg og Bakke? Jeg mærker, du har Katteøjne!“ Saa gik han lige til hendes Forældres Hus med Sækken, og vendte saa tilbage til Højen efter den anden. Med denne gik det lige saadan: da han var kommen midtvejs, sagde han: „Vejen er lang, og Byrden er trang; mig Forlov at sætte mig ned og se, hvad der er i Sækken!“ Men Katten var atter med og raabte: „Jeg ser, jeg ser.“ Bjærgmanden blev forskrækket og sagde: „Kan du se over Bjærg og Bakke? Jeg mærker, du har Katteøjne!“ Saa bragte han ogsaa den anden Sæk lige til Forældrenes Hus. Da han nu var paa Vejen hjem, mødte han en gammel Tiggerkjælling, som han snakkede til: „I er nok ringe? Mo'rlil!“ — „Ja, jeg er saamænd kun daarlig“, svarede Kjællingen. „Kom til mig den og den Dag“, sagde han, „saa skal du faa noget godt at leve af, for saa holder jeg mit Bryllup.“ Tiggerkjællingen takkede, og saa skiltes de ad; men det var ingen anden end Pigen, som skulde været hans Brud: hun havde klædt sig ud som en Tiggerkjælling og gik nu glad hjem til sine Forældre, hvor hun levede længe lykkelig med sine Søstre; og alle tre vogtede sig vel for at løbe efter Harer en anden Gang. Men da Bjærgmanden kom til Højen og saae, at baade Bruden og Søstrene vare borte, da blev han saa rasende, saa han sprak i alle de mange Flintestene, som vi nu have at skære vore Fødder paa.

Side 186

[313]

Slottet sønden for Solen, østen for Maanen og midt i Vinden. (Fra Holbeks Amt, ved Frøken Franziska Carlsen.)

Inde i Skoven gik engang en fattig Mand og sankede Brænde, og som han gik der, kom der en fremmed Mand til ham og gav sig i Snak med ham; og da denne hører, at han var meget fattig og havde ondt ved at slæbe sammen, hvad han behøvede til sig og sine, saa siger den fremmede til ham, at dersom han vilde give ham, hvad der var hjemme i hans Hus, ham selv uafvidende, saa skulde han faa fuldt op af Penge og Gods og alt hvad han behøvede, saa længe han levede. Den fattige Mand tænkte ved sig selv: „Faar jeg fuldt op af Penge og anden Herlighed, saa maa han

saamænd gjerne have, hvad der er i mit Hus, uden at jeg veed af det“, og han lovede da den fremmede Mand, hvad han forlangte. Da sagde den fremmede: „Hvad jeg vil have, og hvad du nu har lovet mig, det er det Barn, din Kone gaar med: det bliver en Dreng, og naar han er fjorten Aar gammel, skal du komme her til Stedet og aflevere ham; men du maa aldrig lade ham lære at læse eller skrive eller lade ham konfirmere.“ Den fattige Mand blev jo lidt trang om Hjærtet, da han hørte, at hans Kone skulde have et Barn, som han havde lovet bort, før han vidste, det var til; men det var nu en Gang gjort, og han gik da hjem til sit Hus, hvor han fra den Tid af havde fuldt op af Mad og Penge og alt hvad han behøvede. Noget efter fødte hans Kone en Søn, som voxte og blev meget klog og lærnem, og som selv lærte sig til at læse og skrive og havde saa megen Lyst dertil, saa han næsten aldrig bestilte andet. Aaret før Faderen skulde aflevere ham i Skoven, siger Drengen til ham: „Tag nu en Kniv og skær en trebenet Stol og et Bord til mig; men du maa ikke bruge andet dertil, end din Kniv; og se, du kan faa det færdigt, inden Aaret er omme; for der er sat en Stol til mig i Helvede; men for hver Spaan, du skær paa Stolen her, saa gaar der en Spaan af

187

Stolen i Helvede.“ Faderen begyndte strax paa Stolen og Bordet; da Aaret var omme, vare begge Dele færdige, og til den bestemte Dag gik Fader og Søn med Stol og Bord ud i Skoven. Her slog Drengen en Kreds om Faderen og sagde, at den maatte han blive inden for, naar Fanden kom: saa kunde den onde ikke gjøre ham noget; men han stillede ham saaledes, at han nok kunde høre, hvad han (Sønnen) sagde til Fanden, men saa han ikke kunde se dem. Derefter slog han ogsaa en Kreds om det Sted, han selv vilde sidde, og satte sig paa sin Stol foran Bordet; men til Faderen sagde han, at først om 24 Timer maatte han forlade det Sted, han stod paa: selv var han nødt til at blive indenfor sin Kreds, til det spurgtes omkring i Verden, at han sad fangen til Stedet: var der saa i Verden en Jomfru, som havde Hjærte til at rejse til ham, for at befri ham, saa kunde hun tage ham med sig; men til hun kom, maatte han blive siddende. Da alt nu var beredt, saa kom Fanden og forlangte Drengen. Faderen sagde, at der var han; men Fanden kunde ikke naa ham, for over Kredsen kunde han ikke komme. Han løb saa hen til Faderen; men det var det samme: han kunde han heller ikke komme nær, for Kredsen standsede ham, og med al sin Magt formaade han ikke at bryde den. Saadan løb han fra den ene til den anden, men kunde intet udrette, og maatte da give tabt og gaa sin Vej. Da saa Faderen havde ventet de 24 Timer, slap han løs; men Sønnen sad der længe, til det spurgtes omkring i Verden, og til endelig en Jomfru fik Lyst at rejse hen efter ham. Denne Jomfru bode paa et Slot langt, langt borte: sønden for Solen, østen for Maanen og midt i Vinden; men hun kom denne lange Vej, for at befri ham. Hun tog ham med hjem til sit Slot, hvor de trolovede sig og levede en Stund glade tilsammen. Men saa en Dag sagde han til hende, at han længtes efter sin Moder: sin Fader havde han dog set, da han gik ud af Kredsen; men sin Moder havde han ikke set saa længe. Jomfruen sagde da til ham, at hun skulde gjerne bringe ham hjem, og han kunde blive saa længe han vilde; men han

188

maatte aldrig ønske hende til sig: længtes han efter hende, saa kunde han ønske sig til hende. Hun gav ham ogsaa en Trolovelsesring; men drejede han paa den og ønskede hende til sig, da var det forbi med deres Glæde. Han lovede alt, hvad hun forlangte, og saa bragte hun ham hjem til hans Faders Hus. Da han kom ind ad Døren, bleve hans Forældre da meget forundrede, for de havde ikke ventet at se ham mere; men da han fortalte dem om al sin Lykke og Herlighed, bleve de glade; dog kunde de ikke lade være bestandig at sige til ham, at det dog var underligt, hun ikke vilde komme til ham. I Førstningen gjorde det ikke videre Indtryk paa ham; men da han i nogen Tid havde hørt derpaa, og han ogsaa længtes efter hende, saa gik han en Dag udenfor sin Faders Hus, drejede paa Ringen og ønskede hende til sig. Hun kom ogsaa strax, men tog Ringen fra ham, gav ham et Par

dygtige Øresigen og forsvandt med det samme, mens han stod ene tilbage og grundede paa, at nu havde han forspildt sin Lykke; for nu, da Ringen var borte, hjalp det ikke, han ønskede sig til hende: han blev lige godt, hvor han var. Hjemme hos sine Forældre kunde han ikke udholde at blive: han kunde ikke bestille andet end læse og skrive, og det kunde han ikke faa Tiden til at gaa med. En Dag gik han ude i Skoven, og der hørte han et Par Mennesker staa og trættes; og da han gik hen og spurgte dem, hvad de vare uenige om, saa fortalte de ham, at det var om et Par Tøfler: naar man havde dem paa, kom man ti Mile frem for hvert Skridt man tog. Han bad, om han maatte prøve at stikke sine Fødder i dem, og det fik han Lov til: men han maatte tage sig i Agt for at gjøre et Skridt, for saa kom han ti Mile bort. Men næppe havde han faaet Fødderne i Tøflerne, før han tog et langt Skridt og var da paa een Gang ti Mile borte fra dem, som stode og trættedes. Nu gik han rask til den hele Dag, og hen ad Aften kom han til det Slot, hvor Kongen over alle Fiskene bor. Her gik han ind og spurgte, om Kongen ikke vidste, hvor han skulde finde den Jomfru, som bode paa det Slot sønden for Solen, østen for Maanen og midt i Vinden.

189

Kongen vidste det ikke; men bad ham dog vente lidt: „Ud ad Aften“, sagde han, „kommer Fiskene hjem og lægger sig ved Strandbredden: saa skal jeg sende min Tjener ned at spørge, om ingen af dem veed, hvor det Slot er, som du søger efter.“ Ud ad Aften sendte Kongen da Tjeneren ned til Fiskene, at spørge, om ingen af dem kjendte noget til Slottet sønden for Solen, østen for Maanen og midt i Vinden; men ingen af dem vidste noget om dette Slot; dog bade de ham vente, til to gamle Fiske vare komne hjem, som endnu vare ude i Havet. Det gjorde han ogsaa; men heller ikke de to gamle Fiske kjendte Vejen til det Slot. Da sagde Kongen over Fiskene til ham: „Jeg har en Broder, som er Konge over alle Fugle; maaske veed han Besked om, hvor Vejen gaar til det Slot, du søger; men han bor saa langt borte herfra, at jeg aldrig ser noget til ham. Dog vil jeg gjerne skrive et Brev til ham og bede ham sige dig Besked om, hvad du ønsker at vide, naar du bare selv kan naa til ham.“ Drengen takkede og mente, han skulde nok naa dertil, hvor langt borte det end var. Næste Morgen gav han sig da paa Rejsen med Brevet, og for hvert Skridt, han tog, kom han ti Mile bort. Hen ad Aften naaede han da det Slot, hvor Kongen over Fuglene bor; han gik ind til ham og afleverede Brevet. Da Kongen havde læst det, sagde han: „Jeg veed rigtignok ikke, hvor det Slot er; men vil du vente til ud ad Aftenen, saa kommer alle Fuglene hjem, og saa skal jeg sende min Tjener ned til dem at spørge, om nogen af dem veed, hvor det Slot ligger.“ Det var Drengen godt tilfreds med, og ud ad Aftenen, da Fuglene kom hjem, gik Tjeneren ned til dem og spurgte dem, om ingen af dem vidste Vej til Slottet sønden for Solen, østen for Maanen og midt i Vinden; men der var ingen af dem, som kjendte Vej til det Slot, dog bade de ham vente, til to gamle Krager kom hjem, som endnu vare ude. Det gjorde han ogsaa; men heller ikke de gamle Krager kjendte Vejen til det Slot. Da sagde Kongen over Fuglene til ham: „Jeg har endnu en Broder, som er Konge over Vinden; maaske veed han Besked om, hvor Vejen gaar til det Slot, du søger; men han bor saa langt borte her-

190

fra, at jeg aldrig ser noget til ham. Dog vil jeg gjerne skrive et Brev til ham og bede ham sige dig Besked om, hvad du ønsker at vide, naar du bare selv kan naa til ham.“ Drengen takkede og mente, han skulde nok naa til ham, hvor langt borte det end var. Næste Morgen gik han da afsted med Brevet; for hvert Skridt, han tog, kom han ti Mile bort, og hen ad Aften naaede han da til det Slot, hvor Kongen over Vinden bor, og han gik ind til ham og afleverede Brevet. Da Kongen havde læst det, sagde han: „Ja, jeg veed rigtignok ikke, hvor det Slot er; men vil du vente til ud ad Aftenen, saa kommer Vinden hjem og lægger sig, og saa skal jeg sende min Tjener ned at spørge, om han veed, hvor Slottet sønden for Solen, østen for Maanen og midt i Vinden ligger.“ Det var Drengen vel tilfreds med, og ud ad Aftenen, da Vinden kom hjem og lagde sig, gik Tjeneren ned til ham og

spurgte om Slottet sønden for Solen, østen for Maanen og midt i Vinden. Vinden sendte Tjeneren tilbage med det Bud, at han vidste nok Vej til det Slot; men en gaaendes Person kunde Vinden slet ikke have med: det vilde sinke ham altfor meget. Da dette Bud kom op paa Slottet, blev baade Kongen og Drengen glade, og Kongen lod strax gaa Bud til Vinden: at om han end skulde gaa aldrig saa sagte, saa skulde han tage den gaaendes Person med; for han havde bragt ham Bud fra hans Brødre, som han i mange, mange Aar ikke havde hørt fra. Saa maatte da Vinden finde sig deri, og næste Morgen begyndte den at gaa fremad ganske sagte; men det første Skridt, Drengen tog, var han langt forud for Vinden, som nu maatte til at fare afsted, for at naa ham, og tilsidst maatte det blive en flyvende Storm: ellers kunde Vinden ikke følge med Drengen. Hen ad Middag naaede de Slottet sønden for Solen, østen for Maanen og midt i Vinden; og Vinden gik nu sin egen Vej; men Drengen maatte tage sine Tøfler af og gaa paa Hosesokker, da han ellers kom altfor langt forbi Slottet. Han gik da ind og fandt Jomfruen, og hun blev inderlig glad ved at se ham igjen, som hun aldrig havde ventet kunde komme til hende; og saa holdt de

Side 191

Bryllup med stor Pragt og Herlighed; og der leve de glade den Dag i Dag: paa Slottet sønden for Solen, østen for Maanen og midt i Vinden.

[314]

Slangen.

(Fortalt af Bodil Marie Pedersdatter, ogsaa Bodil Kabis kaldet, i Nykjøbing paa Morsø, 73 Aar gammel; ordret optegnet af Student Nik. Chr. Christensen.)

Der var en gammel Skovmand, som bode i en Skov og havde ikke andet Brænde, end de gamle raadne Træer, som han brød løs der. Nu stod hans gamle Kone en Dag ude og huggede i Stykker af det gamle Brænde. Der ud af krøb en lille Slangeunge. Saa siger hun til sig selv: „Ak!“ siger hun, „se til de umælende Dyr, der kryber paa Jorden: de kan avle Unger, og vi andre, Mennesker, kan ikke avle et Barn!“ Saa siger Slangen: „Eftersom I er saa kjær for Børn, saa tag mig og fød mig op!“ — „Hvad!“ siger Kjællingen, „kan du tale!“ Saa gaar hun med ham ind i hendes Stue og reder ham en Seng under Kakkellovnen. Nu kommer hendes Mand hjem. Fortæller hun ham det, at der krøb en Slangeunge ud af Træet, og saadan og saadan sagde den: „Han bad om, at vi skulde føde ham op“, sagde Konen til Manden. Saa havde de ham der under Kakkellovnen, til han blev syv Aar gammel. Saa kom han i Tanker om, at han vilde giftes. Saa siger Manden: „Ja, saa skal jeg vel se, at jeg kan komme ud i Skoven og finde en Slange til dig.“ Saa siger han: „Nej, Plejefader! jeg vil ikke have en Slange; men jeg vil have Prindsessen. Vil Plejefader gaa op i Morgen tidlig og faa Prindsessen til mig?“ — „Nej, det tør jeg ikke“, siger Plejefader, „for saa er jeg bange, at Kongen lader mig fængsle.“ Slangen sagde, han kunde gjerne gaa, naar han bar sig rigtig ad. Saa er det, at han gaar der op og falder

Side 192

paa Knæ ved Trappen. Han kommer ind i Stuen, falder paa Knæ og beder, at Kongen maa ikke straffe ham, for han har en Ting at bede om. Kongen siger: „Sig du kun frem! du skal ikke blive straffet derfor.“ Saa siger han: „Jeg har en Slange under min Kakkellovn, som jeg har haft i syv Aar; og han kommer i Tanker om, at vil giftes, og han forlanger Prindsessen til Ægte.“ — „Ja“, siger

Kongen, „kan han faa alle mine Frugttræer til at bære Guldæbler og Sølvæbler og Guld- blade og Sølvblade, alle Træerne i Haven, saa maa han faa Prindsessen.“ Nu kommer Manden hjem; saa siger Slangen: „Hvordan gik det, Plejefader!“ Saa siger han: „Du skal gjøre alle hans Frugttræer i hans Have til at bære Guldæbler og Sølvæbler og Guldblade og Sølvblade.“ — „Det kan jeg ret godt, Pleje- fader!“ siger Slangen; „nu skal I gaa udenfor og samle alle Frugtstene i jeres lille Kurv: Svedskestene, Kirsebærstene, alle Slags Frugtstene. Saa i Aften saa gaar I op i Haven: saa kaster I een Haandfuld i eet Træ og een Haandfuld i et andet Træ; saaledes bliver I ved, Plejefader! til I kommer til alle Frugttræer. Naar I kommer saa til Laagen, saa skal I se jer tilbage og se, hvad det kan blive til.“ Nu han kom til Laagen og saae sig omkring, da var alle Træer, som der var Ild i dem: de var som pure Guld alle tilhobe. Nu er det om anden Dag om Morgen, saa gaar Manden op til Kongen og spørger ham, om han har set hans Have. Kongen svarer og siger ja: at han har set den, og at „han har tjent min Datter; men han er ikke dermed færdig: han skal faa alle mine Lystbænke og alle mine Gange beprydede med Perler og Ædelstene.“ Nu kommer Manden hjem; saa spørger Slangen: „Hvordan gik det? Plejefader!“ Han svarede og sagde: „Du skal gjøre alle hans Lystbænke og Gange beprydede med Perler og Ædelstene. Hvordan skal vi gjøre det?“ sagde Pleje- fader. Slangen sagde: „Aa, det kan vi gjøre ret godt, Pleje- fader! I skal gaa udenfor og tage alle Spolskaare og Koppeskaare og alle Slags Skaare og pikke det ganske smaat og komme dem i jeres lille Kurv i Aften, naar alt er mørkt, og saa gaa

Side 193

langs op og ned i Gangene og kaste dem rundt om, paa Lystbænkene og alle vegne. Naar I gaar ud af Haven, saa ser I jer tilbage, at se, hvad Stads det kan gjøre.“ — Saa kommer han hjem. Saa spørger Slangen, om han saae noget. Saa svarer han og siger ja: alle Ting er som forgyldte, Gangene og Lystbænkene. Saa siger Slangen: „Vil I nu gaa op, Plejefader! i Morgen tidlig og spørge, om Kongen nu vil tillade, at jeg maa faa hans Datter.“ Nu om Morgen tidlig gaar han der op og spørger Kongen: „Har I set eders Have?“ Saa svarer han og siger: „Ja, jeg ser nok, at Slangen har fortjent min Datter; men han er ikke dermed færdig: nu skal han forgyldte mit hele Slot.“ Saa kommer Manden hjem til Slangen. „Naa, hvad siger Kongen nu?“ spørger den. „Han siger, du er ikke dermed færdig: han siger, at du skal forgyldte hans hele Slot.“ — „Det kan vi godt gjøre, Plejefader!“ siger saa Slangen, „Plejefader skal gaa ud i Skoven og skære alle Slags Grønt, der kan knippes i Knipper. Saa tager Plejefader dem i jeres lille Kurv, gaar op til Slottet og gnider med dem op ad Væggene, saa langt I kan naa. Saa skal Plejefader gaa ud ad Porten og se sig tilbage.“ — Da var hele Gaarden, som den var forgyldt over alt. — Saa siger Slangen til Plejefader: „Vil I nu gaa op paa Slottet og spørge Kongen, om han nu tillader, at jeg maa faa hans Datter.“ Saa siger Kongen ja: „Nu har han tjent hende; saa skal han ogsaa have hende.“ Nu kommer Plejefaderen hjem til Slangen: „Naa! nu maa du faa Prindsessen. Nu kan du krybe op til Slottet.“ Da svarer Slangen nej: han vilde kjøre i Karet; hvorpaa Plejefader maatte gaa ud i Byen og tinge en Karet til at møde den og den Dag og kjøre med Slangen op paa Slottet. Da den kjørte i Gaden, saa var alle Mennesker nysgjerrige og løb ud og vilde se den Slange; men da de saae ham, blev de saa bange, at de sprang ind igjen og turde ikke se paa ham. Kommer de op paa Slottet: han slaar Karetdøren aaben og kryber op ad Trappen. Nu staar Fader og Moder i Vinduerne og ser det fæle Dyr. De raaber til deres Datter: „Tag dig i Agt! eller

Side 194

han sluger dig.“ Hun svarer og siger nej: han havde dyrt fortjent hende. De render ind i et Kammer og forvarer dem: hun bliver staaende alene paa Salen. Slangen kommer krybende op til hende: han kryber op paa Fødderne, paa Benene, indtil han kommer Mulen op paa hendes Ansigt. Lige som han staar der, falder Slangekjolen af ham og skrider ned paa Jorden: nu stod den smukkeste Prinds for

hende. Hun omfavner ham med Glæde og er saa glad for ham, som hun kan være. Han fortæller, hvad Kongerige han var fra, og hvis Kongesøn han var, og ad hvilken Vej man skulde fare derhen. Lige som de nu staar og ler og er fornøjede med hinanden, Slangen og Prindsessen, saa tænkte Fader og Moder, at der var ingen Fare paa Færde, siden de lo og var saa fornøjede. De lukker Døren op. Nu kommer de ind, Fader og Moder, og ser den smukke Prinds, som staar for deres Øjne. De bliver da saa glade og fornøjede. Faderen ser den Slangekjole, som ligger paa Gulvet: han kaster den paa Ilden og brænder den. Nu ser han ned, det gjør Prindsen, til Jorden: da var hans Slangeklædning borte. Da siger han: „Hvor blev min Slangekjole?“ Saa er det, Faderen han siger: „Den har jeg brunden.“ Saa siger han (Prindsen): „Saa er jeg ulykkelig igjen“; for den skulde han have at give dem, som havde hjulpet ham. Dengang Slangekjolen nu var brunden, og han havde intet at give dem, saa blev han omskabt igjen til alle Slags Dyr: tilsidst saa blev han en Due. Saa flyver han inde paa Salen og kan ikke komme ud, for Vinduer og Døre var lukkede. Saa flyver han hen imod en Vinduesrude og knækker den i Stykker, og der flyver han ud af det Hul, som han trykker Ruden i Stykker; og der blev mange skarpe Kanter i Glasset, det han skar sit Hoved baade paa tværs og paa langs. Dengang han fløj ud, saa flyver han hjem til sin egen Faders Kongeslot. Nu ligger han der i Sængen og er saa svag, og de henter Læger til ham; men ingen kan helbrede ham. Nu ligger han der i Smærte og Pine, og ingen Læge kan hjælpe ham.

Side 195

Nu tænker hun (Prindsessen) paa det og bliver saa ærgerlig, at han saaledes skulde komme fra hende. Nu tænker hun paa det: „Mon du ikke kan rejse hen til ham?“ Om Aftenen, da alting var roligt og stille, samler hun alt hendes Guld og vil rejse til ham. Saa havde hun en lille Hovedvandsflaske: den tager hun med lidt Hovedvand i og vilde have den at lugte til, om hun skulde faa ondt. Nu har hun den lille Pakke under Armen: saa gaar hun ned til Skoven. Da hun kom nu ned i Skoven, møder hun en Ræv. Saa siger Ræven til hende: „Hvor vil du hen?“ Hun vilde der hen: til det og det Kongeslot, til den Prinds: hun havde hørt, at han var syg. Saa siger hun til Ræven: „Bil du ikke vise mig gennem Skoven?“ — for hun var fremmed og kjendte ikke Vejen. Nu følges Ræven med hende og gaar for ved hende. Nu bliver de ved at gaa, til de kom til en grøn Grund med Vand i. Saa siger Ræven: „Du skal lægge dig ned og drikke af det Vand“; — for det var Lægedomsvand, som man kunde blive rask af, og Prindsessen var bleven meget afkræftet paa Rejsen. Saa sagde Ræven til hende, om hun kunde høre den dejlige Fuglesang, som gjalder i Skoven om Natten. — Ja, hun kunde. — Saa siger Ræven til hende: „Men du veed ikke, hvad de Fugle synger om.“ — Nej, hun vidste ikke. — „De synger om: naar Prindsen, som ligger nu og er saa daarlig, kunde faa sit Hoved smurt med deres Blod, da kunde han blive helbredet.“ — „Kan du ikke skaffe mig noget af det Fugleblod?“ siger hun til Ræven. „Hvad vil du give mig“, siger Ræven, „for at skaffe dig det?“ — „Jeg vil give dig hele den Pakke Guld, som jeg gaar her med, for at skaffe mig det Fugleblod“, siger Prindsessen. „Men jeg kan ikke skaffe dig dem, førend de kommer under de grønne Gardiner“, siger saa Ræven. Dengang de kom nu til Sæde og Hvile, alle Fugle, saa klavrer Ræven op i Træerne og knækker Halsen paa een Fugl efter en anden og kyler dem ned til Prindsessen. Nu havde hun ingen Ting at tage Blodet i: saa hælder hun Hovedvandet af hendes lille Flaske og lader Blodet af hver Fugl dryppe deri. Nu siger Ræven: „Ja, nu synes du, at du er

196

lykkelig, siden du har dette Blod; men du skal have Blod af mig ogsaa.“ Saa siger han Farvel: „Nu vil jeg ikke med dig længere“, sagde Ræven. Saa siger Prindsessen: „Aa jo! du viser mig vel gennem Skoven?“ — „Hvad vil du saa give mig?“ siger Ræven. Saa siger hun: „Jeg har intet at give dig, for du har faaet mit Guld, uden du vil have den lille Guldring, jeg bærer paa min Finger.“ Nu faar han Guldringen, for at følge hende gennem Skoven. Nu gaar hun og tænker paa, hvorledes

hun skulde bære sig ad, for at faa noget af Rævens Blod. Ræven gaar foran hende, og hun gaar bagefter. Saa støder hun Foden i Vejen, hvor de gaar, imod en Flintesten. Saa tager hun den op. Han gaar med Nakken tilbage, for at bære Pakken i Kjæben. Saa tager hun den Flint, som hendes Fod stødte imod, og hugger ham lige bag i Nakken, saa at Blodet susede ud af ham. Nu render hun hen og holder sin lille Flaske under og faar den fyldt med Blod af Ræven. Saa tager hun alt hendes Guld, som hun havde givet ham for at komme gennem Skoven. Nu bliver hun ved at gaa, indtil hun kommer til Slottet. Nu kommer hun der. Saa mælder hun sig: at hun er en klog Pige, som kunde helbrede Prindsen. Saa kommer der Bud ind til Kongen og mælder hende. Nu kommer Kongen ud til hende og spørger hende, om hun ogsaa trode, at hun kunde helbrede hans Søn. „Ja“, siger hun; „men jeg vil gjøre en Overenskomst med jer: dersom jeg kan helbrede ham, da vil jeg have ham til Ægte.“ — „Ja, det skal du ogsaa, min Datter!“ siger Kongen; „dersom du kan helbrede ham, da skal du ogsaa have ham til Ægte.“ Saa siger hun: „Vil I nu vise mig op i Kammeret, hvor han er?“ Da hun kom der, da var der Skjærmbret for Vinduet, for hans Hoved var svagt, og han ikke kunde taale Skæret. Da hun kom nu hen til ham, saa gaar hun til hans Hoved og piller Haaret fra Skyvren (Saaret) og hælder Blodet i, som hun havde i hendes lille Flaske. Saa klapper hun Hovedet til, saa stærkt som hun kunde, at det kunde synke ned i Skyvren. Dengang det nu var sunket ned i

197

Hovedet, fik han Lind, saa at han kunde sætte sig op i Sængen, og inden nogle Minutter var han ganske rask. Nu smutter hun om bag Skjærmbrettet, fordi han maatte ikke se hende. Nu kommer Faderen ind til ham, da han hørte, at der var noget, der rørte sig. Saa spørger han Faderen om, hvem der havde helbredet ham. Saa siger Faderen, at det var en lille klog Pige; men hun forlangte at ægte ham, naar han blev helbredet. Saa svarer han og siger: „Aa nej, Fader! jeg har min Kjæreste i det og det Kongerige, og hende har jeg stridt saa haardt for at faa, og hun har friet mig fra Slangen.“ Og da hun hørte, at han var saa tro imod hende, saa render hun ud fra Skjærmbrettet. Saa siger hun til ham: „Her er jeg, her er jeg, som frelste dig fra Slangen!“ Nu bliver de saa glade og fornøjede med hinanden, som heller ikke var saa sært. Saa fortæller hun, hvad hun havde helbredet ham med: med Fugleblod og Blod af Ræven. Han spørger saa hans Fader Kongen, om han maa faa Kongeriget og hende, han skulde have: hun var den og den Kongedatter fra det og det Kongerige. Saa er det, han siger: om han maa rejse med hende til hendes Fader og drikke Bryllup. Nu kørte baade hun og han („baade hende og ham“) og hans Fader og hans Moder i to Kareter: de gamle i den ene, og de unge i den anden. Nu kører de, indtil de kommer til hans Plejefader og Plejemoder i Skoven. Nu kommer de dertil, og de ønsker da, at de vil følge med dem til Slottet og tage til deres Bryllup med dem. Dengang de nu havde drukket Bryllup, saa ønskede de, at de to gamle vilde følge med hen paa hans Slot med ham: de skulde nyde den samme Ret, som han selv havde haft, saa længe de levede.

Side 198

[315]

Dragens Hjærteblod.*)
(Fra Præstø-Egn, ved Baronesse Jeanina Stampe.)

Der var engang en Konge i et meget ukjendt Landskab, og han havde tre Døttre, som han gjerne vilde have fornuftige Mænd til. De fik da ogsaa mange Friere, — det var mest af Adelen og Gejstligheden, — men dog syntes han ikke ret om nogen af dem. Saa blev han engang meget syg, og han hørte, at der skulde være en stor Drage i en Skov, og hvis han kunde faa Mælk og Blod af dens Hjærte, saa kunde han komme sig. Han lod da udraabe, at hvem der kunde skaffe ham det, skulde have hans ældste Datter og Kongeriget, og hvem der vilde hjælpe til at skaffe det, skulde faa de to andre Døttre. Saa var der en meget fornem Herre, som strax tilbød sig at gjøre den Rejse; men der var kuns to ganske simple, som vilde hjælpe ham dermed, — den ene var en lille Bondedreng. Saa vandrede de da Nat og Dag. Den fornemme Herre blev snart træt og syg; men de andre to stode dem godt, for de vare anderledes vante. Da de havde gaaet over tusinde Mil, naade de til den fortryllede Skov, hvor Dragen var; men for at komme til Skoven, maatte de over en Aa. „Jeg har en Mormo'r i Nærheden, som kan sætte os over“, sagde den lille Bondedreng; og saa fik han fat i Konen, som kom med et Dejnrug, for at sætte dem over i. Det lo den fornemme Herre af og vilde ikke lade sig hjælpe paa den Maade; men de to lode dem sætte over, og Konen gav den lille Dreng en Kniv,

*) Dette er den eneste Optegnelse, Udg. hidtil har faaet af dette ikke umærkelige Eventyr. Optegnelsen er vistnok ganske ægte og ublandet: den har den store Dyd, at her intet er tilkommet, som ikke hører hjemme i dette Eventyr; men paa den anden Side er den uden Tvivl i flere Henseender ufuldstændig: den har kun bevaret Hovedtrækkene, Gangen i Eventyret, men fattes den nøjere Udførelse, saa den giver saa at sige kun Eventyrets Skelet. Udg. maa derfor meget ønske at komme i Besiddelse af flere Optegnelser, selv om disse i det hele eller i enkelte Dele maatte synes mindre vel bevarede.

Side 199

som hun sagde, han skulde stikke i Dragen. Da nu den fornemme Herre saae, at de to andre vare komne over, raabte han efter Konen og vilde ogsaa over; og Konen sagde: „Ja, jeg skal nok sætte dig over; men jeg vil ingen Lykke love dig, fordi du har gjort mig den Ulejlighed at vende om; du kunde have taget med strax.“ Da de kom noget ind i Skoven, hørte de en frygtelig Lyd af Dragen, som fik dem til at ryste og bæve; men Drengen sagde: „Jeg er ikke bange.“ Da de kom nærmere, bleve de overstænkede af Ilden, som Dragen udspyde i flere Miles Omkreds; men Drengen lod sig ikke forskrække, løb foran og stødte Kniven i Dragen, tog saa Hjærtet ud, pressede Blodet og Mælken ud af det og fik den gjemt, inden de andre kom. Da de kom, forlangte de Dragehjærtet af ham, og hvis han ikke gav den fornemme Herre Hjærtet, saa vilde de slaa ham ihjel. Han maatte da gjøre det, og de vendte saa hjem igjen ad samme Vej, som de vare komne. Da Konen skiltes fra dem, tog hun en Sko fra dem hver i Færgeløn og sagde, at naar de vare i Nød, skulde de blot anraabe hende, saa skulde hun nok hjælpe dem, naar de blot gik ret frem ad Vejen og ingen Skarnsstykker gjorde. Da de nu kom hjem, fortalte de hver sit; men den yngste blev ikke troet, og den fornemme Herre viste jo ogsaa Hjærtet frem. Han fik da den ældste Datter, og Bondedrengen fik den yngste og kom til at bo nede ved Høsehuset, hvorfor de spottende kaldte ham „Svoger Høsegaard“. Men da der nu hverken fandtes Blod eller Mælk i Hjærtet, maatte de alle tre i Forhør, og i denne Nød anraabte de da hver især den gamle Kone. Saa kom Skoene frem og fortalte, hvordan det egentlig var gaaet til. Bondedrengen skulde da have den ældste Datter og Kongeriget; men han vilde hellere beholde den yngste; Kongeriget derimod tog han gjerne; og den fornemme Herre med den ældste Prindsesse kom saa ned i Høsehuset.

Side 200

[316]

Kanen.
(Fra Thy, ved Lærer A. C. Poulsen i Dalby.)

En rig Herremand paa Mors havde en eneste Datter, der var en overmaade smuk Jomfru; men saa var hun bleven saa tungsindig og sørgmodig, at altid græd hun og saae saa bleg ud, og aldrig kom der et Smil paa hendes Ansigt. Hendes Fader gjorde alt hvad der kunde tænkes for at opmuntre hende; men der var ingenting der hjalp, og han begyndte at blive bange for, at hun skulde dø. Saa bekjendtgjorde han, at den, som kunde faa hans Datter til at le, han skulde faa hende til Ægte, og Herregaarden med, naar den gamle døde. Det var jo noget, der trak. Folk strømmede der over og prøvede alle optænkelige Kunster; men det var altsammen forgjæves. Saa kommer der en Dag en Ungkarl omme fra Harsyssel; han vilde ogsaa prøve sin Lykke hos Jomfruen; og da han kom til Aashøje, saa satte han sig ned, for at hvile sig. *) Som han sidder der, kommer der en gammel Kone ud af Højen og spørger ham ad, hvor han var fra, og hvor han agtede sig hen. Og han fortæller hende det hele. „Men“, siger saa Konen, „har du nu ogsaa tænkt paa, hvorledes du vil bære dig ad, for at faa Jomfruen til at le?“ — „Nej, noget bestemt veed jeg ikke“, svarer Karlen; „men naar jeg kommer der, finder jeg vel nok paa noget.“ — „Ja, det er ikke saa let en Sag endda“, siger Konen; „men nu skal

*) Harsyssel hedder endnu i Folkemunde den nordlige Del af Ringskjøbing-Amt. Aashøje er to Høje paa Ryggen af en høj Banke i det sydlige Thy, omtrent midt imellem Vesterhavet og Limfjorden. Landevejen fra Neessund til Vestervig gaar tæt forbi Aashøje. Forhen gik Vejen mellem Thy og Harsyssel over den smalle Tange eller Fed, der nu, siden 1825, er gjenembrudt af Aggerkanal; nutildags rejser man over Ottesund. — Karlen er altsaa rejst ad den gamle Vej fra Harsyssel over Feddet, gennem Vestervig, og derfra med Landevejen til Neessund, og paa denne Vej kommer han som sagt over eller tæt forbi Aashøje. (Meddelerens Anm.)

Side 201

jeg give dig noget, det kan maaske hjælpe dig.“ Derpaa hentede hun en lille Kane, og saa siger hun: „Denne Kane kan løbe af sig selv, og der ser du bag paa en Fugl, der er udskaaren: naar nogen rører ved Kanen, og du saa siger: Pip op, lille Fugl! saa bliver de hængende ved Kanen og maa følge med, saa længe du vil. Først naar du siger: Pip ned, lille Fugl! kan de slippe fri. Men pas nu godt paa Kanen, at ingen stjæler den fra dig! og saa tror jeg nok, den vil hjælpe dig til din Lykke.“ Karlen takkede Konen saa mange Gange for den skønne Gave, satte sig saa ind i Kanen, og den foer afsted med ham, som om de raskeste Heste havde været for. Alle Folk, der saae ham, havde nær tabt baade Næse og Mund af Forundring over, at Kanen kunde saaledes pile afsted, og der var dog ingen Heste for den. Han kom jo snart til Neessund og kom endda et godt Stykke ind paa Mors den samme Dag. Han fik Nattely i en stor Gaard; men da han gik i Sæng, tog han sin Kane med sig og satte den ved Siden af Sængen. Alle der paa Gaarden havde jo forundret sig over den Kane; men især vare Pigerne gruelig nysgjerrige efter at faa den rigtig at se; og da de trode, at Karlen var falden i Søvn, listede tre Piger sig ind i Kammeret, hvor han laa, og betragtede da Kanen fra alle Sider, og tilsidst maatte de da ogsaa føle paa den; men saa snart de rørte ved den, sagde Karlen: „Pip op, lille Fugl!“ og saa maatte de blive staaende hele Natten. Tidlig om Morgen satte Karlen sig i Kanen og rejste afsted, og de arme Piger, som endda slet ikke vare paaklædte til at vise sig ude ved højlys Dag, de maatte da med bagefter Kanen. Paa Vejen kom de forbi en Smedje. Smeden var lige kommen ud af Sængen og var endnu ikke kommen i Klæderne; men han stak dog Hovedet ud af

Døren, for at se paa det forunderlige Kjøretøj. Pigerne jamrede sig, og Smeden havde ondt af, at de saadan skulde løbe; han sprang derfor til og greb den bagerste om Livet og vilde rykke dem fra Kanen. Men: „Pip op, lille Fugl!“ sagde Karlen; og saa maatte Smeden følge med, og det som han gik og stod. Længere op paa Dagen komme de igjennem en By, hvor

Side 202

der skulde være Kirketjeneste: Præsten og Degnen vare just paa Vejen til Kirken, og da de se dette Optog, synes Præsten jo, det er for galt, og springer til og griber fat om Smeden; og Degnen, der, som han plejede, vilde følge Præstens Exempel, tager jo Fader i Kjolen, og — „Pip op, lille Fugl!“ sagde Karlen, — saa havde han dem begge to. Det var nu en Kjørefærd, som ingen, hverken før eller siden, har set Mage til; og da Karlen kom til Herregaarden, svingede han rask ind ad Porten, og Borggaarden nogle Gange rundt. Saa kom jo Herremanden og alle hans Folk ud, at se paa den Stads, og de lo, saa de vare færdige at revne. Jomfruen maatte da ogsaa til Vinduet, at se, hvad der var paa Færde; og saa snart hun saae det Optog, stak hun i at le, saa hun nær aldrig havde holdt op igjen. Kort at fortælle, saa fik da Karlen Jomfruen, og han forstod at opmuntre hende, saa hun aldrig faldt i saadanne Griller mere. Og da Herremanden døde, fik de unge Gaarden og Pengene og hele Herligheden, og de levede lykkelig og vel til deres Dødedag.

[317]

Æ Fiddelomging.

(Fra Nørre-Rangstrup-Herred, Haderslev-Amt, ved Skolelærer E. Hansen i Gestrup.)

Jet Gång vår der en Hærmænd, å han haj en Gårner, der haj en grov kön Kûn. Men hun kund bær li æ Lajfower, som hind mand, å æ Lajfower kund åsse gott li hind. No bôj æ Gårner å æ Kûn i et lill Hus elett fra æ Hærgår, så gik æ Lajfower dawle ind å se te æ Kûn, ven æ Gårner vår i æ Håw. Å så jen Daw blöw di jens om, te di vild ha æ Gårner væk, men di vild da ek heller it skil ham ve æ Lyy; men æ Lajfower lowet, te han skuld nok få ham væk elivel.

Her er den diplomatiske transskription af side 203 (billede 216). Teksten fortsætter på den sønderjyske dialekt fra forrige side. Som anmodet er orddelinger ved linjeskift samlet helt uden bindestreg eller mellemrum.

203

Så vår et et Par Dåw, så sejer æ Lajfower te æ Hærmand: „Do har da den vildest Hærgår, der er i æ Land, ven der bår haj væn en Skov ve en; ven æ bår vår dæ, så skuld æ nok innen to Dåw få mæ en degele Skov.“ — „Ja, sikke no Snak!“ sejer æ Hærmand, „hvor kund do få en Skov i to Dåw?“ — „Jo“, sejer æ Lajfower, „do kund jo befål æ Gårner å skaf en, for æ hør den ån Daw, te han soj, te han kund let skaf æ Hærmand en Skov innen to Dåw, ven han vild; men de skuld æ Hærmand aller få ham te.“ Så, kan æ tro, blöw æ Hærmand bå glaj å gal å skikket gelik Båj etter æ Gårner å befål ham stras å skaf ham en kön Skov: ejzen skuld han mist æ Lyv, ven en it vår der om to Dåw. Å den stakkels Gårner tegget å bøj å svor hårt å dyr å, te han haj hverken tænt eller soj et. Men æ Hærmand trøj best æ Lajfower å vild aller hør et Or mer a den stakkels Gårner. Så gik han da hjem å klåj sin Sællehør for æ Kûn, å hun lawet å te, te hun blöw grov sælle ve et; men de vår jo ek heller it ant som Forstilling, for hun haj a-gør mæ æ Lajfower, te, ven hind Mand kom å klåj sæ, så skuld hun få ham te å rejs a æ Vej, hen te et ant Land. Dærfor sejer hun te ham: „Ja, der er jo no enne anner Raj for dæ, som å rejs te et ant Land, for ejzen vil do jo mist dit Lyv.“ Å så, kan æ tro, så bagt hun ham nower Pandkagger, som han skuld ha mæ å æ Vej; å så trasket han a, etter han haj soj Farvel te hind; å hun lawet jo te, te hun vår li så sælle ve et, som han. Law han no haj gåen et Sæt, så blöw han træt å hungre, å han sætter sæ nêr å tejer sæ jen a sin Pandkagger. Å som han så sirrer der, så kommer der en gammel Kælling te ham å bøj ham om en Pandkag, som hun åsse fek. Men så sejer hun te ham, hvorfor han så så bedrøwet ur. „Ja, hva ka de nytt, te æ sejer dæ de! do ka jo it hjælp mæ elivel“, sejer han. „Ja, de kund endda vær“, sejer hun, å hun fær ham da te å sej, hva der vår ve et. Så sejer hun te ham: „Ja, gi dæ kun gott

Side 204

te Frej å gå hjem egjen, for æmån tille ska der vær den dejelest Skov ve æ Hærgår, te nower kan ønsk sæ.“ Hven der blöw glaj, de vår nok æ Gårner: han gow æ gammel Kælling oll sin Pandkagger å løf hjem, olt hva han kund. Men æ Kûn blöw elett betuttet, law han kom, som en jo nok kan tænke. No kan en jo nok vêr, te æ Gårner sowet it möjer den Nat, å de vår knaple Daw, innen han vår å æ Bén, å æ Skov vår der å, som hun haj soj, æ gammel Kælling. Den vår jo da å så degele, te de er it å beskryv. Æ Fûl'sång i en, som ven en hør den könnest Musik; manne a æ Træer stå i fuld Blåster, å der vår en Lovt, som å en Avetêk. Æ Hærmand, kan æ tro, vår kommen li så tille å æ Bén, som æ Gårner, å di vår nær ve å blyv tumbe begge to a Glæ. Der vår inne anner ill te Frej mæ æ Skov, som æ Lajfower å æ Gårnerkûn. Men så fænd di å å sej, te han kund skaf en Fiskdam mæ hva for Slas Fisk i, te en vild ønsk sæ. Men de hjælp dem it nower; for de gik æ Gårner, kort å fortæl, li som de føst Gång: æ gammel Kælling hjælp ham egjen. Så snakket di sammel om, te no vild di ha ham te å skaf æ Hærmand nower, te enne vist, hva vår; så skuld han da nok blyv væk. Så sejer æ Lajfower da jen Daw te æ Hærmand: „Ja, no har æ Gårner skaffet dæ bå en Skov å en Fiskdam; men han sejer, te han kan skaf dæ nower enno, der er möjer bæer.“ — „Hva er de da?“ sejer æ Hærmand. „Ja“, sejer æ Lajfower, „de vêr æ it; men han koller et en Fiddelomging.“ No mått æ Gårner op te æ Hærmand egjen, å så sejer æ Hærmand te ham: „Ven do no vil skaf mæ en Fiddelomging, som do har soj, do kan, så skal æ it forlang mér a dæ.“ Nej, de vår ham jo da umule: for han vist it et Gång, hva en Fiddelomging vår. „Ja, ven do kund skaf æ Skov å æ Fiskdam“, sejer æ Hærmand, „så kan do å skaf æ Fiddelomging; å ven do it skaffer en innen to Dåw, så ska do mist dit Lyv.

Side 205

Å nok er de: æ Gårner mått å æ Rejs egjen. Men så kom æ gammel Kælling te ham å de sam Stæj som för. Hun lowet å, te hun skuld nok hjælp ham. Så fortól hun ham da føst, hven de vår, der haj gør ham hans Ulykk. Så gow hun ham en Pisk, å så soj hun te ham: „No ska do it gå hjem innen Awden, å så ska do stå om æbag æ Dör; ven så æ Lajfower kommer å vil gå ind a æ Dör, så ska do gi et Skrald mæ æ Pisk å sej: Hold ve! — så kan han it kom fra æ Dör; å olt hva der så rør ve ham eller æ Dör, de kan it kom fra, ven do bår gir et Skrald mæ æ Pisk å sejer: Hold ve!“ Saa, law de blöw Awden, så drejer æ Gårner a hjem å stiller sæ om æbag æ Dör; å de vår it læng, så kom æ Lajfower; men så gow æ Gårner et Skrald mæ æ Pisk å soj: „Hold ve!“ å der støj han. Så kom æ Kûn ur å vild hjælp ham løjs, så soj æ Gårner egjen: „Hold ve!“ å så støj hun der å. Omsijer arberret di da så læng, te di fek æ Dör løjt a æ Hænger, å så drow di a mæ den, å æ Gårner æbag etter mæ sin Pisk å banket dem dögte. Saa vild di da rend fra ham; men så fold di övver æ Dör å blöw skiren. Di kom jawen forbi en Stak Hø: der vild di så tej en Handfuld å visk dem a mæ. Så slow æ Gårner egjen et Skrald mæ sin Pisk å soj: „Hold ve!“ å så fûl æ Stak å mæ. Elett etter kom di te en Flok Stûr, å di vild ær a æ Hø: så mått di å füll mæ, ka æ tro. No tøtt æ Gårner da nok, te olt de, han haj sånt sammel, kund vær en Fiddelomging; å så dröw han a, op te æ Hærmand mæ en. De vår jawen blöwen Daw, law han kom mæ en, å æ Hærmand vår op å vint etter ham; å han vår færre ve å le sæ ihjel, law han så en. Æ Gårner fortól ham no, hvordan de vår gåen te fra føst te sist; ham gow æ Hærmand en hel Tynd Guld; men æ Lajfower å æ Gårnerkûn blöw jawet væk mæ æ Dör imeld dem; å den gær di da å slæver å den Daw i Daw.

på modernedansk

En Fiddelomgang

(Fra Nørre-Rangstrup Herred, Haderslev Amt, ved skolelærer E. Hansen i Gestrup)

Engang var der en herremand, og han havde en gartner, der havde en meget køn kone. Men hun kunne bedre lide ridefogeden end sin mand, og ridefogeden kunne også godt lide hende. Nu boede gartneren og konen i et lille hus lidt væk fra herregården, og ridefogeden gik dagligt ind og så til konen, når gartneren var i haven. Og så en dag blev de enige om, at de ville have gartneren væk; de ville dog heller ikke tage livet af ham, men ridefogeden lovede, at han nok skulle få ham væk alligevel.

Side 203

Så gik der et par dage, og så siger ridefogeden til herremanden: "Du har da den vildeste herregård, der findes i landet, hvis der bare havde været en skov ved den; hvis den bare var der, så skulle jeg nok inden to dage skaffe en dejlig skov." — "Ja, sikke noget snak!" siger herremanden, "hvor skulle du få en skov fra på to dage?" — "Jo," siger ridefogeden, "du kunne jo befale gartneren at skaffe en, for jeg hørte den anden dag, at han sagde, at han let kunne skaffe herremanden en skov inden to dage, hvis han ville; men det ville herremanden aldrig kunne få ham til."

Så, kan jeg tro, blev herremanden både glad og vred og sendte straks bud efter gartneren og befalede ham straks at skaffe ham en køn skov: ellers skulle han miste livet, hvis den ikke var der om to dage. Og den stakkels gartner tiggede og bad og svor dyrt og helligt på, at han hverken havde tænkt eller sagt det. Men herremanden troede mest på ridefogeden og ville aldrig høre et ord mere fra den stakkels gartner.

Så gik han da hjem og beklagede sin nød for konen, og hun lade som om, hun blev meget bedrøvet over det; men det var jo ikke andet end forstilling, for hun havde aftalt med ridefogeden, at når hendes mand kom og klagede sig, så skulle hun få ham til at rejse væk til et andet land. Derfor siger hun til ham: "Ja, der er jo nu ingen anden udvej for dig end at rejse til et andet land, for ellers vil du jo miste dit liv." Og så, kan jeg tro, bagte hun ham nogle pandekager, som han skulle have med på

vejen; og så traskede han af sted, efter han havde sagt farvel til hende; og hun lade jo som om, hun var lige så bedrøvet over det som han.

Da han nu havde gået et stykke, blev han træt og sulten, og han sætter sig ned og tager en af sine pandekager. Og som han sidder dér, kommer der en gammel kone til ham og beder ham om en pandekage, som hun også fik. Men så spørger hun ham, hvorfor han ser så bedrøvet ud. "Ja, hvad kan det nytte, at jeg siger dig det! Du kan jo ikke hjælpe mig alligevel," siger han. "Ja, det kunne endda være," siger hun, og hun får ham da til at sige, hvad der er i vejen. Så siger hun til ham: "Ja, giv dig kun god..."

Side 204

...fred og gå hjem igen, for i morgen tidlig skal der være den dejligste skov ved herregården, som nogen kan ønske sig." Hvem der blev glad, det var nok gartneren: han gav den gamle kone alle sine pandekager og løb hjem, alt hvad han kunne. Men konen blev lidt betuttet, da han kom, som man jo nok kan tænke sig. Nu kan man jo nok vide, at gartneren sov ikke meget den nat, og det var knap dag, før han var på benene, og skoven var der også, som den gamle kone havde sagt. Den var jo så dejlig, at det ikke er til at beskrive. Der var fuglesang, som hørte man den kønneste musik; mange af træerne stod i fuldt flor, og der var en duft som på et apotek. Herremanden, kan jeg tro, var kommet lige så tidligt på benene som gartneren, og de var nær ved at gå fra forstanden begge to af glæde.

Der var ingen andre utilfredse med skoven end ridefogeden og gartnerkone. Men så fandt de på at sige, at han kunne skaffe en fiskedam med alle slags fisk i, som man kunne ønske sig. Men det hjalp dem ikke noget; for det gik gartneren, kort fortalt, ligesom første gang: den gamle kone hjalp ham igen.

Så snakkede de sammen om, at nu ville de have ham til at skaffe herremanden noget, som ingen vidste, hvad var; så skulle han da nok blive væk. Så siger ridefogeden da en dag til herremanden: "Ja, nu har gartneren skaffet dig både en skov og en fiskedam; men han siger, at han kan skaffe dig noget endnu, der er meget bedre." — "Hvad er det da?" siger herremanden. "Ja," siger ridefogeden, "det ved jeg ikke; men han kalder det en **fiddelomgang**." Nu måtte gartneren op til herremanden igen, og så siger herremanden til ham: "Hvis du nu vil skaffe mig en fiddelomgang, som du har sagt, du kan, så skal jeg ikke forlange mere af dig." Nej, det var ham jo umuligt: for han vidste ikke engang, hvad en fiddelomgang var. "Ja, når du kunne skaffe skoven og fiskedammen," siger herremanden, "så kan du også skaffe fiddelomgangen; og hvis du ikke skaffer den inden to dage, så skal du miste dit liv."

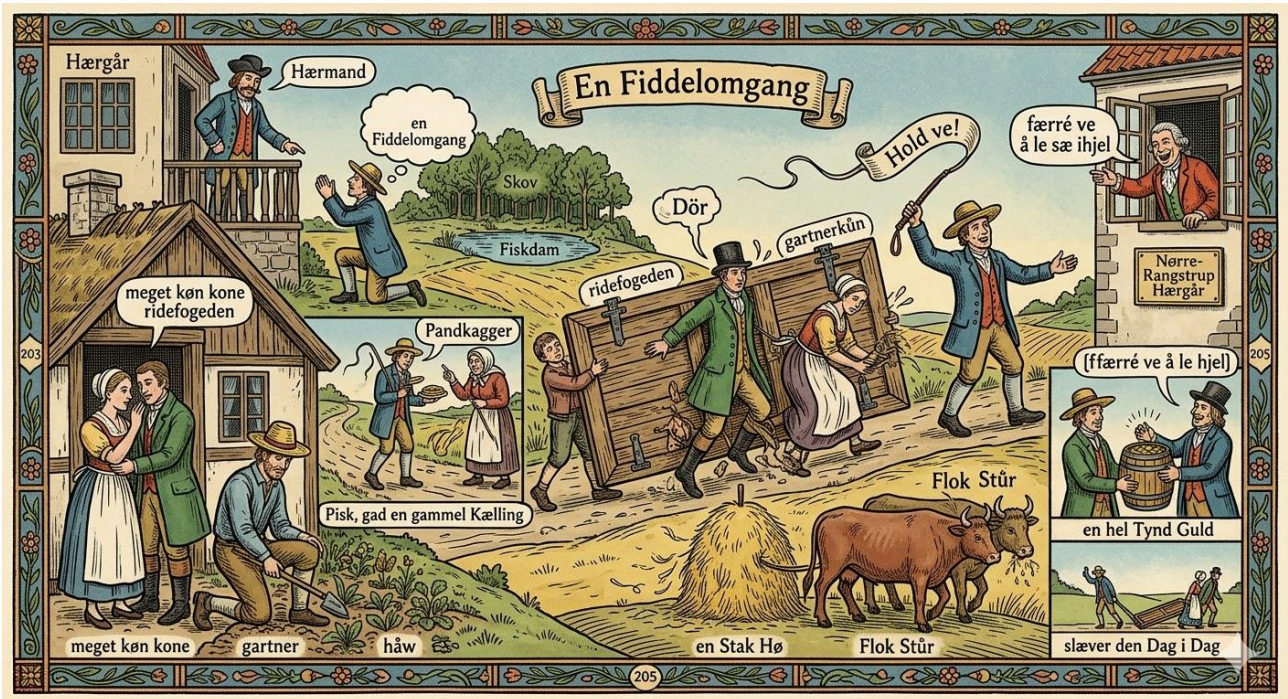
Side 205

Og nok er det: gartneren måtte af sted igen. Men så kom den gamle kone til ham på det samme sted som før. Hun lovede, at hun nok skulle hjælpe ham. Så fortalte hun ham da først, hvem det var, der havde forvoldt ham hans ulykke. Så gav hun ham en pisk, og så sagde hun til ham: "Nu skal du ikke gå hjem før til aften, og så skal du stille dig om bag døren; når så ridefogeden kommer og vil gå ind ad døren, så skal du give et smæld med pisen og sige: 'Hold ved!' — så kan han ikke komme fri fra døren; og alt hvad der så rører ved ham eller døren, det kan ikke komme fri, når du bare giver et smæld med pisen og siger: 'Hold ved!'"

Da det blev aften, drejede gartneren af hjemad og stillede sig om bag døren; og der gik ikke længe, før ridefogeden kom. Men så gav gartneren et smæld med pisen og sagde: "Hold ved!" og dér stod han. Så kom konen ud og ville hjælpe ham løs, så sagde gartneren igen: "Hold ved!" og så stod hun også dér. Omsider arbejdede de da så længe, at de fik døren løftet af hængslerne, og så drog de af sted med den, og gartneren bagefter med sin pisk og bankede dem dygtigt.

Så ville de da løbe fra ham, men så faldt de over døren og blev beskidte. De kom lige forbi en stak hø: dér ville de så tage en håndfuld og tørre sig med. Så slog gartneren igen et smæld med sin pisk og sagde: "Hold ved!" og så fulgte stakken også med. Lige efter kom de til en flok stude, og de ville æde af høet: så måtte de også følge med, kan jeg tro.

Nu syntes gartneren da nok, at alt det, han havde samlet sammen, kunne være en munter forestilling (en fiddelomgang); og så drog han af sted op til herremanden med det hele. Det var lige blevet dag, da han kom med dem, og herremanden var oppe og ventede på ham; og han var færdig med at le sig ihjel, da han så dem. Gartneren fortalte ham nu, hvordan det var gået til fra først til sidst; ham gav herremanden en hel tønde guld; men ridefogeden og gartnerkonen blev jaget væk med døren imellem dem; og den går de da og slæber på den dag i dag.

Side 206

[318]

Tossen.

(Fra Aabenraa-Amt, ved Landmand Nis H. Callesen.)

Der var engang en Kone, som havde saadan en tosset Søn. En Dag, hun havde kjærnet, saa vilde da Sønnen til Staden med Smør. Moderen sagde vel, at det ikke kunde hjælpe, da han jo aldrig havde været i Staden; men da han blev ved at bede derom, saa gav hun ham tilsidst en Slump Smør, han kunde gaa med. Drengen traskede da afsted, og omsider kom han til en stor Sten. Han mente, at den store Sten maatte være „Staden“, og spurgte den derfor, om den ikke vilde købe Smør. Stenen svarede naturligvis ikke. „Ja“, sagde Drengen, „det er godt Smør, jeg har, og du kan gjerne faa lidt at smage.“ Han smurte saa en Klat Smør paa Stenen, og da det var Solskins- vejr, og Solen strax smeltede Smørret, saa mente Drengen, at Stenen eller Staden, som han trode det var, spiste Smørret. „Ja“, sagde han, „jeg ser vel, du gider nok haft mit Smør. Du kan gjerne faa det altsammen, og Pengene kan det bie med til i Morgen.“ Dermed smurte Drengen alt Smørret paa Stenen og gik saa hjem. Moderen vilde nu have at vide, hvem han havde solgt Smørret til, og hvad han fik for det.

„Jeg har solgt det til Staden“, sagde han, „og jeg har borget den Pen- gene til i Morgen.“ — „Hvad siger du?“ sagde Moderen, „har du solgt det til Staden? Ja, den Snak er god nok; men hvem i Staden har du solgt det til? det var værdt at vide.“ Dren- gen blev ved sit: „Jeg siger dig jo, Moder, at jeg har solgt det til Staden, og det var jo, hvad du sagde, jeg skulde gjøre.“ — „Nu ja“, sagde Moderen, „det Smør er vi da kvit. Det var jo ogsaa dumt at lade dig gaa i det Ærinde.“ Næste Dag vilde Drengen da afsted, at hente Pengene. Moderen sagde jo rigtignok, at det kunde sagtens hjælpe: hun vidste nok, at han fik ingen; men det brød han sig ikke om: han gik. Han kom da ogsaa igjen til Stenen. „Naa“, sagde han, „kan jeg saa faa Pengene for det Smør, du fik igaar,

207

go’ Stad?“ Stenen sagde ikke et Muk. Da blev Drengen vred i Hovedet, skjældte Stenen ud og bandede: „Din Skarns Stad!“ sagde han, „igaar købte du Smør af mig, og nu vil du ikke betale, ja, ikke engang svare mig! Ja, jeg skal min Sandten nok vise dig, hvem du har med at gjøre.“ Saa tog han fat paa Stenen og tumlede med den, til den faldt omkuld: da stod der en hel Gryde fuld af Penge neden under den; dem tog Drengen allesammen og gik hjem med. Da Moderen saae Drengen komme med en hel Grydefuld Penge, saa kunde hun jo aldrig vide, hvordan det hang sammen: „Men hvor har du dog faaet alle de Penge fra?“ sagde hun. „Dem har jeg faaet hos Staden, Mo’r! Den vilde rigtignok hverken betale eller svare; men saa blev jeg vred og væltede den om og tog alle dens Penge. Jeg vidste jo nok, den havde Penge; men den vilde ikke ud med dem.“ — „Men det er jo en tosset Snak, min Søn!“ sagde Moderen, „kunde du vælte Staden? det gad jeg nok set. Men lige meget: Penge fik du jo, og det mange.“ Nu stod det hen en Tidlang, til Moderen slagtede. Drengen vilde da igjen til Staden, at sælge Kjød; han fik et godt Stykke i en Kurv og gik. Denne Gang kom han til den rigtige Stad, og da han var kommen ind i Byen, kom han til nogle Hunde, som gøde ad ham. „Goddag!“ sagde Drengen, „vil I købe Kjød?“ Hundene gøde. „Ja, I kan gjerne faa lidt at smage“, sagde han. Hundene aad det i en Fart, og Drengen lod dem derfor faa alt Kjødet. „Ja, Pengene henter jeg i Morgen“, sagde Drengen, og derpaa gik han hjem. Næste Dag gik han atter til Staden, traf Hundene paa Gaden, bød dem Goddag og spurgte, om han nu kunde faa Penge for Kjødet. De gøde, og de bleve ved at gø; men de kom ikke med Penge. „Hvad?“ sagde Drengen, „vil I ikke betale? ja, saa skal jeg lære jer, I Hundetøj!“ Nu var der mellem Hundene en lille en, som havde et smukt Spænde om Halsen; den trode Drengen maatte være den fornemste: han jog den derfor ind paa en Forstue, greb den, tog den under Armen og sagde: „Du vil altsaa ikke betale! men jeg skal nok lære dig det, go’ Hund! tro du det!“

Side 208

Han gik saa med Hunden under Armen op til Slottet, at klage til Kongen over den og de andre Hunde. Kongen havde en overvættes smuk Datter, og han havde givet det Løfte, at hvem der kunde faa hende til at le, den skulde have hende til Dronning og være Konge efter hans Død. Drengen kom nu op til Slottet, og der var da først en Skildvagt, som ikke vilde lade ham passere. „Hvad? maa jeg ikke komme forbi?“ sagde han, „maa man ikke søge Ret hos Kongen, naar Kjeltringer vil bedrage en? det var da bandsat!“ — „Men hvad vil du da hos Kongen?“ spurgte Skildvagten. Drengen fortalte nu det hele, og han fik Lov at passere, naar Skildvagten maatte faa det halve af, hvad han fik for Kjødet. Drengen kom saa til en anden Skildvagt, og ham maatte han love en Fjerdepart af, hvad han fik for sit Kjød; og for at komme forbi den tredje Skildvagt, maatte han da love ham den sidste Fjerdepart. Han kom saa op paa Slottet og blev ogsaa mældt hos Kongen. Da Kongen saa kom ud til ham, fortalte Drengen jo, hvad han var kommen for. „Ja“, sagde Kongen, „naar du har solgt Kjødet til Hundene, saa maa du ogsaa selv se, hvorledes du faar Pengene for det; jeg kan ikke hjælpe dig til dem.“ — „Da skulde ogsaa den onde komme i den Hund!“ sagde Drengen, og saa tog han den i Halsbaandet og rystede den dygtig. Kongens Datter havde imidlertid været i Nærheden og hørt det hele, og nu kunde hun ikke bare sig længer, men tog til at le. „Ja, nu kan du faa nok for dit Kjød“,

sagde Kongen, „for nu kan du faa min Datter.“ — „Hende vil jeg ikke have“, svarede Drengen. „Du vil ikke have hende!“ sagde Kongen, „nu ja! saa kan du faa en god Sum Penge; thi jeg ser lige saa gjerne, at du ikke faar hende.“ — „Penge vil jeg ikke have“, svarede Drengen. „Du vil heller ikke have Penge!“ sagde Kongen, „hvad vil du da have?“ — „Jeg vil have 60 Stokkeprygl for mit Kjød“, svarede Drengen. „Det kan du gjerne faa“, sagde Kongen, „men det er en ussel Betaling. Kom herhen!“ sagde saa Kongen til en af sine Folk, „og tæl denne Dreng 60 Stokkeprygl ud!“ — „Nej Tak!“ sagde

209

Drengen, „dem skal Skildvagnerne have: den første skal have de halve; de andre to hver en Fjerdepart; thi jeg lovede dem den Betaling, jeg fik for Kjødet.“ Saa fik Soldaterne da Pryglene, efter som der tilkom dem. „Men“, sagde Kongen saa, „du er vistnok ikke saa dum, som du stiller dig: vil du endnu ikke have min Datter?“ — „Jo“, sagde Drengen, „nu vil jeg nok; for nu kan Soldaterne ikke forlange mere end det, de har faaet.“ Drengen fik saa Kongedatteren og lever stort og stærkt den Dag idag er. Det synes mig var godt gjort af en tosset Dreng.

[319]

Manden i Huset. (Fra Als.)

I en lille Landsby bode engang for mange Aar siden en Mand og en Kone. De to Folk vare aldrig fornøjede, for Manden tykte, at Konen havde det for let, og hun tykte igjen, at han havde det for let. Saa bleve de en Dag ens om, at de vilde prøve at bytte den Dag med Arbejde: hun skulde arbejde paa Marken, og han skulde blive hjemme og kjærne, koge Grød og passe Koen. Hun gik saa til Marks, og han gav sig til at kjærne. Da han havde kjærnet lidt, blev han tørstig og gik derfor ned i Kjælderen, for at faa noget at drikke; men da han vel havde faaet Tappen af Øltønden, hørte han et

græsseligt Rabalder oppe i Kjøkkenet. Han løb op, for at se, hvad det var; men glemte i sin Forskrækkelse at sætte Tappen i Tønden, saa alt Øllet flød ud, hen ad Gulvet. Da han kom op i Kjøkkenet, saae han, at Soen havde været der inde og havde smidt Kjærnen om, saa al Fløden laa hen ad Gulvet. Han maatte jo nu hen og „flyde“ (skumme) igjen og til at kjærne paany. Da han saa havde kjærnet lidt, kom han til at tænke paa, at han skulde jo have Grøden paa til „Unnen“ (Middag); men nu turde han

Side 210

ikke lade Kjærnen staa i Kjøkkenet, mens han hentede Vand til Grøden. Han bandt derfor Kjærnen fast bag paa sin Ryg, og gik ud efter Vand; men da han bukkede sig ned, for at trække Vandet op af „Kjælden“ (Brønden), saa løb al Fløden ud af Kjærnen og over hans Hoved ned i Kjælden; nu havde han da slet ingen Fløde mer. Da han saa var kommen ind i Kjøkkenet og havde faaet Grøden „til Fyrs“ (paa Ilden), huskede han paa, at han havde jo ikke faaet Koen ud. Han løb saa ud og fik den af Stalden; men nu vidste han ikke, hvor han skulde trække den hen. Da blev han vaer, at der grode noget Græs oppe paa Huset, og saa trak han Koen der op; men saa faldt det ham ind, at Koen kunde jo let falde ned; og derfor smed han Tøjret ned ad Skorstenen, løb saa ind i Kjøkkenet og bandt sig Tøjret om Benet: for saa kunde han jo mærke, naar Koen faldt. Saa gav han sig da til at røre i Grøden; men da han havde staaet der lidt, faldt Koen ned og trak i Faldet Manden op i Skorstenen. Der hang nu Manden et Stykke oppe i Skorstenen, og Koen et Stykke oppe fra Jorden, og ingen af dem kunde komme videre. Nu kom Koen fra Marks og skulde hjem og have Unnen; og da hun ser Koen hænge der, løber hun hen og skærer Strikken over, — for hun vidste jo ikke noget af, at Manden hang ved den anden Ende. Men da nu Strikken gav los, saa faldt Manden paa Hovedet ned i Gryden og var død. Hun blev jo græsselig bedrøvet derover, — og siden den Dag byttede de aldrig mer.

[320]

Præsten i Tønden.
(Fra Thy, ved Lærer A. C. Poulsen.)

Der var engang en Præst, han vilde gjøre sig gode Venner med en ung Bondekone, der boede i en Gaard tæt ved Præstegaarden; men dette syntes hun ikke om. Saa tilsidst fortalte hun hendes Mand det, og de lagde saa Raad op om, hvordan

Side 211

de skulde slippe for Præstens Besøg. En Dag rider Manden ud, lige som han vilde i By; og saa snart Præsten ser dette, kommer han jo om til Konen. Hun tog da saa venlig imod ham og trakterede ham paa det bedste, og da det led ud paa Aftenen, skulde han da i Seng. Men lige som Præsten er kommen af Klæderne, hører de en komme ind ad Porten. „Aa“, siger Konen, „det er min Mand, der kommer!“ — „Hvad skal jeg dog gjøre?“ siger Præsten, „hvor skal jeg komme hen?“ — „Jeg veed intet andet Raad“, siger Konen, „end du kommer til at springe i den Tønde; men skynd dig! for nu er Manden ved Døren.“ Der stod nemlig to store Tønder paa Gulvet: i den ene var Tjære, i den anden var Fjær. Præsten springer i den, der stod ham nærmest; men det var Tjæretønden. „Hu!“ siger han, „det er saa koldt!“ — „Aa“, siger Konen, „det var den fejle Tønde; skynd dig og kom i den anden!“ Præsten kommer da over i Fjærtønden. Nu kommer Manden ind, faar sig noget at leve af og snakker om et og andet, og tilsidst siger han: „Jeg kommer til at slaa den Fjærtønde til, for i Morgen tidlig skal jeg til Kjøbstaden med den.“ Konen mente, at det kunde han jo gjøre en anden Dag; men Manden havde nu sat sig i Hovedet, at han just vilde afsted næste Morgen. Han tager Laaget til Tønden og slaar det fast, og nu sidder Præsten da der i god Behold; men han var sagtens ikke videre glad.

Næste Morgen ganske tidlig spænder Manden for sin Vogn, lægger Fjærtønden derpaa og kører saa afsted, hen ad Herregaardsmarken til. Der gik en stor Del Bønder og gjorde Hovarbejde. Manden han kører, som han var gal: tværs over Agrene, over de værste Huller og Knolde, og alle staa de og glo paa ham. Tilsidst gaar Herremanden hen til ham og spørger, hvad han kører saadan efter. „Aa“, svarer Manden, „jeg har gjort en Akkord med Fanden og skal gjøre ham en Hovdag en Gang imellem; og i Dag skal jeg kjøre for ham selv.“ — „Hvad er det for noget?“ siger Herremanden; „hvor har du da Fanden?“ — „Han sidder i den Tønde“, siger Bonden. „Hør en Gang“, siger saa Herremanden, „jeg har tidt ønsket at se Fanden; kan du nu skaffe mig ham at se, saa skal du beholde

Side 212

din Gaard kvit og fri for alle Afgifter, saa længe du lever, og dine Børn efter dig.“ — „Ja“, siger Manden, „jeg kan nok faa ham frem, naar jeg slaar Tønden itu, — men han ser fæl ud.“ — „Det er det samme, slaa du kuns til!“ siger Herremanden. Saa slaar da Manden Tønden itu, Præsten springer ud og løber alt hvad han kan hen over Markerne. Herremanden syntes jo ogsaa, at han saae fæl ud; men han havde dog tænkt, at Fanden havde været sort. Herremanden opfyldte nu, hvad han havde lovet Bonden, og Konen blev da fri for Præstens Besøg.

[321]

Den gjerrige Mand.
(Fra Horsens-Egn, ved Frøken Nanna Reedtz.)

Engang var der en Mand: hans første Kone var død, og saa vilde han giftes igjen; men han søgte bestandig efter at faa en, der kun spiste en Fjerdepart af en Ært en hel Dag igjennem; for han var saa knap og saa nap. Endelig var der en, som giftede sig med ham og sagde, det kunde hun saa godt bjærge sig med.

Da hun havde været der en Maanedes Tid, saa tyktes han, at hun var saa tyk og fed, saa det var da sært, om hun kunde nære sig med saa lidt om Dagen. Saa havde han en Karl, ham kaldte han hans Trosvend; men han holdt baade med Konen og Manden. Ham spurgte Manden, hvad han tænkte; for selv trode han, hun spiste af Gryden, naar hun lavede Maden. Ja, det kunde jo være, mente Karlen. Saa spurgte han Karlen ad, hvordan han da skulde faa det at vide, og saa sagde Karlen, at Manden kom til at sætte sig op paa Sodstangen, for at se, om hun spiste noget af Gryden. Ja, det var da saa meget godt. Men saa sagde Karlen det ogsaa til Konen, hvad Manden havde i Sinde: og hun skulde tage sig i Agt for, at hun ikke spiste noget af Gryden. Saa om Morgenens hjalp Karlen

Side 213

Manden op paa Sodstangen, og Konen bad Pigerne, om de strax vilde komme med en Slump Tørv, saa der ret kunde blive en stor Ild, og han kunde blive varmet; men hun lod jo, som hun ikke vidste, han var der. Saa blev han da baade gennemvarmet og gennemrøget, men skrige turde han jo ikke, og selv kunde han ikke komme ned. Endelig maatte hans Trosvend da hjælpe ham ned, og han maatte nu gaa til Sengs og laa i fjorten Dage, før han kom sig igjen.

Men saa kom han atter i Tanker om, at hun maske spiste noget, naar hun skiftede Maden i Spisekammeret. Saa spurgte han igjen Karlen om, hvordan han skulde faa det at se. Saa sagde Karlen, han vidste ikke bedre, end at han blev puttet i en Dyne, der var i en Seng, som stod i

Spisekammeret; den vilde han skære Hul paa, saa Manden kunde titte ud af den. Saa fortalte Karlen Konen det hele: at hun maatte tage sig i Agt for ikke at spise noget i Spisekammeret, da Manden var i Dynen. Da hun saa kom derind, kaldte hun strax paa Pigerne: at de skulde tage Sengeklæderne ud og banke dem godt, da de ellers bleve øde. Saa bare Pigerne Sengeklæderne ud og bankede dem dygtig; Manden vred sig derinde som en Orm; men han turde ikke klage, for de maatte jo ikke vide, han var der. Han blev da nu saa forslaaet, at han igjen maatte ligge i fjorten Dage. Konen klagede sig over ham og spurgte ham, hvad han dog fejlede. Han sagde, han var syg. „Du skulde ikke spise mere, end jeg spiser, saa var du rask og frisk“, sagde hun til ham.

Saa, da han kom op, ærgrede han sig igjen over, at hun saae saa godt ud, og spurgte da Karlen om, hvad der nu var at gjøre: hun maatte vist drikke noget, naar hun tappede i Kjælderens; saa det var det, hun var saa tyk og saa fed af; og nu skulde hans Trosvend da sige ham, hvordan han skulde faa det at se. Saa sagde Karlen: han kom til at slaa Bunden ud af et Orehoved og saa krybe der ind; saa kunde Karlen sætte Bunden ind, og Manden kunde da kige ud ad Spundshullet. Karlen sagde det igjen til Konen, og da hun kom derned, gik hun og talte med sig selv: at det Orehoved trængte til at gøres

Side 214

rent, og saa kaldte hun paa Pigerne, og de kom strax med godt varmt Vand og gjorde det rent. De skyllede og skumpede det godt, og han blev da saa forskoldet, at der var ikke Hud paa hans Legeme. Manden var syg en Maaned efter den Tid, og i det Mellemrum havde Karlens fattige Forældre mistet et Par Stude. Saa havde de et Par dejlige Stude: dem forærede Konen Karlen til hans Forældre, fordi han altid havde været hende saa tro.

Da nu Manden kom op og saae, at Studene vare borte, blev han saa fortrydelig over det, at han sagde, han vilde lægge sig til at dø. Saa fik Konen ogsaa Bud efter en Kiste til ham og fik ham puttet i den. Men da Begravelsesdagen kom, og Kisten blev sænket i Graven, og Manden saaledes mærkede, det var Alvor: at de vilde begrave ham, saa blev han angst og raabte, at de skulde lade ham komme op: saa maatte Konen faa saa meget at spise, som hun vilde. Præsten kunde ikke høre, hvad han sagde, og spurgte, hvad det var. „Aa“, sagde Konen, „han siger, at naar han kan komme op, vil han spise os allesammen.“ — „Da skynd jer, kjære Børn!“ sagde Præsten, „og kast al Jorden over ham, saa han ikke kan komme op!“ Og det hjalp ikke, det han raabte og skreg, for han maatte blive dernede. Konen giftede sig saa med Karlen, og de levede godt og lykkelig sammen.

[322]

Ulven.

(Fra Horsens-Egn, ved Baronessse Elisa Krag-Juel-Vind. — Fra Vendsyssel, ved Student Nik. Chr. Christensen.) *)

Der levede engang en Mand og en Kone, som ejede syv Faar, et stumphalet Føl, en Hund og en Kat. Til at passe Faarene

*) De to Optegnelser stemme overens i Indhold og afvige kun i Fremstilling; Begyndelsen er i det hele bedst fortalt i den første, Slutningen i den anden af dem, hvorfor de her begge ere benyttede.

Side 215

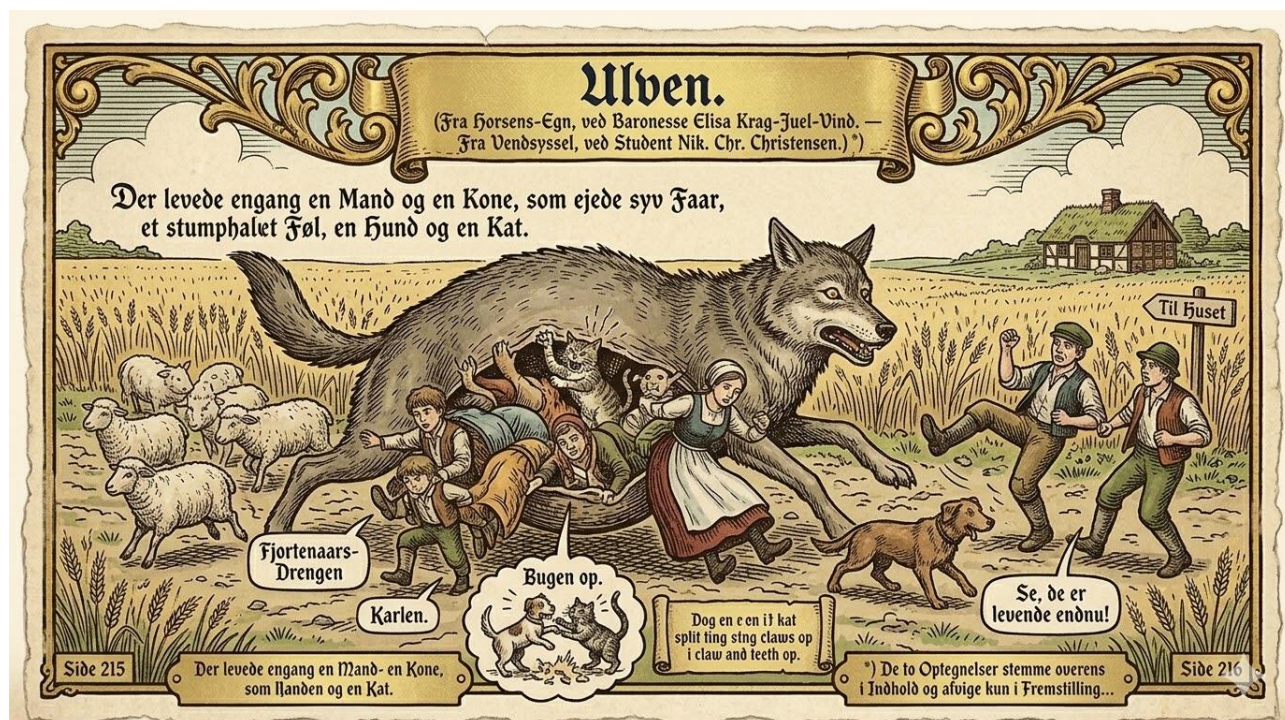
havde de en Fjortenaars-Dreng. En Dag gik Drengen med sin Mellemmad og de syv Faar ude i Marken. Saa kom Ulven og sagde til Drengen: „Det var da nogen dejlige Faar; er det dine?“ — „Ja det er“, sagde Drengen. „Vil du give mig din Mellemmad?“ sagde Ulven, „ellers æder jeg et af dine Faar.“ — „Nej jeg vil ikke“, sagde Drengen. Saa aad Ulven Faaret. Næste Dag, da Drengen atter gik ud i Marken med sin Mellemmad og sine sex Faar, saa kom Ulven igjen, og det gik nu lige som forrige Dag: Ulven vilde have Mellemmadden, Drengen vilde ikke give ham den, og Ulven aad et andet af Faarene. Saaledes gik det hver Dag, indtil Ulven havde ædt alle Faarene. Nu blev Drengens Husbond vred og satte ham til at passe det stumphalede Føl. En Dag gik Drengen ud i Marken, for at se til Føllet; da mødte han igjen Ulven, som sagde: „Dreng! giv mig din Mellemmad, ellers æder jeg Føllet.“ Men Drengen vilde ikke af med sin Mellemmad, og saa aad Ulven Føllet. Da Drengen nu kom hjem og fortalte, hvad der var sket, saa sagde hans Husbond, at han skulde nu gaa ud i Verden og lede Faarene og Føllet op. Drengen gik ogsaa, endskjøndt han vidste, at Ulven havde ædt dem op. Da han havde gaaet noget, tog han sin Mellemmad op og begyndte at spise af den. Saa kom

Ulven og sagde: „Dreng! giv mig din Mellemmad, ellers æder jeg dig.“ Men Drengen vilde ikke give Ulven sin Mellemmad, og saa aad den ham med.

Folkene i Huset syntes, det varede for længe, inden Drengen kom tilbage, og de sendte derfor Karlen ud, for at søge. Karlen mødte da ogsaa Ulven og spurgte den, om den ikke havde set en Dreng, syv Faar og et stumphalet Føl. Ulven svarede: „De ligger i min Mave og rumler og skrumler; der kan ogsaa gjerne blive Plads til dig.“ Og saa snart den havde sagt det, saa aad den Karlen. Da Folkene i Huset nu syntes, at Karlen blev for længe borte, saa sendte de Pigen afsted, for at lede efter ham. Hun kom ogsaa til Ulven og spurgte, om den ikke havde set en Dreng, syv Faar, et stumphalet Føl og en Karl. Ulven svarede: „De ligger i min Mave og rumler og skrumler; der kan ogsaa gjerne blive Plads til dig med.“ Og saa

Side 216

aad Ulven hende. Manden i Huset ventede længe paa Pigen; men endelig blev han kjed deraf og gik selv ud for at søge. Da han kom til Ulven, spurgte han, om den ikke havde set en Dreng, syv Faar, et stumphalet Føl, en Karl og en Pige. Ulven svarede: „De ligger i min Mave og rumler og skrumler; der kan vel blive Plads til dig ogsaa.“ Og saa snart han havde sagt det, slugte han Manden. Konen i Huset biede længe efter sin Mand; men endelig havde hun da heller ingen Ro paa sig, men gik ud, at lede ham op. Saa mødte hun Ulven og spurgte den, om den ikke havde set en Dreng, syv Faar, et stumphalet Føl, en Karl, en Pige og en Mand. „Jo“, svarede Ulven, „de ligger i min Mave og rumler og skrumler; der kan ogsaa gjerne blive Plads til dig.“ Og saa slugte Ulven ogsaa Konen. Nu syntes Hunden der hjemme, at det blev saa ensomt for ham, og han gav sig da ogsaa paa Vejen, at lede dem op. Han fandt snart Ulven og spurgte den, om den ikke havde set en Dreng, syv Faar, et stumphalet Føl, en Karl, en Pige, en Mand og en Kone. Ulven svarede: „De ligger i min Mave og rumler og skrumler; der kan vel ogsaa blive Plads til dig.“ Nu var der ingen andre der hjemme, end Katten, og den fandt det da ogsaa snart noget kjedsomt og gav sig da ud, for at opsøge de andre. Den kom ogsaa til Ulven og spurgte, om den ikke havde set en Dreng, syv Faar, et stumphalet Føl, en Karl, en Pige, en Mand, en Kone og en Hund. „Jo“, sagde Ulven, „de ligger i min Mave og rumler og skrumler; der kan vel ogsaa blive Plads til dig.“ Og saa slugte Ulven ogsaa Katten. Men nu havde Ulven ædt saa mange, at de ikke længer godt kunde faa Plads inde i den: Hunden og Katten kom op at slaas, og Enden blev, at de krattede Bugen op paa den; og ud dumpede nu Drengen med de syv Faar, det stumphaledede Føl, Karlen, Pigen, Manden, Konen, Hunden og Katten. De vare allesammen ganske levende endnu, og de overfaldt da i Forening Ulven, slog den ihjel og vendte glade og fornøjede hjem til Huset.

Side 217

**Folkesagn, Folketro og Folkestik
i Ryslinge-Sogn, Svendborg-Amt.
(Ved Landmand Lars Frederiksen.)**

[323]

Kjellelose-Høj.

Til Ryslinge-By hører en Mose, kaldet Kjellelosen, i hvis østre Ende ligger en Høj, omgivet og bevokset med Træer og Buske. Dennes Navn er Kjellelose-Høj, den skal i de hedenske Tider have været en Offerlund, og var dengang helt omflydt med Vand, eftersom Kjellelosen paa den Tid var et helt Uføre, hvad den tildels endnu er. I Kjellelose-Høj har der før været slemt med allehaande Troldtøj: man har undertiden set Højen staa paa fire gloende Pæle, og Troldene dandse Hopsa derunder. Ogsaa har man tidt hørt et Kistelaag slaas i inde i Højen, naar man har gaaet den forbi ved Nattetider, og Lys har man ofte set brænde henne i Buskene nord for Højen. Man troede derfor, at her maatte ligge en stor Skat, og Mændene fra Ryslinge forenede sig ogsaa engang i gamle Dage om ved fælles Kræfter at grave den op. De mødte en Nat paa Højen, hver med sin Spade; men aldrig saa snart havde de begyndt at grave, før de saa Ryslinge staa i lys Lue. De skyndte sig da hjem, for at slukke og redde; men da de kom til Byen, stod den, som da de forlod den, og det hele havde været Øjenforblindelse. Naar det var Solskin, og Solen skinnede paa Kjellelose-Høj, da lagde Trolden sine mugne Sølvpenge ud at „solvejre“; men hvis da nogen gik hen og tog dem, saa bleve de til „ene Snoge.“ — For mange Aar siden var der en Mand fra Ryslinge, som huggede sig en Egeknag paa Kjellelose-Høj og slog den fast paa sin Udvej; men samme Nat kom Trolden fra Kjellelose-Høj til Gaarden, hvor Manden bode, og bankede paa Døren. Folkene vare alle i Seng;

men Manden stod selv op, gik ud i Fremmerset og spurgte Trolden, hvad han vilde. „Jeg vil snakke med dig“, sagde Trolden, „for alt mit Porselæn faldt ned af Hylderne og sloges i Stykker, da du huggede paa min Høj, og det vil jeg nu have Betaling for.“ Men Manden

Side 218

sagde: „Du kan snakke med Hunden“, og saa gik Trolden hen og tog Hunden, som stod i Lænke, gik Gaarden rundt med den og slog den mod Væggene, indtil den var helt sønderslidt, og da Folkene kom op om Morgen, vare alle Gaardens Vægge ganske besudlede med Blod.

[324] Gongels Sten.

I gamle Dage, da der var Jetter til, var der en saadan, ved Navn Gongel, der stod paa Ringe-Kirketaarn og kastede en stor Sten efter Gislev-Kirke, for at slaa den ned. Men ihvor godt end Jetten havde taget Sigte, og ihvor haardt han end slyngede Stenen, saa faldt den dog ned paa Halvvejen, og den laa endnu for faa Aar siden ude paa „Lunget“ *), som ligger syd for Ryslinge, i den lige Linie mellem Ringe og Gislev. Denne Sten kaldtes Gongels Sten, og den bar Vidnesbyrd om Jettens Kræfter, thi der var et Hul i den for hver af hans fem Fingre.

[325] Ryslinge-Kirke.

Ryslinge-Kirke skulde først været bygt ved Lørup-Vangeled, og alle Materialierne vare kjørte dertil; men da var det en Nat, at et Stykke Tømmer blev flyttet herfra til Ryslinge, og det antog man for et Varsel om, at Kirken skulde ligge der. Saa bygte man da Kirken, hvor Tømmeret laa, og det var paa det Sted, hvor den endnu ligger. — Et andet Sagn herom siger, at Kirken skulde have været bygt paa Bakken mellem Blaabæk og Degesbæk, men det siger ikke, af hvad Grund den da ikke kom til at ligge der.

*) Et Lung kaldes et udyrket Stykke Hedejod.

Side 219

[326]

Ryslinge-Kirkeklokke.

Kirkeklokken i Ryslinge har ingen god Klang. Den skal være støbt af en Hr. Essing, og strax da Klokken blev hængt op i Taarnet, og der blev ringet med den, gav den, som sagt, ingen fin Lyd fra sig. Man begreb da strax, hvordan den Knude var slaaet, og herom har man dette Vers: Kobber og Messing det stjal Hr. Essing, Tin og Bli det maatte heri.

[327]

Jord-Laanet.

Den Jord, som nu hører til Avlsgaarden Sophienlund, skal i gamle Dage have hørt til Ryslinge. Men saa var det engang, at den Bøn blev gjort til Bønderne i Ryslinge, om de ikke vilde laane Jorden ud, blot saa længe mens man saade og høstede een Gang. Bønnen blev opfyldt, og Jorden blev laant ud; men saa saade man Agern og Bog i den, og det havde da lange Udsigter med Høsten. Imidlertid bleve Egene og Bøgene, som voxte op, ryddede af og kørte i Hus for omtrent en Snes Aar siden. Saa var Høsten jo til Ende, og Betingelserne for Jordlaanet ude; hvorfor vittige Hoveder mente, at nu kunde Ryslingerne gjerne tage Jorden tilbage igjen.

[328]

Det skjæve Hegn.

Det Hegn, som adskiller Ryslinge-Bys Grund fra Avlsgaarden Sophienlunds, gaar meget skjævt; og Grunden hertil er denne: Da det skulde sættes, blev nemlig en sat paa en hvid Hest, og hvor han red, der skulde Hegnet staa; men Rytteren red baade ud og ind, og derfor kom Hegnet til at staa, som det staar.

[329]

Lamaen.

Førend Udskiftningen kaldtes den Del af Ryslinges Bymark, som ligger vest for Byen, Vestermarken, og herude er det et Sted, som kaldes Lamaen*), hvor der engang skal have staaet en stor Skov, hvorfor man der endnu kan pløje Træstubbe op.

[330]

Kapelsmae.

I Landsbyen Lørup, som ligger sydvest for Ryslinge, har i gamle Dage ligget et Kapel; og paa Stedet, hvor det har staaet, kan man endnu pløje Murbrokker op. En Enghave, som hørte til Kapellet, kaldes endnu Kapelsmae og hører nu til Krumstrup. For ikke mange Aar siden gik en Mand fra Lørup tillige med en Kræmmer en Nat forbi Kapelsmae. Da hørte de, at Melodien til Psalmen „Hvo veed, hvor nær mig er min Ende“ blev sunget ude i Engen.

[331]

Lørup-Hede.

Sydøst for Lørup ligger Lørup-Hede, som nu er helt opdyrket og beboet; men gamle Folk i Ryslinge-Sogn kunne endnu mindes, at der ikke var flere hverken Huse eller Gaarde, end Bøgebjærgshuset, som er det Hus, der ligger længst hen ad Kværndrup til.

[332]

Ulvemose-Hule.

Ude i Vestermarken, lige vest for Lamaen, er der et højt Sted, kaldet Sarbjærg, og nedenfor det en Lavning, kaldet Ulvemose-Hule. I den Tid, da her endnu var Ulve i Landet, da grov man saakaldte Ulvehuler og lagde et svagt Dække over

*) En Ma eller Made er en sid Eng.

Side 221

dem, saa naar Ulven kom og vilde gaa derover, brast Dækket, og den faldt ned i Hulen. En saadan Ulvehule var da paa det Sted, som endnu kaldes Ulvemose-Hule, og en Nat var en Ulv ganske rigtig bleven fangen i den. Saa lidt efter kom en Musikant gaaende, tog fejl af Vejen og drattede ned i Hulen til Ulven. Da Musikanten strax blev vaer, hvad Selskab han var kommen i, og han ikke havde noget Vaaben at værges sig med, greb han i sin Fortvivlelse til Fiolen og begyndte at spille op, det bedste han havde lært. Ulven, som havde taget imod ham med gnistrende Øjne, lagde sig da ganske rolig ned i den ene Ende af Hulen og hørte til med det største Velbehag. Musikanten krøb hen i Hulens modsatte Ende og blev ved at spille uafladelig. Saaledes gik Natten hen, og om Morgen, da Folk kom, for at se, om der var nogen Fangst, sad Musikanten endda og spillede; men da havde han kun een Streng tilbage paa Fiolen.

[333]

Funk Mestertyv.

I den Gaard i Ellested-Sogn, som er den første til venstre, naar man rejser ad Landevejen fra Ryslinge til Nyborg, skal engang have boet en stor Mestertyv, som hed Funk. Han drev sin Haandtering i det store: han kjørte ud og stjal og havde Karle med til sin Tjeneste. Han var tillige en stor Sortekunstner og kunde „dølge“ Folk saadan, at de bleve ved at sove, imens Funk stjal hvad han vilde. Saadan var det engang at han rejste hen til Langkildegaard i Lunde-Sogn og tog alt hvad han vilde, for han „dølgede“ Folkene saa, at de ikke vaagnede, før han var borte med Byttet. Hvis derimod nogen vaagnede og fik Funk at se, da kunde hans Sortekunstneri ikke nytte ham noget; thi faa dem til at falde i Søvn igjen, det kunde han da ikke. Om Funks store Dumdristighed fortælles, at han stod aabenlyst paa Skirrehøj og pralede:

Side 222

Funk han stod paa Skirrehøj
og kviddred som en Lærke:
alle de Faar, paa Skirre-Lunget var,
de bare Funks Mærke.

Funk han stod paa Skirrehøj
og kviddred som en Due:
alt det Kvæg, paa Skirre-Lunget var,
det kaldte Funk sine Stu'e. *)

Den Skirre-Høj, som Funk stod paa, er nu ikke mere til, men man veed dog, hvor den har været. En Fjerdingvej sydøst for Ryslinge ligge nogle Gaarde og Huse, som kaldes Skirret, og der har Højen ligget. Der er nu næsten intet Spor tilbage af den, ja der er endog nu en Lavning i Jordsmonnet, hvor Højen har staaet; men uden om denne Lavning er der en svagt ophøjet Vold, som viser Højens Omkreds. Da denne Høj for en tredive Aar siden blev gravet bort, fandtes nede i den Potter med

muldne Ben. Naar man rejser fra Ryslinge ad Landevejen til Nyborg, da ligge Resterne af Skirrehøj to gode Bøsseskud syd for Landevejen, paa det Sted, hvor den drejer om efter Ellested.

Det gik længe Funk godt, trods hans store Dumdristighed. Men saa var det en Dag, han blev buden ned til Lykkesholm, og førend han rejste, sagde han til sin Kone: „Mo'r, tag mig min Sølv-Kniv og Gaffel, for det kan være, jeg kommer til at spise med de store i Dag.“ Han fik da sin Sølv-Kniv og Gaffel med og rejste; men da han kom til Lykkesholm; toge de ham fat og hængte ham.

Funks Lig blev hængende i Galgen i lang Tid. Saa var det en Dag, der gik en Bonde og pløjede lige ved Siden af Galgen, hvor Funk hængte, og Bondens lille Søn var Plovkjøring. Alle de Klæder, Funk havde paa, flagrede for Vinden, paa hans ene Lomme nær: den hang ganske stille. Dette gik

*) Optegneren er af den Mening, at der maa være nogle flere Vers af denne Vise, men det har ikke været ham muligt at faa flere opspurgt.

Side 223

Bondens lille Søn længe og saae paa; tilsidst sagde han: „Hvordan kan det være, Fa'r, at Funks Lomme flagrer ikke for Vinden?“ Da gik Bonden hen og slog til Lommen med sin Plovstage: da brast det halvraadne Tøj, og Lommen faldt ned paa Jorden, fuld af Penge.

[334]

Minder fra Svenskekrigen.

Da Svenskerne (d. 30. Januar 1658) gik paa Isen over lille Belt og fordelte sig omkring paa Fyn, kom der ogsaa en Trop af dem til Ryslinge. Denne Landsbys Beboere, baade Mænd, Kvinder og Børn, flygtede da ud i en Skov, som ligger nord for Ryslinge, Ruerne hedder den og hører til Ravnholt. Her opholdt de sig inde i Tykningen af Skoven, og ved opstablede Riskviste, hvorpaa de tændte en Ild, varmede de sig og lavede deres Mad; thi om Natten gik Mændene hjem at hente Levnetsmidler. Nogle Aar efter fandtes, ved Fældning af hule Træer i Rueme, Mødre siddende derinde med deres spæde Børn, døde af Hunger. Men Svenskernes Ophold varede for længe til, at Beboerne kunde blive i Skoven, og man kom da ved fredelig Mægling saaledes overens, at Svenskerne skulde være Herren, og Beboerne deres Tjenestefolk. — Endelig kom jo Polakkerne og dreve Svenskerne bort; men det almindelige Sagn herom er det, at Polakkerne i to Dage gjorde mere Ødelæggelse, end Svenskerne i to Aar.

[335]

Brødrene paa Krumstrup.

I den sydlige Del af Ryslinge-Sogn ligger Herregaarden Krumstrup, hvis Hovedbygning skal være opført af Stenene fra Kapellet i Lørup. Den ejedes engang i forrige Aarhundrede af to Brødre: Rasmus og Peder Lange. Rasmus Lange stod bestandig sin Broder Peder efter Livet, for han vilde have Gaarden ene. Engang var han efter at ville lade ham skyde, da Peder havde været ridende i Odense, og

Side 224

Rasmus havde selv udstillet en Mand med en ladt Bøsse nede ved Blaabæk, som er det Vandløb ved Trevejen; men dengang red Peder en anden Vej, saa der blev ikke noget af. Tilsidst vidste Rasmus Lange da intet bedre Middel til at blive skilt ved Broderen, end at forgive ham, og det skulde anrettes paa følgende Maade. Der er en Stente nede ved Krumstrup, som kaldes Tyvestenten, og her bildte Rasmus sin Broder ind, at der laa en stor Skat skjult, som de skulde have gravet op. Den Spade, som Peder skulde grave efter Skat med, blev smeddet i Lørup-Smedje, og Rasmus Lange

slog det første Slag paa den i den slemmes Navn. Dernæst sendte han Bud til Svendborg efter Skedevand for een Mark. Da Buddet kom tilbage med Flasken, var der en Seddel paa den, hvorpaa der stod „Skedevand for 1 mk.“; men den Seddel maatte ikke være der, sagde Rasmus. Da nu Natten kom, i hvilken Skatten skulde graves op, fik Mandskabet hver sin Spade, og Peder Lange sin. Men Rasmus Lange havde lejet en Drabant, som midt under Skattegravningen skulde komme med et Lagen over sig, en Humlestage i Haanden og en brændende Fyrsvamp i Munden: han skulde da forestille Fanden. Skattegraverne havde, paa Rasmus Langes Anordning, hver sin Flaske med Drik i; og naar de saae Fanden komme, skulde de drikke af deres Flasker, for at styrke sig. Da de nu saae denne Fanden komme anstigende, drak de da allesammen, hver af sin Flaske, og Peder af sin; men han drak Skedevand, de andre drak Brændevin. Peder Lange blev strax angreben af Drikken og blev ført til Krumstrup, hvor han døde, efter at have brækket en Mængde Blod af sig. Og det Blod har man ikke kunnet faa vasket af, trods al anvendt Umage. Da en af Krumstrups seneste Ejere brækkede Gulvet op, var Blodet trængt halvt ned i de tykke Fjæle. Fra den Tid af har der været meget Spøgeri baade ved Tyvestenten og i den Smedje, hvor Peder Langes Skatte-Spade blev smeddert. Hans Jensen i Lørup, der døde for en halv Snes Aar siden som en gammel Mand, havde aldrig villet tro, at der var Spøgeri til. Men saa var det engang, da han tjente paa Krumstrup, at alle Karlene og Pigerne der vilde til Strarup at

Side 225

lege Jul, og Hans Jensen fulgte da med. Da de nu kom gaaende hjem om Aftenen, og de næstendels vare naade til Tyvestenten, mente de, at der kom nogen traskende bag efter dem, hvorfor de allesammen løb saa stærkt de kunde, paa Hans Jensen nær, som blev gaaende sin sædvanlige Gang. Men da han naade Tyvestenten, stod der en hovedløs Mand; og siden den Tid nægtede Hans Jensen aldrig, at der var Spøgeri til.

I den Smedje i Lørup, hvor Spaden blev smeddert til Peder Lange (det er ikke den, som nu er der), var der altid noget, som gjorde en fæl Støj oppe paa Loftet om Natten: det var, som om nogen gik og legede Trille deroppe. — En Aften stod Smedekarlen Rasmus og en Karl ved Navn Søren fra Lørup i Smedjedøren; da kom der en stor lang en og gik forbi og ind ad Porten. Man spurgte saa tidt Rasmus, hvordan den saae ud, som han og Søren saae; men han vilde aldrig sige andet, end: „han saae saa sært ud.“

[336]

Den kloge Præst.

I Begyndelsen af forrige Aarhundrede hed Præsten i Ryslinge Hr. Hans, og han afløstes af Hr. Jens, og de vare saa skikkelige, som man kunde ønske det, begge to. Men den Præst, der saa kom efter Hr. Jens, han havde gaaet i den sorte Skole. — Det traf sig da, at den Mand, som boede i Gaarden lige for Tanges Kjær, blev frastjaalen en Hest, og han vidste da ikke, hvad han kunde gjøre bedre, end at gaa om og klage sin Nød for Præsten. Da han saa havde fortalt ham, hvordan det var gaaet til, sagde Præsten: „Haa, den kommer sø' mi' Skam nok igjen.“ Og tredje Dagen efter at den var stjaalen, kom den da ogsaa løbende tilbage; og saa stærkt havde den rendt, at det hvide Skum laa paa den. Gaardens Port var uheldigvis lukket, saa Hesten løb ind paa den, saa det knagede efter. En Mand, som var henne at vande Heste i Tanges Kjær, lukkede da Porten op, og Hesten foer saa ind i Gaarden og derfra ind i Stalden og op i sit gamle Stade.

[337]

Kirkelammet.

Oppe paa den østligste Hvælving over Ryslinge-Kirke ligger Kirkelammet. I gamle Dage maatte Degnens Pige hver Højtidsaften give det en Tot rent Foder til Leje. Naar Kirkelammet viser sig, da er det et Varsel for, at nogen skal dø. Om Oprindelsen til Kirkelammet haves den Folketro, der ikke knytter sig til noget bestemt Sted, men gjælder om Kirkelam i Almindelighed: at da man begyndte at bygge Kirker her i Landet, skete det ofte, at hvad man byggede op om Dagen, blev revet ned om Natten; men saa begrov man et levende Lam underneden Kirkebygningen, og da kunde ingen mere lægge Haand paa Ugjæringen. Det nedgravede Lam blev da til et Kirkelam.

En gammel Kone i Ryslinge (Ane Katrine) har engang set Kirkelammet. Hun havde siddet oppe og vaaget over en syg Kone, og da hun gik hjem derfra om Natten Klokken tolv, gik der et enligt Lam ude paa Vejen; men om det havde kun tre Ben, — som et Kirkelam skal have — det kunde hun ikke rigtig se. Da hun kom hjem til sine Forældre, sagde hun, at hun havde set Kirkelammet, og saa mente de da, at det var Varsel for den syge Kone, at hun skulde dø. Det var det dog ikke, for hun kom sig; men Dagen efter faldt en Stolpe om og slog et lille Barn tildøde i Gaarden næst ved; og det havde altsaa dog været Kirkelammet, hun saae.

For 30 Aar siden døde en Mand i Ryslinge-Sogn; han bode ellers nord for Ryslinge-By, ude ved Nørremarks-Skoven. Nogle Dage før han døde, saae man Kirkelammet gaa ud efter hans Gaard. Det var saadan i Aftenskumringen, da det gik ud ad Nørremarks-Gyden, og da det kom ud til det allersidste Hus til venstre, som ligger klods op til Nørremarks-Skoven, begyndte Hunden der at gø. Da Husmanden hørte det, gik han ud at se, hvad det var, og da saae han Kirkelammet: det gik forbi Huset og fortsatte sin Gang ud til Gaarden, hvor Manden saa døde nogle Dage efter.

Side 227

[338]

Den trebenede Hare.

Somme mene, at Kirkelammet er det samme som den trebenede Hare, hvilken man i gamle Dage tidt saae gaa ude paa Tofteagreene ved Hestehaveskoven. Man forsøgte tidt paa at skyde den, men det lykkedes aldrig, inden denne her Præst kom til Ryslinge, som havde gaaet i den sorte Skole; han skjød den trebenede Hare med en Sølvknap; og da man saa vilde hen at hente Jagtbyttet, var der ikke andet end Tarmene.

[339]

Helhesten ved Tanges Kjær.

Midt i Ryslinge-By var i gamle Dage et Morads, Tanges Kjær kaldet, og saaledes kaldes endnu en Vandedam, der ved Udgravning er kommen i Moradsets Sted. Det var da en Aften for mange Aar siden, at nogle unge Piger fra Ryslinge havde været ude i en Gaard i Skirret, for at hjælpe Konen der at karte sin Uld; de havde været til Kartegilde, som man siger, og det var blevet temmelig silde, inden de havde givet sig paa Vejen hjem. De fulgte Gangstien fra Skirret til Ryslinge, hvilken just gik over Tanges Kjær. Pigerne gik da og ængstede sig for, hvordan de skulde komme over dette farlige Sted; men da de naade dertil, stod der ved Bredden af Moradset en gammel mager Hest, saa mager, at man kunde tælle Ribbenene i den. Den modigste af Pigerne satte sig strax op at ride paa den, og de andre fulgte hendes Exempel; thi jo flere der satte sig op, des længere blev Hesten. De rede da ud i Moradset; men da de vare komne den halve Vej over, saae den forreste Pige sig tilbage, og da hun saae dem alle sidde paa een og samme Hest, blev hun saa forskrækket, at hun udbrød: Jøsse Christus Ko's! sidder vi alle paa eet Ho's!

Og saa snart det var sagt, forsvandt Hesten pludselig, og Pigerne

Side 228

stode midt i Moradset, og maatte da vade i Land. Men det var Helhesten, de havde redet. *)

Nissen.

[340]

I gamle Dage var der en Nisse i Ryslinge, som bode oppe paa Slyden i den østligste Gaard i Byen, hvor der nu er et Hus. Gaardhunden kunde slet ikke lide Nissen, men blev altid saa arrig, hver Gang den saae ham. Saa var det en Aften, at der kom en Tigger ind i Gaarden og bad om Nattely. Ja, han kom da til at ligge oppe paa Slyden, hvor Nissen bode. Da nu Tiggeren var kommen derop og havde lagt sig, gik Nissen hen til Laagen og saae ned i Gaarden, og her havde han da rigtig sine Løjer af at staa og drille Gaardhunden, idet han stak det ene Ben ud af Laagen og sagde: „Puds mig den Lab! puds mig den Lab!“ For her vidste han, at Hunden ikke kunde gjøre ham noget. Men Tiggeren holdt ikke af disse Løjer, for han kunde ikke faa Søvn i sine Øjne for Støj og Allarm af Nissen og Hunden, og han gik derfor hen og gav Nissen et Skub, saa han trimlede ned paa Stenbroen.

[341]

Der i Gaarden havde de en gammel sort Hest, som Nissen fodrede, hvorfor den altid var i saadan en god Stand. Saa var det en Dag, Manden skulde til Kjøbstaden, og det havde Nissen faaet at vide, og han havde tillige faaet Nys om, at den gamle sorte Hest skulde spændes for Vognen og trække Bonden derud; men dette var ikke efter Nissens Hoved, hvorfor han tog den gamle sorte Hest op paa Slyden til sig. Da Bonden nu skulde afsted, var den gamle sorte da ikke at

*) Dette meget udbredte Sagn henføres her til Helhesten og i et sjællandsk Sagn i Gl. Minder, I, Nr. 8 til Nissen; men det henføres ellers almindeligst, og vistnok rettest, til Nøkken eller Damhesten; jfr. Thiele, II, S. 291—93. (Udg.'s Anm.)

Side 229

finde, og han maatte spænde en anden før, og derpaa kjørte han. Men da Bonden var kjørt til Kjøbstaden, tog Nissen den gamle sorte Hest ned af Slyden og satte den ind i Stalden igjen.

[342]

En anden Gang vilde Nissens Husbond til Markeds og sælge en smuk brun Hest. Men denne Hest var Nissens Kjæledægge, og han vilde derfor ikke have den solgt. Saa en Dag gjorde Nissen et stort Hul inde i Kornladen, og om Aftenen før Markedsdagen førte han Hesten herhen. Om Morgen, da Bonden vilde til Markeds, savnede han da den brune Hest, og maatte tage afsted uden den; men da Markedet var til Ende, satte Nissen den brune Hest hen i Stalden igjen.

[343]

Naar Nissen vil skifte Tjeneste, da gaar han ud saadan i Mørkningen og spørger Folk, om de ikke ville have en lille Dreng i deres Tjeneste, som ikke forlanger anden Løn end en Potte Sødgrød Nytaars-Aften.

[344]

Ikke alene i Ryslinge var der i gamle Dage en Nisse; men der var ogsaa en i Lørup og en i Sødinge, hvilken sidste By ligger i Ringe-Sogn. Se nu gik det hverken værre eller bedre, end at den Sødinge-Nisse stjal Havre fra Mændene i Lørup, og den Lørup-Nisse stjal det samme fra Mændene i Sødinge. For nu at faa rigtig Vished om dissehersens Tyverier: om det ogsaa virkelig var Nisser, som stjal Havren, lejede Mændene i Lørup en Mand, som skulde se efter med Nisserne en vis Nat, og saa skulde han have sin Skjæppe Havre af hver Mand i Lørup for det Stykke Arbejde. Den bestemte Nat gaar Manden da ud paa sin Post i Ejsmarken, paa de Lørup- og Sødinge-Grændser. Han krøb op i en Pil, for han vilde ikke, at Nisserne skulde se ham, han vilde kun se dem. Da han en god Stund havde siddet oppe i Piletræet, kom ganske rigtig den Sødinge-Nisse fra Lørup med en Tønde Havre paa Skul-

Side 230

deren, og den Lørup-Nisse kom fra Sødinge, ogsaa med en Tønde Havre. De mødtes da lige ud for Manden, som sad i Piletræet, og det kom da til Slagsmaal imellem dem. Imens sad Manden i tavs Forventning om, hvilken af dem der skulde gaa af med Sejeren. Endelig flygtede den Sødinge-Nisse. Da raabte Lørup-Nissen: „Saae du det, Skjæppehavre-Mand! hvor jeg kunde toke ham!“ — „Ja, men du fik dog det sidste Slag“, sagde Manden. Men den Skam kunde den Lørup-Nisse ikke lade sidde paa sig, og han halede derfor efter Sødinge-Nissen. Imens fik Manden Stunder til at gaa ned af Træet, og han rendte da hjem til Lørup, alt hvad han kunde.

[345]

Den Lørup-Nisse var ellers tiere paa Spil. Det var nemlig engang — da havde han ogsaa været ude at stjæle Havre — at han mødte den Gultved- og den Brangstrup-Nisse ude paa Korsvejen ved

Lørup-Hede. Alle tre kom de slæbende, hver med en Tønde Havre, og saa skjældte de hverandre ud for „Havretyve“; men da blev der et forskrækkeligt Slagsmaal, saa Sækkene, hvori Havren var, bleve revne i Stykker, og al Havren blev spildt.

[346]

Natte-Pløjning.

Nordvest for Ryslinge ligge nogle Agre, som før Udskiftningen kaldtes for Stegsagre, og her har Folk maattet gaa igjen og pløje. Det var en Aften for mange Aar siden, at en Karl ved Navn Erik Svensker fulgte en Pige fra Tøjstrup. De gik med Gangstien, og da de kom lige ud for Stegsagre, hørte Pigen, at de pløjede derhenne. Da blev hun saa angst og gik ganske nær hen til Erik Svensker, og da han mærkede hendes Angst og spurgte hende om Grunden, da hviskede hun til ham, at de pløjede derhenne; men Erik Svensker sagde, at det skulde hun ikke bryde sig noget om: det var han saa vant til.

Side 231

[347]

Paa Vejen mellem Ryslinge og Lørup er der en stejl Bakke, kaldet Graabjærchs-Banke. Paa venstre Side af denne Banke, inde i Degnelodden, har det før hendt sig, at Folk, som har gaaet her, har faaet en gloende Tømme i Hænderne, og saa bleve de nødte til at kjøre Plov for dem, der gik igjen og pløjede. Men hvis man saa strax satte sine Træsko der, hvor der begyndtes, da kunde man slippe med at kjøre en Omgang, nemlig til man naade Træskoene igjen og fik dem paa. Men hvis man ikke bar sig saaledes ad, saa kunde man ikke slippe den gloende Tømme, men maatte nødes til at kjøre Plov, saa længe Gjengangerne lystede.

[348]

En Aften for mange Aar siden gik en Mand fra Ryslinge ud i Hestehaveskoven, for at hugge en Gren af et Træ. Da hørte han, at de pløjede omme i Baglodderne, og han gik da derom, for at se det; men da han kom derom, saae han ingenting. Saa gik han hen at hugge Grenen og krøb da op i et Træ; men han faldt ned og slog sig, saa han aldrig forvandt det i sine Levedage.

[349]

I den Mark til Tøjstrup, der grændser til Ryslinge-Bys Vestermark, gaar nogen igjen og pløjer om Natten. For fyrretyve Aar siden kjørte nogle Folk fra Ryslinge til Odense St. Knuds Marked tidlig om Morgen. Da de saa naade ud til Tøjstrups Løkke, hørte de, at der gik nogen og pløjede derinde. Skolelæreren fra Ryslinge, som var med paa Vognen, sprang af og gik op paa Grøften, for at se Pløjefolkene; men da han kom derop, kunde han ingen Ting se, han kunde kun høre det.

[350]

Den østlige Tvillinggaard.

For ikke mange Aar siden var der i Ryslinge to Gaarde, som vare byggede ganske tæt sammen, og som derfor kaldtes Tvil-

Side 232

linggaardene. I den østlige af disse, som nu er flyttet ud, skal der have været grumme slemt med Spøgeri. Det var saa tidt om Natten, at Folkene hørte, at Kvæget brølede og „staaede“ (vaandede) sig; men naar de stod op at se efter, saa laa Kvæget ganske rolig og sov. Den gamle Ane Væverske hørte ogsaa tidt om Natten en svær Tummel i Bryggerset: der blev arbejdet med Karrene, som om der var Brygning. — En Aften vilde Gaardens Ejer ud at fodre sine Heste; da mødte han i Fremmersdøren et stort Svin, som gjennede af for ham, saa han ikke kunde komme ud. Han brødes derfor længe med det; men tilsidst følte han sig syg og maatte gaa ind, og da syntes han, at Svinet løb op paa Loftet. Manden laa syg derefter i tre Dage, saa kom han sig og gik da strax om til Præsten — det var ham, som havde gaaet i den sorte Skole — klagedede sin Nød for ham og bad ham om muligt at udrydde Spøgeriet af Gaarden. Men Præsten svarede, at det skulde han ikke bryde sig noget om: naar han bare lod Spøgeriet have Fred, saa gjorde det heller ikke ham noget; „og desuden“, sagde Præsten, „kommer det sjældnere og sjældnere, og tilsidst kommer det kun hvert Hundredaar, indtil det omsider bliver rent borte.“ — Konen der i Gaarden gik en Aften op paa Loftet. Det var sildig, og hun havde sin lille Dreng ved Haanden. Da de havde lukket Loftslaagen op, saa de en hvid Mand løbe hen ad Loftet, og det var, som om han kom fra Skorstenen. Da sagde den lille: „Se Mo'r! sikken en der gaar!“ — Man har ogsaa ment at se en gloende Drage fare hen over den sure Have, som laa lige østen for Gaarden. Da Gaarden nu for nogle Aar siden blev nedbrudt, ventede man derfor at finde en Skat i Skorstenen, indmuret der i „Krigens Tid“; men der blev ingenting fundet.

[351]

(Gravsoen?)

I den Gaard, som ligger bag Gadekjæret (hvilket ikke er det samme som Tanges Kjær), tjente engang en Pige, der hed Sofie. Hun havde en Dag været af By, og da hun kom hjem om

Side 233

Aftenen, mødte hun i Gaardens Port et Svin, som „voldede“ sig saadan ind paa hende, at hun nær var kommen op at ride paa det. Endelig kom hun da fra det og gik ind i Seng; men da hun vaagnede om Morgen, var hendes ene Ben brækket.

[352]

Spøgeri ved Vangeleddet.

Ved Vangeleddet østen for Ryslinge skal der være slemt med Spøgeri. For et halvt Hundredaar siden kom Sognefogden i Ryslinge, som dengang bode i den østligste Gaard i Byen, en Nat ridende hjem fra Nyborg; men da han godt og vel var kommen forbi Dalshusegyden, kom der en Rytter til ham, som red paa et lille graat Æsel; han kunde ikke høre, at Æselet traadte paa Jorden, han kunde blot se det. Saa red han da til, alt hvad Remmer og Tøj kunde holde, for han vilde ride fra Rytteren paa det lille graat Æsel; men det hjalp ikke: ihvor stærkt han end red, var denne ham altid lige nær. Da nu Sognefogden mærkede, at han kunde ikke ride fra den fremmede, begyndte han at synge Psalmen: „Vor Gud han er saa fast en Borg“, og da forsvandt Rytteren paa det lille graat Æsel.

...Da nu Sognefogden mærkede, at han kunde ikke ride fra den fremmede, begyndte han at synge Psalmen: „Vor Gud han er saa fast en Borg...”

[353]

Der hvor Vejen drejer af til venstre ned efter Dalshuse, har man tidt om Aftenen hørt en Lyd som af Hunde, der støjede med deres Lænker, eller af Heste, der ringlede med Jernkobler.

[354]

For en 15 Aar siden kom en Mand fra Ryslinge (dengang et ungt Menneske paa 23 Aar) gaaende fra Sandager, hvor han havde besøgt sin Broder; det var omtrent Kl. 12 om Natten. Da han kom imellem Vangeleddet og Dalshusegyden, hørte han en Støj som af et Par Heste i stærkt Trav med Seletøj paa, som om de redes i Forspand, og han gik det imøde,

Side 234

syntes han, og kom det bestandig nærmere og nærmere. Da stod han stille; men kunde saa ikke høre det mindste. Han begyndte da atter at gaa, og med det samme begyndte Støjen. Han stod anden Gang stille og lyttede, og da var der heller ikke noget at høre. Han fortsatte da sin Gang, og nu blev Støjen værre og værre og kom ham bestandig nærmere. Tredje Gang stod han stille, og da forsvandt Støjen, og han syntes at den gik i nordøstlig Retning ned efter Ruerne.

[355]

Jens Bros Kone i Dalshuse fulgte engang sine smaa Piger op til Ryslinge, og da de gik forbi Stenten ved Vangeleddet, sad der en paa Stenten. De hilste, men han hilste ikke igjen, saa det var ikke noget rigtigt Menneske. Da Jens Bros Kone gik hjem igjen, sad han der ikke mere.

[356]

Varsel.

For mange Aar siden rejste en Bonde fra Ryslinge i Kongeægt midt om Natten. Da han saa kom op paa Ryslinge-Gade, mødte han en Ligskaare, og det var Varsel for Mikkel Pedersens Barn, som døde samme Nat.

[357]

Advarsel.

En gammel Kone i Ryslinge (Ane Katrine) har fortalt, at hendes Moder (Mari Lisbet) en Morgen tidlig var staaet op og gaaet ud i deres Toft. Hendes Mand var den Dag sagt til at skulle kjøre i Ægt, de vare derfor tidlig oppe, og hun gik ud i Toften, for der maaske at kunne mærke, om de andre, som ogsaa skulde i Ægt, belavede sig paa snart at kjøre. Men da hun gik frem i Toften, ned efter Kjellemosen, lød der en Røst, som sagde: „Vend om!“. Det kjerede hun sig dog ikke efter, for hun var ikke bange af sig, og hun blev da ved at gaa. Da lød Røsten anden Gang: „Vend om!“ men hun ændsede det endnu ikke. Da lød det tredje Gang: „Vend om!“ og nu

Side 235

var det, som Stemmen var hende ganske nær. Saa vendte hun om og skyndte sig hjem, saa stærkt hun kunde. Men det var, som om der kom noget efter hende oppe i Luften; det havde en stærk Glands, for det skinnede saa meget, og hun mente, at det havde vel været den gloende Drage, som foer hen over den sure Have; men hun turde ikke se sig tilbage, hvad det var.

[358] ’

Kildegaarden og Kirkeløkken.

Paa Lørup-Mark har før ligget en Gaard, kaldet Kildegaarden; den er nu brækket af, og Jorden lagt ind under en Gaard i Lørup. Til Kildegaarden hørte en Mark, kaldet Kirkeløkken, og der skal det ikke være ganske rigtig fat. Saadan var det en Nat, da Karen Hanse gik her: hun skulde op til sin Datter, som bode bag Skoven, hun var farlig syg. Men som hun gik ned ad Banken i Kirkeløkken, skred der en lille Dreng forbi hende, og saa mente hun, at det var hendes Søn; derfor tiltalte hun ham og sagde: „Men, Rasmus! gaar du her?“ Men hun fik intet Svar, og strax efter forsvandt Puslingen. Men da Karen Hanse kom op til sin Datter, blev hun syg og maatte holde Sengen i flere Dage.

[359]

En Kone i Ryslinge, som er født i Kildegaarden, fortæller, at da hun var en lille Tøs, skulde hun og en anden Søster ud i Kirkeløkken, at søge efter deres Faders Heste, som gik paa Græs der: de skulde skos den Dag i Ringe hos Anders Smed, og da der ikke var saa kort et Stykke Vej derop, skulde de tidlig afsted. Men da de kom ud i Kirkeløkken, ned efter Aamosen, saa gik de vild og vidste slet ikke, hvor de vare, og saa kom de tilbage til Kildegaarden igjen, men kunde da slet ikke kjende Gaarden og vidste endnu ikke, hvor de vare henne. Da fik hendes Søster Øje paa Høbøren, som hang paa Væggen, og da hun saae den, vidste de strax, at det var deres Faders Gaard, de var ved, og saa var Vildelsen ovre.

Side 236

[360]

En anden Gang kom Kildegaardens Ejer selv en Mor-gen tidlig ogsaa her ned i Aamosen, at hente sine Heste. Da var det for ham, som om han saae et Trug Ild falde ned oppe fra Luften, og saa gik han vild.

[361]

Engang, da Kildegaardens Ejer kjørte oppe paa Banken i Kirkeløkken, saae han en Hvirvelvind (og den almindelige Folketro siger, at Hvirvelvinden er et Sammenstød af onde Aan- der i Luften), og ud fra denne var det, som om der snode sig et sort Nøgle, hvilket bestandig gik rundt omkring sig selv ned ad Banken. Han lagde Mærke til, at iblandt Faarene, som stode tøjrede i samme Løkke, saae de sorte Faar ogsaa det sorte Nøgle.

[362]

Lidt vesten for Kildegaarden ligger en Eng, kaldet Bybæks Eng, og her stod for ikke mange Aar siden en Ege- pæl paa en Ledpæls Tykkelse, og omtrent et Kvarter op ovenfor Jorden. Den Pæl mente man var en Manepæl. Kildegaar- dens Ejer sagde derfor altid til sine smaa Børn, at de ikke maatte røre ved den.

[363]

Manepæle. Nord for Ryslinge ligger Tamosen. Her skal engang have staaet en Manepæl, og hvis man gik hen og rokkede ved den, da kunde man høre en Stemme i Jorden, som sagde: "Rok dejt! rok dejt!" I den Tofte i Lørup, som er den anden til venstre, naar man kommer ind ad Vangeledet, lige frem til Vejen efter Brang- strup, har der ogsaa engang staaet en Manepæl, og hvis man tog fat ved den og rokkede, da hørte man tydelig en Stemme nedenfra, som sagde: "Rok hart! rok hart!"

237

[364]

Aa-Stænget.

Nede ved Stænget over Aaen, paa Gangstien mellem Lørup og Ryslinge, er der en lille Kratskov, og der skal ikke være godt at gaa om Aftenen, for saa bliver man ledt vild. Saaledes fortæller en gammel Kone i Ryslinge (Ane Katrine), at da hun engang i hendes unge Dage gik op til Hvenegaarden, at lege Jul, saa gik de over Gangstien, og da de saa kom ned til Stænget ved Aaen,

gik der en rød Ko med hvide Øren. Men saa gik de vild og kunde ikke finde Hvenegaarden. Endelig kom de da til en Gaard, og der var en Vanding udenfor; de vidste ikke, hvor det kunde være. Men de gik da ind i Gaarden, at spørge om Vej, og nu saae de, at det var Kilde- gaarden. Da de kom ind i Stuen, sad Karen Hanse ved Kakkellovnen. De spurgte da om Vej til Hvenegaarden; men hun lo ad dem og sagde, om de ikke kunde finde derhen. Saa sagde hun dem Vejen, og saa fandt de da til Hvenegaarden. Da de saa gik hjem om Aftenen og naade til Stænget ved Aaen, løb der et lille graat Æsel forbi dem med en hvid Pose paa Ryggen; men denne Gang gik de dog ikke vild.

Tøjstrup.

[365]

I det nordvestlige Hjørne af Ryslinge-Sogn ligger Herregaarden Tøjstrup. Den skal forhen have hedt Tue- strup, og nogle Huse syd for Gaarden hedde endnu Tuekilds- husene, og et Sted lidt østen for dem kaldes Tuekilde.

[366]

Paa Tøjstrup var der i gamle Dage en Hovmester, som ejede Cyprianus. Saa var det engang, den laa i Borgestuen, da Gaardens Folk efter endt Arbejde kom derind om Aftenen, at en af Karlene tog fat paa Bogen og begyndte at læse i den. Men da kom der saa mange Kyllinger, saa hele Borgestuen blev fuld af dem fra Gulvet og op til Loftet. Men da Hov-

Side 238

mesteren kom, som forstod at læse Cyprianus, læste han alle Kyllingerne ud igjen.

[367] **En** anden Gang fik gamle Frits Murmester hændelsesvis fat paa Cyprianus, og han begyndte da ogsaa at læse i den, for han vidste ikke, at det var Cyprianus; men da han havde læst lidt, kom der en gammel graaskjægget Mand, som havde saadan en Kulde over sit hele Legeme, at han aldrig kunde holde et Lem stille, ind til Frits og spurgte, hvad han vilde ham. Frits svarede ingenting; men Hovmesteren, som ejede Cyprianus, mærkede nok Uraad, og han gik da op og læste den gamle graaskjæggede Mand ud igjen; og da han gik, smag han Døren i efter sig, saa hele Tøjstrup rystede derved.

[368]

I Rullestue-Kjælderen paa Tøjstrup gaa Rullerne saa tidt af sig selv. Engang da Jens Hansen var Forrider der paa Gaarden, skulde Kokkepigen gaa ned i Ølkjælderen, som var ved Siden af Rullekjælderen, for at tappe Øl; men det turde hun ikke, uden at Jens Forrider fulgte hende, og saa gik han da ogsaa med. Men saa snart Pigen havde taget Tappen af Tønden, begyndte Rullerne at gaa inde ved Siden af. Da bleve de saa forskrækkede begge to, at de løb bort og glemte at sætte Tappen i Tønden. Men til Lykke var Kruget stort, og Tønden "rendte saa lettelig", saa der blev ikke noget Øl spildt.

[369]

Engang var der en Forvalter paa Tøjstrup, som havde gaaet i den sorte Skole. Saa var det engang, han og Skytten sad og spiste, at Forvalteren pludselig gav sig til at le. "Hvad ler De af?" spurgte

Skytten. "Aa"; sagde han, "der er nogen ude i Bøgeløkkeskoven at stjæle Brænde, og de har faaet Brændet læsset paa Ryggen, men de kan aldrig gaa af Stedet med det. Nu kan du gaa derud; de skal nok blive staaende, indtil du kommer til dem." Skytten gik da ud i Bøgeløkkeskoven, og ganske rigtig: der stode de ganske stille og

Side 239

kunde aldrig komme af Stedet. Da de saa lovede ham, at de skulde aldrig gjøre det mere, saa gav han dem Lov at gaa, og saa gik de.

[370]

Den gjerrige Kone i Ryslinge.

I Ryslinge var engang en Kone, som var saa forskrækkelig gjerrig. Hun gav aldrig nogen Betler en Almis; men hvad der kunde være passende til en saadan, det tog hun og lagde i en Tønde, for hun vilde se, hvor meget hun paa den Maade kunde spare sammen; og naar Aaret var omme, vilde hun rigtig glæde sin Mand, som ogsaa var meget gjerrig, ved at vise ham, hvor meget Flæsk og Mel og andet, hun havde sparet sammen paa Tiggernes Bekostning. Da nu Aaret var til Ende, kaldte hun da nok saa glad paa sin Mand: han skulde komme og se alle de fulde Tønder. Men i det samme han skulde se det, da blev det hele til Orme.

Den gjerrige Kone i Lørup.

[371]

Engang var der en meget gjerrig Kone i Lørup; hun nænnede aldrig at give fattige Folk en Draabe Mælk; men hvad der med Billighed kunde tilkomme dem, gav hun altid Svinene. Konen døde, og Dagen til Begravelsen blev bestemt. Der kom da mange baade nær og fjærnt fra og fulgte hende til Graven. Men dengang de kom hjem fra Kirken, stod Konen, hvem de havde begravet, og ragede i Svinetrugene. Det var jo galt, og det blev ved at være galt; for hver Aften, naar Maanen stod op, saae man hende dandse oppe paa Rygningen af Huset, og derfra gik hun ned og slikkede Svinetrugene. Disse Anstalter kunde Folkene i Gaarden da ikke have; der blev sendt Bud efter Præsten, og han kom da op og manede den døde.

[372]

Hundrede Aar efter at dette skete, levede i Lørup en gammel Kone, som hed Dorthe Kabels, og hun hørte Nat-

Side 240

ravnen flyve op paa det Sted, hvor den gjerrige Kone var manet ned. Natravnen har et Hul igjennem Vingen, som kommer af Manepælen, hvor den er gaaet igjennem. Og det sker altid, hvor nogen bliver manet ned, at der flyver Nat- ravnen op Hundredaaret efter.

[373]

Graveren.

I en Gaard i Lørup stod altid, naar Gaardmanden om Aftenen gik ud at fodre sine Heste, en Mand og gravede med en Spade. Han talte aldrig noget til Gaardmanden, og denne heller aldrig noget til ham. Men naar Folkene vare i Sæng, kom Spøgeriet ind i Stuen, hvor Konen især frygtede for det og kastede af Skræk sine smaa Børn over til Væggen i Sængen. Fra Stuen forføjede Spøgeriet sig op paa Loftet, hvor det hele Natten og især henimod Midnat gjorde en hæsleg Støj, hvilken ganske forsvandt henimod Morgenstunden. Omsider fik Gaardmanden det Indfald at undersøge Jordbunden paa det Sted, hvor Spøgeriet bestandig havde travlt med at grave om Aftenen. Ved denne Undersøgelse fandtes en stor Mængde Ben, som da bleve optagne og nedgravne et andet Sted; og fra den Tid mærkede man aldrig mere til Spøgeriet.

[374]

Middel mod Tandpine.

En gammel Mand paa de femoghalvfjerds fortæller: For mange Aar siden havde jeg saadan en forskrækkelig Tandpine, og jeg vidste aldrig, hvad jeg skulde gribe til. Saa spurgte jeg en Mand om Raad ude paa Maareskov, og han sagde mig, at naar jeg vilde gaa op paa Kirkegaarden en Nat, saadan ved Midnat, og stikke et Hul i en Grav med min ene Finger og saa spytte i Hullet, saa skulde Tandpinen nok høre op; men op til Kirke- gaarden maatte jeg hverken følge Vej eller Sti. Saa var det da en Nat, jeg rejste mig af min Sæng, saadan ved Lav Klokken tolv, og begav mig til Kirkegaarden over Marker, Grøfter og

Gjærder. Da jeg saa kom ind i Sadelmagerens Toft, gik jeg over Stengjærdet ind paa Kirkegaarden. Da jeg kom derind, bukkede jeg mig ned og stak et Hul i en Grav med min ene Finger, og saa spyttede jeg deri. Men det lod for mig, som om der stod nogen bag ved mig, saa snart jeg havde bukket mig, og hele Tiden imens jeg gik hjem var det, som om der kom nogen bag efter mig, og jeg var rigtig saa forunderlig stemt, og Blodet steg mig til Hovedet. Men jeg havde sagt til vor Mo'r, førend jeg gik, at naar hun hørte, jeg kom, skulde hun slukke Lyset; for ifald jeg skulde faa noget at se, saa var det ikke godt at se Lys. Dengang hun saa hørte, jeg kom, slukkede hun Lyset, men jeg havde ingen Ting set; men jeg var dog saa underlig stemt. Det dulmede dog noget paa Tandpinen; men den Kunst skal jeg dog aldrig bruge tiere, om jeg end faar nok saa ondt i Tænderne.

Tro om Dyr.

[375]

Hvis man har faaet en Frø med paa et Kornlæs, saa vælter man, inden man kommer hjem.

[376]

Naar Muldvarpen skyder sit Skud under Fodstykket paa et Hus, da dør der et Lem af Familien i Huset.

[377] **Hvis** Hønsene gaa langt bort fra Huset eller Gaarden, hvor de høre til, da er det et Varsel for, at det bliver Dyrtd.

[378]

Paa Sottesængen maa man ikke ligge paa Hønsefjær, for saa kan man ikke dø.

[379]

Naar en Mariehøne sætter sig paa ens Haand, og man saa siger:
Flyv, flyv, Vorherres Høne! i Morgen faar vi godt Vejr, og den anden Dag ligesaa;
og hvis den saa flyver, — da faar man godt Vejr.

Side 242

Dage og Aarstider.

[380]

Hvem der er født om Søndagen, kan se alt Spøgeri, og dem kunne Troldene ikke gjøre noget.

[381]

Julelyset, som brænder paa Bordet Juleaften, maa ikke flyttes af Bordet. Det samme gjælder om andre Højtids-Aftener. Kommer Lyset da under Bordet, bliver der Trætte mellem Familien.

[382]

Plovene og Leddene skulle føres i Hus inden Juleaften. Hvis dette ikke sker, da blive de søndersplittede.

[383]

Hvis Gaardhunden gøer eller tuder, imens man spiser Nytaarsaftens-Nadver, da skal nogen af Familien dø i det nye Aar.

[384]

Hvis man ellers vil vide, om nogen af Familien skal dø i Aarets Løb, behøver man kun Nytaarsaften at gaa udenfor og se ind ad Vinduet: da ser man den, som skal dø i Aarets Løb, sidde uden Hoved, og der staar da en Ligkiste paa Bordet.

[385]

Nytaarsaften kaster man Tøffelen til Døren, for saa kan man se, hvem der skal dø inden næste Nytaarsaften. Hermed gaar det saaledes til, at den som har det bedste Greb paa at kaste sin Tøffel af Foden bag over sit Hoved, gjør dette for enhver især af de tilstedeværende. Vender da Hælen af Tøffelen til Døren, da lever han; men vender Taaen til Døren, da dør han.

[386]

Hvis det ikke Nytaarsaften blæser saa meget, at Blæsten kan ruske Træerne, da skal man gaa ud i Haven og ryste sine Frugttræer, ellers avler man ingen Frugt i det nye Aar.

[387]

Hvis der er megen Rim paa Træerne de første Dage i det nye Aar, da bliver Kornafgrøden rig.

[388] **Helligtrekonges-Nat** kunne Pigerne faa at vide, hvem de skulle have til Kjæreste. Man staar op Klokken tolv og gaar tre Gange avet om Gaarden eller Huset, og ved hver Omgang bliver man staaende og siger:

Side 243

Jeg beder de hellige Konger tre:

lad mig [i Nat] i Drømme se,

hvis Kjærest jeg skal være,

hvis Navn jeg skal bære,

hvis Sæng jeg skal rede,

hvis Dug jeg skal brede.

Og saa drømmer man om den, man skal have til Kjæreste.

[389] Imellem Jul og Kyndelmisse maa man ikke nævne Rotter eller Mus. Musene skal man da kalde de smaa graa, og Rotterne: de langhalede.

[390] Naar det sner Kyndelmisse-Dag, da maa man vælte Høet ned.

[391] Naar Solen skinner Povel's Dag saa længe, at en Rytter kan sadle sin Hest, da faa vi ikke Krig i det Aar.

[392] Naar det regner Mikkelsdag, da kan man saae Rug under Vidjebuskene.

[393] Hvis det Mikkelsdags Morgen blæser meget, da tyder det paa, at Sæden bliver dyr i Efteraaret. Er det derimod stille om Morgenen, men blæser op hen imod Middag, da tyder det paa, at Sæden bliver dyr hen paa Vinteren; men er det ganske stille til hen imod Aften, og det saa blæser op, da tyder det paa, at Sæden bliver dyr i Foraaret.

[394] Regner det paa Bryllupsdagen, da regner der Guld i Brudens Skjød; men stormer det, vil det komme til at støde i Ægtefolkenes Liv.

[395] Den af Brudefolkene, der „krøger“ mest paa Bryllupsdagen, skal dø først.

Trolde.

[396] Dengang da Nisser og Trolدتøj opholdt sig her i Lan- det, toge de deres Føde paa Bondens Kornagre; men tilsidst lærte man Raad herimod: naar man saade, lod

Side 244

man nemlig Sædekornet falde saaledes, at det dan- nede et Kors; og fra den Tid af har der ingen Trolde eller Nisser været her i Landet, for de have ikke kunnet faa noget til Føden.

[397] **Staal** kan en Hex ikke gaa over, saa i gamle Dage, da Mødrene vare bange for, at deres Børn skulde blive forbyttede af Hexe og Trolدتøj, lagde de altid noget Staal i Vuggen til de smaa Børn, og det var da for det meste en Sax, som blev lagt i Form af et Kors.

Hexe.

[398] **Hvem** der vil være en Hex, gaar tre Gange avet om en Kirke ved Midnatstid, og hver Gang hun kommer forbi Kirkedøren, rækker hun Tungen ind ad Nøglehullet.

[399] **Sant-Hans-Aften** skal Ovnragen føres i Hus; for ellers tage Hexene den og ride til Bloksbjærg paa den.

[400] **Sant-Hans-Aften** maa man sætte Røn (Rønnebær- træ) i alle Dørene paa Gaarden eller Huset, for at Hexene ikke skulle ride derind.

[401] **Sant-Hans-Aften** skal man sætte Ris i Hørren, for at Hexene ikke skulle tage Taven af den, naar de ride til Bloksbjærg.

[402] **Hvo** som har Lyst til at se Hexene ride paa Kasteskaf til Bloksbjærg Sant-Hans-Nat, skal ved Midnat sidde paa en Korsvej under en ny Harve, som vender Tænderne udad.

[403] **Naar** Kvæget første Gang skal i Hus om Efteraaret, da maa det enten gaa over eller under Staal; for saa kan ingen Hex gjøre Kvæget Skade.

[404] **Første** Gang en Ko bliver malket, efter at den har kælvet, skal der lægges en Kniv i Malkespanden; og den skal blive liggende deri hele Tiden, medens man malker Koen.

Side 245

[405] **Naar** man giver Mælk ud til Folk, som ikke ere at lide paa, da maa man først komme lidt Salt i den. [406] **I** Kornladen maa man aldrig feje avet om med Feje- kosten; for hvis man gjør det, da kunne Troldehexene tage den tiende Part af Sæden.

Trolldom.

[407] **Hvem** der er forhexet, kan ikke dø, uden han kommer mellem to Ilde, for Exempel: Ild under Fødderne og ovenover Hovedissen. Eller man kan vende tre Kobler Rygningstræer lige over den forhexedes Leje, saaledes at Rygningstræer, som før laa i Vest, nu komme til at ligge i Øst; eller omvendt. Da kan den forhexede dø.

[408] **Naar** en er bestjaalen og vil have Tyven opdaget, og han da gaar til en „klog“ Mand og fortæller ham Sammenhængen, da slaar den kloge Mand et Søm i en Stolpe og siger: „Den første, du nu møder i Morgen, der kun har eet Øje, det er Tyven; for nu har jeg slaaet det andet Øje ud med Sømmet.“

[409] **Naar** en lider af Hikke, og han da tre Gange drikker af Ølpotten, og hver Gang han har drukket, ser under- neden paa Bunden af Potten, og det hele sker i Tavs- hed, da gaar Hikken over. Eller man siger blot: „Hikke- pikke mødte mig i Vangeded, prutsa!“ Da gaar Hikken ogsaa strax bort.

Drømme.

[410] **Hvis** man drømmer om døde, da faar man skiddent Vejr. [411] **Hvis** man drømmer om Æbler eller Pærer, da bliver man syg. [412] **Hvis** man drømmer, at en Tand falder ud af ens Mund, da dør nogen af ens Famili

Side 246

[413] **Hvis** man drømmer, at man bliver bidt af Hunde eller stanget af Tyre, da bliver man et Bytte for Sladderagtighed.

[414] **Hvis** man drømmer om Ildebrand, og Luen er nær- ved, da faar man en hastig Tidende.

[415] **Naar** smaa Børn le i Søvn, da lege Vorherres Engle for dem.

Gilder.

[416]

Kartegilder det er saadanne, hvor Byens unge Piger samles og hjælpe hinanden at karte Uld. Ved disse Lejligheder drives da allehaande Løjer, som gaa ud paa dels at more og dels at skræmme Kartepigerne. Man sætter en Stige til Huset, gaar op derpaa, hen til Skorstenen og lader en Potte falde ned igjennem den. Eller man skyder en Bøsse af lige udenfor Vin- duerne. Eller en vender Vranken ud paa sine Klæder, tager en gammel Hat paa og Pose paa Ryggen, gaar ind til Kartepigerne og faar dem til at antage sig for en Tigger. Men Enden paa det er da altid den, at Byens unge Karle byde sig selv til Gjest hos Pigerne, og saa skulle de da fortælle Historier, og Pigerne synge Viser. Mange gode gamle Viser holdes paa denne Maade vedlige, thi Sangen gaar paa Omgang, og enhver Pige maa synge en Vise. Mange morsomme Eventyr og mange andre løjerlige Ting faar man der at høre; thi hvem af Karlene der kan fortælle mest og bedst og sige de fleste og bedste Vittigheder, han bliver jo mest anset og afholdt, og dertil bejle da alle, som kunne. Et saadant Kartegilde varer da for det meste til langt ud paa Natten.

[417] Ja-Gilde kaldes nu det, som i gamle Dage kaldtes Fæstes-Øl, og som er det samme som Trolovelse. Naar et Par Folk skal giftes, holdes der først Jagilde hos Brudens Fader. Dertil indbydes Naboer, Slægt og Venner, og den

247

Dag gaa Troloverne med Brudgommen til Præsten, at bestille Lysningen. Om Søndagen derefter bliver der lyst for Parret fra Prækestolen. Indtil den Tid skal de unge Folks Kjærlighed til hinanden holdes saa hemmelig som muligt. Ingen Karl eller Pige sætter sin Fod indenfor Kirkedøren den Dag, der bliver lyst for dem.

[418]

Til et Bryllup (Bråjl), maa Gjæsterne, naar det skal gaa rigtig til, bydes ottende Dagen iforvejen. Indbydelsen forrettes af den, der skal gjøre Tjeneste som Skafter ved Brylluppet. Forhen blev Indbydelsen udført altid med de samme Ord, saaledes: „Jeg skal hilse fra N. N. og hans Kjæreste, samt fra N. N., Brudens Fader, om I vilde værs'go at komme hen til dem paa Lørdag, at spise Frokost, og siden følge N. N. og hans Kjæreste til Kirke, for at høre en kristelig Brudevielse, og saa følge dem hjem igjen, at spise til Middag.“ Brylluppet holdes da for det meste om Lørdagen; og Fredagen forud maa „Føringen“, det er Ænder, Høns, Æg o. s. v. bringes til Bryllupshuset. I gamle Dage „førte“ man ogsaa Øl: en halv eller en hel Tønde, saaledes som man ved en tidligere Lejlighed havde faaet af Vedkommende; thi derpaa beror Føringens Størrelse. Hvis Brudgommen ikke er af samme By som Bruden, ledsages han af sin Bys Befolkning til Bryllupshuset, hvor Bruden modtager ham i Døren, iført sin Brudestads. Derpaa spises Frokosten, og naar det er sket, skal man i Kirke. Har man langt til denne, da kører man derhen, og det maa gaa alt hvad Remmer og Tøj kan holde. Nogle Ungkarle udgjøre Fortoget, idet de ride foran saa stærkt som Hestene kunne springe i Galop. Det gjælder for dem om at komme saa meget i Forhaanden, at de, efter at have været ved

Kirken, kunne igjen vende tilbage og møde den øvrige Brudeskare. Har man nær til Kirken, da gaar man derhen; men hvilket der end sker, saa er der en bestemt Orden, hvori man skal komme ind i Kirken: Først komme alle Ungkarlene med Brudepigerne under Armen, saa kommer Brudgommen med sin Brud, og derefter „Næste-

Side 248

Konerne“ og „Næste-Mændene“. Toget sluttet af de overtallige Mandfolk. Hele Tiden, imens man gaar til og fra Kirken, kimes der med Kirkeklokken. I gamle Dage fulgte der Musik med lige til Kirkedøren. I samme Orden, som man gik ind, gaar man igjen ud af Kirken. Saa snart man i Bryllupshuset mærker, at Følget kommer fra Kirken, begynde Musikanterne at spille op, det bedste de kan. Det første man har at gjøre, naar man er kommen hjem i Bryllupshuset, er da at give Brudegaver. Brudgommen med sin Brud og Næstekonerne og Næste- mændene tage Plads ved det dækkede Middagsbord, og Gjesten gaar nu hen, og ønsker Brud og Brudgom „Lykke og Velsignelse“ og giver med det Samme Gaven, der for det meste bestaar i rede Penge. Derpaa giver han igjen Brud og Brudgom Haanden, og nu skal han ogsaa give Næstekonerne og Næstemændene Haand. Naar alle have givet Brudegave, sætter man sig til- bords. Skafteren tildeler her enhver sin Plads: de „villeste“ Gjester faa de fornemste Pladser, nemlig ved „Brudebordet“, hvor Brud og Brudgom sidde. Brudepigerne sidde ved et sær- skilt Bord. Maaltidet varer gjerne 4—5 Timer. Naar det er endt, læser Skafteren „fra Bords“ og henvender sig derpaa saa- ledes til Bryllupsgjesterne: „Kjære Venner og indbudne Gjester! N. N. og hans Kone tillige med N. N., Brudens Fader lader eder herved paa det hjærteligste takke for den Ære og Tjeneste, I have bevist dem i Dag; fremdeles er det deres Ønske, om I ville forblive her nogle Timers Tid og fordrive Tiden i Kjær- lighed, ligesom ogsaa, om I i Morgen ville komme her at spise til Middag, Mændene medtagende deres Koner, og Konerne deres Mænd. Velbekomme Maaltidet!“ Derefter siger man Tak for Mad til hver især hele Stuen og Huset rundt. Brylluppet varer gjerne i tre Dage: Førstedags, Andendags og Tredjedags Bryllup, sædvanlig: Lørdag, Søndag og Mandag. Det er da en gammel Skik, at Konerne ikke ere med uden om Søndagen. Skafterens Andendags Bordtale lyder noget anderledes end Førstedags; thi efter at have takket Gjesterne for den Ære og Tjeneste, de have bevist N. N. og hans Kone tillige med N. N. Brudens Fader, føjer han til: „Og love de at være enhver af

Side 249

eder til Tjeneste igjen paa lignende Maade, især naar de derom blive anmodede; fremdeles er det deres Ønske" o. s. v. Efter Middagsbordet skedes man til Kaffe- bordet, og efter et kort Mellemrum, i hvilket Borde, Stole og Bænke flyttes ud af Stadsstuen, begynder Dandsen: Skafteren danser den første Dands med Bruden og fører hende derefter saa højtidelig som muligt hen til Brudgommen, som da danser Brudedandsen med hende. En Skik, som nu kun mindes, men ikke bruges, var at dandse Bruden ud af Pigelaget (a' Law). Skafteren tog da Bruden ved Haanden, og derefter toge alle Brudepigerne hver- andre i Hænderne, og saa dandsede de hele Byen rundt: ud af den ene Gaard og ind i den anden, og først naar de havde været i dem alle, var Bruden ude af Pigelaget.

[419]

I ældre Tider havde man mange morsomme Gilder, som nu ere gangne af Brug. De tre "villeste" vare da Igang og Afgang og Degnegilde; og ved dem holdtes der altid "Lyd", det vil sige: der blev holdt en Tale, altid med de samme Ord. Selve Talen er nu gaaet ad Glemme, men Indledningen var denne: "Undskyld, mine Venner, at jeg saa hastigen afbryder eder i eders Gilde og Glæds- kab; men jeg haaber, at I snart skal komme til eders Gilde og Glæds- kab igjen." Midt under Talen spurgte den, som holdt Lyden: "Er Øllet godt?" Og blev der da enstemmig svaret: "Ja, Øllet er godt", saa var

alting godt, og han gik videre i Texten. Men blev der klaget paa Øllet, saa maatte den Sag først undersøges og afgjøres af to Mænd, som dertil vare udvalgte, og om hvem det da hed, at "de skulde ud paa Læg". Blev Klagan nu godkendt, saa gik hver til sit, og Gildet maatte gjøres om en anden Gang. Ved disse Gilder var der altid sat visse Folk til Skjænken, som, naar der ikke var mere at skjænke af, kom ind og hævdede Gildet med de Ord:

Nu er Tønden tom og Tappen tør; nu kan I gaa hen, hvorfra I kom, og hvor I var før.

Igangen holdtes, naar en Mand skulde tages op i Bylaget.

Side 250

Hos ham samledes da baade Mænd, Karle og Dreng, og her gik det meget højrøstet og muntert til. Afgangen var et Gilde til Minde om en afdød; men det skal dog ikke have manglet paa Lystighed der heller. Degnegildet var det Gilde, som Degnen skulde gjøre, naar han havde faaet sin Løn af Bønderne. Her kom Karle og Dreng ikke med, som til Igang og Afgang: det gjaldt kun Gaardmænd og Husmænd. Gaard- mændene vare da for sig i det „villeste“ Værelse, Husmændene i det „voveste“. Til det Gilde skulde Degnen give fire Kander Brændevin, som man da delte med Munden, ligesom Stige-Mænd delte Høet. Et Gilde som nu ogsaa er aflagt, var Klinegilde. Naar en Mand bygte sig en Gaard op af ny, indbød han alle Byens unge Karle til at kline Vægge, og det var da snart gjort, og saa kom Gildet bagefter. Nu er det faldet bort, siden man bygger med Mursten. Smedgilde kjender man ogsaa nu kun af Navn. Det var et Gilde, som Smeden gjorde een Gang om Aaret, naar han havde faaet sin Løn af hver Mand. For- hen var der ogsaa hvert Aar Møggilde hos Præsten. Sognets Folk kjørte nemlig al Præstegaardens Gjødning ud paa Marken. Den som kjørte det sidste Læs ud skulde have otte Skilling; og alle fik de Sødgrød og Bergfisk. Slaagilde havde man ogsaa, dengang al Høsletten var i Fællesskab. Da slog alle Mand hver sin Plet paa een Dag, og saa holdtes Gildet bag- efter. Naar Præsten og Degnen saa Mælk hos Bønderne, saa komme ved den Lejlighed alle Sognets unge Piger sammen til Ballegilde. Naar et nyt Hus rejses, bedes nu en Del af Byens Beboere til Rejsegilde og hjælpe da til at lægge den sidste Haand paa Rejsningen. Den Dag man høster Rugen (hvormed jo i Almindelighed Høsten begynder) er endnu en Høj- tidsdag. Pigerne skulde da have hvide Forklæder og i øvrigt klædes saa hvidt paa som muligt. Karlene ere i Søndagstøjet. Hele Dagen lever man som til et Gilde og især om Aftenen, naar Arbejdet er til Ende. Naar al Rugen er fældet, raabes et tredobbelt Hurra. Naar man er færdig med at høste Kornet, skal man „hvætte for Kaal“. Man gaar da ind i Haven og hen til Kaalen og giver sig der til at stryge („hvætte“ =

251

hvæsse) sin Le. Da maa Husmoderen komme ud og bede om Naade for sin Kaal, samt bede Folkene ind at faa „en Bid Brød og en Taar“. Naar Kornet er inde, skal man have Skjuregilde. Til dette maa i Regelen alle de bedes med, som hjalp med at høste Rugen. I forrige Tider, da man havde Jorden i Fællesskab, gaves der visse Vedtægter for Overholdelse af Orden i Marken, som overhovedet i Byen eller Sognet. Disse Vedtægter kaldtes By- loven. Da man i den Tid sjælden havde lært at skrive, saa gjemtes Byloven sædvanlig i de bedste Hoveder inden dens Om- raade. Fra den Tid er ogsaa Stævnen, en ubebygget Plads midt paa Byens Gade, som tjente og endnu tjener til Samlings- plads for Bymændene. I gamle Dage vidste man ifølge By- loven, hvilke Dage man skulde møde paa Stævnen, og hvilke Sager der da skulde forhandles. Nu skal man kun møde paa Stævnen, naar Oldermænden støder i Hornet, hvad man da ogsaa skulde i gamle Dage; men i den Tid betød det, at der var noget paa Færde, for hvilket der ingen Regel fandtes i By- loven. Oldermænds- Forretningerne gaa nu paa Omgang mellem Gaardmændene, saa man hvert Aar faar en ny Oldermænd. Førend den gamle træder af, skal han da gjøre et Gilde, og det er Oldermændsgilde, som endnu holdes hvert Aars Aske-Onsdag.

Spil og Lege.

[420]

At slaa et Slag Kegler er overalt en yndet Morskab. Den midterste Kegle hedder Tolv-Kongen (Tol-Kåvi), og en af Hjørnekeglerne hedder Ni-Kongen (Ni-Kåvi). Naar nogen slaar Tolvkongen bort fra de andre Kegler, hedder det: „Han slog Kongen ud af Byen.“ Et saadant Slag gjælder da for tolv simple Kegler, ligesom Nikongen, naar man slaar den alene, gjælder for ni. — At lege Trille er en Drengleg, hvor det fornemmelig gjælder om at „drive“ hinanden, det er: slaa hinanden paa Flugt. Hver Dreng har da en Stang, hvor- med han skal „gjenne“ Trillen; men hvis det ikke lykkes ham,

Side 252

da maa han trække sig saa langt tilbage, som Trillen løber bort fra ham. — At spille Bold (Bujlt) drives sjælden af voxne, men ofte af Børn, især om Foraaret, naar Markerne grønnes. — At trække Tavl yndes meget af Skoledrenge i Fritimerne i Skolen. Som Tavlbat bruges da en Skrivetavle, hvorpaa den brugelige Figur afrides. — At spille Drøs bestaar i at kaste Knapper hen til en Væg. Den som nu ligger nærmest Væggen, „er for“; den som ligger længst fra, „er sæk“. Der- paa kyler man Knapperne i Vejret. Den som „er for“ begyn- der, saa følger anden, tredje (åhn, tre'e) og saa fremdeles indtil „Sækki“. De Knapper, som, naar de falde ned, ligge paa Øjet, ere tabte. — En almindelig Børneleg er ogsaa den: at lege Enke. Her stiller man sig parvis, dog saaledes, at man er „åide“ (ulige). Den Dreng eller Pige, som er tilovers, staar da foran Rækken, og idet han siger: „u baste“ (ud, bageste), løber det bageste Par frem, hver paa sin Side af Rækken, og saa maa „Enken“ eller „Enkemanden“ se til at faa sig en Mage af de løbende. Fanger han (el. hun) ingen af de to, inden de have faaet hinandens Hænder, maa han (el. hun) igjen være Enkemand eller Enke. Men fanger Enken en af de løbende, saa maa denne indtage hendes Plads. — At lege Sutte er ogsaa meget almindeligt blandt Børn. Man stiller sig i en Rundkreds, hver med en Stok i Haanden. Til hver Stok gjøres et Hul i Jorden, og hele Kredsen indstreges. Inde i denne er et Hul, hvori „Sutten“ (en Bold eller en Trækugle) ligger. Antallet af de legende skal være ulige; thi een af dem skal „drive

Sutten“, det er: slaa til den med sin Stok, saa den triller ud af Kredsen, hvorpaa han igjen skal drive den ind i Suttehullet. Men at forhindre dette, er egenlig Legens Op- gave. Hver af de omkringstaaende bruger sin Stok til at slaa Sutten bort med; men da maa Sutedriveren være hurtig til at sætte sin Stok i et af de ledige Huller: han er da fri, og den som tabte Hullet skal drive Sutten. — Pibberaabbeleg er ogsaa en almindelig Børneleg. Man tager hinanden ved Hæn- derne og stiller sig i en Rundkreds. En af de legende gaar uden om Kredsen og slaar en af de andre paa Ryggen. Den

Side 253

slagne maa da løbe efter den, der gav Slaget, indtil han fanger ham. Naar det er sket, gaar den som fangede udenom, og saa fremdeles.

Fynsk Folketro om Kirkevarsel.

[421]

A.

(Ved Niels Hansen, Smed i Dalby paa Hindsholm.)

Her paa Egnen har man haft megen Tale om Varsler, som havde deres Opholdssted i Kirkerne, og som gjerne indfandt sig i Husene, naar et Dødsfald forestod. I min Barndom var „Kirkevaaret“ endnu i frisk Minde her i Dalby. Naar vi Drengene vare behjælpelige med at kime om Højtidsaftener, da vovede ingen af os at gaa ind paa Kirkens Hvælvinger af Frygt for Varslet. Tidligere har det været i Brug at berede et Baareleje paa Kirkehvælvingen hvert Aar; men nu bruges denne Skik ikke mere, undtagen i Viby-Kirke, hvor Kirkeværgen endnu, saavidt vides, hver Nyarsaften henlægger frisk Halm til Var- selet. I denne Halm skal stedse findes et Leje, og Straaet slides fra Nyar til Nyar saa smaat som Hakkelse. Man ser heraf, at Troen paa Varslet har hidindtil bevaret sig i Viby- Sogn, hvorfor det ogsaa træffer sig, at det endnu undertiden ses der. Saaledes har en ung Væver fra Viby for et Par Aar siden truffet sammen med det paa Hjemvejen fra Maals. Han var ved Aftenstid i Følge med sin Kjæreste, da de traf et graat Faar paa Maals-Banke, som han vilde drive tilbage, da han trode, det havde forvildet sig fra en Faareflok; men Pigen bad ham om at lade det gaa sin egen Gang, da det anede hende, at det ikke var noget andet Faar end Kirkevaaret fra Viby. Lidt efter saas samme Faar i Stakitlaagen, som fører ind til Smedens Gaard i Maals, og strax derefter døde Smeden. Til de forskellige Kirker hørte ogsaa forskellige Varsler: Dalby-Kirke havde en hvid Gasse; Mesinge: en blakket

254

Stud; Drigstrup: et hvidt Lam; Viby, som nævnt, et graat Faar, og Stubberup: to røde Stude. Der fortælles nemlig om Stubberup-Kirke, at hvad der blev bygget paa den om Dagen, det rev „et Ufærd“ ned om Natten. Derfor blev der raadet til at koble to Stude sammen og saa bygge Kirken, hvor de lagde sig om Natten. Studene lagde sig da paa den Banke, hvor Kirken siden uden Hinder opførtes. Jeg kan anføre noget om, hvorledes Varslet i ældre Tid lod sig mærke. En her i Byen boende Kone, Gjertrud Jørgens, som for nogle Aar siden er død, saae i sin Have en Aften sildig Gassen komme sig imøde. Forskrækket ilede hun ind i sit Hus; men næppe havde hun faaet Havedøren slaaet i, før end der kom et stort Rabalder paa Døren. Kort efter mistede hun en Datter. Mine Bedsteforældre, som boede i Drigstrup-Sogn, vare engang i Besøg hos min Moder. Da de om Aftenen kjørte hjem, løb det hvide Lam foran Vognen, ret som de vare ved at kjøre ind i deres Gaard. Morfader stod af

Vognen, for at drive Lammet ind i Gaarden, da han trode, det var deres eget; men det smuttede immer fra ham, saa han kunde ingen Steder drive det. Da kom Mormoder i Tanker om, at det var Varslet, og de lode det da fare. Min Moster Ane døde kort derefter. Nu afdøde Gaardmand Lars Christensen her af Byen blev en Nat vækket tillige med sin Kone, ved at der kom et Rammel op ad Stenbroen, som om nogen kjørte med en hel Del Jærnkramleri paa en Trillebør; og da Tummelen hørte op, kom der tre stærke Slag paa Fremmersdøren. Konen spurgte angst: „Hvad var dog det? Fa'r!“ Han rejste sig og gik ud at se efter, men opdagede slet ingenting. En otte Dages Tid efter fik Lars Christensen Brev om, at hans Søster, som boede i Holsten, var død, og det netop i den samme Time, som de hørte Lyden. Som oftest lod Varslet sig ikke tilsyne, men tilkjendegav sig enten ved Slag paa Lofter og Døre eller ved at stryge som med en Vinge hen ad Vinduerne.

Side 255

[422]

B.

(Ved A. C. Poulsen, Lærer i Dalby paa Hindsholm.)

Kirkevarens Oprindelse skal være den, at i den Tid Kirkerne bleve byggede her i Landet, plejede Arbejderne, den Dag de gik hen at fuldføre Murarbejdet, at tage det første Dyr de mødte paa deres Vej og mure det levende ind i Muren, og dette Dyr eller dets Gjenfærd blev da Kirkevare. Derfor have Kirkevarerne forskjellig Skikkelse paa de forskellige Steder; men deres Forret- ning er den samme: at varsle for Døden. Man kan uden Fare møde Kirkevaren, naar man passer sig selv og ikke taler til den; men mæler man et Ord, eller kommer man den imøde paa et Sted, hvor man ikke kan komme forbi uden at røre ved den, saa kan det nok hænde sig, at man kan blive kastet et langt Stykke bort. Dalbys Kirkevare skal vise sig i Skikkelse af en Gaas eller Gasse; men om den veed man, efter hvad jeg har hørt, ikke videre at fortælle, da Helhesten (hvorom siden mere) synes at have overtaget dens Bestilling. Mesinges Kirkevare gaar i Skikkelse af en Tyr eller Stud. Kristen Jørgensens Stedmoders Farmoder, Ellen Iversdatter, gik en Aften sildig fra Mesinge efter Salby. Strax uden- for Mesinge kom hun til en Tyr, der gik ganske rolig hen ad Vejen i samme Retning som hun. Hun syntes saa godt om den og gik derfor hen og klappede den og smaasnakkede med den. Da de vare komne til Salby, gik Tyren op mod en af de forreste Gaarde i Byen, og Konen gik videre. Men strax derpaa hørte hun et forfærdeligt Rabalder paa Porten til Gaarden, og hun tænkte nu, at det vel var Kirkevaren, hun havde fulgtes med. Kort efter døde der ogsaa en, enten Manden eller Konen, der i Gaarden. Man fortæller ogsaa om to Piger, der en Aften silde gik fra Salby til Mesinge, at da de havde gaaet en Stund, mærkede de, at der var noget bag ved dem, og de saae da, at det var en blakket Kalv. Denne nærmede sig stedse mere; og da de

256

kom op til Pladsen foran Kirken, gik den tæt forbi den ene af dem og berørte hendes Forklæde, hvorefter den forsvandt paa Kirkegaarden. Pigen døde inden Aaret var omme; saa ingen tvivlede om, at det jo var Kirkevaren. Gudbjærg har sit Kirkelam. For mange Aar siden gik en Karl om Natten fra Gaarden Mullerup efter Gudbjærg. Han havde været paa Mullerup for at vaage over en syg, hvilken Bestilling paa den Tid blev paalagt Bønderne som Hoveri- tjeneste. Omtrent midtvejs mellem Mullerup og Gudbjærg er Vejen lagt over en Mose eller et Slags Uføre, hvorfor der gjerne, navnlig ved Vintertide, staar Vand paa begge Sider af Vejen. Da Karlen kom paa dette Sted, mødte han Kirkelammet. Som det gik tæt forbi ham, strøg han det hen ad Ryggen og sagde: „Aa din Stakkel!“ Men i samme Øjeblik blev han kastet et langt Stykke bort. Heldigvis var Vandet tillagt

med Is; paa den faldt han og kom ikke til nogen videre Skade. I Gudme varsler Kirkesoen. En Karl fra Gudme har fortalt følgende: For en ti Aar siden tjente jeg sammen med en Karl, der var meget for at spille Kort. Engang havde han siddet til midt paa Natten og spillet med en Del andre. Da de skulde hjem, fulgtes de alle ad til Kirken; der skulde de saa skilles ad. Udenfor Kirkegaardslaagen bleve de staaende og snakkede lidt om deres Mellemværende. Som de staa der, kommer Kirkesoen ned fra Kirkegaarden; Karlene blive forskrækkede og løbe hver til sin Side; min Medtjener skulde uheldigvis passere forbi Kirkesoen for at komme hjem. Haarene rejste sig paa hans Hoved af Forfærdelse, han kneb sig saa tæt som muligt ind til Gjærdet paa den ene Side af Vejen, og Soen var da saa skikkelig at holde sig til den anden Side, og saaledes slap han lykkelig forbi. Men han var angst for Alvor, og da han kom hjem, vækkede han mig strax og fortalte mig, hvad der var hændtes ham. Han var for sit Vedkommende fuldkommen over- bevist om, at det var Kirkesoen. For en Snes Aar siden kom Kirkehesten fra Hessel- ager igjennem Gudme og gik til Broholm, en Herregaard i Gudme-Sogn. Vægteren i Gudme saae Hesten. Sagen var den,

Side 257

at en Kone fra Broholm havde i nogen Tid opholdt sig og var død i Hesselager-Mølle, der ejedes af hendes Søn. Men før sin Død havde hun ønsket, at hun maatte blive begravet paa Gudme-Kirkegaard. Derfor maatte Kirkehesten fra Hesselager afsted til Gudme og derfra til Broholm, sagtens for at varsle Konens Død for hendes Familie paa Gaarden. Endskjøndt Helhesten synes at have samme Bestilling som Kirkevaren, saa skal dog hverken den eller Helhunden høre til samme Slægt, men være Væsener af ganske anden Art. De ere efter manges Formening onde Aander, som udsendes fra Helvede om Nattetider og finde deres Glæde i at skade Menneskene. Undertiden vise de sig i legemlig Skikkelse; men som oftest tumle de sig usynlige i Luften og fare susende omkring som stærke Hvirvelvinde. Naar saadan en Vind farer over eller forbi en Nattevandrers, saa siger man her til Lands, at „et ondt Vejr er kommet over ham“, og det volder ham gjerne Fortræd. Saaledes gik for faa Aar siden en Mand fra Gudme en Aftenstund; da kom der et ondt Vejr over ham, og som det susede ham forbi Hovedet, følte han en Smerte i Øjne og Øren. Smerten tog til, og et Aars Tid efter døde han af denne Sygdom. Paa Dalby-Gade skal der gaa en Helhest. Dens Gang er fra Kirkegaarden til et eller andet Sted i Byen, hvor nogen snart skal dø, og saa tilbage til Kirkegaarden. Der er mange, der har set den: det er en meget stor, sort, firskoet Hest, og den gaar altid ganske jævnt og sindig midt ad Gaden, selv gjennem den værste Pøl. Den gamle Hjulmand i Stubberup, der er død for nogle Aar siden, fortalte, at som Dreng tjente han hos Peder Andersen, i den Gaard, hvor nu unge Peder Nielsen bor. Saa var det en Aften, han skulde hente en Flaske Brændevin hos Oldermænden Rasmus Andersen, der boede i eller tæt ved Jørgen Johansens Gaard. Da Drengen kom udenfor Porten, stod der en sort Hest; og da det var et meget slemt Søleføre, satte Drengen sig op paa Hesten, for lettere at komme Vejen frem. Flasken, om hvis Hals der var bundet en Snor, havde han i Haanden. Drengen kom helt vel afsted: Hesten gik jævnt hen

258

ad Gaden; men alt som den nærmede sig Kirkegaarden, blev den større og større. Ret ved Kirkegaardsdiget, udenfor det Hus, hvor nu Povl Povlsen bor, stod dengang et meget stort Æsketræ — det er ikke saa farlig mange Aar siden, at det Træ blev fældet —; og da Hesten kom dertil, var den højere end noget Hus. Drengen, der var bleven helt forfærdet, kom nu ned af Hesten, han vidste ikke selv hvorledes; han kom hjem helt for- tumlet, men med hele Lemmer. Flasken var borte; men næste Morgen fandtes den hængende paa en Gren øverst i Toppen af det store Æsketræ. Hjulmanden forsikkrede, at det virkelig var gaaet saaledes til, og han var ellers ikke en Mand der

foer med Snak. Den gamle Hjulmand var da heller ikke den eneste, der havde den Ære at ride paa Helhesten. En anden Mand skulde en Aftenstund gaa fra Dalby ad Skelenborg til. Ogsaa han traf paa en sort Hest og satte sig op at ride. Hesten gik stift hen midt ad Vejen i det værste Søle. Rytteren vilde have den ud paa Siden af Vejen, hvor der var mere tørt, og da han ikke havde Bidsel at styre den med, gav han den med sin flade Haand et Slag paa Siden af Hovedet. Men derved faldt Hovedet af Hesten, han selv kom af med det samme, og da han kom til sig selv igjen, stod han ved Siden af Vejen. Han saae sig om efter Hesten, og den stod da hel og holden midt paa Vejen og stirrede paa ham med et Par Øjne, der saae ud som Ild. Manden ilede forfærdet hjem og var da glad, han slap med Skrækken. Anne Skjenkers hed en Kone, der er død for mange Aar siden. Hende kom Helhesten engang forbi ved det Hus, som nu bebos af Anders Markussen. Hesten var saa bred, syntes hun, at den helt spærrede Gaden; og hun trykkede sig tæt op til Gjærdet, medens den gik forbi hende; men den gjorde hende ingen Fortræd.

Side 259

[423]

Trollden fra Etterbjærg. (Optegnet af N. J. Holmstrup.)

Etterbjærg ved Slagelse har i forrige Tider været beboet af Troldsfolk; men da Antvorskov-Slot og Slagelse-Kirker vare blevne bygte, blev der en saadan Klimmer og Klammer derom- kring, at Troldene ikke kunde nære sig der længer, men rejste deres Vej; hvorhen, det vidste ingen. Nogle Aar derefter hændte det sig, at en Skipper fra Korsør blev saa vildfarende i Storm og Mørke paa det vilde Hav, saa han vidste slet ikke, hvor han var, eller hvilken Kaas han skulde styre; og Fartøjet var til- med saa svært ladet med Korn, at Skipperen hvert Øjeblik ventede at synke tilbunds med det hele. Men saa med eet fik han Øje paa et Lys langt borte; derved fattede han Mod, drejede Skuden

og styrede efter Lyset, i Haab om derved dog at frelse Livet, om han end skulde løbe Fartøjet paa Land. Han kom ogsaa snart tæt til Landet, hvorfra Lyset skinnede, og op- dagede da, at det var en lille Ø, hvis Kyster bestode af stejle Klipper; men under dem var han i Læ for Stormen og de svære Søer og kunde kaste Anker. Det gjorde han da og gik saa i Land, for at erfare, hvor han var og hvem der bode. Til sin Forundring traf han paa Øen kun en eneste lille gammel Mand, som tog meget venlig imod ham og strax spurgte, hvor han var fra, og hvor det kunde være, at han var kommen saa langt ud paa det vilde Hav, hvor ellers aldrig nogen Sømand kom. Skipperen svarede da, at han var fra Korsør og var faret vild paa Havet i Storm og Mørke med en Ladning Korn og vidste nu ikke, hvor han var eller hvilken Kaas han skulde styre, for at komme hjem igjen. Manden blev nu meget glad, beværtede Skipperen paa det bedste, købte hans Korn og betalte det meget godt, og Skipperen blev da der paa Øen i flere Dage, for at sætte sit Skib istand og tillige for at hvile sig ud efter den svære Anstrængelse. Den lille gamle Mand vedblev at være saare venlig imod Skipperen og talte meget med ham, og en Dag fortalte han da,

Side 260

at han før havde boet i Etterbjærg ved Slagelse; men da Slagelse-Kirker bleve bygte, kunde han ikke udholde at bo der længer for den Klimmer og Klammer, som deres Klokker altid gjorde; han havde derfor forladt sin Bopæl og var rejst ud til denne lille Ø, for at leve i Fred og Ro og aldrig mere høre nogen Klokke klimre. Men det dejlige Etterbjærg, hvor han havde boet saa længe og tilbragt saa mangen glad Dag, det stod ham endnu i frisk Minde, og han vilde da saa gjerne give det et Erindringstegn. For Kirkernes Skyld turde han imidlertid ikke selv overbringe det, hvorfor han bad Skipperen om at besørge det, naar han igjen kom til Sjælland. Det lovede Skipperen, og Trolden gav ham da en stor og en lille Pakke med de Ord: „Naar du kommer til Sjælland, da maa du rejse ud til Etterbjærg og grave og bearbejde Jorden vel oppe paa Toppen af det. I den lille Pakke vil du finde tolv Frøkorn: dem planter du der oppe paa Toppen. Dernæst opkaster du et Gjærde tæt deromkring og et andet Gjærde om Foden af Bakken, og paa de Gjærder saar du det Frø, der er i den store Pakke. Dette Frø vil i kort Tid voxe op og give et dejligt Hegn for de tolv Blomster, som skal gro oppe paa Toppen. Men du maa passe nøje paa, at intet Menneske trænger sig der igjennem, forinden tolv Aar er omme; og for at du ikke skal lide Nød i den Tid, du har dette Arbejde for Haande, saa tag denne Pung og brug deraf til Ordenlighed: saa vil den nok holde ud. Og naar du nu rejser herfra, vil jeg vise dig en Stjerne paa Him- melen, som du skal styre efter; og naar du kuns gjør det, kan du aldrig tage fejl ad Kaaser.“

Kort efter sagde Skipperen Farvel og takkede saa meget for alt det gode, han der havde nydt. Saa gav han lig paa Rejsen, styrende bestandig efter den Stjerne, Manden havde viist ham, og kom da hjem til Korsør, før han havde ventet, inderlig glad: baade for Rejsens heldige Udfald og for de mange Penge, han desuden havde faaet. Han begav sig strax, i Selskab med sin Kone, paa Vejen til Etterbjærg. Der udførte han nøjagtig i alle Maader Troldens Befalinger og saae med Fornøjelse, at hvad der var plantet paa Gjærderne voxte frodig og var inden

Side 261

kort Tid saa tæt, at intet Menneske lettelig kunde komme der igjennem. Han rejste saa hjem med sin Kone og levede lykkelig og fornøjet af de Penge, Trolden havde givet ham. Engang imellem var han ude at se til Etterbjærg, og hver Gang han saae det, glædede han sig over sit Arbejde; thi Hegnene bleve bestandig tættere og skjønnere. Men alt som han gik og saae paa det høje, tætte og uigjennemskuelige Hegn, saa dukkede den Tanke op hos ham: Hvordan mon nu de tolv Blomster staar? hvor høje og hvor skjønne mon de nu er? Og han prøvede da paa at saa dem at se ved at kige igjennem Hegnene. Men de vare blevne saa tætte, at han ikke engang kunde se igjennem det første af dem. Herved blev hans Lyst til at se Blomsterne da ikke mindre, men voxte med hver Gang han

betragede Hegnene; og da sex Aar vare forløbne, var det ham en Umulighed længer at modstaa Nysgjerrigheden. Han rejste da til Bakken med det fornødne Værktøj og arbejdede sig med stor Møje og Besværlighed igjen- nem Hegnene; og da han er kommen igjennem dem, ser han til sin største Forundring, isteden for Blomster, tolv store Kæmper, hver med en Kølle paa Nakken, staa paa de Steder, hvor de tolv Frøkorn vare lagte. Men de vare endnu for unge og for grønne til at kunne døje dette; saa fra den Dag af, da der blev aabnet for dem, visnede de og svandt hen og vare snart ikke mere. Man har siden troet, at disse Kæmper vare bestemte til med deres Køller at nedslaa Kirkerne der i Nærheden, for at Trolden igjen kunde flytte ind i Etterbjærg.

[424]

**Bjærgmanden i Mesinge-Banke.
(Ved Lærer A. C. Poulsen i Dalby.)**

I gamle Dage bode der en Bjærgmand i en Banke jævne Mesinge-Mølle paa Hindsholm. Paa samme Banke laa et Hus, og der havde de altid Uheld med deres Kalve: hver Gang de

Side 262

prøvede at lægge en Kalv til, blev den syg og døde. Men det kom sig af, at Kalvebaasen netop var lige over Bjærgmandens Bord, og Urenligheden fra Kalvene flød ned i hans Stue og forvoldte ham megen Ærgrelse, hvorfor han ødelagde Kalvene. Folkene i Huset kjendte ikke Grunden til deres Uheld; men en Dag kom en Mand ind til dem, som, da de fortalte om deres Kalve, raadede dem til at flytte Kalvebaasen: saa skulde de se, at Kalvene nok trivedes. De fulgte Raadet, og fra nu af lykkedes ikke blot Kalvene, men ogsaa alt andet overordenlig godt for dem, saa Husmanden blev en holden Mand. Men den, der havde givet dem det gode Raad, det var Bjærgmanden selv; for han tog sig tidt Skikkelse paa som et andet Menneske og gik omkring iblandt Folk.

Det gik nu godt en Tid lang; men „saa kom Doktor Morten her i Landet“, og saa kunde Bjærgmanden ikke nære sig længere for Klokkeklang og Kirkesang; for det kan den Slags Folk ikke taale. Han rejste da op til Norge og bode i Dovrefjæld. Her gik han tidt omkring i Søstæderne og morede sig især, naar han traf Folk fra Danmark. Engang traf han i Bergen en Kjøbmand fra Kjørteminde, og da Bjærgmanden hørte hans Hjemstavn, bad han Kjøbmanden at besørge en Pakke til den omtalte Husmand ved Mesinge-Mølle. Det lovede Kjøbmanden, og Husmanden fik Foræringen, der bestod i et dejligt Livbælte, besat med Guld og glimrende Stene. Bæltet var til Konen, og hun blev meget glad ved det; men Manden mente dog, at det passede sig ikke til hendes Klædedragt og deres hele Stilling. En Dag skulde de til Gilde, og Konen vilde da gjerne prøve det skønne Bælte; men Manden sagde: „Det er saamænd aldrig værdt; det tager sig kun daarlig ud, naar en simpel Kone som du i dine hjemmegjorte Klæder kommer med saadant et Bælte. Folk vil blot gjøre Nar ad dig, naar de ser dig.“ Ja, mente Konen, men det kunde dog være morsomt at se, hvordan Bæltet saae ud, naar hun fik det paa. „Det kan du allerbedst se“, siger Manden, „naar du gaar ud og spænder det om Træet, der staar udenfor Vinduerne.“ Det gjorde da Konen, og mens de nu stode og saae paa det glimrende Bælte, saa begyndte

Side 263

Træet at ryste og rokke, stærkere og stærkere, og tilsidst rev det sig løs af Jorden og tog Fart gjennem Luften nordpaa. Baade Manden og Konen takkede da Vorherre, at Konen ikke fik Bæltet

om sig, for saa var hun da fløjet væk til Dovrefjæld. Hvor- ledes Bjærgmanden var tilfreds med isteden for Konen at faa et stort Æsketræ derop, det er der ingen her, der veed.

**Folkesagn fra Møn.
(Optegnede af Niels Andersen af Elmelunde.)**

[425]

1. Gjøde Opsal.

Der levede engang en Mand paa Møn ved Navn **Gjøde Op- sal**, om hvem der endnu gaar flere forskellige Sagn blandt Almuen der paa Øen. Man fortæller saaledes, at han skal have været en mægtig Kæmpe, og man føjer til, at naar Møn engang kommer i Fare og er nærved at falde i Fjendens Hænder, da skal han komme sine betrængte Landsmænd til Hjælp, og da maa Fjenden være hvem han vil; Mønboerne skulle dog nok sejre over ham. Naar man gaar langs med Stranden, fra Dronningestolen til Taleren, ser man helt oppe i Klinten to Huller, som dog kun kunne ses tydelig ude fra Søen. I disse Huller, siger man, bor Gjøde Opsal, og nogle ville der til visse Tider have set en Del Hestefjed, som man mener hans Hest traadte, naar han red ud paa Øen for at se sig lidt om, hvilket han ofte skal have gjort i gamle Dage. Ja der er endog flere, der paastaa at have set ham paa disse hans Udflugter. Man fortæller saaledes, at han en Morgen standsede uden- for en fattig Husmands Dør, hvor Konen just var i Færd med at brygge. Da han saae dette, forlangte han at smage hendes Øl. Konen, der antog ham for en rejsende, rakte ham strax en hel Skaal fuld, som han ogsaa tog og drak ud lige til Bunden.

264

Derpaa bad han hende om at holde sit Forklæde op, kastede saa nogle Stykker Kul deri og red sin Vej. Konen saae efter ham og tænkte, idet hun gik ind i Huset igjen: Han vilde nok drive Gjæk med mig oven i Kjøbet! Men se da havde Kullene forandret sig til to ikke saa smaa Guldstykker, og nu kunde Konen først se, hvem hendes Gjest havde været. En anden Gang traf det sig, da han red igjennem en Bondegaard, at hans Hest tabte en Sko, som blev liggende og finkle, som om den var af Guld. En Karl der kom til trode ogsaa, det var Guld, blev meget glad og vilde tage den op; men han slap den snart igjen og havde da faaet sin Haand dygtig forbrændt. Man tog den nu paa en Høtyve og hængte den op paa en Stang; men den brændte Stangen tværs over, faldt ned og forsvandt med det samme. Det er ellers ikke enhver Gaard, Gjøde Opsal rider igjen- nem: Portene maa nemlig være lige for hinanden; ellers rider han luft over; thi han holder ikke af at bøje af Vejen, men vil altid ride ligefrem. Da disse og flere lignende Fortællinger udbredte sig paa Øen, var der imidlertid tre unge Karle, som ikke syntes, de kunde fæste rigtig Lid til dem; men tvivlede om, at Gjøde Op- sal endnu skulde være til. De besluttede derfor at undersøge, hvorvidt det virkelig ogsaa forholdt sig saaledes eller ej. De forsynede sig da med et langt Reb og begave sig ud paa Klin- ten, til det Sted, hvor Hullerne ere nedenunder. Da de vare komne her, bandt en af dem den ene Ende af Rebet fast om sit Liv og var alt i Færd med at lade sig hejse ned, da han først kom i Tanker om, at han ikke havde noget at forsvare sig med, hvis han skulde komme i Kast med nogen paa Vejen. Der var ingen andre Vaaben ved Haanden end en stor Jærngreb; den tog han da og tænkte, at den var dog bedre end ingenting; og derpaa lod han sig hejse ned af de to andre. Da han nu saaledes var kommen et godt Stykke ned, blev Hullet større og større, og endelig naade han Bunden. Her opdagede han en stor Jærndør, som han gav sig til at hamre løs paa med sin Jærngreb. En Tjener kom strax ud at lukke op og spurgte,

Side 265

hvad han vilde. Karlen sagde, at han vilde tale med Gjøde Opsal, hvis han ellers bode her. Tjeneren sagde jo: at han bode her og havde allerede boet her i mange hundred Aar, og hvis han vilde tale med ham, kunde det maaske ogsaa nok ske; men han maatte først mældes. Tjeneren forlod ham derpaa et Øjeblik, men vendte strax tilbage igjen og førte Karlen igjennem et stort Værelse hen til en anden Dør, som var af fint Marmor. Denne aabnede han lidt, og Karlen hørte nu en Stemme, der var saa stærk og frygtelig, at den bragte ham til at skjælve, som spurgte ham, hvor han var fra, og hvorledes det nu stod til der oppe paa Øen; og da Karlen havde besvaret disse Spørgsmaal, sagde Gjøde Opsal: „Ræk mig din Haand, at jeg kan fornemme, om der endnu er nogen rigtig Kraft i Mønboerne!“ Karlen var imidlertid af den Mening, at den der havde saadan en Røst, ham var det vist ikke behageligt at takke for sidst, og rakte ham derfor Jærngreben isteden for Haanden. Kæmpen knugede da Greben saaledes, at den bar tydelige Mærker af hans Fingre, og sagde saa, at det glædede ham, at der endnu var lidt Kraft tilbage i hans Landsmænd. Da Karlen fik Greben tilbage og saae, hvorledes den var bleven medtaget, havde han slet ingen Lyst til at opholde sig længer dernede, men sagde Kæmpen Levvel og skyndte sig at komme op, det snarest han kunde. Han fortalte nu sine Kammerater, hvorledes hans Rejse var løben af, og viste dem, hvor frygtelig Kæmpen havde knuget Jærngreben; og nu tvivlede ingen af dem mere paa, at Gjøde Opsal jo var til endnu. For ikke mange Aar siden var det ogsaa paa mange Steder endnu Skik at lade en lille Neg blive tilbage ude paa Marken, naar man havde indhøstet. Denne Neg skulde være til Gjøde Opsals Hest. Man mente da, at han om Natten red omkring og samlede Negene sammen; og paa den Mands Mark, hvor han ingen fandt, der trode man vilde kun blive maadeligt Korn til næste Aar.

Side 266

[426]

2. De to Nisser.

Det hændte sig engang, at to **Nisser**, som havde hver en god Dragt Hø paa Nakken, mødtes paa en Vej. De vare gode Bekjendtere fra gammel Tid af; derfor standsede de og begyndte at tale om, hvadfor Tyverier og andre Skjælsstykker de havde begaaet i deres Dage. Endelig spurgte den ene Nisse den anden ad: „Hvor har du ellers været henne og hentet det Hø? Jeg synes, det ligner min Husbonds.“ — „Ja, det kan gjerne være“, svarede den anden; „jeg har taget det i den første Gaard i den By, som ligger dernede.“ — „Ja, det tænkte jeg nok!“ raabte den første; „det skal blive dig en dyr Spøg.“ — „Naa, naa! tag dig ikke det saa nær!“ sagde den anden; „hvor har du taget det, du har?“ Den første Nisse besindede sig lidt og fortalte saa, hvor han havde hentet sit Hø. „I, saa skal du da ske al Landsens Ulykke, din Tyveknægt! Saa er det jo min Husbond, du har taget det fra!“ skreg nu den anden, og der- med fløj de i Haarene paa hinanden og begyndte at slaas, saa det ret var en Fornøjelse at se paa. En gammel Mand, der kom til, da Nisserne begyndte at skjændes, syntes, at han nok kunde have Lyst til at se, hvad Ende det vilde tage. Han trode, at Nisserne endnu ikke havde set ham, og skjulte sig derfor bag ved en Pil, for ikke at forstyrre dem. Da de nu begyndte at slaas, morede han sig rigtig ved at se, hvorledes de kunde daske hinanden. Endelig fik den ene Overhaand og tog da alt Høet paa sin Nakke og gik. Den anden Nisse hinkede derimod hen til Pilen, hvor Manden stod og sagde: „Saae du det? Per Smed!“ — „Ja, jeg saae minsæl nok, at du vandt Pryglene“, sagde Manden. „Saa det saae du!“ raabte Nis; „det skal maaske blive dig et dyrt Ord.“ Derpaa skyndte han sig efter den anden, som gik med Høet, og begyndte Striden forfra igjen. Men da Per Smed saae det, skyndte han sig at komme under Tag; thi havde denne Nisse sejret denne Gang, saa havde han nok ogsaa faaet sine Rygstykker dygtig gennemvarmede, fordi han havde bandet; for det skulde han smukt ladet være, den gode Per Smed.

267

[427]

4. Nissen i Støvlerne.

5.

To Karle, som tjente hos en Bonde, maatte, hvad Karlene jo i Almindelighed maa, tærskes hans Korn om Vinteren. De kunde imidlertid ikke begribe, hvordan det hang sammen; thi det vilde slet ikke tage noget paa Kornet i Laderne, ihvor meget de end stræbte for at blive færdige med dette kjedsommelige Arbejde. Ja, det forekom dem endogsaa, at jo mere de toge deraf, des mere blev der. Dette bleve de tilsidst kjede af og tænkte kun paa, hvorledes de skulde faa Aarsagen dertil at vide. De besluttede derfor at tale derom til en gammel Kone, der var bekjendt for sin Klogskab. Hun kunde ogsaa strax sige dem, at der slet ikke var anden Aarsag hertil, end at Bonden havde en Nisse; men den kunde de jo nok blive kvit, naar de blot vilde. Karlene forsikkrede, at det vilde de hjærtelig gjerne, naar de kun vidste, hvorledes de skulde komme afsted dermed. Konen fortalte dem da, hvorledes de skulde bære sig ad. De skulde en Aften tage et Par store Støvler og sætte nede paa Logulvet og saa skjule sig i en Krog, hver med sin Plejl. „Naar nu Nis kommer“, sagde hun, „vil han blive meget glad over at se Støvlerne, og han vil nok ogsaa prøve at tage dem paa; men I maa ikke røre jer, førend han siger: to Ben i een Støvle; saa skal I springe frem og sige: ja, og to Plejler paa een Ryg! og saa skal I blive ved at tærskes ham, til han lover, at han ikke vil bære mere Korn der til Gaarden. Det Raad syntes Karlene godt nok om, og den næste Aften gik de derfor ned paa Loen med det største Par Støvler, de havde, og bare sig for Resten ad, som Konen havde sagt. Lidt ud paa Natten kom ogsaa Nis med en dygtig Dragt Korn, og da han havde lagt dette op i Laden, fik han Øje paa Støvlerne. Ved at se dem blev han saa glad, at han hoppede og dandsede og

gjorde saa mange Krumspring og Grimasfer, at Karlene med Nød og næppe kunde bare sig for at briste i Latter. Han nær- mede sig nu Støvlerne, og idet han fornøjet raabte: „Eet Ben i een Støvle“, stak han det ene Ben ned i den ene af Støvlerne, men trak det strax til sig igjen og sprang paany omkring

Side 268

paa Gulvet. Endelig kom han hen til dem igjen, og idet han nu puttede begge Benene i den ene Støvle, raabte han: „To Ben i een Støvle“; men aldrig saa snart havde han sagt dette, før Karlene sprang til og sagde, som Konen havde lært dem: „Ja, og to Plejler paa een Ryg!“ og saa gave de sig til at hamre løs paa den arme Nisse, der, med begge Benene i den ene Støvle, ingen Steder kunde komme. Han skreg og hylede og jamrede sig forfærdelig, men lige meget hjalp det ham: thi Karlene vilde ikke holde op, førend han havde lovet, at han ikke vilde slæbe mere Korn der til Gaarden; og nu varede det heller ikke længe, inden Karlene havde aftærsket.

[428]

4. Tryllehatten.

En Vogterdreng sad en Dag oppe paa en Høj. Der var netop den Dag et stort Gilde i den By, som laa der i Nærheden; og da det nu ringede til Middag, hvilket det altid gjorde i de Tider; hørte han, at der blev saadan en frygtelig Tummel og Støj nede i Højen, og især hørte han idelig Raabet: „Hvor er min Hat? Hvor er min Hat?“ Dette forekom ham besynderligt, og han fik isinde ogsaa at raabe: „Er der ikke ogsaa en til mig?“ — „Nej!“ raabte en Stemme; „Jo!“ raabte en anden, „her er Faders den gamle“; og med det samme kom en gammel forslidt Hat op af Højen til Drengen. Han tog den strax paa, og nu kunde han se, at der løb en utallig Mængde Puslinger op ad Byen til. Han begav sig nu ogsaa til Byen for at faa sin Middagsmad. Han kunde imidlertid ikke forstaa, hvorledes det forholdt sig med ham; thi alle de Folk, han mødte, gik lige paa ham og var færdig at træde ham ned; og talte

han til nogen, saa saae de sig forundrede om, men svarede ikke. Ende- lig huskede han paa Hatten, han havde paa Hovedet, og for- modede da, at det var den, der var Skyld i, at man ikke kunde se ham. Saa snart som dette var gaaet op for ham, faldt det ham da ogsaa ind, at det nok kunde være værdt at se, hvorledes det

269

gik til oppe i Gaarden, hvor der var Gilde. Der gik han da hen og kunde ogsaa frit gaa omkring imellem Gjesterne og se alting, uden at nogen saae eller lagde Mærke til ham. Da nu Gildesfolkene satte sig til Bords, saae han, at der sad en for- skrækkelig Mængde Troldpak rundtomkring imellem dem, der tog dygtig til sig af Retterne, saa Folkene kunde aldrig begribe, hvor al den Mad blev af, som blev sat frem paa Bordet, og det forekom dem, som om den forsvandt af Hænderne paa dem. Drengen holdt sig nu ogsaa til, hvor der vankede noget, og lagde sig et rigtig godt Maaltid til af den bedste Mad, han kunde finde. Da han endelig ikke kunde faa Plads til mere i Maven, tænkte han, at hans gamle Moder derhjemme ogsaa kunde have godt af lidt god Mad en Gang. Han stak derfor en Del Kage, Steg og Vin og andre gode Sager til sig og bar dem hjem til hende. Hun blev naturligvis meget glad, da hun saae alt dette; og hun tænkte ligesom Drengen: at det kunde ogsaa være godt nok at have nogen af den rare Mad til den anden Dag. Drengen blev derfor ved at bære hjem, det bedste han kunde; og det tog naturligvis, hvor det kom fra, saa Gildesmanden tilsidst begyndte at gaa paa Grund; men det brød Drengen sig kun lidt om: han blev ved at passe sit. Endelig, da det lakkede ad Aften, skulde Dandsen da tage sin Begyndelse. Dette fik Drengen, der just havde været henne efter en god Dragt Mad, Lyst til ogsaa at se paa, og han gik derfor med de andre Folk op i Øverstestuen. Her maatte han stikke sig omkring, som han bedst kunde, og passe paa, at man ikke skulde træde ham ned. Han maatte derfor tage Plads foran de andre, da han ikke turde vove sig ind i de tætte Klynger. Her stod han da og saae til og morede sig ypperlig; men just som Bruden dandsede forbi ham, svang hendes Kjoleskjørt ud og slog Hatten af ham, og da den var borte, var det ogsaa forbi med hans Usynlighed. Der stod han nu smukt med hele Favnen fuld af allehaande Mad; og da Gildesfolkenes Forbavselse havde lagt sig lidt, maatte han da give en fuldstændig Forklaring over, hvorledes det hele hang sammen; og da han var færdig hermed, maatte han tage imod en god Dragt Prygl og kjønt finde sig i

Side 270

at bære al den stjaalne Mad tilbage igjen; saa naar man und- tager den gode Middagsmad, han havde faaet til Livs, saa tjente han ikke videre paa det Stykke Arbejde. Hatten saae man aldrig mere noget til.

Folkesagn fra Vejle-Amt. (Ved Amtmand Orla Lehmann.)

[429]

1. Skjærup-Kirke.

2.

I den rige og smukke Egn sønden for Vejlefjord ligger en anselig Landsby **Skjærup**; men Kirken ligger hverken i eller ved Byen, men i nogen Afstand derfra i en Lavning, og er saaledes skjult af mægtige Træer, at man skal passe godt paa for at se den, naar man kører forbi. Dermed er det tilgaaet saaledes. Da Skjærupperne i gamle Dage skulde have sig en Kirke, vilde de, som rimeligt var, lægge den paa en Høj midt i Byen, og der begyndte de da ogsaa paa at bygge den. Men de kunde ingen Vegne komme dermed; thi hvad de byggede op om Dagen, det reve Trolde ned om Natten, og skjøndt de arbejdede ufor- trødent i et helt Aar, vare de dog ikke komne videre dermed, end da de begyndte. Tilsidst kom der en gammel klog Mand og hjalp dem ud af den Nød. Han raadede dem nemlig til i al Stilhed at flytte Stene og Tømmer hen til Lavningen vesten for Byen; der, mente han, kunde Trolde ikke se, hvad de foretog sig. Det hjalp. De gjorde, som Manden havde sagt, og kort Tid derefter var Kirken færdig. Men da de Dagen efter kom, for at indvie den, saa havde Guds Engle om Natten plantet store Træer omkring Kirken, lige saa store, som de ere den Dag i Dag, og dermed skjult den saa godt for alle Trolde, at den siden den Tid har haft Fred for dem.

Side 271

[430]

2. Klavs Nar.

Paa de vilde og stejle Banker, som danne den søndre Skrånt af Vejle-Dalen, var der i gamle Dage store Skove; kun hist og her havde Mændene fra Nørre-Vilstrup ryddet nogle Pletter, hvor de med stort Besvær avlede lidt Korn. Engang for længe siden holdt Kong Valdemar Jagt der paa Egnen, og da det led mod Aften, holdt han og hans Hof-folk et lystigt Gilde i et Telt, som hans Svende havde rejst paa en skovbegroet Brink. Jagthornet klang, og Vinen smagte de Herrer godt; der var stor Fryd og Gammen. Der var dengang en Sognefoged i Vilstrup, hvis Navn ingen nu kan mindes, men som var en meget kløgtig og snild Mand; og da han saa, at Kongen var ved saa godt Lune, saa tænkte han, at Lejligheden var god, og at her maaske var lidt at tjene. Han traadte da frem for Kongen med nogle af de andre Bønder og taledes en hel Del om, at der var saa slemme Bakker, og at det var saa svært at pløje Markerne, og at Vil-strupperne umulig kunde betale fuld Skat. Kongen syntes ogsaa, det kunde være tungt nok for dem, og han var lige ved at love dem, hvad de bade om, da hans Øjne faldt paa hans Nar, som stod i en Krog og grinede i Skjægget. „Hvad siger du, Klavs, til den Ting?“ spurgte Kongen. „Jeg synes, Mændene har Ret“, svarede Narren, „og at de bør være helt fri for at svare Skat af den halve Del af deres Marker, som gaar op ad Bakken; men saa synes jeg, de bør svare dobbelt Skat af den anden Halvdel, som gaar ned ad Bakken, for der kan Ploven gaa af sig selv.“ Det syntes Kongen godt om, og saaledes skulde det være. Sognefogden og Mændene fra Vilstrup bukkede og takkede. De tænkte som saa, at noget er bedre end intet. Men skjøndt der siden er gaaet mange Aar, have de dog endnu ikke mærket til nogen Lettelse i deres Skatter.

Side 272

Klavs Nar.
(Fynske Folkesagn, ved Lærer A. C. Poulsen.)

[431]

Klavs Nar var født i Marslev ved Odense, hvor hans Moder, der var Enke, havde et jordløst Hus. Hun havde derfor ikke andet Kretur, end nogle Gæs, som hun hvert Aar lagde til. Hun maatte rigtignok leje Græs til dem om Sommeren; men det var i de Tider, da et Gaasenæb kun kostede fire Skilling og en Gæsling det halve at græsse. Klavs Moder havde lejet en Plet Jord i en Udmark, og der maatte nu Klavs, der var en stor Dreng, gaa og passe Gæssene, en Bestilling, som han vel ikke var videre for. Hans Moder, havde strængt paalagt ham, ikke at gaa fra Gæssene, og det mindede hun ham især om en Dag, hun frygtede, Fristelsen til at overtræde Forbudet kunde være særdeles stærk for Klavs. Kongen var nemlig dengang paa en Rejse igjennem Landet; han skulde den Dag rejse fra Odense til Nyborg og altsaa passere Marslev. Det løb nu om i Hovedet paa Klavs, hvorledes han skulde bære sig ad med at faa Kongen at se, uden dog at overtræde sin Moders Besaling. Dette var ikke saa nemt endda, thi Marken, hvorpaa han vogtede Gæssene, laa langt fra Landevejen. Men Klavs var ingen Bogfinke, naar det gjaldt om at hitte paa Raad: han fik sig en lang Strikke, den bandt han Gæssene om Halsen, saa de bleve koblede sammen, derpaa tog han hele Ringlen paa Nakken og begav sig op til Landevejen. Der var en stor Folkestimmel forsamlet; men alle vare saa opsatte paa at se Kongen, at ingen lagde videre Mærke til Klavs. Men da Kongen kom, fik han Øje paa Klavs og forundrede sig over hans underlige Oppakning. Han lod holde og spurgte Drengen: „Hvem er du?“ — „Jeg er Klavs“, svarede Drengen uforknytt. „Hvad er det for Gæs, du der har?“ spurgte Kongen. „Det er min Moders, jeg skulde vogte der ude i Marken, og min Moder havde forbudt mig at gaa fra dem; men saa vilde jeg saa gjerne se Kongen, og saa tog jeg Gæssene med mig, for saa gik jeg da ikke fra dem.“ Kongen morede sig over Drengens kløgtige Indfald og tænkte,

Side 273

han kunde vist være godt skikket til Hofnar; og saa sagde han til Drengen: „Har du Lyst til at tjene mig?“ — „Ja jeg har, hvis min Moder vil tillade det“, sagde Klavs. „Hvor bor din Moder?“ spurgte Kongen. „Hun bor her nede i Byen“, svarede Klavs. „Følg saa med og vis mig hendes Hus!“ sagde Kongen, og snart vare de da ved Huset. Konen kom strax ud, helt be- tuttet ved saa fornemt et Besøg. Hun fik ikke engang Tid til at blive vred paa Klavs; thi Kongen spurgte hende strax, om han maatte faa hendes Søn med sig. Det gik Konen jo med Glæde ind paa, saameget mere, som Gæssene jo ikke mere trængte til Pasning. Klavs fulgte saa med Kongen og blev en berømt Hofnar, der havde meget at sige hos Kongen.

[432] Engang indgave de Munkebo-Mænd en Ansøgning til Kongen om at faa Lettelse i deres Skatter, paa Grund af, at deres Jorder, der laa op ad den høje Munkebo-Banke, vare saa besværlige at drive. Klavs Nar skulde da ogsaa give sin Betænkning i denne Sag, og det gjorde han med de Ord: „Ja, gaar det tungt op, saa gaar det ogsaa let ned; saa jeg mener, det endda kan regnes for jævn Jord.“ Kongen fandt denne Bedømmelse viselig, og Ansøgningen blev ikke bevilget. Men der er dem, som mene, at havde Munkeboerne været saa kloge at stikke Klavs nogle Dalere i Næven, saa havde nok Sagen faaet et andet Udfald.

[433] Julestue.

(Ved Frøken Franziska Carlsen.)

Den ældste Mand i Rønnebæk-Sogn ved Nestved er gamle Per Hendrik. Han er 87 Aar gammel og mindes endnu godt, hvor- ledes det i hans Ungdom gik til i Legestuerne om Julen der i Sognet.

Side 274

Saa snart Gjesterne vare samlede, flokkedes Pigerne og udvalgte to Piger, som kunde synge godt: de skulde styre Legen. Pigerne dandsede saa rundt og sang:

Hanen sidder paa Bjælkehoved,
han gjør ej andet end kjedes.
Pigerne sidder i Skrækkeland,
de jager vore Karle af Sæde.
Og vil de ikke med os gaa,
skal vi dennem baade støde og slaa
og dem i Haaret drage.
Og det skal være paa Love.

Derefter dandsede Karlene rundt med Pigerne, som sang:

Pigerne ride i Sandet
alt saa trøstelig.
Hold paa mig!
Jeg slaar paa dig.
Hold paa mig

saa trøstelig,
til min Hue falder af!

Derved holdt Karlene paa Pigernes Huer. Dette Vers sang Pigerne flere Gange; men anden Gang sang de i sidste Linie:

„Til mit Tørklæd' falder af“; næste Gang: „Til min Bulle falder af“; derefter: „Til mit Skjørt falder af“; saa: „Til mine Sko falder af“, og tilsidst: „Til mine Strømper falder af“. Og hver Gang holdt Karlene paa det Klædningsstykke, der nævnedes.

Derefter dandsede Pigerne atter rundt til Karlene, som sade omkring i Stuen, og de styrende Piger spurgte da hver enkelt Karl, om han vilde købe en Kylling, hvortil han svarede ja, og fik saa en Pige, som han gav et Haandslag: saa skulde de dandse sammen; hvorefter Pigerne atter dandsede og sang:

Her hopper en Høne paa vort Gulv,
hun har Kyllinger, de ere smaa:
Kyllingerne ere hakkede,
og Grynene de ere stakkede.

Side 275

Træder omkring, træder omkring, træder omkring!

Træder mig Kongens Kyllinger ind!

Herefter løb Pigerne ud i Køkken og Gaard og skjulte sig for Karlene, som da maatte lede hver sin Pige op og bringe hende tilbage i Stuen, hvor de dandsede deres Toture, Treture, Fire- ture, ja, det gik somme Tider lige til Tolvture.

Naar Pigerne saa fik sat lig ned, dandsede atter de to styrende Piger hen til det ene Par efter det andet og sang:

Min Datter jeg gaar til:
Hvi sidder du saa stil?
Mon Hjorten vil dig slaa?
Min Datter, vil du hjem?
Er Hjorten din fuldtro Ven?

Dertil svarede saa hver Pige syngende:

Ja, jeg ej paa ham klage kan.

Hvortil Pigerne, som styrede Legen, atter svarede syngende:

Min Datter, hvad vil du mer?
'Det bedste jeg nu ser.

Baade Karlen og Pigen maatte saa give de styrende Piger et Pant: Karlen sin Kniv, og Pigen sit Fingerbøl. Naar alle Parrene havde givet Pant, holdt en af de styrende Piger Pantet i et brændende Lys og sang:

Svide, brænde!
Kjender du denne?

Saa bleve baade Karle og Piger af de styrende Piger dømt til at indløse deres Panter: Karlene med Kys til Pigerne, og Pigerne med Kys til Karlene: undertiden et halvt Kys, og undertiden tolv Kys. Dermed var denne Del af Legen, som kaldtes Pigelegen, forbi, og der blev atter dandsset, indtil de styrende Piger opfordrede Karlene til nu ogsaa at lege Karlelegen. To Karle bleve da valgte til at styre Legen, som begyndte med, at Karlene dandsede rundt og sang:

Jeg stod mig op en Morgenstund, jeg kølnede, før jeg hedte;

276

jeg spændte to Lergrave for min Vogn,
jeg kjørte, til de bleve svedte.
Jeg kom til Solen, før Skov stod op,
alt i den stærke Hede;
de Oldensvin de fløj saa højt,
de Bræmse de ligge saa fede.

Medens de sang, kom en Karl ind, som var iført en hvid Skjorte og gjort saa vanskabt som muligt, og saa sørgede de to styrende Karle for, at hver Karl tog sin Pige, og de satte sig alle i en Kreds paa Gulvet og fik et Reb inden i Kredsen, som enhver maatte holde ved. Derefter hoppede den hvide Mand med en Tamp af Hø ind i Kredsen og raabte snart til den ene og snart til den anden: „Hold fast!“ Saa skulde den tiltalte slippe. Men raabte han „Slip!“ saa skulde der holdes fast; og naar nogen tog fejl, fik de af Tampen. Naar den hvide Mand havde bragt dygtig Forvirring imellem dem herved, hoppede han ud af Kredsen, løb ud af Stuen og kom ind igjen med en Sko, som han smed ind i Kredsen, og hvem der fangede den, skjulte den. Saa hoppede han atter ind i Kredsen og ledte efter Skoen, som bestandig blev skjult for ham, og naar den hvide Mand saa den, fløj den over hans Hoved, snart til den ene og snart til den anden. Naar ogsaa denne Leg var bleven dygtig forvirret, løb den hvide Mand ud og kom atter ind med to Stokke i Hænderne og en Pose Aske bunden paa Ryggen. Saa spurgte han de styrende Karle, om de havde nogen Svin at vogte, saa vilde han være Svinehyrde. Derefter blev han tagen i Tjeneste, Piger og Karle dandsede rundt og satte sig igjen i Kreds paa Gulvet, medens Svinehyrden sang:

Vogte Svin!
Kys Piben min!
Vogte Kalve!
Kys Ryggen paa dem alle!

Under Sangen fik Svinehyrden dygtige Prygl af hvem han vendte Ryggen til, men slog ogsaa fra sig med begge sine Stokke; og naar Prygleriet blev rigtig stærkt, saa sagde han:

277

„Nu skal jeg give mine Svin lidt at æde“; og begyndte saa at klemme Aske ud af Posen paa sin Ryg, snart over en og snart over en anden, til hele Stuen stod i Røg, og alle pryglede paa hinanden. Saa løb Svinehyrden ud, og Legen endte.

[434]

Den trofaste Jomfru.
(Fra Nørrejylland, ved Dannebrogsmænd N. H. Kruse paa Fur.)

1. **Paa** Gulvet der ganger de Ædlinge to,
den Ridder og saa den skjønn Jomfru.
For Sorgen den ganger mig let af.
2. „Skjøn Jomfru, skjøn Jomfru! trolover du mig,
en Krone udaf Guld den giver jeg dig.
3. Skjøn Jomfru, skjøn Jomfru! trolover du mig,
otte Guldborge dem giver jeg dig.“
4. „Og kunde jeg en Krone udaf røden Guld saa!
min Fader var Konge, men aldrig den bar.
5. Og kunde jeg otte Guldborge end saa!
min Moder var Dronning, men aldrig dem saae.
6. Men hvordan skal jeg komme af Gaarden med dig?
der er saa stærk en Vagt, som varer paa mig.
7. Mig vogter Fader, og mig vogter Mo’r,
mig vogter Søster og ungeste Bro’r.
8. Mig vogter og den Svend, mig haver fæst:
for hannem saa frygter jeg allermest.“
9. „Jeg haver [mig] en Ganger saa graa:
han lig’ saa godt kan svømme, som paa Landet gaa.

Side 278

10. Skjøn Jomfru, skjøn Jomfru! samler Guld udi Skrin!
jeg gaar i Stalde og sadler Ganger min.“
11. Saa red de saa lettelig over den Bro,
saa man ej kunde høre deres Hesteko.
12. Saa red de saa listelig gjennem den Gad’,
saa man ej kunde høre deres Hestes Plad’.
13. Og der de kom midt udi det Vand,
saa havde de femten Mile til Land.
14. Skjøn Jomfru hun vred hendes Silkesærk: — „
Hvor ere de Guldborge, du haver mig jæt? “ *)

15. „Jeg er en sølle fattig fredeløs Mand:
jeg haver ikke Fred udi fem Kongens-Land.“
16. Skjøn Jomfru tog op hendes Guldskaaler fem:
„Min ædele Herre! kjøber Freden for dem!“
17. „Jeg er en sølle fattig fredeløs Mand:
jeg haver ikke Fred i ni Kongens-Land.“
18. Skjøn Jomfru tog op hendes Guldskaaler ni:
„Min ædele Herre! kjøber Freden for di!“
19. „Mig rinder, mig rinder noget andet i Hu:
jeg haver trolovet en anden Jomfru.“
20. „Og haver du trolovet en anden Jomfru,
saa vil jeg være hendes Tjenere tro.
21. Ja, lev saa med hende i Fred og Ro:
jeg ser aldrig mere min Faders Bo.
22. Ja, lev saa med hende i Tugt og i Ær’:
hendes Tjenesteterne jeg gjerne vil vær’.“

*) at jætte ∴ at love.

Side 279

23. Han slog røden Guldbaand omkring hendes Hals:
„Det giver jeg dig, for du ikke er falsk.“
24. Og der de kom midt udi den Skov,
da skinned de Guldborge saa rød’ som en Lov’.*)
25. „For inden de Mure, for inden de Ring’,
og der sidder fjorten Jomfruer ing’.“**)
26. De to skal bære dit Skarlagenskind,
de to skal følge dig der baade ud og ind.
27. De to skal Dugen for dig brede,
de to skal Maden for dig rede.
28. De to skal kruse dit favre gule Haar,
de to skal sætte en Guldkrone derpaa.
29. De to skal rede din Silkeseng,

og selv vil jeg sove hos dig udi den.“

30. Og der de kom midt udi den Gaard,
da stod hans kjær Fader, var vel svøbt i Maar.
31. „Velkommen skal du være, kjær Sønnen min!
og hvor har du bekommet Allerkjæresten din?“
32. Og dertil svarede den unge Mand:
„Jeg hented hende igaar i fremmede Land.“
33. Saa tog han ham ind og gjorde ham til Mand:
saa gav han ham baade Rige og Land.
34. Nu haver skjøn Jomfru forvundet hendes Harm:
nu sover hun hver Nat i sin Kjærestes Arm.
35. Nu haver skjøn Jomfru forvundet hendes Nød:
nu sover hun hver Nat hos sin Kjæreste sød.
For Sorgen den ganger mig let af.

*) en Lov' o: en Lue. **) ing' o: inde.

280

Denne Vise, som endnu synges baade i Norge og Sverig, har endnu aldrig været i Trykken paa dansk; men den findes i flere forskjellige Opskrifter i vore gamle skrevne Visebøger. Ovenstaaende Opskrift fandtes af Meddeleren i en jydsk Bondekarls selvskrevne Visebog. Nedenstaaende Opskrift findes i en jydsk Adelsdames Visebog fra midt i 16de Aarhundrede (Karen Brahes Foliohdskr. Nr. 22).

1. Hr. Guldmand gilled *) den væne Mø
al den Sommer under Ø.
Saa førte han hende med sig.
2. „Blidelil, Blidelil! lover I mig!
til mit fæderne Land saa følger jeg eder.
3. Jeg skal føre eder til det Land,
som eder skal aldrig kom' Sorrig i Haand.
4. Jeg skal føre eder til den Ø,
som I skal sorrigløs [leve og] dø.
5. Der gror ikke andet Græs, end Løg,
der synger ikke andre smaa Fugle, end Høg.
6. Der rinder ikke andet Vand, end Vin:
tro paa min Tale, Allerkjæreste min!“

7. „Hvor kommer jeg af Gaarde med eder?
der holder saa stærke Vogter' paa mig.
8. Mig vogter Fader og Moder,
min Søster og min Broder.
9. Mig vogter og min Fæstemand:
den rige Krist befaler jeg ham.“
10. „Enddog dig vogted nu al din Æt,
da skalt du mig holde, du haver mig jæt.
11. Blidelil! du sammel dit Guld i Skrin!
imen jeg sadler Ganger min.“
12. Der de kom til Strande,
alle var de Færger fra Lande.
13. Hr. Guldmand havde en Fole saa prud,
saa sam **) han over med sin væne Brud.

*) galle o: bejle til. **) sam o: svømmede.

Side 281

14. Den Tid han kom til Lande,
da satte han hende paa Sande.
15. Hr. Guldmand han vrider sin Foletøj,
den Jomfru vrider sin gule Lok.
16. Den Jomfru vrider sin Silkesærk,
saa saare da mon hendes Hjærte værk'.
17. Hr. Guldmand binder sit Sværd ved Sid':
„I kommer, stolt Blidelil! nu vil vi rid'.“
18. Der de kom paa Hede,
da talte han til hende saa vrede:
19. „Hvad kom der i Hoven *) din,
der fulgte bort en fremmed Svend?
20. Jeg er en fattig fredløs Mand:
jeg haver ikke Fred i disse try **) Land.“
21. „Da haver jeg tolv Mark røde Guld i mit Skrin:
dermed løser jeg eder Fred igjen.

22. Tager I nu min' Guldbaand ni:
[min Herre,] I kjøber eder Fred for di!“
23. „I haver Tak, min Jomfru, for eders Gave!
en Kongens Søn saa skal I have.
24. En Kongens Søn skal eders blive,
med otte Guldborrig, jeg vil eder give.
25. Otte Jomfruer saa er der inde:
de vænest', man kunde i Landen finde.
26. Otte Jomfruer, saa hvide som Lin,
og alle da er de Søster min'.
27. De to skal børste eders favre Haar,
de to skal sætte eders Guldkrone paa.
28. De to skal eders Nøgler bære,
de to skal eder altid tilrede være.
29. Min' Sønner de skal eders Ganger føre,
min Datter hun skal eders røde Guld bære.“

*) Hoven ɔ: Huen. **) try ɔ: tre.

Side 282

30. Hr. Guldmand slog over hende Skarlagen rød:
saa førte han hjem den væne Mø.
Saa førte han hende med sig.

Man sammenligne disse to Opskrifter og se, hvorledes det danske Folk kan gjemme et af sine gamle Minder gennem tre Hundredaar! Saaledes har det vel ikke mere gjemt dem alle: mange har det helt og mange har det halvt forglemt; men saare meget er dog endnu at finde, naar man kun vil søge derefter. Og kan vel nogen have Sands for, hvad der er skjønt og godt, og have Kjærlighed til sit Folk og sit Fædreland, uden at ønske — og, hvis det er muligt, selv at række Haand til, — at alle saadanne Folkeminder, som endnu findes i Live, maatte reddes fra Undergangen!

[435]

Ungersvendens Svanesang. *)

(Sungen af en 75aarig Kone, Myse-Ellen kaldet, i Fattighuset i Magleby ved Skjelskjør; optegnet 1847 af Cand. jur. Stænderdeputeret Harald V. Fiedler til Sevedø.)

Temmelig langsomt. **)

(Noder og tekst: Jeg tænk = te paa Ver = den, jeg tur = de ik = ke)

*) Dette Digts Form gjør det sandsynligt, at det egentlig er optegnet engang i 17de Aarhundrede, og det har da formodenlig været trykt som Flyveblad, endskjøndt intet saadant nu kjendes. Selve Digtet kan ikke være yngre end 16de Aarhundrede og er formodenlig ældre end Reformationen. **) Saa vel denne som de efterfølgende Melodier har Hr. Organist A. P. Berggreen haft den Godhed at udsætte.

Side 283

(Noder med underlagt tekst:) ved, Jeg tænkt = te paa Ver = den saa saa = re; Men nu ha = ver Ver = den saa le = get for mig, Den monne mig saa i = de = lig be = daare.

2. **M**en nu haver Verden saa leget for mig,
som Fuglen den leger i Snaren:
der er jo slet ingen i Verden til,

for Falskhed kan tage sig Vare.

3. **Nu** er her kommet en Død paa vort Land, han vil hver Ungersvend gjeste:

284

O Herre Gud naade mig favre Ungersvend!
jeg kunde ikke Døden forliste.

4. Mine Fødder ere kolde, mine Kinder blive blege,
mit Hjærte begynder at svie:
og Herre Gud naade mig favre Ungersvend!
jeg kunde ikke Præsten op'bie.
5. Vel havde jeg Sølv, vel havde jeg Guld,
vel havde jeg Pengene mange;
men aldrig finder jeg saa fuldtro en Ven,
som for mig i Døden vilde gange.
6. De skiftede mit Sølv, de skiftede mit Guld,
de skiftede mine Klæder imellem:
O Herre Gud hjælpe mig favre Ungersvend!
den fattige fik intet, som trængte.
7. Min Fader og min Moder de gange for mig ind,
saa stride deres Øjne de rinde:
O Herre Gud naade mig favre Ungersvend!
jeg kunde ikke Døden overvinde.
8. De førte det Lig paa Kirkegaarden ind,
de lode hannem hæderlig begrave:
Og Herre Krist give evindeligt,
jeg var hos de hellige Engleskarer!
9. Naar Døren er lukket, og Lyset er slukket,
forglem dog ej den, der staar ude!
I Graven saa hviler den døde
fra al Bekymring og Møde.

Side 285

[436]

„Gaar jeg i Mark.“ *) (Sungen af en Bondekarl, optegnet af Frøken Louise Recke.)
Ikke for hurtigt.

Ikke for hurtigt.

Gaar jeg i Mark og i Skov og i
De dej = lig = ste Frug = ter paa Træ = er = ne

En = ge, Tæn = ker jeg paa hen = de, som mit
hæn = ge, Men jeg gan = ste ro = lig la'r dem

Hjær = te ha = ver kjær; Gid du var mig saa nær,
hæn = ge der.

(Noder med underlagt tekst:) Gaar jeg i Mark og i Skov og i De dej = lig = ste Frug = ter paa Træ = er = ne En = ge, Tæn = ker jeg paa hen = de, som mit hæn = ge, Men jeg gan = ske ro = lig la'r dem Hjær = te ha = ver kjær; Gid du var mig saa nær, hæn = ge der.

*) Skulde nogen kjende mere af Visen end dette ene Vers, bedes det optegnet og tilstillet Udgiveren.

286

(Noder med underlagt tekst:) Som du nu langt bor = te er! Det er mit Øn = ske og al min Be = gjær.

[437]

Den liden Smaatøs.
(Fra Slagelse-Egn, ved Jomfru Elisa Galskjøt 1844.)

Muntert.

(Noder med underlagt tekst:) Jeg var mig en li = den Smaa=tøs, Mad = mo' = ren gav mig - Fæste = peng' i Haand,

287

(Noder med underlagt tekst:) Jeg skul = de ud og tje = ne, Jeg vil ik = ke ly = de Hus = bon = den skal mig løn = ne. Hus = bon = den ad, Jeg vil gjø = re alt, hvad Mad = mo' = ren bad. Hus = bon = den skal mig løn = ne, Mad = mo' = ren vil jeg tje = ne.

The musical score for page 287 consists of four systems, each with a treble and bass staff. The lyrics are in Danish and are written below the treble staff.

System 1:
 Jeg skul = de lud og tje = ne, Jeg vil ik = ke ly = de
 Hus = bon = den skal mig løn = ne.

System 2:
 Hus = bon = den ad, Jeg vil giø = re alt, hvad

System 3:
 Mad = mo' = ren bad. Hus = bon = den skal mig løn = ne.

System 4:
 Mad = mo' = ren vil jeg tje = ne.

Side 288

2. Husbonden gav mig Greben i Haand,
 jeg skulde Stalden mu'e;
 Madmo'ren gav mig Kosten i Haand,
 jeg skulde feje Stue.
 Jeg vil ikke lyde Husbonden ad,
 jeg vil gjøre alt, hvad Madmo'ren bad.
 Husbonden skal mig lønne,
 Madmo'ren vil jeg tjene.
3. Husbonden gav mig Svøben i Haand,

jeg skulde Ploven kjøre;
Madmo'ren gav mig Sløven i Haand,
jeg skulde Gryden røre.
Jeg vil ikke o. s. v.

4. Vor Mo'r skulde gjøre Hvergarn i Aar,
Fa'r havde ingen Trøje:
fem Mark for Hør og fire Mark for Blaar,
Mo'r maatte la' sig nøje.

Fa'r fik en Trøje, Mo'r fik et Skjørt,
Fa'r fik en Trøje, Mo'r fik et Skjørt,
Pigen fik en Dollemøse,
Pigen fik en Dollemøse. *)

[438]

Den stakkels Ægtemand.
(Fra Slagelse-Egn, ved Jomfru Elisa Galskjøt 1844.)

Temmelig hurtigt.

*) Det franske Ord: dormeuse.

(Noder med underlagt tekst:) Og der det blev Mor = gen, og

*) Det franske Ord: dormeuse.

(Noder med underlagt tekst:) Ha = nen hav = de gal't, Saa tog jeg min Strip = pe, gif hen at ma = le Malt.

2. **Og** der jeg havde malet
en Skjeppe eller to,
saa tog jeg mine Klæder,
gik ud til Bæk at to.
3. **Og** der jeg havde toet dem,
saa hængte jeg dem op i Gaard;
saa tog jeg min Strippe,
gik ud at malke Faar.
4. **Og** der jeg havde malket dem,
saa kjørte jeg de Faar i Ring;
og op saa sprang et Gimmer
og vælt' den Mælk omkring.
5. **Og** ud saa kom den gamle,
hun snublede over et Straa:
„Og gid du faa Skam, din gamle Hund!
du har ej fejlet i Gaard.“

290

6. **Og** op saa sprang den gamle,
hun nap mig i mit Skjæg:
„Og har du fundet Hønsene?
hvor mange har der Æg?“
7. „Og Æg saa har den gule,
og Æg saa har den graa;
den ene sidder i Beddekast,

den kanst du ikke naa.“

8. „Men Hønsene var otte,
og Æggene er kun syv:
det ene har du stjaalet,
alt som en skammelig Tyv!“

Denne Vise, hvoraf andre danske Opskrifter efter Nutidens Sang findes trykte i Rasks Morskabslæsn. for den danske Almue (I, S. 539) og i Berggreens Folkesange og Melodier (IV, Nr. 24), haves ogsaa paa norsk, svensk, færøisk, islandsk, engelsk, tysk og vendisk. Den findes allerede i flere af vore haandskrevne Visebøger fra 16de og 17de Aarhundrede, og i en af dem (Svanings Hdskr. II, Bl. 17) staar den saaledes, som den blev sunget i Jylland for 300 Aar siden:

- 1 Der bor en Kone bort øster i By,
hendes Mand hedder Ion Stolt;
hver en Dag det dages, da virrer *) hun ham alt.
Hun kjendte **) ham at lege ved.
- 2 „Du skalt aarlig ***) opstaa
og gale som en Gjøg;
du skalt tænde Ild i vor Ovn
og kvist' ****) ud den sure Røg.“
- 3 Der han havde den Ild optændt,
det tog til at brænde,
saa tog han Rokken imellem Ben,
han gik for Ovn at spinde.

*) virrer o: purrer (jager ham op). **) kjendte o: hun lærte ham. ***) aarlig o: aarle, tidlig. ****) kviste o: kaste, jage.

291

4. Der han havde spundet
en Ten eller to,
saa tager Ion sig Klæder paa Bag,
han ganger til Bæk at to.
5. Der han kom midt paa Bro,
der stødt' han hans Ben:
„Word til Skam, du sønder vaar,
vaar de Klæder ikkun ren!“ *)
6. Der han havde de Klæder toet,
hængte han dem paa Gard; **)
saa gaar han i Højelost, og vækker op Spejel klar. ***)
7. „Nu er Gulvet fejet,
Bænkene de ere bredte:

hvad heller vilt du gange selv,
heller du vilt være ledt?“

8. „Fuld vel kan jeg selv gaa,
Krist signe min Fod!
Først jeg kommer til Stovdør
sæt mig Stol der imod!“
9. Der hun kom til Stovdør,
saa hun op i Skjæg: ****)
„Hør du det, din usle Bond’!
haver vor’ Høns gjort Æg?“
10. „Top gjør Æg i Bedkast,
den haged’ †) op i Braa:
river du baade ††) min Øjen ud,
den brune kan jeg ikke naa.“
11. Ind da kom den usle Bond’,
maged han sig saa kræng: †††)
„Hvad heller skal jeg malke,
eller jeg skal ride til Thing?“

*) Meningen er: Om jeg skulde bryde mine Ben, det fik at være, om kun Klæderne vare vel vaskede. **) Gard o: Gjærde. ***) Spe- jel klar o: en herlig, ædel Kvinde. ****) Skjæg o: Hønserede. †) den haglede o: spættede Høne. ††) baade o: begge. †††) o: han gjorde sig saa dristig.

292

12. „Hør du det, din usle Bond’!
mag dig ikke saa kræng:
først da skalt du malke
og siden ride til Thing.
13. Først du haver da malket,
siger du mig satt: *)
da giver jeg dig vor Søndags-Mælk,
kjøb dig derfor en Hat!“
14. Der han havde de Kjør malket,
de stod all’ i en Ring:
op da slog den ravgal’ Ko,
hun slog det Mælk omkring.
15. Op da stod den usle Bond’,
rev han i hans Haar:
„Kommer jeg ind til Hustru min,
jeg bliver med Staver baard.“ **)

16. Op da stod den usle Bond',
han var i Hjærtet ve:
for sønden løb han af vor Gaard,
han turde hans Hustru ikke se.
Hun kjendte ham at lege ved.

[439]

Mand og Kone.

(Fra Slagelse-Egn, ved Jomfru Elisa Galskjøt 1844.)

Ikke for hurtigt.

(Noder med underlagt tekst:)
Og vi sku' til Gil = des gaa, min

*) satt o: sandt. **) baard o: slaaet, pryglet.

294

3. **Og** vi sku' dands' engang, min lille Mand!
„Aa, jæ gider inte“, sa'e han.
4. **Saa** vil jeg dandse for os begge to, min lille Mand!
„Aa, det var godt, du saa'e der“, sa'e han.
5. **Og** vi sku' drikk' engang, min lille Mand!
„Aa, jæ gider inte“, sa'e han.
6. **Saa** vil jeg drikke for os begge to, min lille Mand!
„Aa, det var godt, du saa'e der“, sa'e han.
7. **Og** vi sku' spis' engang, min lille Mand! „
Aa, jæ gider inte“, sa'e han.

8. **Saa** vil jeg spise for os begge to, min lille Mand!
„Aa, det var godt, du saa'e der“, sa'e han.
9. **Og** vi skulde hjem gaa, min lille Mand!
„Aa, jæ gider inte“, sa'e han.
10. **Saa** vil jeg bære dig, min lille Mand!
„Aa, det var godt, du saa'e der“, sa'e han.
11. **Og** vi skuld' i Sæng gaa, min lille Mand!
„Aa, jæ gider inte“, sa'e han.
12. **Saa** kan du ligge hos vor Hund, min lille Mand!
„Aa, det var slemt, du saa'e der“, sa'e han.

Side 295

[440]

Kjælling og Hovmand.
(Optegnet 1847 af Pastor Fr. Krarup i Gjerløv ved Roskilde.)
Tømmelig hurtigt.

Kjællingen tog = te Mælk, og hun tog = te Ørøb,
Dul = de rul = de rul = de ra = ba!
Det slog hun ud = i Bøt = ten sin. Dul = de rul = de
ra = ba.

(Noder med underlagt tekst:) Kjæl=ngen kog = te Mælk, og hun kog = te Grød, Drul = de rul = de
rul = de ra = ba! Det slog hun ud = i Bøt=ten sin. Rul=de rul=de ra = ba.

296

2 Kjællingen hen ad Vejen gik,
— Drulderulderulderada! —
der mødte hun en Hovmand sin.
— Rulderulderada!

3,,Hvad haver du i Bøtten din?“
„Jeg haver Mælk, og jeg haver Grød.“

4 Hovmanden tog Bøtten fra Kjællingen sin,
den slog han imod Murens Stien.

5 Kjællingen tog op sin lillebitte Kniv,
den stak hun udi Hovmandens Liv.

6 Kjællingen hen ad Vejen gik,
saa gik hun sig til Præsten hen.

6 ”Hør du, Præst, faver og fin!
jeg haver slaget en Hovmand ihjel.“

7 „Ja, haver du slaaet en Hovmand ihjel,
saa kan du gaa til Helvede hen.“

8. Kjællingen tog Præsten i hans hvide Skjæg,
saa trak hun ham fra Stok og til Væg.

9 Kjællingen hen ad Vejen gik,
saa gik hun sig til Helvede hen.

10 Kjællingen ind ad Døren saae:
alle de smaa Djævla smuttede i en Krog.

11 Nu spurgte hun om Sortebroder Knud:
— Drulderulderulderada! —
„Er du her inde, du skal min Sjæl herud!“
— Rulderulderada!

Her er den diplomatiske transskription af side 297 (fil 310). Jeg har bibeholdt de arkaiske stavemåder, de specifikke „j“-former efter konsonanter og den originale tegnsætning nøjagtigt som i forlægget.

Side 297

****En**** anden Optegnelse, ved Fru Pastorinde P. Petersen i Allerslev, som i sin Barndom havde lært Visen af en gammel norsk Kone, har isteden for det sidste Vers disse tre:

Og der hun kom lidt bedre frem,
da saae hun den Hovmand liggende der.

„Og ligger du her, din sortebrune Hund!
saa gid da Fanden flytte dig frem!“

Og Hovmanden med sin højpullede Hat
han gaar omkring i Helved og indkræver Skat.

Denne Vise er meget gammel og findes i to af vore ældste haand= skrevne Visebøger. Her er den, som den blev sunget for 300 Aar siden i Jylland (Svanings Hdskr. II, Bl. 13):

1. Kjællingen sad paa Brandspid,
— Træd her med Sjæl! —
og ind da kom hendes Nabokone:
„Hvi sidder I her?
2. Jeg haver det hørt, jeg haver det spurt:
— Træd her med Sjæl! —
din Datter hun haver Barsel gjort.
Hvi var du ikke der?“
3. Hun malked Faar og fede Nød,
— Træd o. s. v. hun satte det paa Ilden,
hun gjorde af Grød. De smaged saa vel. *)
4. Hun tog den Grød op under sin Skjød,
saa gaar hun til Barselby.
Saa maatte hun vel.
5. Der hun kom paa Heden,
hun mødte den Hovmand vrede.
Han red saa vel.
6. „Hel mødt, gammel Trip, hel mødt!
hvad saa haver du i din Bøtt’?
Du giv mig det!“

*) Dengang, som nu, sagde man i Jylland: De mange Grød.

Side 298

7. „Jeg haver intet under min Skjød,
foruden en Bøtt' med Barselgrød.
De smager saa vel.“
8. Han gjorde den Kjælling saa megen Men:
han slog den Grød imod den Sten.
Nu ligger de der.
9. Han gjorde den Kjælling saa megen Harm:
han rykte den Ost ud af hendes Barm.
Den dat *) saa vel.
10. „Hovmand, Hovmand! var din Liv!
jeg haver i Haanden en stumpoddet Kniv.
Jeg stikker dig ihjel.“
11. „Jeg haver været i saa mangt et Kiv:
jeg var ikke ræd for Kvinde-Kniv.
Ikke heller for din.“
12. Den Hovmand red med Skaft og Spjud,
den Kjælling havde ikke uden en stumpet Kniv.
Hun stak ham ihjel.
13. Bukskinds-Støvel drog hun paa Ben,
forgyltde Spore spændt' hun igjen.
Hun red saa vel.
14. Hun satte sig paa hans Ganger graa,
saa red hun til Bispens Gaard.
Hun red saa vel.
15. Der hun kom til Borgens Led,
ud' stod Bispen, hviler sig ved.
Han stod saa vel.
16. Kjælling faldt for Bispen paa Knæ:
„Min naadige Herre! I skrifte mig!
I skrifte mig vel!“
17. „Hvad haver du til Synde gjort?“
„Jeg haver saa fri en Hovmand mørdt **)“.
Han red saa vel.

*) dat o: faldt. **) mørdt o: myrdet.

18. **Hun** fik ikke for den Hovmands Død,

foruden tre Fredag' Flæsk og Brød. *)
Saa maatt' hun vel.

19. **Kjællingen** tjener i Bispens Gaard,
 hun driver de andre Hovmænd for Haad. **) **Saa maatt' hun vel.**

20. **Hvilken** Hovmand hende taler imod,
 — Træd her med Sjæl! —
 hun tager dem i Haar, hun slaar dem imod Jord.
Saa maatt' hun vel.

Sang-Lege. *)**

[441]

**7. Offer og Ædelig.
 (Fra Jylland.)**

(Noder med underlagt tekst:) Først kom=mer Of = fer, Saa kom=mer Æ = de = lig, Saa kom=mer syv Mands Æ = de =

*) Det hedder ellers i de gamle Viser:
 Hun fik ikke mere for Hr. N. N.'s Død,
 end tre Fredage paa Vand og Brød.
 **) driver for Haad o: driver Spot med.
 ***) See her foran Side 142—45.

(Noder med underlagt tekst:) lig, Saa kom = mer Kon = gens Bøn = der al = le.

2. **Hvad** vil Offer?
Hvad vil Ædelig?
Hvad vil syv Mands Ædelig?
Hvad vil Kongens Bønder alle?

3. **Bejle** vil Offer, o. s. v.
4. **Hvad** byder Offer? o. s. v.
5. **Sølv** byder Offer, o. s. v.
6. **Nej** faar Offer, o. s. v.
7. **Bort** gaar Offer, o. s. v.
8. **Igjen** kommer Offer, o. s. v.
9. **Hvad** vil Offer? o. s. v.
10. **Bejle** vil Offer, o. s. v.
11. **Hvad** byder Offer? o. s. v.
12. **Guld** byder Offer, o. s. v.
13. **Nej** faar Offer, o. s. v.
14. **Bort** gaar Offer, o. s. v.
15. **Igjen** kommer Offer, o. s. v.
16. **Hvad** vil Offer? o. s. v.
17. **Bejle** vil Offer, o. s. v.
18. **Hvad** byder Offer? o. s. v.
19. **Tro** byder Offer, o. s. v.
20. **Ja** faar Offer, o. s. v.

301

21. Glad bliver Offer,
glad bliver Ædelig,
glad bliver syv Mands Ædelig,
glad bliver Kongens Bønder alle. *)

[442]

8. Palle.
(Fra Slagelse-Egn, ved Jomfru Elisa Galskjøt 1844.)

(Noder med underlagt tekst:) Og nu rej = ser Pal = le til Nor = ge, Nor = ge, Og nu rej = ser Pal = le, og

*) Denne Leg er velbekjendt i Sverrig, i Norge og paa Island. — Handlingen i den ligger vel temmelig klart i Ordene, men Udg. vilde dog meget ønske at faa en nøjagtig Beskrivelse af, hvorledes den leges her i Landet. Ordene ere jo ogsaa dunkle, saa flere Optegnelser af dem vilde være særdeles ønskelige.

Side 302

(Noder med underlagt tekst:) nu rej = ser Pal = le, og nu rej = ser Pal = le til Nor = ge.

Og Palle han syr nye Sko.
 Og hvad ta'r Palle for et Par nye Sko?
 Og tre, tre Mark og fir' Skilling.
 Og hvad skal Palle ha' til Middagsmad?
 Og syv, syv Silder paa fjorten Fad.

Og fjorten Piger bar Silden frem.
 Og nu har Palle stjaalet.
 Og hvad har Palle stjaalet?
 Og Palle har stjaalet et Sølvfad.
 Og nu skal Palle hænges.
 Og nu hænger Palle og dingler.
 Og Lusse hun grov det dybe Hul.
 Og Lusse putte Palle i Hullet.
 Og Lusse hun sad ved Hullet og græd. *)

*) Ogsaa af denne Leg har Udg. kun Ordene, men fattes Beskrivelsen.

Side 303

[443]

Guldejeren. *)

(Fra Nordsjælland, optegnet af Auditor P. Rasmussen i Farum 1811.)

A. Guld = ej = e = ren han er hjem-me hos
 B. Aa hvad vil Guld = ej = e = ren hjem-me hos

dig! } A. Aa han vil ha = ve
 mig? }

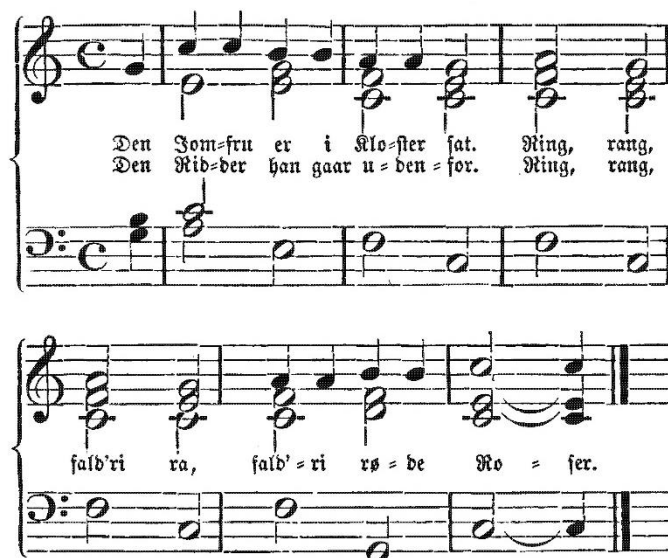
Guld af dig.

(Noder med underlagt tekst:) **A.** Guld = ej = e = ren han er hjem-me hos **B.** Aa hvad vil Guld = ej = e = ren hjem-me hos dig! } **A.** Aa han vil ha = ve mig? } Guld af dig.

*) Melodien og denne Begyndelse er alt, hvad Udg. har af denne Leg. Resten af Ordene saavel som hele Beskrivelsen savnes.

304

[444] Bryde Kloster. *)

(Noder med underlagt tekst:) Den Jom = fru er i Klo = ster sat. Ring, rang, Den Rid = der han gaar u = den = for. Ring, rang, fald'ri ra, fald' = ri rø = de Ro = ser.

Børnene flokke sig i en tæt Klynge om „Jomfruen“; som sidder paa Hug i Midten med et Dække over sig. „Ridderen“ med en Følgesvend ved Haanden gaar rundt om Klyngen og synger Vers 1, 3, 5, 7, 9, 11 og 13. Klyngen, som fore= stiller „Klosteret“, svarer med Vers 2, 4, 6, 8, 10 og 12.

1. Hvad er der i det Kloster at se?
2. — Ring, rang! falder i Sang, falla de rødeste Roser!

*) Melodien er fra Jylland tillige med disse Ord:

Den Jomfru er i Kloster sat.
Den Ridder han gaar udenfor.
Og hvor skal han den Jomfru faa?
Og han maa bryde en Sten eller to.
En Sten eller to vil ej forslaa.
Ja, saa maa hele Muren gaa.

Den efterstaaende Text med tilhørende Beskrivelse er optegnet efter som denne Leg leges af Pigerne i en Almueskole i Kjøbenhavn.

Side 305

2. Det er en Jomfru saa fin og skjøen.
— Ring, rang! o. s. v.
3. Og kan vi ej faa den Jomfru at se?
4. Der er saa stærk en Mur omkring.
5. Saa ville vi brække en Sten eller to.
6. En Sten eller to kan ej forslaa.
7. Saa ville vi brække den halve Mur.
8. Den halve Mur kan ej forslaa.
9. Saa ville vi brække den hele Mur.

10. Den hele Mur kan ej forslaa.
11. Saa ville vi brække det halve Kloster.
12. Det halve Kloster kan ej forslaa.
13. Saa ville vi brække det hele Kloster.
14. Nu har vi faaet den Jomfru at se.
Ring, rang! falder i Sang, falla de rødeste Roser!

Hver Gang „Ridderen“ har sunget et af Versene 5, 7, 9 og 11, tager han først et Par og hver følgende Gang flere bort af Klyngen, og disse følge da efter ham, medens han fortsætter sin Gang. Naar „Ridderen“ har sunget V. 13, splitter han hele den tilbageblevne Kjærne af Klyngen: „Jomfruen“ i Midten springer op og kaster Dækket af sig, og hele Koret istemmer da V. 14, hvormed Legen er til Ende.

[445]

En Remse.
(Fra Ulvborg-Herred, Ringkjøbing-Amt, ved Frøken H. Fenger.)

Grô Gôes mæ di Ving!
hwo vil du swing?

Side 306

A'el swing û a mi Fâers Land,
dær æ hwerken Såen eller Wand.
A vil û i fremmed Land:
dær grûer Løg,
dær gåler Gjøg.
A kam litt længer hen,
dær sôed tow Møer
o malked fih groblæsed Kyer.
A spûr' dem, um di ku it vihs mæ litt længer hen.
Di tuw mæ ve mi hyvver Bien
o swindt mæ öwer tow-o-tyw Sown'.
A kam litt længer hen,
dær sôed en gammel Kjælling
o stunted i en Pot Mjölgrød.
A spûr' hin', um a mått it slik hinne Ma-Stok.
Hun banned o sûred: næj, mått a ik.
A gjöhr Kjælling en ståer Skåd':
a tæen Ild i hinne når Låd'.
Dæ to te o røg',
a to te o løw';
dæ to te o klinkbrin',
a to te o skran-grin'.
A kam litt længer hen a Böj,
dær sôed Kjællingens Fæstmand i Døj.
A tuw mi stumpe Knyw, a skill'
ham ve hans unge Lyw.

A tuw hans Tærmer
o gjöhr' mæ en Par Ærmer.
A tuw hans Wum
o gjöhr mæ en Trum'.
A kam piwendes te Böj,
dær sôed en Kat o Kalgo-Dihg',
den vill' et fo mæ vihg'.
A tuw en Kampstien
o slû æ Kat for æ Pandbien.

Side 307

Æ Kat hwien,
o a trien.
A kam endda it te Kungens Gôer, innen dæ war kol=
swot mörk Awten.

[446]

**Den kloge Pige.
(Fra Falster.)**

Der var engang to Folk; de havde kun een Datter. Saa kom der da en Frier til hende; og saa sagde hendes Moder, hun skulde gaa ned i Kammerset og tappe noget Øl. Da hun nu havde taget Tappen af Tønden, kom hun i Tanker om: „Naar jeg nu faar ham, — som jeg faar ham da nok, — og vi saa faar en lille vehovdet Dreng, — hvad skal vi saa faa at svøbe ham i?“ Og hun tapped, og det løb, og hun sad i Øl i til Ankelkoderne. Saa kom hendes Moder da derned og sagde: „Hvad sidder du dog her for?“ — „Aa, jeg sidder og tænker paa: naar jeg nu faar ham, — som jeg faar ham da nok, — og vi saa faar en lille vehovdet Dreng: hvad skal vi saa faa at svøbe ham i?“ — „Aa ja! hvad skal vi faa at svøbe ham i?“ Og de tapped, og det løb, og de sad i Øl i til Knæerne. Saa gik da Manden ned og vilde se, hvor de blev af. „Hvad sidder I dog her for?“ sagde han. Saa sagde Konen: „Aa, vi sidder her og tænker paa: naar hun nu faar ham, — som hun faar ham da nok, — og de faar en lille vehovdet Dreng: hvad skal de saa faa at svøbe ham i?“ — „Ja, hvad skal de dog faa at svøbe ham i?“ Saa blev han siddende der med de andre; og de tapped, og det løb, og de sad i Øl i til Hofterne. Da de nu blev borte alle tre, gik Frieren tilsidst derned med, og da han kom der, sagde han: „Men hvad sidder I dog her for?“ Saa sagde Manden: „Aa, vi sidder her og tænker paa, at naar hun nu faar dig, — som hun faar dig da nok,

Side 308

— og I saa faar en lille vehovdet Dreng: hvad skal I saa faa at svøbe ham i?“ Men da Frieren hørte det, løb han sin Vej og kom der aldrig mere.

[447]

Den dovne Dreng.

(Fra Møn.)

En Kone havde en Søn, som var saa urimelig doven og sagde altid, naar hans Moder bad ham om at bestille noget eller at gaa nogensteds hen: „Ja, gad jeg bare!“ En Dag bad hans Moder ham om at hente en Spand Vand. „Ja, gad jeg bare!“ sagde Drengen; men endelig gik han dog; og da han fik trukket Vandet op, sad der en stor Skruptudse i det. „Slip mig!“ bad Skruptudsen. „Ja, gad jeg bare!“ sagde han. Endelig slap han hende da, og saa sagde hun, at han maatte gjøre saa mange Ønsker han vilde: de skulde blive opfyldte. „Ja, gad jeg bare ønske noget!“ sagde han. Han satte sig skrævs over Bankestolen med Vandspanden foran sig, og da han havde siddet noget og set paa den, ønskede han, at den maatte gaa hjem-med ham. Spanden listede da af-med ham og Stolen. Da han saaledes kom ridende forbi Slottet, stod Kongens Datter i Vinduet, og da hun saae det Optog, brast hun i at le. „Gid du maatte faa en Dreng!“ sagde han der red, og lakkede saa hjem med sit Vand. Det stod saa hen; men nogen Tid efter fødte Prindsessen en Dreng. Man spurgte hende da, hvem der var Fader til den Dreng; men det vidste hun ikke. Da den lille var et Aar gammel, fik han af sin Morfader et Guldæble, som han skulde give til den, der var hans Fader. Dette blev nu bekendtgjort over hele Riget, og alle de rige og fornemme i Landet kom da til Hoffet, for at se, hvem den lille Dreng vilde give Æblet; og der strømmede mange til i den Anledning. Den dovne Dreng kom ogsaa der forbi, og da han saae de mange fornemme Folk, fik han Lyst til at se, hvad der gik

309

for sig. Han gik hen i Døren, rejste sig paa Tærne og kigede ind. Og saa snart den lille saae ham, løb han hen og gav ham Æblet. Da Kongen saae, at saadan en Dreng var Fader til hans Datters Søn, blev han meget vred og lod sin Datter med Barnet og dets Fader sætte ud i en Baad og sejle over til en lille Ø ude i Stranden. Da de havde sejlet noget ude paa Stranden, ønskede Prindsessen noget at spise. Det ønskede Drengen ogsaa, og strax stod der Mad og Vin for dem, og de spiste og drak. Derpaa ønskede de, at de snart maatte være ved Land, og det var de ogsaa. Prindsessen spurgte nu Drengen, hvorledes det dog var gaaet til, at han var Fader til Barnet; og det fortalte han hende. Siden ønskede de, at de havde et Slot at bo i, og snart stod der et dejligt Slot til dem. De ønskede nu ogsaa en Bro fra sig ind til Landet; og det varede ikke længe, inden der var en Bro hele Vejen. Derpaa ønskede Prindsessen — og Drengen da med, — at de maatte faa Besøg af hendes Fader, for at han kunde faa at se, hvor godt de havde det; og saa kom ogsaa en Dag Kongen og alle hans Hofmænd ud til dem. Drengen ønskede da mange gode Ting til at beværte sine Gjester med. De spiste og drak godt, men efter Maaltidet tog Hofmændene Sølvtøjet og puttede det i Lommen. Derover blev Drengen saa fortrydelig, at han ønskede, deres Næser maatte blive saa lange, at de næppe kunde bære dem. Ogsaa dette Ønske gik i Opfyldelse: alle Hofmændenes Næser bleve saa lange, at de gik og traadte i dem; og da de gik hjem over Broen, saa faldt de over dem og trillede ud i Stranden.

[448]

**Den fromme Tjener.
(Fra Vestjylland.)**

Der var engang en Herre, som havde mange Tjenere; en af dem hed Jan. Denne Jan var en stor Sviregast og da især forfalden til Kortenspil. Lanter var hans Livspil; i det vandt han mange Penge baade fra sine Medtjenere og andre. Derover bleve hans

Medtjenere meget fortrydelige og misundelige, og en Aften, da Jan var ude at spille Kort, gik en af dem til Herren og fortalte ham, hvilket skammeligt Levnet Jan førte: Dag og Nat tilbragte han med Drik og Spil, og han gik altid med et Spil Kort i Lommen. Der paa Gaarden tjente en Pige, som var Jans gode Ven, og som altid lukkede ham ind, naar han ud paa Morgenens kom hjem fra Svir. Det gjorde hun da ogsaa Morgenens efter, at Jans Medtjenere havde forklaget ham for Herren, og hun fortalte ham nu det hele. „Bryd dig aldrig om det!“ sagde Jan; „det skal vi nok klare.“ „Det blev snart meldt, at nu var Jan kommen hjem, og han blev da strax kaldt op for Herren at forhøres, og det i alle Medtjenernes Overværelse. „Hør nu, Jan!“ sagde Herren; „er det sandt, som dine Medtjenere sige, at du lever i Sus og Dus, i Drik og Spil baade Nat og Dag?“ — „Ak nej, naadige Herre!“ svarede Jan; „i Svir og Drik er jeg saa uskyldig som et lidet Barn; og hvad Kortenspil angaar, da bruger jeg det aldrig; thi jeg veed, hvad ondt det undertiden kan føre med sig.“ Da sagde Medtjenere: „Naadige Herre! tro ham ikke! han er en Skjelm; og vi ere fast forsikkrede om, at han endnu i dette Øjeblik har et Spil Kort i sin Lomme.“ — „Saa ransag ham!“ sagde Herren. Det skete, og ganske rigtig blev der fundet et Spil Kort i hans Lomme. Da bleve Medtjenere glade og sagde: „Her har Herren da Bevis nok paa, hvad Jan er for en Karl.“ Men Jan sagde: „Naadige Herre! jeg er uskyldig. Disse Kort bruger jeg som min Almanak og min Bønebog; og vil Herren kun have Taalmodighed at høre min sande og rigtige Forklaring derover, da vil jeg i største Lydighed være Herrens Dom og Straf undergiven.“ — „Du er en Skjelm, Jan!“ sagde Herren; „det kan jeg se paa dig; men sig kun frem!“ „Naadige Herre!“ begyndte Jan: „der er 4 Tider om Aaret; saa er der og 4 Slags Kort udi et Spil: Hjærter det er For- aaret, Ruder er Sommeren, Kløver er Høsten, og Spader det er Vinteren. Der er kun 12 Kalender-Maaneder i et Aar; men efter Ugernes Tal er der 13 Maaneder; og saaledes er der ogsaa 13 Kort af hver Slags i et Spil. Saaledes, naadige Herre!

311

har jeg da givet min simple og sanddru Forklaring over denne min Almanak. Er deri noget, som fortjener Straf, da vil jeg gjerne være Eder underdanig.“ „Nej, min Søn!“ sagde Herren; „paa den Maade maa du gjerne bruge Kortene til Almanak; men nu var det Bønebogen!“ „Ja, naadige Herre!“ svarede Jan; „om Morgenens eller om Aftenens, naar jeg har Lejlighed til at læse, saa lægger jeg mig først Kongen for, hvorved jeg da erindrer den Lydighed, Yd- myghed, Erbødighed og Underdanighed, som jeg bør bevise imod min Konge og Øvrighed og mod eder, min naadige Herre, som har mest at byde og befale over mig. Lægger jeg dernæst Fruen for mig, da tænker jeg paa, at al Verden faldt ved en Kvindes- person og ved Guds alvise Raad blev igjen oprejst ved en Kvinde ved Navn Maria. Naar jeg lægger Tien for mig, da kommer jeg ihu de ti Guds Bud, som er den Regel og Rettesnor, hvor- efter vi skulle leve. Lægger jeg Nien for mig, da tænker jeg paa de ni Timer, Vorherre hang paa Korset. Tager jeg Otteu for mig, da kommer mig Guds underlige Gjærning i Erindring: hvorledes han i Syndflodens Tid frelste Noah selv ottende, for siden at formere Verden. Tager jeg Syven for mig, da tænker jeg paa vor Frelses syv Ord paa Korset. Tager jeg Sexen for mig, da kommer jeg ihu, at Gud skabte alting i sex Dage. Tager jeg Femmen for mig, da paamindes jeg om de fem Her- rens Vunder, som enhver Kristen bør i gudelig Andagt at erindre. Tager jeg Firen for mig, da erindres jeg om de fire Evange- lister, som have skrevet de hellige Evangelier, der vise os ret Vej til Salighed. Tager jeg Treen for mig, da tænker jeg derved paa de tre Personer i Guddommen. Tager jeg Toen for mig, da paamindes jeg om de tvende høiværdige Sakramenter. Og endelig, naadige Herre! da Esset er det Kort, som raader over alle de andre, saa kommer jeg derved ihu, at der er een sand Gud, som styrer og opholder alting i den ganske Verden.“ Da sagde Herren til ham: „Min Søn! jeg vil give dig Kortene igjen og ønske, at jeg selv kunde være saa from som du, og at du altid maa vedblive at være, som du nu er.“ Derpaa vendte han sig til hans Medtjenere og sagde: „I Slyngler maatte vel

312

skamme eder, at ville saa løgnagtig og falskelig anklage den ærlige og gudfrygtige Jan. Bedre var det, om I herefter vilde lægge Bind paa at efterfølge hans Exempel.“ Men Medtjenerne svarede: „Naadige Herre! Jan er dog en stor Hykler og en skinhellig Hund. Herren har vel ikke bemærket, at han har glemt Knægten, som er den højeste Stikker i Lan- ter?“ — „Det er sandt,“ sagde Herren; „du har glemt Knægten, Jan!“ — „Naadige Herre!“ svarede Jan; „da jeg kom til Knægten, da burde jeg, som jeg plejer, have betænkt de grumme

(Illustration: Jan forklarer kortene for Herren og Medtjenerne)

Landsknægte, som spottede og pinte Vorherre; men da kunde jeg ikke andet end tænke paa de slemme Knægte, som saa skammelig have beløjet mig for min kjære Herre; jeg gik den da forbi, fordi jeg ikke vilde nære eller udtale nogen ond Villie imod nogen.“ Heraf saae Herren da ret Jans store Fromhed, og han gav ham hans Almanak og Bønnebog igjen, hvilken han fremdeles vedblev at bære og bruge til Opbyggelse for sig selv og andre.